

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XIII, Nr. 7—8

IULIE—AUGUST 1968

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PREA SFÎNȚIEI SALE

D. D. Dr. NICOLAE MLADIN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție : Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL :

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

Pag.

REDACȚIA: <i>Aspirația noastră supremă: pace și libertate. — La a XXIV-a aniversare a zilei de 23 August</i>	471—477
— Cuvinte de învățătură creștinească, de dreaptă povățuire și de îndemn părintesc cu prilejul Sf. Paști (1968)	478—483

STUDII

Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Preocupări ermineutice de interes actual pancrtodox și ecumenist	484—515
--	---------

Teologie istorică

Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN: Despre creștinismul vechi carpațic	516—525
---	---------

Teologie sistematică

Ierom. VENIAMIN MICLE: Sfântul Ioan Gură de Aur predicator social	526—543
---	---------

Teologie practică

SEBASTIAN ȘEBU: Principii omiletice în predica Fericitului Augustin	544—560
---	---------

URME DIN TRECUT

Preot NICHIFOR TODOR: O filă din trecut	561—563
---	---------

VIAȚA BISERICESCA

— Mesajul conducătorilor Cultelor religioase din Republica Socialistă România către slujitori și credincioși, în legătură cu Declarația adoptată de Marea Adunare Națională în ziua de 22 august 1968	564—565
---	---------

D. C.: La 23 August 1968	565—566
Diacon GHEORGHE PAPUC: Tîrnosirea bisericii din parohia Avram Iancu	567—572
REDACȚIA: Pomenirea Mitropoliului Nicolae Bălan	572—573
PARTICIPANT: Prăznuirea Iramului la Sf. Mînăstire Brîncoveanu	573—580
REDACȚIA: Întîlniri colegiale la așezămintele noastre teologice	580—582
GR. M.: Două decenii de slujire devotată	583—585
I. T.: De la Alianța Mondială a Bisericilor Reformate	585—591
REDACȚIA: Adunarea generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Uppsala	591—595
— Primul Seminar European de Traduceri Biblice	596—598
M. ȘESAN: Salvați omul, pacea este posibilă	598—601
— O vizită frățească	601—602
RED.: Pacea și securitatea europeană în preocupările Bisericii noastre	602—604

INSEMNĂRI

M. ȘESAN și V. COMAN: Revista Bisericilor Răsăritene. — Vecinii Epocii Vechiului Testament. — Pentru cunoașterea Ortodoxiei. — Teologia ortodoxă în Cehoslovacia. — India între religie și tehnică. — Polemologie-Irenologie. — Contribuția preoimii de la Biserica „Sf. Nicolae”-Schei la scrisul românesc cu litere latine în secolul XVIII	605—609
---	---------

INDRUMĂRI OMILETICE

Preot ZOSIM OANCEA: Popasuri omiletice la Duminici și Sărbători	610—616
---	---------

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise citeț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Socialiste România.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în românește, cit și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XIII, Nr. 7—8

IULIE—AUGUST 1968

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVINTAREA ȘI SUB INDRUMAREA
INALT PEA SFINȚIEI SALE

D. D. Dr. NICOLAE MLADIN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție : Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

ASPIRAȚIA NOASTRĂ SUPREMĂ: PACE ȘI LIBERTATE

— LA A XXIV-A ANIVERSARE A ZILEI DE 23 AUGUST —

Materialul de construcție al istoriei sînt realizările. Realizările pozitive mențin în perpeliuă urcare graficul dezvoltării multilaterale a unui popor. De aceea acesta propășește.

Aspirația premerge totdeauna realizării și de cele mai multe ori ea este aceea care ocupă, în timp, etape care au uneori durată de veacuri.

Adevărul acesta este ilustrat în mod grăitor cu deosebire de istoria poporului nostru, căci poporul român s-a afirmat — pe traseul existenței sale de două ori milenare — mai ales ca un popor al aspirațiilor spre ținte superioare. Vrăjmășiile vremii, condițiile obiective în care a fost nevoit să-și afirme existența au făcut ca fiecare aspirație a înaintașilor noștri să fie deosebit de scump plătită ca să se poată realiza măcar vremelnic. De la pieirea lui Decebal de propria-i mînă și pînă la mișeleasca dobîrîre a lui Mihai Viteazul pe Cîmpia Turzii — și de-acolo pînă la sutele de mii de eroi anonimi ale căror vieți slinse prematur stau la temelie României moderne și contemporane — pe tot traseul zbuciumatei noastre istorii se aliniază fără întrerupere și sîră număr, în front de nemurire, eroica paradă a jertfelor grele cu care am plătit în vieți omenești și bunuri materiale cu neputință de evaluat, neostoita noastră aspirație obștească la o viață demnă, liberă și independentă, ușurată de servituțiile inechitaților sociale din interior și de amenințarea cătușelor pe care ni le puneau la glezne împilatorii noștri vremelnici de dinafară.

Ultima noastră zbatere eroică în spre zări de viață pașnică și independentă — aceasta: întru totul reușită — ne-o evocă an de an ziua de 23 August, cea mai de seamă sărbătoare națională a poporului român.

Pentru a XXIV-a oară ne rememorăm acum — covîrșiți de emoție și recunoștină fașă de toți cei ce ne-au hărăzit benefi-

ciile ei de proporții epocale — pragul de zidire nouă pe care l-a așezat pe pozițiile de culme ale istoriei noastre ziua de 23 August 1944.

Evenimentele petrecute înainte cu aproape un pătrar de veac au fost consecința firească a unui proces de aspirații legitime și intense, care-și aveau obârșia în trecutul poporului nostru. Realitățile sociale și economice ale țării noastre au constituit premisele împlinirilor epocale cărora le-au făcut vad larg și adânc ziua de 23 August 1944.

Așezați „în calea tuturor răutăților” — cum a definit cronicarul străvechi, cu amărăciunea care nu recurge la eufemisme, furtunoasa vatră de apariție și de bravă dăinuire a poporului român — precursorii noștri au fost obligați să se confrunte neîncetat cu felurite adversități și să îndure veacuri de-a rîndul jugul silnic și umilitor al unei îndoite asupriri: dinafară, iureșul cotropitorilor, iar înăuntru, rapacitatea hămesitelor păhuri exploatare autohtone.

Și pe unii și pe ceilalți poporul nostru i-a înfruntat și combătut cu toată vigoarea unui neam însetat de libertate și de propășire. Șiragul nesfârșit al epicelor bătălii purtate pentru apărarea de cotropire a gliei străbune, ca și vîlvătaile atîtor răsmărițe pornite de masele muncitoare de la sate și orașe pentru egalitatea socială, drepturi democratice și un trai omenesc pe seama tuturor fiilor neamului, sînt mărturiile cutremurătoare ale aspirațiilor spre o viață liberă și pașnică, ce se arcuiește ca un enorm curcubeu al speranțelor mereu înprospătate, pe cerul istoriei naționale.

Lupta pentru libertatea poporului român s-a ridicat pe o treaptă superioară, ca organizare și eficiență, cînd pe arenă vieții obștești a apărut și s-a afirmat clasa muncitoare. Ei i-a revenit misiunea istorică de-a înfăptui atît propria-i eliberare din obezile exploatării cît și ridicarea întregii noastre societăți la nivelul superior de așezare statală socialistă.

Cea mai de seamă izbîndă dobîndită pe acest drum de luptă și de jertfă a fost insurecția armată din august 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist Român.

Încă de la începutul războiului al doilea mondial, prin voiața întregului popor, al cărei exponent era partidul clasei muncitoare, a fost organizată o puternică mișcare de rezistență antifascistă. Ea se dezvoltă pe măsură ce sporeau consecințele nefaste ale războiului nepopular în vîltoarea căruia fusesem tirîți

fără voia noastră. Muncitori, țărani, intelectuali, oameni care aparțineau celor mai felurite categorii sociale, ostași, ofițeri și cadre superioare din armată, oameni politici de diverse orientări, toți cei ce se săturaseră de suferințele nemeritate impuse poporului nostru de dominația fascistă, și-au dat mîna să înlătore regimul reacționar de la cîrma țării și să ne scoată din războiul hitlerist.

Succesul luptei de eliberare pe care o ducea poporul român a fost favorizat și înlesnit în măsură hotărîtoare de victoriile pe care Uniunea Sovietică le-a repurtat împotriva Germaniei naziste. Uniunea Sovietică a adus greul războiului antihitlerist, ea are marele și netrecătorul merit de-a fi dat cele mai puternice lovituri fascismului înrobitor.

La 23 August 1944 — prin acțiunea unitară a forțelor insurrecționale — dictatura fascistă a fost răsturnată, iar Armata română a întors armele, julerător și hotărît, împotriva trupelor hitleriste din cuprinsul țării noastre. După trei zile de lupte crîncene, forțele patriotice populare și unități ale Armatei române au curățat complet de hitleriști Capitala și împrejurimile ei. La sfîrșitul lunii august 1944, Muntenia, Dobrogea, Oltenia, Banatul, sudul Transilvaniei și al Crișanei erau eliberate cu desăvîrșire.

A urmat apoi uriașul efort de război — militar și economic — făcut de țara noastră pentru zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste.

Alături de Armata sovietică, Armata română s-a acoperit de glorie în luptele grele care au fost purtate pentru dezrobirea întregului teritoriu al țării și, în continuare, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei. Din totalul efectivului militar de 540.000 luptători, cu care țara noastră a participat la războiul antihitlerist, aproape 170.000 de eroi și-au jertfit viața pe cîmpul de luptă. La acestea, se adaugă pagubele inestimabile pe care le-am avut de pe urma distrugerilor pricinuite de trupele fasciste. Munca pentru susținerea frontului n-a fost întru nimic mai prejos decît aportul de sînge pe care țara noastră l-a adus la efortul făcut de coaliția antihitleristă în scopul curmării victorioase a războiului.

În focul luptei comune, prin sîngele vărsat fără precupețire de-o parte și de cealaltă, s-au creat premise temeinice dezvoltării prieteniei și legăturilor multilaterale dintre poporul român și popoarele sovietice.

Cei ce au luptat pentru eliberarea țării de sub jugul fascist — eroicii ostași români și sovietici, ca și luptătorii formațiunilor patriotice — sînt obiectul recunoștinței noastre netrecătoare. Cei căzuți pe cîmpul de luptă pentru același ideal național, au intrat triumfal și definitiv în panteonul cinstirii întregului nostru popor.

*

Prin amploarea și profunzimea transformărilor înfăptuite în acest răstimp, cît și prin bogăția rezultatelor obținute în toate domeniile de producție și creație obștească, cei 24 de ani trecuți de la cîștigarea din august 1944 reprezintă o perioadă remarcabilă în frămîntata istorie a poporului nostru.

„În republica noastră — precum deslușit a arătat șeful Guvernului român, Dl Acad. Ion Gheorghe Maurer, cu prilejul recentei aniversări a zilei de 23 August — poporul este deținătorul suveran al puterii, stăpînul tuturor bogățiilor țării și al roadelor muncii lui; el, și numai el, este acela care își hotărăște efectiv soarta, conform voinței și intereselor sale... Poporul român este un popor liber, într-o țară liberă; el prețuiește ca lumina ochilor independența și suveranitatea patriei, este hotărît să le apere cu întreaga sa ființă, încît nici o forță din lume nu ar putea să i le smulgă vreodată“.

Poporul român s-a încredințat în acești 24 de ani trecuți de la eliberarea Patriei de sub jugul fascist, că drumul pe care și l-a ales, este cel just, e drumul propășirii sale sigure și rapide, drumul înfloririi socialiste. Bogăția materială a țării, prin chibzuirea ei gospodărire de către înțeleapta ocîrmuire de astăzi a Patriei, crește metodic și sigur, cantitativ și calitativ. Pe de altă parte, gradul de cultură al maselor populare a înregistrat progrese. Aceste două elemente — starea materială și nivelul de cultură — sînt pilonii de susținere ai vieții naționale, ai celei sociale și individuale deopotrivă. Pe amîndoi, poporul nostru este hotărît să-i consolideze și să-i extindă prin modernizarea industriei, prin așezarea cuceririlor științei și tehnicei celei mai avansate în slujba producției, industriale și agricole, în slujba ușurării și înfrumusețării traiului.

*

Libertatea cucerită de poporul român se reflectă și în politica noastră externă.

Cîrmuirea Patriei noastre consideră că indiferent de mărirea și forța lor, țările să respecte egalitatea în drepturi. Aceasta

constituie premisa fundamentală a dezvoltării unor relații internaționale normale. „Din acest imperativ decurge în mod natural necesitatea neamestecului în treburile interne. Dreptul de a hotărî cum pot și cum trebuie să fie rezolvate în fiecare țară problemele construcției socialiste, de a stabili formele și metodele de organizare și conducere, modul de adîncire a democrației, direcțiile de dezvoltare a economiei și a întregii activități sociale aparține numai și numai poporului și partidului din țara respectivă, și nimeni altcineva nu poate să-și aroge acest drept”, — a precizat, în asentimentul întregului nostru popor, Dl Președinte al Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer, în împrejurarea citată.

Ingerința în treburile interne ale altora este inadmisibilă în relațiile dintre state, oricare ar fi orientarea lor ideologică și obligațiile pe care și le-au asumat prin tratate și convenții. În Vietnam, ea a dus la un război care durează de ani de zile și care, prin escaladele sale succesive, prin intensificarea sa periodică, sporește îngrijorător numărul victimelor și volumul pagubelor materiale.

*

Problemele menținerii și consolidării păcii sînt de resortul organismelor internaționale create în acest scop și al conducătorilor statale. Dar rezolvarea lor eficientă, pe potrivă intereselor superioare ale popoarelor lumii, nu se face de la sine. Ea cere eforturi stăruitoare din partea tuturor instituțiilor și a fiecărui om contemporan conștient de însemnătatea capitală a așezării păcii și buneivoini în relațiile dintre state și popoare. Este datorie de neocolit pentru toată făptura cuvîntătoare, pentru tot omul, de a promova neîntreput și neabătut ideile de dreptate, egalitate și libertate, apropierea și colaborarea între state, de a duce o luptă permanentă și neslăbită împotriva tuturor forțelor revanșarde, militariste, interesate în menținerea focarelor de război și a dominației imperialiste asupra altor popoare.

Consecvență orientării și structurii sale socialiste, țara noastră militează activ pentru pace și securitate pe continentul nostru și în lumea întreagă, ia poziție de dezaprobare a actelor care contravin normelor de relații corecte între țări și provoacă stări de încordare în viața internațională. Din același considerent superior, România socialistă salută orice acțiune și orice pas — fie el cît de modest — care se face de nu importă cine în direcția apărării și întăririi păcii.

Această politică salutară a Guvernului Republicii Socialiste România este susținută cu convingere și statornicie de întregul nostru popor. Popularitatea de care se bucură ocîrmuirea socialistă a țării noastre este explicabilă, căci ea servește interesele poporului. „Noi construim socialismul pentru om, — spunea recent Dl Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului de Stat — în centrul întregii politici este omul și atunci omului trebuie să-i creăm toate condițiile ca într-adevăr să se bucure din plin de binefacerile socialismului. Aceasta dorim să asigurăm în România“.

*

Biserica Ortodoxă Română slujește demult și cu spor țelurile luminoase ale luptei pentru pace. Ea are, în acest tărîm, stagiul și realizări îndeobște cunoscute și apreciate pentru conținutul lor creștinesc și etic-social. Ea duce această luptă cu energie apostolică și cu însușeală patriotică mereu înmprospătată. Declarațiile făcute de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cu prilejul primirii la Consiliul de Stat a șefilor de culte din țara noastră (29 febr. a. c.), ca și la aniversarea a douăzeci de ani de la intronizarea Prea Fericirii Sale (iunie a. c.), intervențiile parlamentare ale Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei în plenul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România și Mesajul conducătorilor cultelor religioase din țara noastră adresat slujitorilor și credincioșilor în legătură cu Declarația Marii Adunări Naționale adoptată în ziua de 22 august a. c., sînt cele mai recente documente ale unei atitudini de totală și profundă consimțire cu modul înțelept în care Ocîrmuirea Republicii noastre — în frunte cu Dl Președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu, — făurește o viață nouă în interior și ne asigură o prezență demnă pe arena vieții internaționale.

Noi, prin vremi ce ne-ncercară,

Altă armă n-am avut

Decît dragostea de țară

Ce strămoșii ne-o lăsară

Și pe Domnul Sfînt de scut.

Dar ne-a fost destul atîta.

Fruntea sus, voi, frați ai mei!

Astfel Domnul hotărît-a

Să se-mnalțe amărîta

Țară: prin puterea ei!

Puterea aceasta — la care visa un neam întreg și pe care o cânta poetul de altă dată (G. Coșbuc) — a fost descoperită și valorificată de constructorii socialismului din țara noastră.

Făuritori ai propășirii noastre obștești de astăzi — care n-are pereche în istoria înșăptuirilor românești de prin veacuri — tot ei sînt cheagul unității noastre naționale actuale. Aceasta este chezașia dăinuirii noastre pașnice și rodnice pe pămîntul străbun din veci și pentru veci de veci. Încrederea și adeziunea noastră deplină sînt alături de cei ce o apără și o cimentează. Ei dau viață aspirațiilor de veacuri ale atît de încercatului și înzestratului nostru popor român.

REDACȚIA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

CUVINTE DE ÎNVĂȚĂTURĂ CREȘTINEASCĂ, DE DREAPTĂ POVĂȚUIRE ȘI DE ÎNDEMN PĂRINTESC CU PRILEJUL SF. PAȘTI 1968

Continuînd firul unei frumoase tradiții a Bisericii noastre strămoșești și a Ortodoxiei în general, Înălții noștri Ierarhi au folosit prilejul oferit de Sfîntul și Marele Praznic al Învierii Domnului din acest an pentru a trimite păstoriților cuvinte de învățătură creștinească, de dreaptă povățuire și de părintesc îndemn.

Cum este și firesc, pastoralele de Paști 1968 ale Înălților noștri Ierarhi pornesc de la punerea în relief pregnant a uneia din adîncile și multiplele semnificații ale celui mai mare Praznic al creștinătății. Pe aceasta o ancorează în actualitatea arzătoare a vremii noastre — spre a trage apoi concluzii practice de ordin moral, folositoare pentru viața credincioșilor creștini ortodocși.

Model al genului și chemare de încadrare tot mai intensă în apostolatul social cerut de vremurile noastre, fiecare din aceste pastorale se structurează pe două părți principale: I. una teologică-bisericască și II. alta socială-cetățenească-patriotică.

Ancorată adînc în realitățile vremii noastre și turnată pe fundalul bogat al citațiilor biblice, *Pastorala Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian* abordează cea mai acută și mai actuală latură a misiunii Bisericii creștine: SLUJIREA LUMII după pilda și îndemnul date nouă de către Mîntuitorul.

Pornind de la citatul biblic clasic în materie (Marcu 10, 45), P. F. Sa prezintă cîteva din învățăturile mîntuitoare ale Domnului nostru Iisus Hristos, accentuînd în mod deosebit pe *dragoste* și *dăruire* pentru binele semenilor.

În continuare, pastorală P. F. Sale ia atitudine fermă față de situația lumii de azi, înfierînd fără cruțare faptul că „unii creștini dezlănțuie asasinate în masă și poartă adevărate războaie sîngeroase împotriva unor oameni și a unor popoare pașnice, care nu le pun în primejdie nici viața, nici bunurile, cum este războiul purtat de creștinii din Statele Unite ale Americii și de aliații lor împotriva pașnicului popor din Vietnam, unde cad pradă morții nu numai cei ce țin în mînă o armă de luptă, ci și copii, femei și bătrîni, și unde sînt prefăcute în scrum nu numai obiective militare, ci și școli, spitale și biserici”.

De aceea, căpeteniile bisericesti și slujitorii cultelor creștine din lume sînt datori „să-și aducă partea lor de contribuție la așezarea lumii pe temelii de iubire și dreptate, de bună înțelegere și pace, de într-ajutorare frățească”.

De o subliniere specială se bucură cele două evenimente majore din viața Patriei și a Bisericii noastre: „Ca oameni ai Bisericii Ortodoxe Române vom trăi anul acesta, la 21 octombrie, bucuria împlinirii a douăzeci de ani de la reîntregirea Bisericii noastre din Transilvania, zi fericită cînd s-au îmbrățișat la altarul aceleiași Biserici-mame frații din acele părți, altădată despărțiți; iar ca români, tot anul acesta, la 1 decembrie, vom trăi bucuria împlinirii a cincizeci de ani de la unirea Transilvaniei cu Patria-mamă, — două mari sărbători ale „Ardealului pămîirii noastre”, leagăn al neamului românesc din cea mai adîncă vechime.

Aceste popasuri sărbătorești din istoria Bisericii și a neamului românesc se cer a fi întâmpinate de noi toți în duh de frăție și pace, cu înfăptuiri cât mai rodnice pentru înflorirea scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România, și cu încununări de „cât mai alese virtuți creștinești pentru maica noastră spirituală, Biserica Ortodoxă Română”.

Pornind de la sublinierea că vestea cea mare a Învierii Domnului „varsă, fără încetare, în inimile noastre, balsamul ceresc al nădejzii de împlinire a făgăduinței vieții pentru întreaga zidire”, *Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei* dezvoltă și întemeiază teologic în chip special ideea: mărturia că Iisus Hristos este Domnul — legată de credința în înviere — constituia, pe vremea Sf. Apostoli, temelia mântuirii noastre. Tot din calitatea Lui de „Domn” se desprinde „cât de înaltă este mărirea la care s-a înălțat Domnul nostru Iisus Hristos, după învierea Sa din morți, și cât de mare este chemarea pe care ne-o face Dumnezeu ca să ne înălțăm și noi la dreapta Sa, împreună cu Fiul Său, Hristos Domnul”.

De aici I. P. S. Sa desprinde concluzia: prin Învierea Sa, Domnul nostru Iisus Hristos ne-a împodobit ființa noastră cu marele dar al vieții veșnice. De aceea, trebuie să trăim potrivit cu mărirea la care am fost chemați: „să ducem la îndeplinire voia lui Dumnezeu, săvârșind „ceea ce este bun, ceea ce este plăcut, ceea ce este desăvârșit”; iar trupurile noastre să se înfățișeze „ca o jertfă vie, sfântă, lui Dumnezeu bineplăcută și ca înțeleaptă închinare a noastră” (Rom. 12, 1—2)“.

După sfătuirii și îndemnuri în legătură cu viața de obște; constatări și aprecieri cu privire la situația în lume și în special războiul din Vietnam; după mărturisirea: „noi simțem ... bucurii de marile înfăptuiri, care se adaugă una după alta în mersul înainte al poporului nostru plin de hărnicie și de omenie”, I. P. S. Sa adaugă: „În atmosfera de înfrățire care caracterizează viața poporului nostru, acum, sărbătorirea, în acest an, a împlinirii celor cincizeci de ani de la unirea din nou a Transilvaniei cu patria mamă, precum și sărbătorirea împlinirii a douăzeci de ani de la întregirea din nou a Bisericii noastre din Transilvania, capătă un înțeles cu totul deosebit. Afirmarea unității poporului nostru, pe țărmuri diferite, va înălța și mai mult hotărârea noastră de obștească propășire și dragostea noastră fierbinte de patrie”.

Mîncînd de la sublinierea și explicarea faptului că „Praznicul Învierii Domnului este praznicul luminii, al vieții, al bucuriei, al păcii”, *Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului* își propune să stăruie în mod principal asupra bucuriei, care e legată de măritul praznic al Învierii Domnului, „ca într-un El bucurie să avem în toate zilele vieții noastre”.

După întemeierea teologică a acestei trăsături dominante a celei mai mari sărbători a Bisericii creștine și după reliefaarea pregnantă a faptului că „Sfintele Paști ne umplu cu adevărat sufletele de bucurie, de o bucurie luminoasă, senină, sfântă”: Aceasta este o „bucurie care ne învăluie pe toți, care îmbrățișează Biserica întreagă și cerul și pămîntul, tot ceea ce este facerea minilor lui Dumnezeu și peste care priveghează purtarea de grijă a lui Dumnezeu în Hristos Iisus. Aceasta e bucuria cea mare că nici noi, oamenii, nici făptura nu mai stau sub zodia morții, ci sînt sub zodia vieții, au parte la o viață fără sfîrșit, la viața cea veșnică” — urmează — cum de altfel este și firesc s-o facă Mitropolitul acestei părți de țară — reliefaarea în chip cu totul deosebit a celor două momente de seamă din viața Transilvaniei:

„La această rîvnă — izvoritoare de bucurie curată — ne îndeamnă în anul acesta două mari aniversări și anume: împlinirea a 50 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România, adică de la înfăptuirea unității noastre naționale — visul de veacuri al poporului român (1918—1968); și împlinirea a 20 ani de la marele act al Reîntregirii bisericești (1948—1968), prin care simțem iarăși una cu toți românii credincioși legii strămoșești și fii ai Bisericii române. Prin unitatea noastră bisericească am întărit și întărim și unitatea națională a poporului nostru și sprijinim cu mai mult spor munca lui pentru înălțarea Patriei.

Dacă mare a fost bucuria întregului popor la 1 decembrie 1918, bucuria noastră este astăzi și mai mare cînd vedem că Patria noastră, care îmbrățișează cu aceeași dragoste pe toți fiii ei, fără deosebire de credință religioasă sau de naționalitate, înfloresce ca o grădină minu-

nată prin munca rodnică a poporului întreg sub călăuzirea celor mai buni fii ai lui. Mândri de marile înfăptuiri ale poporului nostru, de prestigiul tot mai înalt pe care-l are între celelalte popoare ale lumii, vom întâmpina sărbătorirea celor 50 de ani de la Unirea Transilvaniei cu patria-mamă prin întărirea unității noastre și prin dăruirea tuturor forțelor noastre pentru binele și propășirea poporului român.

Dacă mare a fost bucuria în 21 octombrie 1948 că iată frații de lege strămoșească s-au regăsit în casa părintească, în Biserica moșilor și strămoșilor noștri, astăzi ne bucurăm și mai mult, căci vedem roadele fericite ale acestei înfrățiri. Așa vedem cum s-a risipit vrajba religioasă și în locul ei se întărește dragostea de frate — frate în legea strămoșească, frate în limba și nația românească, frate în strădania de a sprijini munca poporului pentru ca Patria noastră să fie veșnic una, neîmpărțită, liberă și fericită.

Urmează îndemnul: „Să ne rugăm Lui (Mîntuitorului) ca bucuria negrăită a Învierii să rodească deplin în viața noastră, să ne fie izvor și îndemn neistovit pentru a ne înălța mereu pe scara virtuților, pentru a întări fără conținere unitatea și înfrățirea noastră în credința strămoșească, pentru a sluji cu tot mai mult avînt unitatea, libertatea și propășirea Patriei și pentru a sprijini pacea și colaborarea între toate popoarele lumii”.

Scurtă, dar pregnantă și plină de miez, îmbrăcată într-o frumoasă haină verbală, *Pastorală Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian al Olteniei* pornește de la citatul biblic: „S-a sculat, nu este aicea” (Marcu 16, 6) și dezvoltă această idee fundamentală: „... adevărul învierii este temelia Bisericii și scopul vieții creștine. Pentru că el este adevărul biruinței asupra morții, adevărul spre care se întoarce neobositul nostru suflet, izvorul zborului nostru duhovnicesc, arvuna învierii și a veșniciei noastre”.

Acest adevăr este reliefat pregnant prin punerea în contrast a Patimilor Domnului cu biruința Lui prin Învierea din morți. De aceea, toți credincioșii creștini avem convingerea că „s-a dat nouă putere asupra morții, prin biruința lui Hristos asupra ei. Știm că moartea creștină este poarta către înviere și către veșnicie”.

De asemenea, că „Învierea Domnului stă la temelia Bisericii care se zidește neîncetat, ca o cetate universală, și zi și noapte își înalță zidurile”. Sintem pătrunși de negrăita bucurie, că în această cetate noi sintem „cărămizi vii” (I Petru, 2, 5) și că, atunci cînd dumnezeiasca alcătuire va fi gata, învierea noastră și învierea Domnului se vor lega între ele, cum se leagă piatra de la temelie cu ultima cărămidă din boltă.

Dar Învierea Domnului este, totodată, „cea mai luminoasă și caldă chemare de pace, care se îndreaptă către inima omenirii”. Pentru credinciosul creștin pacea constituie o valoare excepțională: „pacea este piinea vieții și arvuna fericirii veșnice, din care gustă neamul și închinătorii lui Hristos. Este garanția unirii cu Dumnezeu, întru slavă și necurmată dăruire. Este acea neștiută oglindire, care se împlă, în faptul dimineții, între soare și bobul de rouă; la fel de înureagă și strălucitoare ca oglindirea în necuprinsul ocean”.

De aceea, credinciosul creștin este dator să lupte — alături de toți semenii săi — pentru cîștigarea deplină a păcii. De aici îndemnul: „Să începem deci, iubiti fii sufletești, cu pacea conștiinței noastre, care este cheazășia păcii de pretutindeni. Ca niște credincioși, să ne rugăm pentru ea și pentru împlinirea ei între țări, între popoare, între oamenii întregului pămînt. Să facem noi înșine lucrul păcii, să zidim înțelegerea și să săvîrșim faptele bunevoiri”.

Fixîndu-și ca premisă: Învierea Domnului este evenimentul cel „mai important și mai obligator prin consecințele sale” pentru viața celor ce doresc a-L urma, *Pastorală Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului* își propune să desprindă — din bogăția de înțelesuri pe care o îmbie Praznicul Sf. Paști — o învățătură, care, „fără a fi cea mai de căpetenie, va avea darul să ne ajute a înțelege cu pătrundere adîncă anumite rosturi ale vieții noastre de fiecare zi”.

Ca „semnul învingerii morții și al biruinței vieții”, Învierea Domnului a dat vieții omenești un spor bogat. Prin aceasta, Mîntuitorul satisface una din cele mai firești aspirații ale oamenilor: trăirea din plin a vieții.

Această trăire poate fi înțeleasă în două feluri: 1. Viețuirea în bunăcuviință, săptuind ceea ce aduce fericirea proprie și a semenilor; 2. Viețuirea egoistă, închinată exclusiv plăcerilor trecătoare ale vieții.

Viața cea trăită cu adevărat este cea care folosește capacitățile umane creatoare și bunurile „ați în scopul propriei desăvârșiri, cât și al sprijinirii progresului colectivității din care face parte, al continuei înaintări pe calea mai-binelui obște”.

De aici îndemnul: „să sluiți neconținut vieții prin munca voastră stăruitoare, contribuind însuflețit la plinirea ei”.

Înfățișând în antiteză timpul întristării din Săptămîna Mare și timpul bucuriei de la Înviere, *Pastorala Prea Sfințitului Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului* arată că patimile, moartea și învierea Domnului sînt fapte controlate și adevărate de către martori.

„În aceste realități crezînd, Biserica s-a zidit. Apostolii au propovăduit, mucenicii au suferit, părinții au teologisit (învățat) și creștinii tuturor veacurilor au trăit, cu toții fiind convinși de adevărul mărturisit din neam pînă în neam, de către toți credincioșii”.

Pe aceleași urme pășind, și noi credem că vom învia împreună cu Domnul nostru Iisus Hristos.

După ce atrage luarea aminte asupra cîtorva dintre darurile Sf. Paști: bucuria, libertatea și nădejdea, P. S. Sa adaugă îndemnul: Împodobindu-ne cu darurile Sf. Paști, să înobilăm ființa noastră! „Toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!” Facem aceasta dovedindu-ne „fii binecredincioși ai Sfintei noastre Biserici creștine ortodoxe și cetățeni devotați ai Patriei noastre”.

Descriind în chip mișcător epizodele morții și învierii Domnului, *Pastorala Prea Sfințitului Episcop Partenie al Romanului și Hușilor* trage concluzia: „Cel ce este „învierea și viața” (Ioan 11, 25), nu poate să fie biruit de moarte și cu atît mai puțin de dușmănia și rățacirea celor care L-au prigonit și L-au osîndit la moarte”. Astfel, „Sărbătoarea Învierii este ospățul duhovnicesc al bucuriei și al biruinței”.

După ce prezintă unele din arătările Domnului ca dovezi ale învierii Sale, trece la partea practică-morală, subliniind că învierea Domnului este „îndreptar neșovăielnic pe calea virtuții”. Ca atare, în fața învierii Domnului credinciosul creștin este dator a-și da seama că este chemat la viață duhovnicească curată, virtuoaasă.

În acest sens, P. S. Sa dă următoarele îndemnuri: „cu sufletele și brațele voastre să împlețiți o podoabă nouă a vieții voastre de azi și de mîine în pace și bucurie. Rugați-vă lui Dumnezeu pentru pacea a toată lumea, dar totodată nu încetați a lucra pentru pacea între voi și pentru buna înțelegere cu semenii voștri.

Fiecare să-și facă datoria în modul cel mai conștiincios în sectorul său de muncă, unde este orînduit. Iar obligațiile și îndatoririle cetățenești să fie îndeplinite cu aceeași rîvnă și inimă curată ca și îndatoririle creștinești”.

După ce prezintă patimile și moartea pe care Domnul Iisus Hristos le-a suferit ca om, *Pastorala Prea Sfințitului Episcop Antim al Buzăului* subliniază că prin învierea Sa din morți Mîntuitorul ne arată că este și „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”.

Învierea Domnului este un fapt adevărat și sigur, care are la bază mărturiile de nezdruccinat. Ca atare, ea este dovada Dumnezeirii Mîntuitorului și temeiul credinței și nădejdii noastre în viața veșnică.

De aceea: „Să înviem cu toții la o viață nouă, frumoasă și plăcută lui Dumnezeu și oamenilor”, îndeplinindu-ne datoriile de buni creștini și buni cetățeni-patrioți: „Munca să ne fie lege de temelie a vieții... Să depunem toate silințele pentru efectuarea muncilor de primăvară la timp, cu spor și tragere de inimă. Să ne rugăm cu sîrg pentru întronarea păcii în lume”.

Remarcînd că învierea Domnului este „cea mai mare minune din istoria mîntuirii noastre, deplinătatea și încununarea lucrării dumnezeiești a Mîntuitorului pe pămînt”, *Pastorala Prea Sfințitului Episcop Chesarie al Dunării de Jos* arată, în continuare, cum învierea Domnului „a devenit temelie Bisericii și cetate tare a sufletului care și el așteaptă învierea prin Hristos”.

Prin învierea Sa, Mîntuitorul „ne-a chemat pe toți oamenii la pace și la bunăvoință, ca să ne facă parte de înviere ca unor fii ai lui Dumnezeu”.

De aici îndemnul: „Iubiților, ca fii ai lui Dumnezeu prin credință să ne ținem strîns legați de această vrednicie”. Pentru că Iisus Hristos a venit ca oamenii să aibă viață din belșug, „să ne străduim fiecare... pentru deplinătatea vieții noastre, care se înfăptuiește prin realizarea faptelor celor bune, care slujesc nevoilor spirituale și materiale ale noastre și ale obștii din care facem parte...”.

Ca niște buni fii ai Patriei și ai Bisericii noastre, cu sîrguință și cu drag, să stăm în jurul conducătorilor țării, sprijinindu-i și ascultîndu-i cu cuvîntul și cu fapta, pentru că ei priveghează pentru binele obștesc al întregului nostru popor”.

Dezvoltînd ca idee centrală: „Bucuria adusă lumii de Crucea lui Hristos este bucuria împăcării lumii cu Dumnezeu, este bucuria eliberării tuturor credincioșilor din vrăjmășia lor cu Ziditorul cel atotputernic”, *Pastorală Prea Sfințitului Episcop Teofil al Clujului* o aplică practic în sensul următor: „Nu-ca să fie plăcută Celui înviat și mîntuitoare pentru noi, ea se cuvine să fie o închinare în duh și adevăr”. În acest sens, este nevoie de răstignirea patimilor și de cultivarea virtuților în frunte cu dragostea de Dumnezeu și de aproapele.

Totodată, „noi, cei ce ne încredem și nădăjduim în Domnul vieții și al păcii, să-I rugăm cu toții... ca să facă mai răsunătoare chemarea Sa de pace, de bucurie, de dragoste și de unire între noi toți fiii Părintelui ceresc, în țara noastră și pe tot întinsul pămîntului”.

În continuare, P. S. Sa adaugă: „Să mulțumim... lui Dumnezeu, cel ce ne-a ajutat nouă fiilor săi de pe pămîntul scump nouă al Transilvaniei să sărbătorim în acest an înfăptuirea visului de veacuri al unirii cu Patria mamă acum cincizeci de ani, precum și înfăptuirea acum douăzeci de ani, a reîntregirii sfintei Biserici Ortodoxe Române din Transilvania, ce fusese dezbinată prin vitregia vremurilor acum aproape 270 de ani”.

Pastorală Prea Sfințitului Episcop Teoctist al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului dezvoltă ideea că Sf. Paști învederează neîncetat adevărul veșnic al biruinței vieții, dreptății, luminii și păcii. Căci acest Praznic ne încredințează că mormîntul gol este „izvorul vieții și învierii noastre”. Mulțumită lucrării răscumpărătoare a Mîntuitorului, mormîntul Său a devenit „izvorul învierii noastre”, întrucît învierea Domnului l-a făcut „scară către cer”.

Prin viața și jertfa Sa, Mîntuitorul a pilduit adevărul: „Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are ca cineva să-și pună sufletul pentru prietenii săi. Voi prietenii Mei sînteți de veți păzi toate cîte v-am învățat” (In. 15, 13—14), — pe care l-a lăsat ca sfîntă moștenire Bisericii întemeiate de El.

Ca atare, sîntem chemați spre slujirea acestui adevăr, care deschide lucrării noastre în Biserică și societate un orizont larg și luminos. De aceea, „se cuvine să ne străduim a ne ridica tot mai sus în dăruire și în iubire, în credință și în toată facerea de bine, spre a ne învrednici și noi de viață din viața Sa”.

„Praznicul Învierii Domnului reprezintă pentru noi... și icoana vie care a întruchipat statornica nădejde cu care moșii și strămoșii noștri au lupta veacuri de-a rîndul pentru izbăvirea de obida apăsătoare și pentru un viitor mai luminos”. Înaintașii noștri „au parcurs un drum lung, presărat cu eroi și jertfe, săvîrșind acum cincizeci de ani mărețul și istoricul act de unire a Transilvaniei cu România, înfăptuindu-se astfel la Alba-Iulia visul lor de veacuri. Tot în anul acesta se împlinesc 20 de ani de la reîntregirea Bisericii strămoșești, roadă a îndelungatelor strădanii depuse de fiii și slujitorii ei pentru unitatea sufletească a neamului nostru românesc de pe aceste meleaguri”.

Mînceînd de la I Cor. 15, 20—22, *Pastorală Prea Sfințitului Episcop Valerian al Oradiei* — de o reliefată factură doctrinală, dogmatică și morală — perindă în fața ascultătorilor principalele învățături de credință și de conduită legate de învierea Domnului. „Prin învierea Sa, Mîntuitorul ne asigură și pe noi de darul învierii”. Dobîndirea acestui dar se asigură prin transfor-

marea noastră continuă, prin urmarea chemării Mântuitorului la viață după voia Lui cea sfântă. „Sîntem în fiecare clipă chemați la viață și se cade să fim deosebit de atenți, să n-o pierdem prin nepăsare“.

Întreaga desfășurare doctrinală culminează în ideea de o deosebită actualitate: trecerea noastră din moarte (a păcatului) la viață se face prin săvîrșirea faptelor alese de dăruire generoasă pentru semenii prin iubire atotcuprinzătoare, potrivit încredințării de la 1 In. 3, 14: „Sîntem trecuți din moarte la viață, dacă în noi sălăsluiește iubirea de frați, căci cel ce nu iubește pe fratele său, rămîne întru moarte“.

Semnificația Praznicului Învierii Domnului ne cheamă să fim nu numai buni credincioși creștini, ci și buni patrioți, fiind „și mai decisi să dăruim Patriei noastre... toată dragostea și sprijinul nostru, ajutînd fiecare cu munca noastră la propășirea și măreția ei“.

Subliniind importanța și semnificația celor două aniversări din acest an: 50 de ani de la „întregirea românilor de pretutindeni“ și 20 de ani de la reîntregirea Bisericii strămoșești din Ardeal, — P. S. Sa adaugă îndemnul: „Să păstrăm cu cea mai mare sfințenie această unitate a poporului român, fiind una în gîndurile, faptele, credința și inima noastră. Să ne strîngem rîndurile în fața altarului credinței și al dragostei de neam și țară“.

Privite în ansamblu, pastoralele de Paști 1968 ale Înălților Ierarhi ai Bisericii noastre Ortodoxe Române cuprind învățături și îndemnuri de mare însemnătate și de real folos pentru viața și conduita clerului și a credincioșilor. Pentru aceștia ele constituie un adevărat îndreptar în strădaniile lor atît pentru dobîndirea mîntuirii, desăvîrșirii și fericirii veșnice, cît și pentru propășirea Patriei noastre și pentru așezarea unei păci adînc stătătoare în lume.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PREOCUPĂRI ERMINEUTICE

DE INTERES ACTUAL PANORTODOX ȘI ECUMENIST

Istoria culturii omenești — viața ca alare — stă mărturie că orice idee comunicată, orice năzuință adusă la îndeplinire, orice intenție manifestată *tinde să se facă înțeleasă* de cei cărora le este destinată. Și cum înțelegerea cere străduință și bunăvoință — amindouă sprijinite pe-o pregătire adecvată — au fost (și sînt) concepute de fiecare dată căi și mijloace de ușurare a înțelegerii, de înlesnire a pătrunderii, de garantare a unei imposibilități — măcar relative — de alunecare în rătălmăcire, de înțelegere eronată. Zeii înșiși — spune Mitologia — și-ar fi luat măsuri de prevedere împotriva înțelegerii eronate, sau chiar și numai trunchiate, a mesajelor lor. Hermes (în variantă latină: Mercur) îndeplinea la „curtea” imperială din Olimp oficiul (pur intelectualizat) de „interpret” al zeilor (sau, în formulare lucaică: *ὁ ἡγοούμενος τοῦ λόγου*; F. Ap. 14, 12). De aceea, e corect să se admită că ceea ce-l mîna pe drumurile de pulbere ale pămîntului era în primul rînd slujba sa de ermineut olimpic¹ — și mai puțin osîrdia paradoxală de-a proteja cu făptura-i volubilă pe neguțători, favorizînd totodată pe hoțomanii care le dijmuiiau caravanele de mărfuri și le deșertau pungile doldora de bănet.

Ermineutica este o necesitate umană. Ea se exercită — conștient sau în chip firesc, cu desăvîrșire nepremeditat — la toate nivelele de relații umane zilnice.

Toate sectoarele de creație — mai ales ele — au trebuință de luminile Ermineutice spre a face să răzbească la lumină adevărul „întreg-întreguț” (cum savuros formulează cărturarul de demult),² silind eroarea să se retranszeze pe poziții marginase care nu incomodează mersul înainte al popoarelor și nici nu pericli-

1. De la numele acestei zeități mitologice — *Ἑρμῆς* — derivă denumirea Ermineutice.

2. Petru Maior — dar în altă ordine de idei.

tează dezvoltarea normală a instituțiilor așezate în slujba propășirii omenirii.

Are trebuință de Ermineutică, firește, și Biserica lui Hristos. Și cum, formal, utilizarea ei este limitată la interpretarea textelor inspirate ale Vechiului și Noului Testament, în nomenclatorul creștin ea apare însoțită de un atribut determinativ care precizează, limitativ, că avem de-a face cu Ermineutica biblică.³

Fapt cu totul surprinzător: Protestantismul n-are o Ermineutică, deși manifestă vădite și uneori intense preocupări ermineutice pe parcursul istoriei sale de peste patru veacuri. Încă înainte cu mai bine de trei decenii, autorul acestei expuneri reținea constatarea de față și o supunea unei discuții care prezenta atunci mai mult interes informativ pentru ocîrmuirea noastră bisericească și pentru clerul Bisericii noastre, evoluînd într-o luare de atitudine pe care o voiam a fi ortodoxă românească.⁴

Protestantismul stă — se știe — pe punctul de vedere al liberului arbitriu în interpretarea Sfintei Scripturi. Practic, aproape fiecare exeget protestant apără poziția exegetică pe care s-a situat el, personal în lucrarea de pătrundere, înțelegere și explicare a unui text biblic. Opiniile confrăților săi de studiu sînt înregistrate de cele mai multe ori numai din interes istoric informativ — interpretările epocii patristice inclusiv — sau spre a fi discutate, combătute și, uneori, repudiate nu fără oarecare indispoziție. Adeseori s-a întîmplat ca membrii aceleiași „școli“ (orientări) teologice să fie descoperiți în divergență de opinii exegetice. Este aceasta consecința firească, directă a principiului sacrosanct al liberei interpretări a Sfintei Scripturi, interpretare personală, individualistă și — de aceea — manifest subiectivă.

Interpretarea Scripturii „după cum îl taie capul pe fiecare“ — expresia e petrină, inspirată (vezi II Petru 1, 20) — nu garantează și nu încurajează încrederea în magisteriul învățătoresc al Bisericii, încredere pe care reforma lui Luther a suprimat-o în ochii protestantismului. Acesta va trebui să-și reexamineze pozi-

3. Goethe n-a fost teolog. Ca laic cult ce era, credincios și cu interes permanent pentru problemele religioase, el denotă, ocazional, preocupări ermineutice de principiu, fiindcă astfel de preocupări sînt de specificul ființei noastre. În a sa „Maximen und Reflexionen“ (VI), titanul de la Weimar spune: „Ich bin überzeugt, dass die Bibel immer schöner wird, je mehr man sie versteht, d.h. je mehr man einsieht und anschaut, dass jedes Wort, das wir allgemein auffassen und im besonderen auf uns anwenden, nach gewissen Umständen, nach Zeit- und Ortsverhältnissen einen eigenen besonderen, unmittelbar individuellen Bezug gehabt hat“. Cu adevărat — cum spune el — Biblia devine din ce în ce mai frumoasă pe măsură ce o cunoaștem. Această cunoaștere trebuie să fie sprijinită însă — spre a fi corectă — pe studiul prealabil al împrejurărilor și relațiilor temporale și locale corespunzătoare.

4. Grigorie Marcu: Tare în Scripturi; în cartea: Studii Biblice. Sibiu 1940, p. 71 urm.

țiile și să se fixeze pe o poziție, care să pună capăt interpretării haotice, personale a Sfintei Scripturi. Această poziție — este convingerea pe care o exprimam și acum trei decenii — n-o poate oferi altcineva decît tot înțelepciunea celor trecute vremi, Sfinții Părinți (și scriitori) bisericești și deciziile Sinoadelor ecumenice, depozitul Tradiției bisericești, la care, dacă noi, ortodocșii, am ținut cu sfințenie, ce-i drept, n-am produs atîta cît frații protestanți, dar ceea ce am produs poartă pecetea unei gîndiri omogene, care a creat forme nouă, exegetice, fără să vatăme curăția credinței și fără să sfîșie unitatea Bisericii.

Pentru ilustrarea dramei lăuntrice pe care o petrecea protestantismul aflat în căutarea unei poziții de sprijin în interpretarea Sfintei Scripturi, în perioada dintre cele două războaie mondiale, este semnificativă următoarea constatare: „În timpul de la 1720—1820 a apărut în fiecare an cîte o *Ermineutică*; dar de la cea a lui J. Chr. K. von Hoffmann, publicată după moartea sa (1880), n-a mai apărut nimic deosebit“. Constatarea o făcea, în 1927, unul din stîlpii renumitei universități luterane din Halle-Wittenberg, el însuși profesor de Noul Testament cu faimă mondială.⁵

Nu e de mirare: principiul liberei interpretări a Sfintei Scripturi face inutilă, teoretic, o asemenea disciplină teologică normativă.

De-altcum, chiar *Ermineuticile* existente în vremea amintită puteau fi calificate „protestante“ numai întrucît autorii lor aparțineau protestantismului din punct de vedere confesional, nu fiindcă ar fi reprezentat *Ermineutica* protestantă.

Dar și puținele lucrări de *Ermineutică* semnalate de Dobschütz s-au rărit pînă la dispariție, încît teologia protestantă — cunoscută ca deosebit de productivă mai ales în tărîmul studiilor biblice — a ajuns să ducă lipsă de elaborate *ermineutice*. Astfel, în anii dintre cele două războaie mondiale au apărut doar contribuții sporadice la studiul *Ermineuticii*, datorate lui Ernst von Dobschütz,⁶ Erich Fascher,⁷ Albrecht Oepke⁸ și — cam atît! O *Ermineutică* completă și de greutate, protestantismul n-a dat în acea perioadă — și fiindcă n-a avut-o, a tradus în limba ger-

5. Ernst von Dobschütz: *Vom Auslegen des Neuen Testaments*. Göttingen 1927, p. 5, nota 2.

6. O. c.

7. *Vom Verstehen des Neuen Testaments*. Giessen 1930.

8. *Geschichtliche und übergeschichtliche Schriftauslegung*. Gütersloh 1931

mană una: aceea a eminentului profesor danez Fr. Torm, de la Universitatea din Copenhaga.⁹

Urmările lipsei de Ermineutică n-au întârziat să se arate. Le-a simțit protestantismul și — în ceea ce ne privește — le-am simțit și noi, ortodocșii din România, în perioada dintre cele două războaie mondiale, când am ajuns în situația de-a fi trebuit să facem față unei virulente ofensive prozelitistice de tip neprotestant și sectar, copios alimentată și finanțată de cercuri dinafara țării, interesate să ne dezbine bisericește și, indirect, ca popor.

După al doilea război mondial, criza de Ermineutică a protestantismului a suferit un fenomen de extensiune, evoluind în spre dimensiuni de *criză ermineutică ecumenistă*.

Faptul e explicabil: pînă în anul 1961, Mișcarea Ecumenistă avea o compoziție aproape exclusiv protestantă. Prin reîntrirea în rîndurile ei — la New Delhi (în toamna anului 1961) — a celor patru Biserici ortodoxe răsăritene (rusă, română, bulgară și polonă), Mișcarea Ecumenistă s-a policonfesionalizat, dar a rămas totuși preponderant protestantă. Noii membri ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor — Bisericile ortodoxe răsăritene peste tot, cea greacă inclusiv, care făcea parte de mai-nainte din Consiliul Ecumenic al Bisericilor — aduceau cu ele, în sînul acestei organizații bisericești, nu atît „Ermineutica” lor, unitară, cît mai ales ideea de interpretare *disciplinată*, dirijată atent, a Bibliei. Ortodoxia, ori unde se află vreo parcelă organizată a ei, prin însăși prezența ei activă exclude exercițiul personal, subiectiv în interpretarea Sfîntei Scripturi. Ea consideră incomparabil cu prestața spirituală a „trupului lui Hristos” amatorismul exegetic și premisa lui: absența unei discipline teoretice autoritative în explicarea textelor biblice, a unei Ermineutici biblice.

Faptul că Consiliul Ecumenic al Bisericilor s-a sesizat temeinic de neajunsurile cu care este împreunată lucrarea lui de apropiere a Bisericilor creștine prin lipsa unei Ermineutici, este de bun augur. Sesizarea nu s-a limitat la semnalarea și deplîngerea acestei lipse, ci a luat forme și amploare de acțiune în vederea acoperirii ei *neapărate și neîntîrziate*. Neapărate — deoarece nu e vorba de simple tatonări de teren și de examinări de posibilități, ci de trecerea fătîșă și energică la constituirea unei *Ermineutici ecumeniste*. Neîntîrziată — deoarece criza de Ermineutică frînează buna desfășurare în timp și calitate, a multor lucrări de interes pancrêștin în cadrele Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Au fost stabilite — cum vom vedea — termene precise pînă la care urmează să fie efectuat un anumit volum de lucrări pregătitoare pro-ermineutice.

*

Pasul înainte în această direcție a fost făcut în primăvara anului 1964, sub impulsul Conferinței a patra mondiale „Faith and Order” de la Montreal (iulie 1963).

La invitația departamentului de studii al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în zilele de 27 mai—1 iunie 1964 a avut loc la Bad Schauenburg bei Basel (Elveția), o consultare în cursul căreia s-a discutat problema Ermineuti-

9. Hermeneutik des Neuen Testaments. Göttingen 1930.

cei biblice și însemnătatea ei pentru Mișcarea Ecumenică. Rezultatele la care s-a ajuns au fost consemnate atent de Erich Dinkler și — multiplicat în text dactilografiat — circulă ca document de uz intern al Comisiei „Faith and Order” (abreviat: FO Ermineutică).¹⁰

Consultarea de la Bad Schauenburg bei Basel — în temeiul mandatului ce i-a fost încredințat de conducerea Conferinței „Faith and Order” — a urmărit să descopere și să indice:

- a) *căile de efectuare a unei exegeze comune a textelor biblice și*
- b) *realizarea unui acord (Aussprache) de nivel și amploare ecumenistă asupra problemelor istoriei canonului.*

Intenția este lăudabilă și — ne face plăcere să anticipăm — este realizabilă.

Realizarea ei este cerută de evoluția firească a relațiilor bisericești de tip ecumenist. Că ea se va izbi de dificultăți numeroase și serioase nu încapă îndoială, dar aceste dificultăți nu pot să apară insurmontabile pentru cei ce privesc cu optimism creștinesc viitorul relațiilor bisericești ecumeniste. Unde este bunăvoință, o să se ivească și puțină. Iar — din fericire — ceea ce definește esențial dialogul ecumenist în faza lui actuală de desfășurare este mai presus de orice bunăvoința dovedită de parteneri de a realiza suita de acorduri parțiale care ne vor duce la înțelegerea mutuală și, prin ea, la realizarea unității creștine pe cât mai multe linii de afirmare a ei.

Consultarea de la Bad Schauenburg bei Basel a postulat în termeni precizi *necesitatea întocmirii unui proiect de studiu cu tema „Ermineutică”*. Preparativele în curs ținesc, deocamdată, la realizarea acestui proiect. A fost stabilit un termen — trei ani (calculată să fie din iulie 1964) — pînă la care proiectul de studiu urma să fie efectuat. Dat fiind faptul că aproape un an de zile a trebuit să treacă pînă cînd documentul „FO Ermineutică” să ajungă la cunoștința celor interesați, am manifestat o firească rezervă în ce privea posibilitatea respectării punctuale a termenului propus. În orice caz, pînă atunci putea fi efectuat un volum apreciabil de lucrări pregătitoare. Ne referim în continuare la ele, pe măsură ce le abordăm și încercăm să le aflăm o soluționare satisfăcătoare.

*

În raportul secției a II-a a Conferinței a IV-a mondiale „Faith and Order” de la Montreal — după discuții îndelungate cu privire la relația dintre Biblie și Tradiție — s-a adoptat această declarație (paragraf 45):

„We can say that we exist as Christians by the tradition of the Gospel (the paradox of the kerygma) testified in Scripture, transmitted in and by the Church through the power of the Holy Spirit”.

(În românește: *„Putem spune (afirma) că existăm ca creștini prin tradiția Evangheliei (παράδοσις-ul kerigmei) atestată (confirmată) în Scriptură, transmisă în și de către Biserică prin puterea Duhului Sfînt” (paragraf 45).*

Declarația aceasta ne conduce la definirea celor două realități neotestamentare τὸ κήρυγμα și ἡ παράδοσις și la determinarea relației dintre ele.

10. Documentul în chestiune poartă titlul: Die biblische Hermeneutik und ihre Bedeutung für die ökumenische Bewegung. Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Comisia „Faith and Order”, iulie 1964.

Cu aceasta, însă, operația nu e terminată, căci *κήρυγμα* și *παράδοσις*, juxtapuse, ridică problema constituirii unei tradiții (*ἡ παράδοσις*) mai mult sau mai puțin unitare (— am evitat să spunem: stereotipe —) în propovăduirea realităților istorice și a adevărilor teologice consemnate în textele Noului Testament. Altfel zis, declarația de la Montreal ridică problema *autorității* Sfintei Scripturi în fața tuturor Bisericilor creștine membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, cu toate consecințele care rezultă de-acî.

Înțeleasă în spiritul și în litera ei, declarația de la Montreal reprezintă un important pas înainte în modul de-a concepe autoritatea Sfintei Scripturi în Biserică, de către ramurile protestante. Biblia — în lumina acestei declarații — nu mai este unica sursă a credinței. Ea „suportă” prezența Tradiției, admite să fie „dublată” de aceasta, cu toate că formularea de la Montreal — din motive tactice, desigur — este astfel concepută încît Tradiția se lasă oarecum înghițită de Biblie. Chiar și așa — făcîndu-ne și menținîndu-ne rezervele cuvenite față de acea formulare — ea rămîne totuși convenabilă în actualul stadiu al dialogului ecumenist. Și cum reprezentanții sau delegații Bisericii noastre au acceptat să fie luată în studiu — dovadă faptul că după Montreal nu s-a produs vreo dezavuare sau vreo intenție rectificatoare a ei — noi vom primi-o, firește, înțelegînd-o ca o declarație care admite indirect că *Sfînta Scriptură este cea dintîi Tradiție scrisă*.

Este, aceasta, o formulare care din punct de vedere istoric și teologic nu poate prezenta, credem, nici un inconvenient în calea acceptării ei de către toți partenerii dialogului ecumenist. Rezultă ea, oare, din studierea înțelesului noțiunilor *κήρυγμα* și *παράδοσις* în Noul Testament? Putem anticipa un răspuns afirmativ, ale cărui temeuri rămîne să le prezentăm în continuare.

*

Frecvența unei — sau unor — expresii în vocabularul unui autor sau al unei lucrări constituie o indicație prețioasă — de ordinul aproximațiilor — asupra locului pe care corespondentul ei real îl are în preocupările respectivului autor sau respectivei lucrări.

Statistic, *τὸ κήρυγμα* apare în scripturile Noului Testament doar de 8 ori, iar *ἡ παράδοσις* de 13 ori. Ancheta, efectuată doar substantival, nu e concludentă. Ea trebuie întregită cu verbele corespunzătoare. Numărătoarea locurilor în care apar ele indică cifre apreciable: 52 pentru *κηρύσσειν* și 20 pentru *παράδιδόναι*.

Substantivul neutru de declinare a treia *τὸ κήρυγμα* îmbracă de obicei înțelesul de „propovăduire” sau „predică”. El indică deci, în mod obișnuit, a c t u l împărtășirii și difuzării „veștii celei bune” a Evangheliei mîntuirii în Hristos.

Este interesant și instructiv de urmărit *în ce situații* se utilizează verbul „a propovădui” (a predica), spre a se determina forma și conținutul kerigmei neotestamentare. Examenul textelor respective arată că *κηρύσσειν* se referă fie la *propovăduitor*, fie la *obiectul* propovăduirii, fie la *beneficiarii* ei. Propovăduiește Iisus (ca persoană istorică, în cursul celor circa trei ani de activitate mesianică desfășurată „în trup”),¹¹ dar și Sf. Ioan Botezătorul,¹²

11. Astfel, în: Mt. 4, 23; 9, 35; 4, 17; Mc. 1, 14; 1, 38. 39; Lc. 4, 44; 4, 18. 19;

8 1 ș.a.

12. Vezi Mt. 3, 1; Mc. 1, 4. 7; Lc. 3, 3; F. Ap. 10, 37 ș.a.

Sfinții Apostoli¹³ și Sfinții diaconi,¹⁴ propovăduiește însuși Moise (prin cetaniile care se fac în sinagogile vremii, din Palestina și din diaspora; și cu deosebire în templul din Ierusalim, din Palestina).¹⁵ Propovăduiește leprosul curățit,¹⁶ demonizatul salvat,¹⁷ surdo-mutul lecuit.¹⁸ Propovăduiește — în felul lui, negativ — chiar și pōtrivnicul biblic al credinței adevărate.¹⁹ În sfîrșit, îngerii însuși exercită misiuni de propovăduire, cel puțin la Parusie.²⁰

Formal, deci, *kerigma neotestamentară este predicare a învățăturii de credință*, dar și *comunicare îmbucurătoare* (purceasă dintr-un dublu simțămînt de admirație recunoscătoare) și — negativ — *transmisie de erezie* (ca în II Cor. 11, 4).

Conținutul kerigmei este, în mod obișnuit, *Evanghelia*; paulin exprimat: învățătura „igienică”.²¹ Uneori, termenul se aplică și comunicărilor purtătoare de vești bune și chiar învățăturilor cronate, eterodoxiilor, ereziilor. Deci, în lumina Noului Testament, forma kerigmei nu este stereotipă, stabilă, iar cuprinsul ei nu este unitar. Acesta este rezultatul anchetei statistic-etimologice efectuată aci.

În ce privește substantivul feminin de declinare a treia, *ἡ παράδοσις*, acesta îmbracă una sau alta din semnificațiile: așezămînt, rînduială, datină, predanie. După conținut, echivalențele lui românești sînt paralele identice — iar dacă luăm în considerare în mod exigent nuanțele, acestea nu sînt identice-egale. Examenul textelor ne va lămuri.

a) În Mt. 15, 2. 3. 6 (cu paralela reală, directă din Mc. 7, 3. 5. 9. 13) *παράδοσις* indică datina sau așezămîntul străvechiu pe care Mc. — scriind pentru creștinii dinafara Palestinei — îl explică în 7, 3. Așezămîntul sau datina e piesă de conținut — și de transmisie — Halacha. Reproșul — formulat aci energic și cu deosebită asprime de Mîntuitorul — hotărăște o dată pentru totdeauna că o astfel de *παράδοσις* — moral bună și din punct de vedere social salutară — este inferioară poruncii (*ἡ ἐντολή*) dumnezeiești. Uneori, a prefera pe *ἡ παράδοσις* poruncii divine este călcare a voii lui Dumnezeu. Cazul cu care Mîntuitorul ilustrează aceeași situație (în Mt. 15, 3 urm.) e prin el însuși grăitor.

b) Celelalte texte neotestamentare în care apare *ἡ παράδοσις* sînt exclusiv pauline ca proveniență (II Tes. 2, 15; 3, 6; Gal. 1, 14; I Cor. 11, 2; Col. 2, 8).

În Gal. 1, 14 *παράδοσις* — identic ca sens cu cel din Evangheliile sinoptice — indică ansamblul vieții religioase iudaice, înțeleasă monoteist (și teo-

13. Vezi Mt. 10, 7. 27; Mc. 3, 14; 6, 12; 16, 15; Lc. 9, 2; 12, 3 ș. a.

14. Vezi F. Ap. 8, 5; ș. a.

15. Cf. F. Ap. 15, 21.

16. Mc. 1, 45.

17. Mc. 5, 20; Lc. 8, 39.

18. Mc. 7, 36.

19. Cf. II Cor. 11, 4; Fil. 1, 15 (în primul caz — greșit; în celăilalt — cu bună-voință).

20. Cf. Apoc. 5, 2.

21. Expresia „învățătură sănătoasă” (*ὁγιαίνουσα διδόναι*) apare în I Tim. 1, 10; II Tim. 4, 3; Tit 1, 9; 2, 1. A se vedea și expresiile paralele din I Tim. 6, 3 („cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos și învățătura cea după adevărata credință”) și II Tim. 1, 13: („să ai pildă cuvintele sănătoase pe care le-ai auzit de la mine, în credința și dragostea cea întru Hristos Iisus”).

cratic), așa cum neprihănit și ireproșabil a exprimat-o Saul din Tars înainte de-a se fi convertit la Hristos.

În Col. 2, 8 **παράδοσις** are înțeles de doctrină necreștină; concret: erezia gnostic-iudaizantă infiltrată acolo, la vremea alcătuirii epistolei.

Celelalte texte pauline utilizează pe **ἡ παράδοσις** în înțelesul de *învățătură creștină* (doctrină dogmatică, morală, disciplinară) *corectă și completă*. Această doctrină se împărtășește credincioșilor, în epoca apostolică, pe două căi: prin grai viu (**διὰ λόγου**), sau (și) în scris (**δι' ἐπιστολῆς**; II Tes. 2, 15). Cel rătăcit a repudiat (lepădat) — conștient sau indus în eroare, amăgit — tot a tă predania Bisericii (ca în II Tes. 3, 6), scrisă și orală. Pe de altă parte, după mai bine de un deceniu de la scrierea Epistolei II Tesalonicieni, credincioșii bisericii din Corint vor dobândi laudă de la Sfântul Apostol Pavel fiindcă au memorie fidelă pentru tot ce-l privește pe ctitorul convertirii lor la Hristos și „țin predaniile” așa cum le-au primit de la el, cum le-au fost împărtășite: fără omisiune sau răstălmăcire, fără adaus sau corectură omenească (cf. I Cor. 11, 2), — cel puțin în problema tratată aici.

Ἡ παράδοσις se transmite prin kerigma.

Dar și date care contravin ideii corecte și complete de **παράδοσις** se difuzează, tendențios, tot prin kerigma. În consecință, frații noștri protestanți s-au cam pripit când au făcut din kerigma termen tehnic pentru învățătura creștină predicată în veacul apostolesc și chiar după aceea. Kerigma neotestamentară nu poate avea acest sens — unic și exclusiv — decât prin îngustare ulterioară a înțelesului ei inițial, multiplu. Consfințită prin uz, această echivalență eufonică a substantivului **ἡ κήρυγμα** neotestamentar poate să circule mai departe, inclusiv în verbiajul ecumenist, dar însoțită totdeauna — declarativ sau subînțeles — de rezerva că ea respectă și reflectă învățătura Bisericii.

Dar ce legătură are examinarea noțiunilor **κήρυγμα** și **παράδοσις** cu necesitatea proiectului ecumenist de studiu ermineutic?

Documentul „FO Ermineutică” din iulie 1964 consideră că **κήρυγμα** este lucrarea lui Dumnezeu în sînul lui Israil și în Iisus Hristos, ca fapt revelat.

Definiția — luată global — nu este inacceptabilă. Să vedem, însă, la ce ar putea tinde această formulare a ei?

Același document ecumenist pune numaidecît întrebarea: Nu cumva kerigma este și interpretarea logică a acestei lucrări divine? Iar dacă lucrarea dumnezeiască ne este accesibilă numai ca kerigmă în interpretare teologică, atunci care din interpretările cuprinse în Biblie sînt valabile ca normative? Sau, cu alte cuvinte, ce trebuie înțeles prin **παράδοσις**-ul kerigmei?

Documentul citat anticipează un proiect de răspuns, parțial, la această întrebare, notînd că prin paradosis-ul kerigmei am putea înțelege transmiterea mai departe — în timp și la persoană — a mesajului despre acțiunea (sau lucrarea) dumnezeiască.

Dar, prin aceasta este a se înțelege numai tradiția devenită Scriptură, deci paradosis în cadrele canonului? Cu alte cuvinte: ne vom limita la citarea exclusivă a acelor ipsissima verba ale lui Iisus și ale Apostolilor spre a exercita „transmiterea” în sensul tradițiunii (paradidona)?

Toate aceste întrebări — continuă documentul citat — duc la cunoașterea Ermineuticii biblice.

Formularea de la Montreal — citată mai sus — constituie un pas înainte în această direcție, din următoarele considerente:

a) Nu e vorba aici exclusiv de metoda științifică de interpretare a Bibliei, ci și de
b) rolul Sfântului Duh în practicarea (Vollzug) înțelegerii Bibliei, precum și despre

c) relația dintre Exegeza istoric-critică²² și ceea ce documentul citat numește citirea „neștiințifică” a Bibliei (subînțeles: cea săvârșită cu scop de zidire duhovnicească, în biserică sau în particular). În sfârșit,

d) predica trebuie să fie legată, apoi, de înțelegerea competentă a textului; cu alte cuvinte, explorarea în scopuri omiletice a textului inspirat să fie întemeiată pe principii ermeneutice.

Documentul citat face o precizare utilă: În problema ermeneutică nu e vorba de chestiuni (sau procedee) metodologice, ci de *problema adevărului*. De fapt, acesta este esențialul: să nu rătăcim în explorarea Bibliei, să nu-i atribuim idei și concepții străine de ea, să nu răstălmăcim textele ei prin pseudo-tălmăcirile noastre, prin interpretările, intervențiile, incursiunile noastre exegetice. Unele ca acestea ar profana opera — complet spus: capodopera — inspirată a creștinătății și ar pricinui perturbări în sinul comunității creștine.

Documentul „FO Ermeneutică” continuă: *Până acum, ne bizuim și unii și alții din cei ce participăm la dialogul ecumenist, pe autoritatea Bibliei*, recunoscută de toate bisericile separate. *Acum* se pune întrebarea: Cât de unitari sîntem în răspunsul la întrebarea cu privire la kerigmă și cu privire la paradosis-ul constitutiv al kerigmei? Aceasta ne-ar conduce la esența problemei ermeneutice văzută sub unghi ecumenist.

Care este — sau cum se prezintă — *situația astăzi*?

Documentul citat face unele constatări care nu pot fi — și nu se cuvine a fi — minimalizate.

E limpede — spune el — că Bisericilor întrunite în Consiliul Ecumenic al Bisericilor le lipsește o poziție comună (Gemeinsamkeit) în ceea ce privește Ermeneutica biblică — și că acest fapt conturbă (deranjează) în felurite chipuri relațiile lor reciproce, acțiunea ecumenistă peste tot.

Fiecare Biserică afirmă, teologic, că toate cărțile canonului biblic sînt deopotrivă de prețioase pentru ordinea de viață creștină.

Practic, însă, prin selecționarea liturgică a pericopelor duminicale, o parte din canon capătă rol hotărîtor în viața de cult a Bisericii. Exemplu grăitor în această direcție — afirmă documentul citat — sînt: repartiția pericopelor V. T.; preferința liturgică pentru Evangheliile, ca și cînd epistolele neotestamentare n-ar mărturisi evanghelion-ul prin excelență.

Pe de altă parte, toți afirmăm autoritatea Bibliei și, de aceea, în întrunirile ecumeniste, cădem pradă ispitei de-a încerca să legitimăm, ca singură corectă, poziția proprie, prin dicta probantia arbitrar selecționate și mai ales arbitrar interpretate, detașîndu-le cu totul din context spre a le putea manevra după gusturile noastre proprii, potrivit intereselor confesionale speciale, subiective.

Secția „Faith and Order” se plînge — autocritic — că unele documente elaborate de departamentul de studii al Consiliului Ecumenic al Bisericilor sau de comisii, au partea cea mai slabă în motivarea biblică, selecția textelor in-

22. Noi, ortodocșii, avem cuvenita prețuire pentru metoda istoric-critică și o practicăm în mod obișnuit, dar totdeauna orientată *teologic*. Aceasta înseamnă că noi examinăm și comentăm textele biblice de pe poziția credinței pe care o mărturisim, confruntînd explicațiile noastre cu definițiile acestora și subordonîndu-le totdeauna acestora.

spirate fiind făcută în chip nereușit și, de aceea, necorespunzător. E de presupus că studiile respective, în astfel de condiții, nu și-au putut atinge fără dificultăți scopul urmărit, sau nu și l-au atins deloc.

Remarca aceasta este ceva mai mult decât o chestiune internă, de organizare a aparatului specializat din sînul Consiliului Ecumenist al Bisericilor; ea este o problemă de orientare concepțională, generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor ca atare, în *întregul* lui.

A doua deficiență semnalată și deplînsă în această ordine de idei de documentul „FO Ermineutică” o constituie înțelegerea „unilaterală” și „întîmplătoare” — o înțelegere „îngustată” — a textelor biblice (sau a unora din ele) la care se oprește studiarea pentru trebuințe ecumeniste a acestor texte. Care-i pricina? Cîmpul încă îngust al investigațiilor exegetice. Cu toate că întîlnirile ecumeniste au făcut ca de vreo 15 ani încoace să fie luate în considerare și puse la contribuție în exegeza științifică și comentarii altfel orientate (subînțeles: decât cele apusene, protestante), redactate în felurite limbi străine, istoria exegezei cu care operează organele specializate ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor continuă să sufere de ceea ce s-ar putea numi, eufemistic, lipsă de abundență. E un neajuns care se cere neapărat remediat prin lărgirea pînă la limite maxime — am spune: excesive — a orizontului (suprafeței) de informație (consultație) exegetică.

Toate acestea — conchide documentul citat — lasă să se vadă cît de necesară este luarea în studiu a unui proiect de Ermineutică biblică și a importanței ei pentru Mișcarea Ecumenică.

Documentul respectiv informează că lucrul a fost pornit, pe grupe de studii. La săvîrșirea lui participă efectiv: exegeți, patrologi și teologi sistematici de diferite confesiuni. Ceea ce înseamnă că ne aflăm în fața unei întreprinderi care se caracterizează în primul rînd prin *profunzime* și *amploare*. Calitățile acestea îi pun în evidență seriozitatea și deschid perspective optimiste în ceea ce privește reușita și eficacitatea întreprinderii.

*

În lumina considerațiilor expuse aci — și pornind de la stările de lucruri pe care le înregistrează și semnalează de repetate ori citatul document ecumenist „FO Ermineutică” — necesitatea unei Ermineutici „comune și adevărate” a Sfintei Scripturi este nu numai o *evidență*, ci — pentru reușita înțelegerilor ecumeniste ulterioare — și o *problemă de urgență*. Consiliul Ecumenic al Bisericilor, constată — cum am văzut mai sus — că în confruntările sale actuale cu felurite probleme de interes ecumenist se autosurprinde și auto-semnalează ca complet și îngrijorător de descoperit pe „flancul” ermineutic al orientării sale metodologice și concepționale.

Necesitatea unei Ermineutici comune pentru partenerii dialogului ecumenist este dată în:

- 1) unicitatea Bibliei;
- 2) imposibilitatea de a concepe viața bisericească creștină fără exegeză și
- 3) în aspirația spre realizarea unității pancreștine — în extensiunea și profunzimea posibilă — care definește revirimentul ecumenist actual.

ad 1) Creștinătatea posedă o Biblie. Aceasta este cartea ei de căpătîi. Unica de acest fel, căci alta nu are.

Alcătuită în vremuri și împrejurări distanțate de noi prin unități temporale de ordinul îndoitului mileniu, înțelegerea aprofundată a Bibliei nu este posibilă prin exclusivă luare de contact cu textele ei, oricât de asiduă și de atentă ar fi aceasta, oricât de corespunzătoare ar fi ea sub raportul exigenței științifice pe care o reclamă și o impun citirile de documente efectuate cu scop de studiu. Acest lucru e de sine înțeles — și e valabil pentru toate timpurile de activitate sau investigație științifică. Din ce este mai venerabil ca vîrstă un document — sau un monument — istoric, din aceea necesită mai atente și mai insistente intervenții ermineutice pentru înțelegerea lui corectă și — pe cît posibil — completă. Biblia este un astfel de document.

Pe de altă parte, exigența intervenției ermineutice crește și în funcție de raportul dintre limba originară a documentului și limba în care i se efectuează descifrarea, studierea, valorificarea.

În temeiul celor de mai sus, se desprinde și se impune o primă și îndoită constatare:

a) Toți partenerii actuali ai dialogului ecumenist se află la aceeași distanță temporală de veacul — sau veacurile, dacă cuprindem și Vechiul Testament în această evaluare — alcătuirii (redactării) cărților canonice ale Sfintei Scripturi;

b) Toți partenerii actuali ai dialogului ecumenist stau în fața limbilor biblice pe picior de egalitate, inclusiv ortodocșii de limbă greacă. Aceștia din urmă, se știe, au nevoie — și le-au și efectuat — de transpuneri ale textelor biblice din originar în neogreacă, spre a le face accesibile masei credincioșilor.

Unicitatea Bibliei — scriptură inspirată, cu profil de „carte de căpătîi” a creștinătății, de vîrstă venerabilă și de proveniență zonală determinată — cere *norme stabilite* pentru explicarea ei. Acestea sînt „ermineutică”.

ad 2) Nici unde și nici cînd mînuirea Bibliei nu s-a limitat la simpla citire a textelor ei, nici în creștinism și nici înafara lui (acolo unde s-au făcut citiri, cu nu importă ce scop). Lectura haftarelor și parașelor vechioteamentare la templul din Ierusalim și în sinagogile dinafara orașului sfînt era însoțită de explicări. Ocazional, Mîntuitorul însuși exercită bucurios acest oficiu religios.²³ Mai mult decît aît: nu o dată se transformă în exeget al propriilor Sale învățături. E firesc să fie așa: Comunicările noastre — viața cere acest lucru — sînt împachetate în explicații, de cele mai multe ori. Explicațiile le dăm, uneori, gesticular, prin mișcări ale membrilor superioare, sau prin interpretări fizionomice (mișcarea ochilor).

Explicările acestea — ca să fie valabile — nu se dau la voia întîmplării, ci după anumite criterii. Criteriile acestea sînt „ermineutică”. Menirea Ermineuticei — simplu și direct exprimat — este aceea de a da *exegeză*; nu orice fel de „exegeză” — cu aît mai puțin mostre jalnice de pseudo-exegeză — ci *exegeza* prin excelență.

Ce-i exegeza?

Fructul Ermineuticei. Ea are de scop să înlesnească pătrunderea și înțelegerea textelor biblice, să transforme pe cititor sau auditor în *participant* direct la „ospațul” de aprofundare creștinească a sensului pericopei citite.

23. Comentariile Sale din Predica de pe Munte stau mărturie (cf. Mt. 5, 21 urm. ș. a.: „ați auzit că s-a zis...” — „iar eu zic vouă”) — dar acestea nu sînt unicele mărturii de acest fel.

Ca să-și îndeplinească fără precupețire această superioară menire, exegeza trebuie să fie — în cel mai fericit caz — înzestrată cu următoarele însușiri sau attribute:

clară și
corectă,
concisă și
completă.²⁴

În ordinea de prioritate — adică de necesitate (cea de aci e una de ritm) — exegeza adevărată, creștinească, teologică și bisericească, va fi:

completă,
clară și
concisă.

Practica vieții bisericești ne încredințează că — formal, ca mod de efectuare — exegeza este de trei feluri:

- I — exegeză *de catedră* (științifică, academică),
- II — exegeză *de amvon* (omiletică) și
- III — exegeză *de dialog* (pastorală și, implicit, ecumenistă).²⁵

Explicarea *corectă* a textelor inspirate este un *imperativ* pentru toate trei speciile de exegeză practicate în viața bisericească creștină.

Explicarea *completă* este un *imperativ* cel puțin pentru exegeza de catedră (iar pentru celelalte — de sub II și III — un *deziderat* de ordinul modului *optativ*).

Explicarea clară este un imperativ pentru speciile exegetice II și III (iar pentru cea erudită, de sub I, poate fi și optativ).

În sfârșit, explicarea *concisă* este cerută de spiritul vremii (mai ales în speciile exegetice II și III). Cu deosebire aci se vedește exegetul modern, cult, pregătit temeinic.²⁶

Clasificările acestea pot forma obiect de discuții dar *categoriile* ca atare rămân, deocamdată, imuabile. Pentru stabilirea criteriilor unei Ermineutici „comune și adevărate” ele trebuie avute constant în vedere.

Îndeplinind aceste exigențe — după caz și împrejurări — exegeza va fi scutită de neajunsul limitării ei la incursiuni de caracter exclusiv teoretic și va fructifica realmente viața credincioșilor. Academismul exegetic nu epuizează exegeza — „nu tot cel ce-mi zice Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui meu care este în ceruri” (Matei 7, 21) — ci o *unilateralizează*. *Dreapta înțelegere a mesajului Bibliei trebuie să se rotunjească în acte de conduită creștinească*. Altcum, de nici un folos nu este nici pentru mântuirea sufletească a credincioșilor și nici pentru părtășia lor la propășirea morală a omenirii. La acest adevăr țin cu tărie nu numai marii teoreticieni patristici ai Ermineuticii, ci întreaga exegeză patristică, pusă vizibil în slujba propășirii religioase morale a credincioșilor Bisericii creștine. Marele Origen, Fericitul Augustin, Sf. Ioan Hrisostom mai ales, oferă mostre de intervenții scilipitoare în sensul acesta.²⁷

*

24. Precizarea aceasta îmi aparține. Operez cu ea, de zeci de ani, în scris și la catedră.

25. Ca la nota 24.

26. Ca la nota 24.

27. E ceea ce au arătat demult, la noi, mai ales următoarele studii: Prof. Dr. Iustin Moisescu: *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfântului Ioan Hrisostom*, 1942;

Pentru realizarea exegezei corecte — eventual: complete, concise și clare — este nevoie de un îndreptar eficient, de o autoritate care să garanteze eficiența lui și de interpreți (comentatori) autorizați care să aplice îndreptarul în chip eficient.

Îndreptarul este Ermineutica biblică.

Autoritatea care garantează eficiența lui poate fi numai Biserica, nu teologia. Teologia nu este instituție, ci slujitoare a instituției Bisericii.²⁸

Interpret autorizat al Bibliei este oricine aplică în spiritul și în litera lor regulile ermineutice, cu încuviințarea expresă a ocîrmuirii bisericești.

Cine stabilește regulile ermineutice?

Teologia — dar nu de capul ei, ci din încredințarea Bisericii, ca mandatară a ei și sub diriguirea ei. Altminteri, ele nu depășesc proporțiile minore ale unui elaborat personal care devine valabil numai dacă obține girul conducerii bisericești.

Biserica Ortodoxă Răsăriteană are o Ermineutică. Cea romano-catolică — așijderea. Am putea spune că, în esență, Ermineutica biblică le este comună, amîndurora — și una și alta clădind edificiul acestei discipline teologice pe temelia pusă în epoca patristică de formulările și metodele ermineutice origenist-augustinene, și, mai ales, hrisostomice.

Numai protestantismul este deficitar — cum am anticipat — în acest sector vital de afirmare a lui în lume.

... Și nu mai vrea să fie!

Inițiativa de la Montreal — transformată în program de studii la Bad Schauenburg bei Basel — este nu numai lucrare ecumenistă, ci și act de reparație într-o îndelungată și costisitoare deficiență a protestantismului.

ad 3) Aspirația spre refacerea unității creștine este tot atît de veche ca și sfîșierea pînă la pulverizare a „trupului lui Hristos“, Biserica. În zilele

Diacon Prof. Dr. N. Nicolaescu: Biserica Ortodoxă, păstrătoarea celor mai bune tradiții și metode de exegeză biblică; în revista „Studii Teologice“, Seria II, Anul IV, Nr. 3—4, 1952, p. 113—133 și Pr. Prof. Dr. Grigorie Marcu: Cunoașterea aprofundată a Sfintei Scripturi, îndatorire de căpetenie a preotului zilelor noastre; în rev. citată, p. 202—215.

Înainte de acestea, preotul profesor Dr. Haralambie Roventza († 17 iunie 1946) a publicat: Interpretarea Scripturii după Origen. R. Vilcea 1929.

Preocupări ermineutice de preț se întîlnesc și la Prof. Nicolae Colan (fost mitropolit al Ardealului): Biblia și intelectualii. Sibiu 1929.

Semnălăm apoi — pentru a avea o situație ermineutică ortodoxă română cît mai completă — două manuale valoroase:

Arhim. prof. Dr. Iuliu Scriban: Manual de Ermineutică biblică. Ed. II. București 1922 și

Arhim. prof. Dr. Iustin Suciu: Ermineutica biblică. Arad 1933.

28. Ideia aceasta este dezvoltată la Grigorie Marcu: Unele precizări cu privire la locul Bibliei în Ortodoxie; în revista „Mitropolia Olteniei“, XIV, 1962, nr. 10—12, p. 583—596.

noastre, aspirația aceasta a căpătat caracter instituțional: Consiliul Ecumenic al Bisericilor este expresia acestei aspirații, expresia actuală.

Bisericile întâlnite — e numai întâlnire, deocamdată, în faza prezentă a dialogului ecumenist — în cadrele Consiliului Ecumenic al Bisericilor manifestă intenția și râvna fierbinte de-a se apropia întreolaltă pînă la fuzionare. Cum se va realiza acest deziderat — dacă, peste tot, se va realiza vreodată — numai Dumnezeu știe. Dar Dumnezeu lucrează prin oameni — și dintre oameni recrutează pe aleșii Săi. Am înțeles că s-ar putea ca încă generația *actuală* să fie aleasa lui Dumnezeu în lucrarea de leuire — măcar parțială — a rănilor pricinuite „trupului lui Hristos” de vinovatele și costisitoare „deschilinări” de pînă acum. În orice caz — și acesta-i un fapt deosebit de îmbucurător — ea *aspiră* să fie generația aleasă și *se comportă* în consecință. E ceea ce dovedește și *conștiința ecumenistă a crizei ermineutice*, licărită — oficial — la Montreal și trecută din domeniul *aspirației* în acela al *reparației* cu prilejul consultării de la Bad Schauenburg bei Basel.

Putem veni în întâmpinarea acestei năzuințe?

Răspunsul e — prompt, fără ezitări — *afirmativ*. Biserica Ortodoxă Răsăriteană, în întregul ei, e *pregătită* — temeinic și de timp îndelungat — să participe efectiv și substanțial la astuparea lacunelor și, prin aceasta, la netezirea căii viitoarelor înțelegeri ecumeniste, pancreștine. *E pregătită sufletește*, ca parteneră sinceră și loială a actualului dialog ecumenist și e pregătită *materialește* fiindcă ea are o Ermineutică biblică și exercită practic, neîntrerupt și firesc, exigențele ei în interpretarea textelor biblice, de la amvon și catedră pînă la citirea individuală.

Firește, nu poate fi vorba de a transfera Ermineutica *noastră* Bisericilor ermineutice din cadrele Consiliului Ecumenic al Bisericilor: pentru aceasta, ar fi necesară o inițiativă solicitatoare din partea lor, ceea ce — din motive de „prestigiu” confesional — sîntem încredințați că în actuala fază, reincipientă, a relațiilor ecumeniste, nu se va produce.

Calea ieșirii din impas — calea care menajează susceptibilitățile confesionale fără a jertfi sau minimaliza vreo parcelă din integritatea adevărului creștin, obiectiv, — este, socotim noi, alta. Noi, ortodocșii — de dragul frățietății intercreștine — putem opera, cu îngăduința ocîrmuirii noastre bisericești, o reevaluare (n-am zis: reexaminare!) a Ermineuticii biblice pe care o posedăm și practicăm, spre a stabili *volumul* și *formularea* acelor îndreptare (n-am zis reguli, sau norme) ermineutice fără de care nu se poate concepe *exegeză adevărată și unitară* a cuvîntului inspirat.

În prealabil, socotim că trebuie limpezite complet și fără reticențe *două premise fundamentale* ale posibilității unei Ermineutici biblice ecumeniste:

1. — *Sensul și întinderea inspirației dumnezeiești a textelor biblice și*
2. — *Raporturile posibile dintre Biblie și Tradiție concepute ecumenist.*

*

ad 1) Sfînta Scriptură este pentru toți creștinii o operă divin-umană fără pereche. *Dumnezeu* a luat inițiativa alcătuirii ei și *Duhul Sfînt* i-a insuflat pe autorii sfinți, făcîndu-le descoperiri și păzindu-i de erori. Autorii biblici au primit aceste descoperiri *ca descoperiri dumnezeiești* și s-au lăsat călăuziți de Duhul Sfînt în transmiterea lor scrisă către cei cărora le sînt destinate peste veacuri. Această poziție le conferă calitatea de *autori inspirați*.

Biblia este inspirată în întregul ei. Prin inspirația ei generală — sau integrală — înțelegem că acțiunea Duhului Sfânt se exercită asupra *tuturor* cărților care au intrat — prin lucrare de atentă selecție canonică — în colecția (canonul) cărților Vechiului și Noului Testament și asupra *tuturor* adevărilor religioase formulate în textele Sfintei Scripturi. Făcând această afirmație, nu vom să spunem că în cărțile sfinte există alte adevăruri decât cele religioase, pentru că o asemenea concepție asupra conținutului Sfintei Scripturi este străină cu deosebire de gândirea Sfântului Ioan Hrisostom.

Strălucitul Părinte Bisericesc și patriarh constantinopolitan „afirmă adevseori, în omiliile sale, că Sfânta Scriptură are în întregime cuprins religios; în ea nu există, sau cel puțin, nu au importanță pentru sufletul credinciosului, decât adevăruri religioase. Sfînți autori, pentru propovăduirea acestor adevăruri, s-au folosit, potrivit cu temperamentul, trebuințele și cunoștințele fiecăruia sau ale cititorilor lor, de cunoștințele lor gramaticale, stilistice, istorice, geografice, cronologice, etc. Toate acestea nu constituie decât cadrul material al Sfintei Scripturi și aparțin în întregime autorului inspirat. Fiecare scriitor a putut alege faptele istorice, cunoștințele geografice, datele cronologice, formele gramaticale pe care le socotea mai potrivite, îndeosebi pentru cititori, spre a putea propovădui adevărurile religioase, la a căror justă precizare în aceste forme externe a vegheat Duhul Sfânt”. Principial vorbind, autorul inspirat a putut să săvârșească greșeli gramaticale, cronologice, istorice, geografice — într-un cuvânt: greșeli de formă — dar numai în măsura în care acestea nu au periclitat sensul adevărilor divine, revelate. „Toate elementele omenești necesare compunerii cărților Sfintei Scripturi au fost folosite de autori în deplină libertate; din această cauză ei nu au fost lipsiți de greșelile inerente cunoștințelor omenești”.²⁹

La noi, profesorul de teologie Dr. Iustin Moisesescu, actualul mitropolit al Moldovei și Sucevei, a atras atențiunea — încă înainte cu aproape un pătrar de veac — asupra faptului pe cât de regretabil, pe atât de îngrijorător și inadmisibil, că în unele tratate ortodoxe de teologie dogmatică s-a infiltrat concepția protestantă potrivit căreia inspirația Sfintei Scripturi s-ar referi numai la adevărurile dogmatice și morale, sau, în general, la ceea ce privește mîntuirea omului, iar celelalte adevăruri ar fi scrise în modul în care sînt scrise cărțile omenești.³⁰

Împotriva acestei concepții străine de doctrina ortodoxă a luat atitudine răspicată — și rectificatoare — renumitul dogmatician grec Hristu Andrușos, care se exprimă astfel: „Este inutil să spunem că această accepțiune liberală a inspirației duce la accepțiunea Scripturii ca scriere comună. Din moment ce Scriptura este divizată în partea ei divină și cea omenească, în ceea ce este necesar pentru mîntuire și ceea ce nu, fără să existe o dovadă cu autoritate a acestei diviziuni, și nici un criteriu obiectiv pentru distincțiunea celor inspirate de cele neinspirate, accepțiunea raționalistă a Scripturii este numai un pas natural mai departe”.

Concepția ortodoxă despre inspirația divină „exclue existența inspirației verbale a Sfintei Scripturi. cu toate că cineva ar putea fi tentat să atribuie această învățătură Sfântului Ioan Hrisostom, din cauza existenței unor

29. Iustin Moisesescu: O. c. p. 43.

30. O. l. c. nota 188.

texte separate în omiliile sale, în care se insistă asupra importanței cuvintelor³¹.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei preciza în lucrarea citată³² — după o deosebit de atentă examinare a problemei în discuție — că pentru Sf. Ioan Hrisostom, foarte adesea „importanța unui text al Sfintei Scripturi constă în ideea pe care o cuprinde, în adevărul pe care-l propovăduiește, nu în forma în care este el îmbrăcat. De aceea, în comentariile sale afirmă categoric necesitatea de a cerceta ideea unui text, sensul celor scrise, lăsând laoparte însemnarea cuvintelor. Afirmățiunile Sf. Ioan Hrisostom asupra importanței cuvintelor se sprijinesc îndeosebi pe convingerea lui relativă la preciziunea Sfintei Scripturi. Duhul Sfânt, supraveghind expunerea în scris a adevărilor divine, a determinat pe autorii sfintelor cărți să precizeze cât mai exact sensul învățăturilor religioase. Din această cauză este necesară cercetarea atentă a cuvintelor, căci de ele depinde descoperirea adevăratului sens al adevărilor propovăduite de Sfânta Scriptură. Aceasta nu însemnează că Sfântul Ioan Hrisostom primește inspirația verbală a cărților inspirate. Se vedește aceasta și din faptul că citind texte din Sfânta Scriptură, nu reproduce exact cuvintele autorului inspirat“.

„Referitor la modul de acțiune a Duhului Sfânt asupra bărbaților aleși, cu alte cuvinte cum și ce se întâmplă în momentul inspirației în sufletele acestor oameni, Sf. Ioan Hrisostom zice că numai acela care s-a învrednicit să fie inspirat poate cunoaște aceasta. (Com. Isaia I. Migne PG 56, 14). Cu toate că inspirația divină este un act supranatural, o taină pe care mintea noastră nu va putea niciodată s-o pătrundă (Idem), totuși, în acord cu spiritul Școalei din Antiohia, care încerca explicări raționale ale adevărilor de credință, Sf. Ioan Hrisostom caută să lămurească, în parte, această taină dumnezeiască. După ce afirmă că nu este cu puțință o explicare rațională a acestui adevăr de credință, adaugă: „Dacă fapte și pasiuni naturale de multe ori nu pot fi explicate, cu atât mai mult modul de acțiune a Duhului. Dar, dacă ar îndrăzni cineva să facă aceasta folosindu-se de figuri obscure, nu pentru a ne-o prezenta în mod limpede, ci pentru a o arăta ca într-o enigmă, eu socotesc că se întâmplă asupra profeților același lucru, cum ar fi dacă natura apelor curate primind razele soarelui, s-ar lumina; așa și sufletele profeților, curățite mai întâi prin propria lor virtute, primesc darul Duhului și însușindu-și lumina aceea, primesc astfel cunoștința celor viitoare“ (Idem).

Cel ce s-a învrednicit să primească această lumină de Sus — spune Sf. Ioan Hrisostom (vezi Cuvînt către cei ce au părăsit Biserica — Migne PG 51, 72; Omil. despre Duhul Sfânt — Migne PG 52, 813; Ibidem, 817. Vezi și Ep. c. Ef. I, 17—18; Com. la Psalm XLIV, Migne PG 55, 184—185) — să se înalte cu sufletul, să fie înzestrat cu duhul descoperirii, vorbește cu totul altfel decît ar vorbi în mod obișnuit. Căci „cel care vorbește de la sine, șovăiește și întîrzie studiind, compunînd, fiind împiedicat și de nepricepere și de neștiință și de întîrziere, și multe sînt cele care împiedică repeziciunea vorbirii; dar cînd

31. La Iustin *Moisescu*: O.l.c. nota citată (din Simbolică, ediția greacă, p. 137, — lucrare care a fost tradusă în românește de actualul mitropolit al Moldovei și Sucevei și a apărut în editura Centrului Mitropolitan al Craiovei, în anul 1955).

Să se vadă și paginile 111 urm. ale Simboliceii lui *Andrușos* (traducerea în l. română).

32. O. c. p. 44.

Duhul acționează mintea, nu există nici o piedică. Cuvîntul izvorăște ca un țîșnit de apă cu mult zgomot, așa merge înainte harul Duhului cu multă repeziciune, rostind toate clare, toate ușoare”.³³

*

Este de sine-nțeleas că cele zise se referă la *Biblia întreagă*, la totalitatea cărților ei canonice. „Toată scriptura este inspirată (insuflată) de Dumnezeu (θεόπνευστος) și de folos spre învățătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțelepțirea întru dreptate, pentru ca omul lui Dumnezeu să fie desăvîrșit, bine pregătit pentru tot lucrul bun” — ne încredințează Sf. Apostol Pavel (II Tim. 3, 16), exprimînd o convingere familiară creștinilor veacului apostolesc și, desigur, celor următoare. De-o „ierarhizare” a „valorii” lor, de stabilirea de categorii după criteriul discutabil al cine știe cărei așa-zise însemnătăți, în cadrele canonului, nu poate fi vorba. Ortodoxia n-ar putea-o tolera *nici-odată*. *Ea ține la Biblia pe care a primit-o. Volumul ei este intangibil. Textul ei nu suportă remanieri. Rectificări?* Acestea, *da*, sînt posibile și de dorit, dar exclusiv cu respectarea riguroasă a intervențiilor științifice admise și dirijate de exigențele criticii de text.

Preferințe față de unele sau altele din cărțile Bibliei — sau față de anumite pericope din acestea — există, fără îndoială, în practica de cult. Acestea sînt, însă, consacrate prin uz, corespund unor necesități liturgice, omiletice și pastorale normale. Ele nu ridică, gradual, o carte canonică deasupra altora. Nimic nu se opune continuării și permanentizării acestor manifestări de preferințe față de anumite pericope de către fiecare cult creștin, după cum află el de bine. Ele nu deranjează și nu îngreunează dialogul ecumenist. Dimpotrivă, îi dau un spor de farmec și culoare locală, regională sau de zonă, care nu poate jena pe nimeni. Acestea sînt aranjamente și programări *de uz intern*, puse în slujba îndrumării sufletești a credincioșilor, după cum socotește că e mai indicat s-o facă un cult sau altul. O „uniformizare” în acest sens nu este necesară pentru succesul înțelegerilor ecumeniste, așa că îngrijorarea manifestată de partenerii întîlnirii de la Bad Schauenburg bei Basel este superfluă.

*

Inspirată în totalitatea ei, cugetată — și acceptată — ca izvor al revelației împreună cu Sfînta Tradiție, spre a sta realmente și permanent în slujba vieții, așa cum a așezat-o Dumnezeu, Sfînta Scriptură trebuie să fie înțeleasă ca atare de către toți creștinii din toate vremurile. Mișcarea Ecumenistă, Consiliul Ecumenic al Bisericii s-au pătruns de necesitatea creării condițiilor trebuincioase în scopul asigurării unei exegeze corecte a Sfintei Scripturi.

Văzută ecumenist, năzuința aceasta tinde, în fond, la stabilirea criteriilor ermeneutice care pot asigura o *exegeză unitară* (n-am zis: uniformă!). Aceste criterii sînt date — teoretic și aplicativ — în însși textele scripturilor inspirate, fapt care — ținînd seamă de preferințele lor biblicistice — apare cu atît

mai convenabil pentru partenerile protestante ale dialogului ecumenist. Puteau nici să nu apară în textele inspirate, căci nici un considerent — de nici o natură — nu pretinde ca o carte, o compoziție muzicală sau o operă de artă să cuprindă neapărat, în substanța ei, legile, normele sau regulile după care urmează să fie studiată sau înțeleasă. Acestea sînt date care ne vin dinafara operei respective fiindcă se elaborează „dincolo de ea”, independent de ea și — de multe ori, poate cel mai adesea — independent de autorul ei. Providența — așa credem și mărturisim — a purtat grijă ca din Scripturi, cu tot caracterul lor de scrieri ocazionale, să nu lipsească nici îndreptarul dreptei lor „tîlcuiri”, măcar ca esență ermeneutică. Iată cîteva indicații în acest sens:

Preocupări manifeste de ordin teoretic ermeneutic întîlnim mai ales în Epistola a II-a a Sf. Apostol Petru (3, 15 urm.).³⁴ Aci, dumnezeiescul Apostol recomandă primilor destinatari ai epistolei să „socotească îndelunga-răbdare a Domnului nostru drept mîntuire” (II Petru 3, 15 a). Ca să dea un spor de autoritate spuselor sale, Apostolul invocă și recomandarea similară a Sfîntului Apostol Pavel: „... precum v-a scris și iubitul nostru frate Pavel, după înțelepciunea dată lui, cum vorbește despre acestea în toate epistolele sale, în care sînt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei NEȘTIUTORI și NEÎNTĂRIȚI le răstălmăcesc, ca și pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare” (id. 15 b—16). Preocuparea de-a face înțeleasă necesitatea respectării anumitor norme de interpretare — și anume: nu numai în explicarea epistolelor pauline, ci, prin extensiune, a tuturor scrierilor inspirate, canonice (lucru care rezultă din „... ca și pe celelalte Scripturi”) — e vizibilă. Care ar putea fi aceste norme, în intenția Sfîntului Apostol Petru? Textul citat e lipsit de echivoc în această privință:

1. — *Pregătire didactică* — în faza culminantă: de specialitate — familiarizarea metodică, prin studiu intens și de durată, cu modul de gîndire al autorului inspirat și cunoașterea aprofundată a sistemului său de gîndire creștină soteriologică (aceasta, pentru evitarea „neștiinței” la care se referă Sf. Apostol Petru);

2. — *Pregătire duhovnicească*, adică spirit treaz și obiectiv, purificat prin rugăciune, antrenat prin meditație (care evită neajunsurile „neîntăririi”).

O dată îndeplinite cu seriozitate, aceste condițiuni obiective fac ca exegeza să fie realmente *tălmăcire*, îndepărtînd suspectul prefix care indică decăderea ei la nivelul neadevărurilor împletite în urzeala oricăror *răs-tălmăciri*. Sînt, acestea, reguli „de aur”, fundamentale pentru interpretarea (comentarea, explicarea) textelor Sfînteii Scripturi. Creștinătatea, Biserica lui Hristos le ține în mare cinste — și cu drept cuvînt — pînă astăzi. Ermeneutica savantă de mai apoi — în începuturile ei origeniste-alexandrine, în formulările Școalei antiohiene sau în chestionarul ermeneutic augustinian-occidental, — n-a făcut altceva decît să le sistematizeze, supunîndu-le „ritualului” unui botez științific.

În epistola citată a aceluiași sfînt autor neotestamentar este formulată în-săși i n t e r d i c Ț i a de-a proceda la explicarea textelor inspirate fără luminile călăuzitoare ale n o r m e l o r de interpretare: „Dar mai-nainte de toate trebuie să știi că nici o proorocie a Scripturii nu se tîlcuiește după cum îl taie capul pe fiecare” (II Petru 1, 20).

34. Să se vadă, pentru amănunte, Grigorie *Marchi*: Istoria vremurilor neotestamentare. Extras din Anuarul XXI (IV) al Academiei teologice „Andreiane” din Sibiu, 1946, p. 6 urm.

Necesitatea unei Ermineutici este exprimată aci cu cuvinte exprese, care nimeresc frontal interpretările individualiste, personale, practicate sub acopere-mîntul așa-zisului liber-arbitriu în comentarea Sfintei Scripturi. Acest principiu pseudo-științific a încurajat nu o dată dezmațul interpretărilor anarhice, care n-au contribuit cîtusi de puțin la promovarea unității creștine și la înfrățirea dintre mărturisitorii aceluiasi Mîntuitor Iisus Hristos.

Ermineutica, teoria normelor de interpretare a textelor inspirate, și *Exegeza*, care-i rodul Ermineuticei, sînt surori gemene prin vîrstă și prin tendințe. Cea dintîi, *orientează spre ținta* ce-o urmărește exegetul, îndrumîndu-l să apuce calea cea mai dreaptă. Cealaltă, *duce la țintă*: aflarea fidelă a gîndului înveșmîntat în slova textului inspirat. *Amîndouă* își au rădăcinile în Noul Testament, în practica Mîntuitorului și a sfinților autori neotestamentari.

Ermineutica și exegeza sînt *primele ramuri* constituite ale Studiului biblic al Noului Testament, sînt cele mai vechi — și mai insistent practicate — discipline neotestamentare.

Tocmai de aceea, este cu atît mai surprinzător — și, întru cîtva, dăunător întregii creștinătăți — faptul că se săvîrșește eroarea (de fond, nu simplu procedurală) de-a se practica exegeza nesocotind Ermineutica.

Fără a se revărsa în deslășurări de amănunt, textul petrin valorificat mai sus cuprinde *esența* Ermineuticei biblice. După spusele exprese ale Sfîntului Apostol Petru, efectuarea unei exegeze corecte a textelor inspirate cere exegetului să facă dovadă că posedă o sumă de calități — sau însușiri — *intellectuale* și altă sumă de calități (sau însușiri) *morale*.

Calitățile *intellectuale* — de pregătire teologică-științifică — specifice unui bun comentator al Biblicii, într-o înregistrare care nu pretinde să epuizeze repertoriul lor — dar care năzuiește să nu omită esențialul — sînt:³⁵

1. — *Cunoașterea limbilor originare ale textelor biblice* (ebraica, aramaica și greaca elenistică). Neglijarea lor — și cu deosebire neglijarea studierii limbii grecești — în Apus, în perioada pretridentină, a dus la o epocă de decadență exegetică. Ivirea protestantismului a însemnat un reviriment pentru studierea limbilor biblice, determinînd indirect și pe romano-catolici să-și revizuiască atitudinea — de nepăsare sau minimalizare a lor — în această materie.

2. — *Cunoașterea izvoarelor textelor biblice* (codici-manuscrite, traduceri, lecionarii, citate existente în felurite lucrări de cuprins teologic-bisericesc), care înlesnește cercetările de critică de text, și, deci, silința științifică de-a reajunge în posesiunea textului identic autografului inspirat.

3. — *Cunoașterea datinilor, obiceiurilor, moravurilor primilor destinatari ai scripturilor inspirate*, precum și a *personajelor, locurilor și faptelor biblice*, pe care o asigură în primul rînd Arheologia biblică și Istoria vremurilor neotestamentare.

Fără aceste cunoștințe, nu se poate face o exegeză completă.

Fericitul Augustin — și, după el, alți corifei ai epocii patristice — adaugă acestora și

4. — *Cunoașterea tuturor științelor profane* (filozofie, istorie, zoologie, botanică, astronomie, medicină, dialectică, logică, retorică), care pot avea le-

35. Vezi N. Nicolaescu: St. cit. p. 126.

gătură cu vreun text biblic. O cultură laică întinsă, temeinică contribuie în măsură considerabilă la înțelegerea aprofundată a textelor inspirate.

Din *însușirile morale* ale unui bun exeget biblic, fer. Augustin a alcătuit un repertoriu cu profil de microdecalog:

1. — *timor* (smerenia — care se naște meditănd asupra imperfecțiunii noastre și asupra morții);

2. — *pietas* (evlavie, cucernicia — care ne determină să socotim lucrurile divine ce nu le putem înțelege, ca fiind mai înțelepte decât cugetarea noastră și să nu contrazicem nici un cuvânt al Scripturii chiar când biciuiește viciile sau concepțiile noastre);

3. — *scientia* (știința — care ne învață să reducem totul la iubirea de Dumnezeu și de aproapele, fără acestea neputând să ne apropiem de Sfânta Treime);

4. — *fortitudo* (tăria — prin care te dezlipești de cele vremelnice și te umpli de râvnă după cele cerești);

5. — *consilium misericordiae* (sfatul milostivirii — prin care creștinul se exercitează în iubirea aproapelui atât de intens încât ajunge să iubească și pe vrăjmașii săi);

6. — *purgatio cordis* (curăția inimii — prin care-ți purifici sufletul de întinăciunea plăcerilor josnice și îți luminezi ochii inimii ca să vezi pe Dumnezeu în toate lucrurile și cuvintele Sale);

7. — *sapientia* (înțelepciunea — care începe cu temerea iubitoare de Dumnezeu și care împărtășește pacea și liniștea desăvârșită, rodul suprem al adevăratei exegeze biblice).³⁶

Atât condițiile intelectuale cât și cele morale urmăresc să-l ajutoreze pe exeget să se realizeze ca atare, adică să înțeleagă și să explice corect și complet ceea ce citește în Sfânta Scriptură. Acest dublu țel, de fond, pe care trebuie să-l atingă orice exeget — și să facă dovada, teoretic și practic, că l-a atins — este arătat lămurit de fer. Augustin în renumita sa operă „De doctrina christiana”. În conformitate cu el împarte marile africane Ermineutică în două sectoare de căpetenie: *modus inveniendi* (euristica) și *modus proferendi* (proforistica).

Minuțios și pedant în indicarea condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească exegetul — de pregătire și de vocație — fer. Augustin a fost întrucât, ca teoretician al Ermineuticii, în ce privește viziunea de ansamblu asupra acestei discipline teologice de către inegalabilul său contemporan înaintaș răsăritean, Sfântul Părinte Ioan Gură-de-Aur. El este autorul celor mai sănătoase principii ermineutice pe care le posedă teologia creștină a tuturor vremurilor. Mai puțin tehnic decât episcopul Hipponei, marele patriarh constantinopolitan dezvăluie, în aceste principii, concepția sa ermineutică — superioară și integră — care explică în bună parte performanțele de culme ale carierei sale exegetice. Iată aceste principii hrisostomice, reduse la esențial:

a. — „Sfânta Scriptură, cuvântul lui Dumnezeu, ca cel dinții izvor al descoperirii dumnezeiești celei mai presus de fire, este o carte destinată tuturor creștinilor, lectura ei vindecând toate relele sufletești, iar necunoașterea ei pricinuind toate ereziile și răcăcirile;

36. N. Nicolaescu: St. cit. p. 125—126.

b. — Pentru a putea înțelege cuprinsul Sf. Scripturi în vederea explicării lui, exegetul trebuie să-și însușească în prealabil toate cunoștințele introductive referitoare la autorul, destinatarul, timpul, locul, motivele, scopul, limba și caracterul fiecărei scrieri;

c. — În interpretarea Sf. Scripturi, comentatorul nu trebuie să caute a afla ideile sau gândurile sale ori ale semenilor săi, ci ideile și gândurile pe care Dumnezeu ni le comunică prin intermediul aghiografilor, iar pe acestea le aflăm stabilind în primul rând sensul literal, istoric sau gramatical al fiecărui text;

d. — Sensul tipic, care se află în mai toate textele cu caracter profetic, trebuie sprijinit totdeauna pe cel literal, printr-o pătrundere cât mai atentă a spiritului limbii ebraice și grecești, prin analiza gramaticală și istorică a fiecărui text, prin respectarea scrupuloasă a contextului și prin studiul comparat al textelor paralele și asemănătoare;

e. — După aflarea sensului fiecărei pericope biblice, exegetul este dator să arate și consecințele lui pentru viața noastră practică, insistând asupra datoriei de a ne conforma totdeauna gândurile, vorbele și faptele cu învățăturile divine cuprinse în Sf. Scriptură. În acest scop, majoritatea comentariilor alcătuite de către Sf. Ioan Gură-de-Aur îmbracă forma de omilii³⁷.

Am consultat numai pe doi dintre marii teoreticieni ai Ermineuticii creștine. Înainte de ei — adevărat deschizător de drum larg și neted — a fost fenomenalul Origen. După ei — sau în paralelă cu Sf. Ioan Hrisostom și fer. Augustin — s-au afirmat alții în acest tărâm. Nu e intenția noastră — și nu e locul — de-a face aci un istoric, nici măcar la proporții reduse, al școlilor exegetice și al reprezentanților lor de frunte. Vrem doar să scoatem în evidență faptul că temeliile unei Ermineutici „comune și adevărate” au fost puse demult și definitiv. Nu mai avem ce adăuga. Avem totul de preluat de la înaintași. Ei au „gândit” destul și au adâncit destul modalitățile de tâlcuire dreaptă — corectă și completă — a textelor inspirate ale Sfintei Scripturi, ca să poată vorbi deslușit, generațiilor succesore despre ceea ce au de făcut ca să realizeze adevărată exegeză, *exegeza ca atare*.

O Ermineutică „comună și adevărată” a creștinătății angajate în atât de promițătorul dialog ecumenist nu poate ocoli temeliile ermineutice așezate cu deosebire în „epoca de aur” a Bisericii lui Hristos cea oarecînd una, fără primejdia de-a deschide drum liber interpretărilor personale, subiective ale textelor inspirate și prin aceasta, a ridica astfel la rang de interpretare valabilă amatorismul exegetic.

Considerăm că la temelia acestei Ermineutici „comune și adevărate” — care urmează să se bucure de-o adoptare pancreștină — este indicat să se așeze, ca „basis” incipient, regulile sau normele fundamentale ale Ermineuticii minimale: regula *contextului*, regula *locurilor paralele* și regula de *confruntare cu norma credinței*.

Primele două, sînt deja adoptate și practicate de toate bisericile creștine (cel puțin în exegeza de catedră, dacă nu peste tot și în cea de amvon).

A treia, ridică numaidecît întrebarea: confruntarea cu care normă a credinței?

Aci, desigur că fiecare biserică sau unitate ecleziastică creștină va socoti de sine-nțeleș că trebuie să fie vorba de — și numai de — credința ei, de

37. După N. Nicolaescu: St. cit. p. 123.

creștinismul colorat confesional pe care-l predică și practică ea. Dificultatea e evidentă, știut fiind că fiecare confesiune creștină, „e sigură” — și, deci, pretinde — că deține *adevărul întreg*, interpretat fără greș.

Și totuși, dificultatea poate fi biruită prin *adoptarea de către toți creștinii* fie a credinței Bisericii celei oarecând una, fie a fondului doctrinar comun tuturor confesiunilor creștine actuale, fie — mai curînd — prin respectarea riguroasă de către toți a acelei *supernorme* ermeneutice stabilită de Sf. Ioan Hrisostom, care ne previne, deslușit și ferm, *să nu căutăm în textele inspirate ideile sau gândurile noastre ori ale semenilor noștri* (care ne sînt favorabili, și, deci, agreabili), **CI IDEILE SAU GÎNDURILE PE CARE DUMNEZEU NI LE COMUNICĂ PRIN GÎNDURILE BIBLICI**. Iar acestea le descoperim stabilind în primul rînd sensul literal, gramatical sau istoric al textului ce urmează a fi interpretat corect și complet.

În astfel de condiții, *exegeza încetează a fi simplă tehnică științifică, transformîndu-se în supremă obligație religioasă-morală: aceea de-a înțelege și explica ce comunică și ce vrea Dumnezeu de la oricine se arată dispus să fie următorul Său*.

Creștini buni și teologi capabili Biserica creștină a avut în toate vremurile. Recunoaștem, însă, că cei din epoca patristică dețin *o înțîietate de talie*: prin capacitatea lor de pătrundere a revelației, prin iscusința lor de-a o interpreta, prin osîrdia cu care o trăiau. E explicabil: entuziasmul lor creștinesc era mai fierbinte, se aflau — în timp — mai aproape de flacăra, dogoarea ei le împurpura obraji și dădea sufletelor lor o vibrație mai intensă. Nu se poate concepe exegeză corectă și completă fără sprijinul lor. Noi, cei de azi, putem moderniza oricît de mult maniera de tîlcuire a Sfintei Scripturi, dar nu-i putem egala în profunzime și în ceea ce s-ar putea numi „vedere prelungă”.

Noi (și romano-catolicii) punem permanent și insistent la contribuție luminile exegezei patristice în interpretările ce le dăm astăzi textelor inspirate. Cu nereținută bucurie constatăm că de-o vreme încoace, teologii protestanți fac același lucru: au descoperit *valoarea* exegezei patristice și nu ezită să se inspire din fîntîinile ei opulente. Momentul istoric pe care-l străbătem ca creștini angajați în dialog ecumenist, este favorabil unei precizări a poziției ermeneutice pe care ne-am străduit s-o definim mai sus: *o exegeză corectă și completă presupune contact constructiv cu exegeza patristică*. Iar aceasta este *tradiție — Sfîntă Tradiție și Tradiție bisericească totodată*. Fără luminile ei, regulile de bază ale Ermeneuticii minimale — normele ermeneutice „de aur” — *pot realiza ceva în tărîm exegetic, dar nu reușesc totdeauna să ne și introducă în sanctuarul înțelesului divin al descoperirii divine*. Cea mai eficientă călăuză nu e ghidul care știe multe, ci cel ce posedă cheile monumentului de artă: nu-ți vorbește *despre* el învîrtindu-te în jurul lui, ci *te introduce în interiorul* lui. Interiorul vorbește cunoscătorului incomparabil mai deslușit decît o pot face explicațiile de rigoare, tipice ale ghidului profesionist. Virtuozii exegezei patristice au dovedit că posedă cheile adevăratei și deplinei interpretări.

Așa fiind, putem face un pas înainte postulînd că o Ermeneutică „comună și adevărată”, spre a avea maximum de eficiență, trebuie să fie orientată patristic, să țină seama de Tradiție (în integralitatea ei).

Cunoscînd indispoziția principiară a Bisericilor protestante, vechi și nouă, față de Tradiție — biserici deosebit de active în dialogul ecumenist — putem spera o modificare de atitudine în această privință din partea lor?

Socotim că în sectorul ermineutic-exegetic ea este realizabilă fără dificultăți insurmontabile. Mai mult decât atât: primii pași în spre realizarea unei înțelegeri pancreștine pot fi socotiți ca făcuți deja prin efectele contactelor ecumeniste de pînă acum. E ceea ce vom încerca să arătăm în cele ce urmează, ca simplă expunere de opinie teologică, fără a angaja în nici un fel, față de nimeni, instituția bisericească ai cărei slujitori sîntem.

*

A te pronunța asupra raportului dintre Biblie și Tradiție de pe poziția doctrinară teologică pe care te afli situat prin propria-ți apartenență confesională nu însemnează a repeta adevăruri religioase elementare pe care un cleric sau un credincios le poate citi oricînd în cărțile oficiale ce-i stau permanent la dispoziție, nici a angaja — mai ales — dispute ce pot căpăta ascuțiș de polemie, pe această temă, cu frații creștini de altă confesiune.

A te pronunța asupra Bibliei și Tradiției *astăzi*, în dialogul ecumenist cu deosebire, însemnează, credem, a adevăra solemn, înainte de orice, că amîndouă sînt neapărat necesare *tuturor* Bisericilor creștine pentru dreapta îndreptare a slujitorilor și credincioșilor lor în *făgașul vieții contemporane*.

În al doilea rînd, credem că e tot atât de necesar să se recunoască — de dorit: solemn — că oricum ar fi concepută și prezentată astăzi relația „Biblie-Tradiție” de Bisericele creștine existente, ea nu este de natură să zdruncine începutul de colaborare frățească dintre aceste Biserici, început de colaborare realizat cu deosebire în cadrele Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a cărui menire, mărturisită, este și aceea de-a dezvolta — *cît se poate, pînă unde se poate și cînd se poate* — acest arhî plin de făgăduințe.

Discuțiile de amănunt pe această temă — pe orice temă acidă — pot fi ocolite; iar dacă au fost inițiate, e de dorit să aflăm în noi înșine destulă tărie spre a le opri acolo unde transpare primejdia de-a se ivi disensiuni de natură să tulbure climatul normal ecumenist.

În al treilea rînd, socotim că e necesar și e util să se declare solemn că toate Bisericele creștine de astăzi au nevoie — neapărată — *de întreaga Revelație dumnezeiască*, accesibilă lor în nu importă — deocamdată — ce surse autorizate. Biblia, cu deosebire, o păstrăm, o cinștim și utilizăm toți creștinii — în scopuri religioase-morale exclusiv — așa cum am primit-o: *integral*. Ea n-are nevoie de amputări (ca cele preconizate de antisemiții tuturor vremurilor, de la Marcion încoace), nici de mutilări nemiloase (ca cele încercate și ratate jalnic de unii doctrinari ai rasismului nazist în perioada de dinainte de al doilea război mondial), nici de interpretări și utilizări limitative (ca cele desmitologizante, bultmanniene, din zilele noastre). Asupra unor astfel de atitudini pot — și sînt îndatorați în conștiință — să cadă de acord reprezentanții tuturor Bisericilor intrate în șuvoiul ecumenist și s-o adopte practic. Calea către adîncirea înțelegerii și colaborării intercreștine s-ar scurta și ușura astfel considerabil.

Unde ne aflăm astăzi din acest punct de vedere, știm cu toții: trăim încă drama trupului sfîșiat al lui Hristos, plătim încă bir dezbinărilor intercreștine. Îl plătim realmente, nu numai aparent. Ceea ce este însă nu numai regretabil, ci și îngrijorător, e faptul că acest tribut de deșirare îl plătim de prea multe ori cu „valută forte”, cu prețul usturător al unor atitudini nu totdeauna destul de iscusit travestite ca să nu transpară din ele fierul roșu

al desconsiderării semenului de altă confesiune, uneori veninul defăimării lui sau chiar loviturile violente ale unei uri care n-are nici o motivare evanghelică creștină.

Cînd am reușit să lepădăm straițele dezonorante ale acestor atitudini, mai rămîne ceva: lipsa de încredere reciprocă. În ce privește risipirea ei, aici poate ajuta mult lucrarea Mișcării Ecumeniste. Iar nebiruita „agapi” poate grege totul. Sfîntul Apostol Pavel, Sfîntul Apostol Ioan și cu deosebire Mîntuitorul întrupat ne sînt dascăli de amănunt în această privință.

Prea multă vreme creștinii s-au declarat, într-o parte sau alta a lumii, cînd „paulini”, cînd ioaneic orientați, prea mult s-a vorbit în literatura creștină — teologică sau de zidire duhovnicească — de unul sau altul dintre Ucenicii Domnului, atît de insistent încît nu li s-a dat răgaz să ne și învețe, vorbindu-ne ei. Altfel spus, apostoleștii dascăli au fost transformați uneori într-un fel de „elemente de diversivune”, ca nu cumva să reușim să ne dăm seama cît de greu păcătuim creîndu-ne pretexte pseudo-creștine de eludare a esenței învățăturii lor, inventînd adeseori considerente pompoase în numele cărora ne socotim dispensați oarecum de-a căuta în învăătura lor apostolească *ceea ce ne unește*.

... Iar ceea ce ne unește este — mai presus de orice — însăși *unitatea neamului omenesc*.

Încercat tactician misionar, Sf. Apostol Pavel a preamărit-o la Atena (în anul 52 d. H.). Nu din întîmplare. Aceasta a fost o faptă mare, ca o revelație. Onest — cum se cade să fie tot creștinul, nu numai dimensiunea lui majoră: apostolul lui Hristos — le-a adus aminte, în Arcopag, celor mai rafinate cugete ale vremii, elitelor spirituale cline ale elitei organizatorice antice, care era imperiul roman, că n-are rost să întîrzie a face firescul pas înainte al convertirii la Hristos deoarece nu sînt întru nimic mai presus de creștinii care solicitau această cotitură în propriul lor beneficiu spiritual.³⁸ Cîtînd pe stoicul Cleanthes și pe poetul cilician Aratus (din „Imn lui Jupiter”) ³⁹ — Sf. Apostol Pavel a lansat o invitație la *ecumenicitate creștină* pe care fără ezitare o putem proclama retrospectiv *precursora* laudabilelor silințe actuale de realizare a unei înțelegeri frățești pancreștine — și de adîncire a ei, atîta cît e cu putință în stadiul actual al dialogului ecumenist.

În problema care ne preocupă aci știm, deci, *unde ne aflăm*, la ce grad — promițător — de înțelegere am ajuns.

Știm că ne deosebim — *fără ca ceea ce ne deosebește să ne și despartă*. Probă: feluritele acte de conlucrare interconfesională, dintre care cele în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericii și Conferinței Creștine pentru Pace dețin înfrîntarea.

Este important să știm cît putem înainta — cu ori cîtă încetinială, cu ori cîte ezitări, cu ori cîte rezerve justificate și desigur necesare în unele privințe — în spre UNA SANCTA aspirațiilor ecumeniste.

Se tinde să se pună de acord disparatele puncte de vedere confesionale, sau măcar parcele din ele. Ori cît de puțin s-ar realiza pe calea apropierii, cert este că Dumnezeu primește smerita ofrandă, și se folosește din ea. Creștinătatea beneficiază direct.

38. Pe larg, la Iustin Moisescu: Activitatea Sfîntului Apostol Pavel în Atena. Iași 1946. — Grigorie Marcu: Din neamul lui Dumnezeu suntem. Sibiu 1945.

39. Grigorie Marcu: Saul din Tars. Sibiu 1939, p. 115.

Deocamdată, creștinii, își potrivească pasul ritmului vieții actuale.

Omenirea, în ansamblul ei, însetează astăzi după înțelegere și unitate.

A însetat și pînă acum. Acum, după al doilea război mondial, o și cere. O cere cu glas înalt, la nivel pancosmic. Coexistența pașnică a fost coborîată din zonele rarefiate ale idealului, din aburul năzuințelor călăra — din nefericire — li se împletecesc uneori pașii în drumul spre împlinirea lor, în miezul vieții obștești internaționale. Ea a început să prindă conture de realitate, o realitate care devine din ce în ce mai masivă pe zi ce trece — nu pe an ce trece. Forțe gigantice o impulsionează cu elan răzbatător, cu energie de nebiruit și cu tot mai vădită și mai plină de prestigiu competență. Comunitatea popoarelor din care facem parte și noi, putem spune că s-a „specializat” oarecum în această privință — spre cîntea ei, spre tot mai deplinul bine al întregii omeniri.

Preocupările ecumeniste sînt mărturie a vrerii creștinilor, a celor mai mulți creștini, a celor mai multe biserici creștine organizate independent, autocefale, de participare la realizarea unei înțelegeri care tinde spre dimensiuni universale.

Are acest lucru vreo legătură cu raportul dintre Biblie și Tradiție — și, mai ales, cu subiectul expunerii acesteia?

Are! Iată în ce înțeles:

Biblia și Tradiția nu sînt un obstacol în calea înțelegerii pancreștine, pe tărîm ecumenist. Aceasta-i constatarea de însemnătate fundamentală care este pusă în fața deosebirilor concepționale — mari și mici — teologice-bisericești care (și cîte) există între unele Biserici creștine pe tema relației dintre Biblie și Tradiție. Constatarea aceasta este încurajatoare. Iată de ce:

1. Nu există confesiune (cult, grupare religioasă organizată, denominațiune creștină) care să nu admită, ca ceva de sine-nțeles pentru ea, că Biblia e revelație (ἀποκάλυψις), descoperire dumnezeiască.

2. Tocmai fiindcă există un acord asupra acestui lucru, o biserică creștină organizată admite că Biblia nu epuizează, cu textele ei inspirate, conținutul revelației împărtășită de Dumnezeu oamenilor. Recunoașterea acestei evidențe o impune Biblia însăși. Nu e cazul să inventariem probele: ele sînt numeroase, de-o forță persuasivă deplină și prea bine cunoscute, făcînd parte din „locurile comune”. Astfel, Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, bunăoară, și-a prevenit cititorii că ceea ce a consemnat în textul Evangheliei a patra reprezintă doar o parte din cîte a făcut Iisus (cf. Ioan 20, 30) — și anume, o parte destul de redusă (cf. Ioan 21, 25). Sf. Apostol Pavel, la rîndul său, — în mod ocazional, fără vreo preocupare cărturărească — le reamintea proaspeților convertiți din Tesalonic (II Tes. 2, 15) că predaniile (παραδόσεις) pe care sînt îndatorați să le respecte constau atît din dispoziții orale (διὰ λόγου), cît și din îndrumări scrise (δι' ἐπιστολῆς). Că una se transformă în cealaltă — că παραδόσεις devenea ἐπιστολή cînd necesități vitale cereau acest lucru ne arată tot el: înainte de-a o fi așternut în scris, porunca: „De nu vrea cineva să lucreze, nici să nu mănînce” (II Tes. 3, 10b: *ἔτι τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέντω*) le-a fost împărtășită acelorași convertiți la Hristos cu luni înainte, cînd i-a cercetat la Tesalonic întîia oară; atunci, nu în scris, firește, ci prin viu grai. Acesta este înțelesul precizării: „... cînd eram la voi” (II Tes. 3, 10a).

Pe de altă parte, faimosul apògrafen din F. Ap. 20, 35 — „aducîndu-vă aminte de cuvîntul Domnului Iisus că el a zis: *Mai fericit este a da*

decît a lua“ (μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν) — cine ar putea pretinde că obliga mai puțin dacă nu s-ar fi transformat (prin rememorare și utilizare paulină, iar aceasta prin înregistrare lucanică) în „grafî aghîa“, în „scriptură sfîntă“? Sau cine — și, mai ales, cu ce temei — ar putea susține că apógrafon-ul acesta ar fi obligat cu altă autoritate, sporită, dacă se transforma în scriptură prin înglobarea lui timpurie în textul vreuneia din primele Evanghelii canonice? Ori așa, ori altfel, el este cuvîntul Domnului — același cuvînt — și creștinii îl acceptă ca atare. E evident că, prin analogie, alte spuse ale Domnului au putut să circule — și e neîndoios că au circulat realmente — prin viu grai, ideea din ele (dacă nu cumva însași formularea originară) fiind valorificată în viața ulterioară a comunității bisericești. La fel stau lucrurile cu învățătura Apostolilor. Dar intenția noastră n-a fost aceea de-a pleda, ci numai de-a exemplifica. Evidențele n-au trebuită de pledoarii.

3. Nu există biserică creștină organizată care să nu poată admite că distanțele temporale nu sînt piedică inevitabilă în calea conservării și transmiterii fidele a lăsamîntului revelației divine, indiferent cum și indiferent dacă el a primit — sau nu — o formulare scrisă, autoritativă. Istoria culturii e mărturie: în nici un alt tărîm de activitate omenească nu se pune — și, mai ales, nu s-a pus — atîta grijă în conservarea și transmiterea nealterată de precauții, incompetență sau insolență de bun plac, peste veacuri și peste milenii, a ceea ce e genuin, originar, ca în tărîmul religios. Capacitatea de conservare și transmite nealterată a bunurilor ei ființiale, în religie e ireproșabilă, am putea spune că-i desăvîrșită. Faptul e explicabil: omul credincios se simte nu numai controlat și dirijat de Ființa divină în care crede, dar și apărat de eroare în contactul cu zestrea religioasă pe care Ea i-a hărăzit-o drept călăuză morală și hrană spirituală.

Cele spuse aci sînt cu atît mai mult valabile în religiile monoteiste, în creștinism mai ales, unde Ființa divină intră realmente în contact cu credinciosul, coborînd la el, adoptînd în întrupare modul lui de existență psihofizică. Dovada — una dintre cele mai recente — o avem în rezultatele descoperirilor paleografice și arheologice din depresiunea Mării Moarte. Ele au scos la iveală, între altele, din una dintre grottele de la El-Qumran, un sul de piele care conține textul integral al proorociei lui Isaia. Deși mai vechi cu o mie de ani decît textele ebraice vechioteamentare disponibile pînă acum, acest text venerabil consună întru totul cu cele care — nefalsificate și fidel redată — se află în bibliotecile noastre moderne și contemporane.

În temeiul celor arătate, credem că din punct de vedere ecumenist este lucru de seamă, întru totul posibil, să se cadă de acord asupra unei aprecieri reale, obiective a capacității de înregistrare, păstrare și transmite a revelației. Această capacitate Biserica cea oarecînd una a posedat-o în măsură desăvîrșită. Poate că nu-i hazardat să spunem: păstra, interpreta și transmitea revelația cu fidelitatea cu care se îndeplinește un act de cult, de către un slujitor bisericesc profund legat de altar. Această — oricum i s-ar zice în dialogul ecumenist sau în terminologia confesională de rigoare — este tradiție. Refacerea și reafirmarea încrederii în ea e de dorit și e posibilă.

4. Nu există biserică creștină organizată care să-și poată inventa vreo dispensă spre a se sustrage obligației de-a vedea în Biblie ceea ce ea este de din punct de vedere creștinesc: Cartea vieții. Sf. Apostol Ioan, ca

autor inspirat al Evangheliei a patra, afirmă expres acest adevăr: „Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și crezînd, viață să aveți întru numele Lui” (Ioan 20, 31). Ceea ce la el e declarație, la ceilalți autori inspirați apare ca ceva de sine-nțeles (așa bunăoară în Gal. 2, 20; Fil. 1, 21 s. a.). O simplă anchetă statistică e revelatoare — și grăitoare — în această privință. Am numărat numai în Noul Testament circa 104 versete în care apare verbul „a viețui” (a avea viață) — în original: ζῆν — iar substantivul „viață” (ἡ ζωή) se înscrie în tabel cu 116 versete încheigate în jurul ideii de viață. Adăugăm verbele îndeaproape înrudite ζωοποιεῖν (de 10 ori) și ζωογονεῖν (de 3 ori), precum și circa 19 versete în care Dumnezeu este „Cel pururea viu” și obținem astfel respectabila sumă de 250 versete axate pe ideea de viață. Viață vremelnică și viață veșnică, firește, căci ancheta se face pe text religios creștin.

În slujba amînduror acestor vieți — în fond: una din punct de vedere creștinesc, a doua fiind considerată doar prelungirea primei, peste pragul morții — *să Biblia*, lucru îndeobște admis chiar și de acele ramuri ale creștinătății care practică concepții deprimare de viață vremelnică, motivate — jalnic și artificial — cu argumente sau deducții pretins inspirate.

Aceeași concluzie se desprinde — indirect, desigur, dar nu mai puțin elocvent — din frecvența expresiilor „pace” și „război” în zestrea de vocabular a Noului Testament (text originar). Cîtă vreme termenul πολεμός apare abia în 16 locuri din Noul Testament, iar verbul πολεμεῖν doar în 6 versete, cuvîntul ἡ εἰρήνη se întîlnește în 85 de locuri, sprijinit statistic de două locuri cu εἰρηνικός (pașnic), 1 loc cu εἰρηνοποιός (făcător de pace) și un loc cu verbul corespunzător acestuia din urmă: εἰρηνοποιεῖν (a face pace). În total 89 locuri pentru „pace” față de abia 22 locuri pentru „război”. Plusul de 67 de locuri își păstrează profilul categoric chiar dacă am lua în considerare și acele expresii care se apropie cîtuși de puțin ca sens de πολεμός.

Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a încredințat — declarativ și faptic — că s-a întrupat pentru ca noi viață să avem. Declarativ — în mărturisiri ca acestea: „Eu am venit ca oile mele viață să aibă și de prisos să aibă” (Ioan 10, 10 b); sau: „Eu sînt calea, adevărul și viața” (Ioan 14, 6). Faptic — prin lupta împotriva pătimirilor trupesti și sufletești pe care a dus-o prin taumaturgiile Sale, prin exorcismele săvîrșite, prin învierile din morți înregistrate de Evangheliile canonice și, întru sfîrșit, prin învierea Sa.

Recunoscînd caracterul ei major de carte a vieții, creștinătatea nu se poate sustrage îndatoririi sfinte de-a lăsa Biblia să stea în slujba vieții, de-a o pune — consecvent și fără precupețire — în slujba vieții. Și aici precizăm ceea ce este de altcum de sine-nțeles: *în slujba vieții vremelnice și a celei veșnice a credincioșilor*. A amîndurora, nu numai a uneia, a celei viitoare, cum surprindem cîteodată unele tendințe de-a o limita la atît, de-a o scoate din circuitul vital actual al credincioșilor unor culte creștine.

*

Faptul că s-a căzut de acord, la nivel ecumenist, de-a se face ordine în *tărîmul ermineutic*, va duce, credem, la curmarea anumitor tendințe pseudo-creștine de-a expulza Biblia din clocotul vieții contemporane, sau — și mai rău — de a-i storce pseudo-argumente pentru teorii, concepții sau atitudini care nu promovează viața, care se adevăresc ostile păcii și propă-

șirii, care sînt puse conștient și voit în slujba unor interese străine de aspirațiile și drepturile firești ale maselor de credincioși de pretutindenea, dornici de-o viață mai bună, mai dreaptă, liberă și demnă.

Istoria exegezei — a celei de amvon și de dialog, cu deosebire — stă mărturie că în tărîmul ermineutic, fără să fie haos, s-au ivit (și se mai pot ivi) situații haotice, derutante, care încearcă să pună în locul concepției creștine de viață, optimistă și pozitivă, contrafaceri direct păgubitoare dezvoltării normale a vieții reale sub streășina bisericii căreia îi aparține credinciosul respectiv. Lipsa de pregătire și, mai ales, lipsa unor principii ermineutice de caracter autoritativ, acceptate ca valabile în munca de explicare și pătrundere a înțelesului real și deplin depozitat în slova textelor inspirate, duce la profanarea acestor texte și, firește, la dezorientarea oamenilor de bună credință.

Lipsa aceasta e reală — nu imaginară — peste tot unde se practică exegeza individualistă, părtinitoare confesional, o exegeza cu tendințe — indiferent de ce natură sînt acestea. Existența unor studii de Ermineutică datorite teologilor de orientare exegetică liberală nu infirmă cele zise. Acestea sînt, de obicei, în ultimă analiză, lucrări de istorie a exegezei și nu îndreptare ermineutice, tratate de dirijare a exegezei. Astfel de îndreptare ermineutice sau tratate de dirijare a exegezei — expresia ne aparține — pot fi numai rodul unor consimțiri de caracter bisericesc instituțional, trebuie să fie acceptate de biserică și prezentate ca atare. În acest caz, biserica respectivă își asumă și exercită prerogative de-a cere respectarea lor și de-a urmări modul în care sînt respectate.

Pe plan de relații ecumeniste, toate bisericile creștine pot consimți la adoptarea unei *Ermineutici minimale*, care să cruțe Bibliei ocară de-a fi transformată în ceea ce nu este. Ermineutica minimală ar pune exegeza în fericita situație *de-a arăta de fiecare dată* — corect și complet, iar dacă mai este și concis și clar, cu atît mai bine! — cît de desăvîrșit, cît de evident și cît de încurajator pentru creștini este Biblia o carte care stă în slujba vieții, care fructifică realmente viața, care-i întreține elanurile pozitive și-i dezvăluie podoabele, care-i amplifică energiile creatoare și destramă neguriile stărilor de nelucrare stricăcioasă, care dă aripi bucuriei de-a trăi frumos și util, arcuind-o suveran, ca pe-un curcubeu fără asfințit, peste toate detaliile vieții omenești a credinciosului și, indirect, a celor cu care conviețuiește.

În fond, creștinătatea își datorește dezbinarea — pînă la fărâmițare — *greșurilor exegetice*. Nu încercăm măcar să le evocăm pe cele trecute: ar însemna să trecem în revistă nu numai istoria creziilor și schismelor, ci și puhoaiile înverșunărilor interconfesionale. Pe noi ne interesează, în perspectivă ecumenistă, situația *actuală* — și anume, în măsura în care ea poate servi, prin reajustări de circumstanță consimțită de toți partenerii dialogului ecumenist, ca cheag pentru noi pași înainte pe calea înțelegerii și colaborării pancreștine — și, prin ea, a înțelegerii și colaborării internaționale.

În situația actuală, creștinătatea are să deplîngă întârzierea — din ferire: sporadică — în cîmpul exegezei a unor fermenți negativi care țintesc să abată Biblia de la făgașul ei firesc de *Carte a vieții, care stă în slujba vieții prin destinație divină*.

Biblia trebuie dezrobită de ocară de-a se vedea solicitată sau împinsă să furnizeze pseudo-temeiuri pretins inspirate unor concepții sau atitudini ostile

vieții, cum sînt cele ce predică inevitabilitatea acceptării resemnate a azvîrlirii noastre brutale în abisul pierzaniei, bunăoară prin pîrjolire și descompunere cauzate de energii nucleare scăpate — voit sau din întîmplare — de sub controlul omului rînduit să le stăpînească.

Ocara aceasta, din nefericire, deja i-a fost adusă Bibliei de-o exegeză abuzivă, profanatoare. Indiferent cine o practică — sau a practicat-o pînă acum — credem că este elementară datorie creștinească, cu caracter de urgență, să se producă — în termeni perfect irenici, dar nu mai puțin energici — o dezavuare a ei, solemnă, la nivel de adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericii.

Viața — viața credincioșilor creștini de pretutindeni, ca în primul rînd — arată că, din fericire, o astfel de exegeză e pseudotîlcuire a Bibliei, e exegeză falimentară. Cei ce încearcă s-o acrediteze, uită de Muntele Fericirilor și de superbul „seminar” — ceresc seminar — desfășurat pe pămînt, la masa frugală a Cinei de Taină. Acolo a fost proclamată *permanența bucuriei* care destramă și acopere cu chiotele ei întremătoare nu numai orice întristare și suspinare de inimă credincioasă supusă încercărilor, sau, poate, vremelnic zdrobită de ele, dar și dezastre de familie de proporțiile celui suferit și trecut cu bine de biblicul Iov.

*

Bucuria este element component — permanent și de altitudine — al vieții creștinește trăită, un element esențial.

Acest mod — sau stil — de viață, aflat la îndemîna oricărui credincios, cu puțință de realizat de orice ființă omenească teafără la suflet și la trup, nu îngăduie în plămada sa descurajări paralizante de tip pesimist, iar atitudinea mohorîta față de semenii și față de realitățile înconjurătoare îi repugnă. Nici de moarte nu se înspăimîntă: o dorește lipsită de violențele chinului și venind la vremea ei, nu prematur. Pe de altă parte, Stăpînul vieții ne încredințează, prin Cartea vieții, că noi, credincioșii, trăim nu ca să murim, ci spre a duce și după moartea trupului o viață fără de sfîrșit. După moartea firească, nu după una violentă, ca cea pe care o pricinuiesc nu numai războaiele, ci orice umblare imprecaută sau voit vrăjmașească, cu arme ucigătoare — și cu atît mai vîrtos cu cele nucleare.

Orice exegeză care ajunge la alte concluzii decît cea articulată aci, *n-are* viitor ecumenist. Consiliul Ecumenic al Bisericii, prin organele sale specializate, va trebui să încerce a curma cîndva influența dezagreabilă a unei astfel de exegeze dizolvante, s-o elimine din repertoriul mijloacelor de explorare și valorificare a zăcămintelor de viață dătătoare — și de viață ade-vărată, creștinească diriguitoare — care zac așternute în slova inspirată a Bibliei.

Cînd Consiliul Ecumenic al Bisericii se va putea hotărî să întreprindă această lucrare de despovărare a Bibliei de toate tendințele sezoniere de rechiziționare a ei pentru scopuri minore și pasagere, care urmăresc s-o ridice împotriva vieții, atunci va fi restabilită — la scară ecumenică — legătura de continuitate firească dintre Exegeza patristică și cea contemporană. Aceasta — sau: și aceasta — va fi act de reîncadrare în făgașul Tradiției.

Consiliul Ecumenic al Bisericilor posedă un „basis“ doctrinar, acceptat de toate bisericile afiliate lui. Acest „basis“ s-ar putea extinde, îmbogățindu-se, cu o ermeneutică minimală acceptată de creștini urbi et orbi. Ea ar pune în cea mai favorabilă lumină caracterul de Carte a vieții pe care îl are Biblia — carte care se afirmă ca atare și prin slova ei inspirată, și prin înțelegerea corectă de care s-a împărtășit ea de-a lungul unui parcurs temporal de două ori milenar, între malurile înflorite ale Tradiției bisericești, totdeauna prietene vieții.

Aceasta n-ar fi puțin lucru pentru întâlnirile pancreștine în atât de promițătorul dialog ecumenist contemporan. Ne-am pătrunde, ontologic, de convingerea că *deși ne deosebim întreolaltă, ceea ce ne doesebește nu ne desparte iremediabil*. Dimpotrivă, manifestînd deplină libertate de atitudine în cele îndoicnice și neistovită dragoste frățească în toate manifestările noastre, ne vom pătrunde de convingerea că *realizarea unității în cele necesare e nu numai urgentă, dar și posibilă*. Înțelegem prin această unitate — în faza contemporană a dialogului ecumenist — măcar o asociere ca cea oricînd posibilă între mărturisitorii aceluiasi Dumnezeu unul în Ființă și întreit în Persoane. O asociere îndreptată împotriva „deschiliniilor“ dintre creștini, dintre creștini și credincioșii altor religii, dintre creștini și cei fără religie, o asociere menită să curme vrăjbele și încăierările (pasionale sau armate), promovînd pe de altă parte orice lucrare de apropiere și împăcare a oamenilor de pretutindeni. Asocierea aceasta e realizată în germene mai ales prin ceea ce s-a făcut la New Delhi (1961). Dumnezeu va ajuta ca ea să fie dezvoltată spre binele tuturor și în paguba rețelilor care sfîșie de veacuri unitatea neamului omenesc.

Reașezarea Bibliei exclusiv în slujba vieții — prin intervenție de nivel ecumenist acolo unde nu se poate altfel — nu mai poate întârzia. Ea e urgent necesară pentru ca să vedem cît mai curînd lumea umplîndu-se de picturi, de marmore și de poeme — și, mai ales, sărăcindu-se de arme. Profesioniștii acestora își află cu ușurință meșteșuguri pașnice, lucru pe care desigur că conștiința lor de oameni integri îl dorește, tot atît de fierbinte ca și masele populare însetate de pace și fericire.

Pămîntul e atît de frumos! Știm, căci trăim pe el. Ne-o spun și primii zburători în Cosmos, care l-au văzut de la altitudine cercască. Parcă însași frumusețea lui îi îndatorează pe oameni să nu verse — să nu mai verse — sînge.

Orice pas înainte, realizat și de noi, creștinii, în problemele care ne solicită astăzi ca credincioși și cetățeni, este o contribuție de preț la ampla respirație umană de astăzi, direcționată ferm și conștient spre înstăpînirea pe Pămînt a unui climat de pace trainică, bunăvoințe frățească și înfrățire umanitară.

CONCLUZII

1. Datoria fundamentală a cititorului Bibliei este aceea de-a vedea în ea cuvîntul lui Dumnezeu descoperit nouă, oamenilor.

A doua — tot atît de importantă — este aceea de-a se strădui să înțeleagă textele biblice în spiritul și în litera lor.

Teologul — prin care subînțelegem și pe slujitorii bisericești care exercită legiuită misiune învățătoarească — este îndatorat să și *explice* cuvîntul revelat. Explicarea — exegeza — este valabilă dacă e corectă și completă. Veghează ca să fie astfel teologii anume pregătiți în acest scop și o încuviințează (acceptă și adoptă) ca atare ocîrmuirea bisericească.

2. Exegeza completă și corectă nu se poate concepe fără temelii ermineutice clar definite și riguros respectate. Nici Mîntuitorul, nici Sfinții Apostoli, nici Părinții bisericești ai primelor veacuri de istorie bisericească creștină n-au „tîlcuit” Scriptura la întîmplare, după cum îl taie capul pe fiecare (cf. II Petru 1, 20), ci respectînd anumite criterii exegetice-ermineutice specifice nu numai teologiei rabinice, ci aspirației umane, firești, de totdeauna de-a răzbi la înțelesul pe care scriitorul l-a așezat în puținătatea slovei.

3. Este deosebit de îmbucurătoare inițiativa organelor specializate ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor de-a impulsiona pregătirea unei Ermineutici comune și adevărate, menită să pună capăt interpretărilor arbitrare, subiective, de tip individualist și să asigure o exegeză convenabilă atît sub raportul exigențelor ermineutice, cît și din punct de vedere al intereselor creștinești de-a adînci începutul de unitate pancreștină realizat pînă acum în cadrele Mișcării Ecumenice. O astfel de lucrare este cu puțință de înfăptuit, — de vreme ce la Montreal și apoi la Bad Schauenburg bei Basel — s-a recunoscut necesitatea ei inexorabilă.

4. O astfel de lucrare, spre a fi eficientă și a inspira încredere în temeinicia ei, va trebui să pornească de la generalizarea obligației minimale — dar esențiale — de-a se vedea în cuvîntul inspirat cuvînt revelat, iar în purtătorii lor, personaje demne de optimă cinstire, „oameni ai lui Dumnezeu”, cu ideile lor, cu năzuințele lor religioase, cu acțiunile lor. Comentariile în subtextul cărora operează suveran exegetul, hotărînd că Iisus sau alt personaj biblic este așa cum îl vede el și așa cum îl înțelege el, nu au viitor ecumenist, deoarece conștiința maximală creștină le refuză creditul trebuincios spre a fi acceptate ca valabile.

5. Ceea ce se poate numi — fiindcă e o realitate — „criză” ermineutică, afectează Biserica Ortodoxă Răsăriteană și pe cea romano-catolică numai cu titlu informativ, ca stare de fapt existentă înafara lor. Aceste Biserici *au* Ermineutică, respectă normele ei și practică exegeză dirijată de aceste norme ermineutice.

6. Între normele ermineutice și interpretarea individualistă a textelor biblice este o incompatibilitate de fond. Cele dintîi n-o suportă pe aceasta; aceasta, se dispensează de rigorile celei dintîi. Inițiativa Consiliului Ecumenic al Bisericilor este, prin ea însăși, un preludiu al viitoarei *proscribiri* a amatorismului exegetic, a comentariului biblic sustras normelor ermineutice.

7. Biserica noastră *poate* veni în ajutorul inițiativei amintite — și ocîrmuirea noastră bisericească va decide cînd e vremea să o facă și în ce condiții — deoarece *ea este pregătită* demult și temeinic în privința practicării unei exegeze biblice consecvent și permanent conformă regulilor ermineutice.

8. Consiliul Ecumenic al Bisericilor poate lua în considerare adoptarea unei Ermineutici minimale, acceptabilă — în actuala fază a dialogului ecumenist — de către toate bisericile membre ale lui. Această Ermineutică minimală va cuprinde neapărat obligația de-a se respecta riguros de către exe-

getul autorizat, normele de bază ale Ermineuticii clasice (a contextului, a locurilor paralele și regula de confruntare a exegezei proprii cu ansamblul doctrinei biblice). La acestea, e de sine-nțeles că se adaugă, firesc și inevitabil, super-regula care pretinde să te străduiești a afla ce vrea să spună autorul inspirat în textul respectiv — și nu ce ai vrea tu să scoți din el pentru trebuințe particulare, egoiste și, de aceea, necreștinești în tendința lor fundamentală.

9. Respectarea normelor Ermineuticii minimale va trebui să fie sprijinită pe experiența exegetic-ermineutică a teologiei creștine din vremea Bisericii celei oarecînd una. În forma aceasta, se ajunge de-a dreptul la luminile exegezei patristice, a cărei competență fără egal n-o poate contesta nici o biserică creștină organizată.

10. Apelul la exegeza patristică este, în fond, apel la Tradiția bisericească. Propovăduirea noastră, sever temeinicită exegetic, devine astfel, la nivel ecumenist, kerygmă sprijinită pe parádosis.

11. Contactul permanent și consecvent cu tradiția exegetică a veacurilor unității creștine duce la acceptarea Bibliei ca „Carte a vieții” și la interpretarea ei pozitivă, singura care corespunde și vocii lui Dumnezeu, și năzuinței pancosmice actuale spre pace și propășire, spre ușurare și fericire. Această interpretare dezrobește Biblia din cătușele ocării ce i s-a adus ori de cîte ori parcele din slova ei de viață dătătoare au fost transformate în pseudo-temeiuri zise inspirate pentru atitudini negative față de viață, pentru concepții pesimiste de viață, pentru acceptarea resemnată a unor calamități ce pot fi evitate prin „întrunirea tuturor” în organisme de apărare a vieții și a bunurilor culturii și civilizației umane.

Pr. Dr. GRIGORIE MARCU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

DESPRE CREȘTINISMUL VECHI CARPATIC

În structura poporului român intră mai multe componente esențiale, precum sînt: geto-dacii, romanizarea, încreștinarea, tranziția valaha și simbioza slavo-română. Aceste elemente au intervenit în formarea poporului român în mod succesiv, în legătură cu împrejurările politice, pînă în secolul IX. Astfel, în etnogeneza poporului român și continuitatea lui pe teritoriul pămîntului țării noastre un cuvînt important îl rostește și prezența Creștinismului în regiunile carpatice.

DACIA ÎN SECOLELE I—III

Regiunile carpto-dunărene au adăpostit neamul daco-geților, care număra cam $1\frac{1}{2}$ milion de suflete. Printre ei se mai păstrau și așezări celtice. Deși daco-geții trăiau între elenism și romanism, ei aveau cultura lor proprie și originală, exprimată prin folclor, mitologii și legende, prin artă, manifestări științifice, cu maniere geometrice de ornamentare, prin cunoștințe astronomice și de medicină, folosind grafia elină și cea latină, și prin legi de stat, sociale și etico-religioase, precum și prin relații economice, mijlocite de vechiul Tomis. Cercetările arheologice de mare amploare din ultimele două decenii completează imaginea despre acești strămoși ai românilor, prin zeci și sute de descoperiri și concluzii de ordine arheologic indiscutabil (1).

Cucerind teritoriul Daciei lui Decebal, împăratul Traian, care și-a ilustrat victoria în „Columna” sa, din anul 106, a împărțit teritoriul în regiuni, care în 168 au primit în frunte un „dux trium Daciarum”. Romanii cuceritori au păstrat vechile denumiri traco-dace de orașe, rîuri și munți, și au construit alte cetăți noi și au susținut apoi romanizarea populației locale, prin autorități, coloniști, comercianți, meșteșugari, veterani, captivi și prin căsătorii mixte.

Dar dacii au organizat și câteva răscoale împotriva stăpînirii romane, fiind sprijiniți de dacii liberi dinspre Nord-Vest (Bihor) și de carpodacii de la Estul Carpaților (Moldova), și anume în anii 117, 162, apoi în 235 și 248. Totuși unii dintre ei, mai înstăriți au beneficiat de lărgirea cetățeniei romane și asupra lor, prin decretul împ. Caracala din anul 212.

Dar în fața venirii Goților dinspre Nord, împ. Aurelian a dislocat unele trupe din Dacia romana-traiană spre Panonia și apoi, în 271, a fost nevoit să ordone retragerea „strategică“ oficială din acea regiune, în fața noilor „federati“, organizînd în Sudul Dunării: Dacia aurehiana. Dar populația locală dacă și romanizată și-a continuat viața în localitățile cunoscute arheologic la: Apulum-Alba, Bicsad, Bruiu, Calbor, Cașolt, Cinciș, Ighiu, Lechința pe Mureș, Morești, Ocna Sibiului, Sebeș, Sighișoara, Soporul de Cîmpie, Zlatna și altele, precum și în Banat, la: Baziaș, Bocșa, Borlova, Coșteiu, Deta, Gaiu, Făget, Jimbolia, Lipova, Margina, Oravița, Pojejena, Remetea, Reșița și altele.

Ce privește religia daco-geților, ea cuprindea un sincretism urano-solar cu aspect politeist, sau monolatric succesiv, și cu elemente naturaliste și cerești; zeii exprimau forțe naturale și ale cerului; exista credința în diavoli, în ursitoare, în viața viitoare cu răsplată și în nemurire. Regele și marele sacerdote conduceau comunitatea religioasă. Marile sanctuare au fost așezate la Grădiștea Muncelului, un sanctuar solar și astronomic, și la Costești, Blidaru, Piatra Roșie și în alte locuri, fiind patruleter. Se obișnuia incinerarea, și mai rar înhumarea. Printre necropolele cunoscute se impun cele de la: Apulum, Brețcu, Bruiu, Calbor, Cașolt, Cernat de Jos, Cinciș, Ciunga, Napoca-Cluj, Cristești, Ighiu, Lechința, Morești, Mugeni, Obreja, Orheiul Bistriței, Cumidava-Rîșnov, Sebeș, Iernut, Sic, Soporul de Cîmpie, Micia, Ampelum-Zlatna și altele.

După cucerirea Daciei în anul 106, zeii dacilor au fost înfrinți și supuși zeilor victorioși romani, precum lui Jupiter (Dolichenus, Heliopolitanus, Tovianus), apoi lui Apollon, Bachus, Diana, Juno, Marte, Mercur, Minerva, Nemesis, Silvanus, Venus etc. și din Imperiu a fost adus cultul zeilor Zeus, Sabazios, Mithras, Astarte, Malaghel, Kybele, Attis, Isis, Dea Suria Vaelestis, Cavalerul trac, Cavalerii danubieni și alții, prin mijlocirea comercianților, a sclavilor și militarilor. Începe un sincretism religios și se continuă convenirile religioase din munți, numite mai târziu „nedei“. Dar necropolele dace erau doesebite de cele

romane. Introducându-se calendarul lui Iuliu Cezar, au pătruns la geto-daci și numiri de sărbători, ca: Florii, Rozalii, Crăciun, Venera, prăznuirea și calcularea calendelor (colinde) și altele. (2).

Creștinismul a pătruns în Dacia de timpuriu și anume pe trei căi: prin ucenicii Sf. Apostol Pavel, care în anii 58 și 64—66 a propovăduit în Macedonia și în Iliric, apoi prin comercianții care veneau de la Sucidava-Celei și de la Dierna-Orșova, vestind prin contact cu Tesalonicul știri despre noul „zeu” Iisus Hristós (în grecește), care a murit și a înviat pentru mântuirea celor credincioși, și în fine de la Histria și Tomis, pe unde a trecut Sf. Apostol Andrei, în drumul său prin Sciția Mică.

După ocuparea Daciei, în 106, a început conflictul religios dintre romanism și dacism, dintre panteonul învingătorilor și cel al învinșilor. Dacii învinși au abandonat atunci zeii lor învinși, dar totodată au refuzat să se închine zeilor romani învingători. Astfel s-a creiat cea mai favorabilă împrejurare psihologic-religioasă ca ei să se apropie de „zeul Hristos”, care s-a coborât din cer, apoi s-a jertfit pe cruce pentru cei robiți, și în fine a înviat și s-a înălțat la cer, spre a asigura tuturor nemurirea. Astfel în ochii dacilor Hristos trecea de la un zeu pământesc (terrian) spre unul ceresc (uranic). Dar noțiunile creștine, inițial grecești, au fost cunoscute de geto-daci în expresia latină abia după începutul sec. III, căci abia atunci a fost inaugurată la Cartagină, în Africa, versiunea latină a Bibliei, numită Ittala, precum și comentarul ei prin Tertuțlian.

Persecutarea Creștinismului de către oficialitatea romană i-a apropiat și mai mult pe cei robiți de creștinismul prigonit, mărturisit însă pe ascuns. Dacă apologetul Tertuțlian jubila pe la anul 196, în scrisul său: Apologeticul și Contra iudeilor, că „noua credință a prins printre popoare și locuri depărtate de romani, ca unele din Galia și Britania, la sarmați, daci, germani și sciți . . .”, apoi criticul exeget alexandrin Origen, preciza cu moderație pe la anul 248, că „dintre britani, germani, daci, sarmați și sciți cei mai mulți încă nu au auzit cuvântul Evangheliei” (3).

REGIUNILE DACE ÎN SECOLUL IV

Împăratul Constantin cel Mare (—337) s-a străduit să refacă legăturile cu regiunile carpato-dace, cu dacii liberi și cu carpodacii, măcar prin relații comerciale și astfel a fost numit „restitutor Daciarum”, la plural. O dovedesc tezaurele monetare;

dar în ele predomină monezile de bronz, ca dovadă despre sărăcia populației care le folosea. Astfel în cadrul „culturii Sintana de Mureș“, considerată a fi de caracter gotic, se păstrează urmele vădite ale populației locale-autohtone, exprimată prin „chiupurivase de lut cenușii de origină dacică“, constatate pînă în sec. VI, atît în Transilvania, la: Morești, Cipău, Lechința, Sf. Gheorghe, Pianul de Jos, Miercurea, Cluj, Gheja-Luduș, Mediaș, Tg. Secuiesc, apoi și în Moldova la: Suceava, Porcești, Poienești, Gălănești și Tîfești și în Muntenia la: Bucov, Tîrgșor, Măgurele, Olteni, Daphne-Spanțov, Alexandria și în alte locuri; se mai dovedește și admigrația de daci liberi și de carpodaci.

În regiunile dace au mai rămas și romani propriu ziși, care preferau să trăiască mai săraci, dar liberi între daci și migratori, decît să fie mereu împovărați de dările imperiale. Astfel limba daco-carpaticilor se îmbogățea mereu în fondul ei principal de cuvinte cu romanisme curente.

Apoi, după un obicei al vremii, că orice barbar care se boteza și primea legea creștină (ortodoxă), susținută de împărații romani de la Constantinopol, devenea „roman“ — așa și acești daci preferau să fie considerați „romani“, ca să fie apărați de „Romania imperială“ față de migratori. Iar migratorii erau goții, care veneau dinspre Est spre Bărăgan și coborau pe Mureș și Olt spre interiorul Transilvaniei, între anii 300—378, și apoi hunii, care veneau, din 376 spre Bărăgan și apoi, ocolind Carpații prin nord, coborau pe valea Someșului și urcau pe a Mureșului (4).

Dacă prin persecuțiile contra Creștinismului, lansate de la Roma de împărații romani, a fost îngreuiată lățirea Evangheliei printre carpatici, apoi de la Bizanțul imperial, numit Constantinopol, de la împ. Constantin cel Mare, venea creștinismul ortodox misionar organizat. Dacă în persecuția a 10-a din anii 304—311, au fost martirizați numeroși episcopi, preoți, diaconi, veterani, soldați, funcționari, tineri și tinere, de-a lungul Dunării, în cetățile de la Sirmiu și pînă la Tomis, apoi prin Edictul de la Mediolan, din anul 313, al împ. Constantin cel Mare a fost dată libertatea de organizare a Creștinismului și a Bisericii, încît au luat ființă sedii episcopale de-a lungul Dunării, începînd cu Singidunum și continuînd cu Aquae, Bononia (Vidin), Oescus (în fața localității Sucidava), Abrittus, apoi Durostor și Tomis, cu obligația de a trimite „horepiscopi“—episcopi de țară, spre regiunile învecinate, deci spre Nordul Dunării, așa cum s-a practicat aceasta și în Galia, în Noric și Reția, și Panonia.

Astfel religiositatea dacilor carpatici s-a îmbogățit cu termenii creștini latinizați: cred, Dumnezeu, Trinitate, Evanghelie, creștin, botez, sfînt, înger, cruce, biserică — de la basilica, preot, cuminecătură, păcat, Paști, închinare, ajunare, martir, păgîn, sărbătoare etc. impunîndu-se treptat și sărbătorile închinat unuia: Sîngeorz, Simedru, Sînziene, Sîntion, Sîntilie, Sîntana. Cavalerul trac a trecut în sf. Gheorghe.

Autohtonii au rămas la legea primară (ortodoxă), și numai migratorii, ca goții, au trecut la semiarianism, la credința compatriotului lor Wulfila, care după anul 341 a propovăduit în Nordul Dunării, în limbile gotă, greacă și

latintă. Pe atunci, în apele Buzăului a murit martir, la 12 aprilie 372, Sf. Sava Gotul și alți 27.

Privitor la jurisdicția peste aceste regiuni, Sinodul II ecumenic de la Constantinopol din 381 a precizat că „episcopul din Constantinopol are dreptul de jurisdicție peste întregul imperiu roman (de răsărit, precum și peste bisericile dintre popoarele barbare, cum s-a observat din trecut“. Și astfel creștinii de pe ambele maluri ale Dunării erau supuși Sf. Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului.

Această prezență a Creștinismului în regiunile carpato-dunărene mai este atestată și prin dovezi arheologice, precum sînt cele ce urmează: basilica creștină din Tomis, cimitirul creștin de la Mangalia, basilica de la Tropaeum Traiani, basilica de la Drobeta-Turnu Severin, opaitele de lut cu cruce de la Apulum, Dej, Lipova; apoi fibule-broșe creștine de la Micia-Veșel, cunoscuta tăbliță votivă a lui Zenoviu de la Biertan-Mediaș, gema-piatră de inel de la Potaissa-Turda, monumentul funerar creștinat de la Cluj, cimitirul de la Dierna-Orșova, capacul de lut cu cruce de la Tibiscum-Jupa și altele (5).

DACO-CARPATICII ÎN SEC. V ȘI VI

Continuitatea populației daco-romanizate carpatice este dovedită prin păstrarea numirilor originale de rîuri (Tisia, Someș, Criș, Mureș, Olt, Dunăre), prin numiri de localități și persoane, din fondul de 2000 nume păstrate și prin descoperiri arheologice, din acea vreme. Urmele autohtonilor se constată și pentru aceste secole în Transilvania, începînd din Nord la: Valea lui Mihai, Porolissum-Moigrad, Cepari, Nireș, Sopor, Hida, Cluj, Turda, Noșlac, Iernut, Morești, Lechința, Cipău, Bezid, Velt, Firtușu, Mugeni, Porumbenii Mici, Sf. Gheorghe, Brateiu, Mediaș, Seica, Apulum, Cioara, Hunedoara, apoi în Banat la Morissena, Deta, Pojejena, Dierna, Borlova; în Moldova la Porcești și Țifești; în Muntenia la Bucov, Tîrgșor, Daphne, Sucidava și în Oltenia la Drobeta-Turnu Severin, Localnicii se întăreau în romanism.

Dar migrația goților și apoi a hunilor (dintre anii 420—454) care au invadat regiunile carpodacilor din Bărăgan și au venit prin valea Someșului și au coborît pînă la Dunăre prin Banat, și apoi a gepizilor (dintre anii 450—568), care la fel au trecut prin Bărăgan și au luat-o în Apus pe urmele hunilor, pe valea Someșului și spre Dunăre, — au produs sărăcire, stagnarea dezvoltării și frînarea progresului autohtonilor; orașele au fost distruse și localnicii forțați să se retragă spre văi și dealuri, ca agricultori și păstori „munteni“. Începe organizația locală în obștii, constatată pentru Banat.

Încă în sec. VI se vorbea despre „fines Daciae“ și „chora Dakia“, fiind menționat și un „vlah“ stăpînitor în regiunile hunice, după informația bizantinului Malalas. Arheologic se impune „cultura Brateiu-Mediaș, care are corespundent în cultura Ipotești de lîngă Olt și în cultura Cîndești, din sudul Siretului, drept cultură autohtonă.

Atunci, împ. Justinian I (—565), dorind să refacă pe cît mai bine splendoarea vechiului imperiu roman, acum în expresie bizantină, s-a străduit să revină la Dunăre, și organizează mai multe centre din Dacia Malvensă (Olte-

nia și Banat), la Lederata, Pojejena, Arcidava-Vărădia, Sucidava (numită acum Sucibida), la Drobeta (numită Theodora) și le-a supus exarhului din Constantinopol. Astfel începe accentuarea grecismului. Totuși romanitatea regiunii dunăreano-carpatică este exprimată prin strigătul unui localnic, într-o luptă cu gepizii, care sună „torna, torna, fratre“, după cum o menționează bizantinul Teofilact Symokate.

Dar venirea avarilor, după anul 568, a provocat mari distrugerii de-a lungul Dunării; totuși ei nu s-au stabilit în interiorul Transilvaniei, de unde au dispărut fără urmă gepizii (6).

Pentru creștinismul dacic și-a dobândit mari merite Niceta din Remesiana (—420), venind la el „și dacul pileat“, adică cel liber. Alți misionari veneau din partea episcopilor de la Dunăre și de la Tomis. Apoi sinodul IV ecumenic de la Chalcedon, din 451, a reconfirmat jurisdicția Patriarhiei din Constantinopol peste „regiunile barbare dincolo de Tracia“, adică spre Dunăre și Carpați.

Urme creștine se constată la Apulum, la Micia, la Brateiu, în mormîntul gepidului Omharus de la Apahida, în scena cu doi păuni care țin o cruce simplă în ciocuri, și se accentuează diferențierea între necropolă cu incinerare și un cimitir cu înhumare chiar în cimitire birituale, unde poziția decedatului este orientată de la est spre vest, după tipic creștin; există și morminte zidite precum la Cepari, Apulum, Partoș și Brateiu. În aceste morminte s-au găsit opaițe creștine, fibule, cărămizi cu cruce — crux gemata, cruciulițe de gît, precum la Cipău, Iernut, Luduș, Lechința, Noșlac, Bezid, Brateiu, Porumbenii Mici și la Sopor.

Un rol deosebit pentru creștinismul carpatic l-a îndeplinit centrul misionar de la Sucidava-Celei, avînd o biserică și depozit de obiecte creștine, precum cruci, amfore, cruciulițe de gît, opaițe cu cruce; pe o amforă era menționat și numele unui preot „Lukonochos, fiul lui Lykátios“, și cu semne creștine. Este limpede de constatat, că Sucidava era un centru de misionarizare creștină spre interiorul Transilvaniei.

La înmulțirea activității misionare a contribuit esențial dispoziția împ. Justinian I din 545, ca să fie organizată Arhiepiscopia Justinianei Prima, cu jurisdicție și peste nordul Dunării, prin centrele de la Sucidava, Drobeta și Lederata, și prin activitatea episcopilor dunărene de la Aquae și Recidava, care trimiteau horepiscopii și clericii în Nordul Dunării. Astfel s-au lăsat printre carpatici și numirile grecești de: acatist, antifon, psalm, condac, apostol, Evanghelion, liturghie, panahidă, colivă și altele. Apoi dispoziția din 545 mai prevedea, în vederile împ. Zenon din 480, ca în orice localitate să fie zidită și o biserică. Și pentru Transilvania sînt cunoscute din această vreme urme de fundații bisericești la Morești, Morissena-Cenad și Densuș-Hațeg; și apoi la Drobeta.

Mai este cunoscut faptul, că prințul gepid Reptila, fiind alungat de avari, în 571, a fugit din Dacia împreună cu episcopul său Thrasarik. (7).

VALAHII CARPATICI ÎN SEC. VII—IX

Autohtonii carpatici încep să fie denumiți mai curent „vlahi, volohi, blachi“ de către migratori, pe cînd bizantinii îi numeau „ausoni“ adică romanici; în sudul Dunării unii dintre romanici erau numiți „vlaho-rinchini“.

Ei sînt constatați arheologic prin „civilizația autohtonă de la Morești-Band-Noșlac“ pentru Transilvania, dovedită în 17 localități și 12 necropole-cimitire, ca la: Cipău, Iernut, Bezid, Filiași, Simonești, Cristur în valea Tîrnavelor; la Moacșa, Sf. Gheorghe, Ozun și Hărman pe valea Oltului și în jud. Cluj la Soporul de Cîmpie, Cojocna, Florești etc. Craniologia și arheologia dovedesc că locuitorii de la Morești și Sîntana de Mureș sînt autohtoni, ca și strămoșii lor și de aceeași cultură cu cei de la Spanțov, Ipotești și Cîndești din Sudul Carpaților și cu cei de la Cucuteni-Băiceni din Moldova. Autohtonii mai erau completați și cu admigrările confrăților sud-dunăreni, de pe vremea avărilor, cum o constată Viața Sf. Dimitrie de Salonic. Apoi alți valahi din Transilvania au emigrat spre Vest, ajungînd în Panonia, cum o constată Cronica lui Nestor de la Kiev.

Dar din sec. VII începe „simbioza carpato-slavă“. La început autohtonii, valahi-romanici, și-au păstrat obștiile lor locale, ca și slavii imigrați. Cu timpul s-au produs obști mixte, în frunte cu un bătrîn, apoi cneaz și jude, și mai târziu voievod. În cadrul acestei simbioze începe slavizarea unor nume toponimice, precum: Porolissum trece în Moigrad, Apulum în Bălgrad, Sarmizegetusa în Grădiște, Micia în Veșel, Ampelum în Zlatna, Dierna în Țierna-Orșova, Morissena în Marisgrad-Murășana, Sucidava în Celei, Dabîca în Ziligrad; apar numirile de rîuri ca Tîrnava, Bistrița și altele. În Banat apar centrele de la Belotin, Gîrbova, Lescovița, Prigor, Slatina, Teregoва, Topla, Vîrciorova, Vucova și altele, alături de menținerea vechei toponomii autohtone și a numirii rîurilor principale.

Limba autohtonilor se românizează deplin în sintaxă, fonetică și morfologie, și primește unele elemente slavone; dar dispar cele mai multe cuvinte vechi din geto-dacă, păstrîndu-se însă 167 cuvinte, după cercetările de pînă acum ale prof. I. I. Russu, din vechea limbă. Acum „romanicii carpatici“ se deosebesc de „romcii bizantini“ din marele Imperiu, denumit „Romania“. (8).

Continuitatea formelor arheologice creștine confirmă și continuitatea etnică. Astfel la Noșlac-Aiud au fost descoperite 32 de morminte dintr-un cimitir creștin, de factură bizantină, după obiecte. Cimitire din sec. VII, la fel cu conținut creștin și autohton au fost descoperite la Band, Mediaș, Ciumbrud, Brateiu, Noșlac, Sopor, Lechința, Cipău, Iernut, Căpușul Mare, Cluj-Cordoș, Cepari, Teiuș, Ocna Sibiului; se constată și biritualismul, dar încinerarea putea fi și formă de tranziție spre înhumarea creștină.

Din grecește au intrat în circulația autohtonilor cuvintele creștine referitoare la: chivot, chimval, chit-pește, sihastru, călugăr, mănăstire, icoană și altele.

Aceasta a stat în legătură și cu deciziile sinodului VII ecumenic din 787, care a reglementat cinstirea Sf. Icoane, a Maicii Domnului, a Sfinților și sf. Moaște, precum și atribuțiile horepiscopilor misionari, care nu aveau un sediu stabil.

Din simbioza slavo-română au rămas în limba autohtonilor cuvintele din religiozitatea slavă, referitoare la: boz-idol, vîrcolac, praznic, taină, slăvă, jertfă, ciudă-minune, rai, iad, răstignire, văzduh, mirean, dragoste, milă, po-mana, lăcomie, mîndrie, nădejde, moaște, molitfă, racă și altele. Dar noțiunea creștină slavonă de „terkov“ pentru biserică nu a fost preluată din grecescul: kyriaké, ci din formula carpatică prescurtată de „sîrku“, din besearică-besîrcă-basilica, însemnînd atît casa de rugăciune, precum și instituția religioasă. O altă

influență a fost, că Perun al slavilor, zeu al tunetului, a trecut în Sf. Ilie „Gromovnicul“, iar Venera antică s-a transformat, cu miturile ei, în Sf. Vineri. Se continuau cîntările colindelor vechi.

Se pare că în Banat a luat ființă o organizație episcopală, pentru că la sinodul VII ecumenic de la Niceea din 787, a participat și „episcopul Ursus al avarișienilor“, care era un romanic, după nume, și poate fi localizat cel mai potrivit pentru Morissena-Marisgrad-Murășana.

La Streiu-Hunedoara, s-au constatat fundamente de biserică, care coboară în sec. VII. (9).

CREȘTINISMUL STRĂ-ROMÂNILOR DIN SEC. IX

Autohtonii sînt constatați și pentru această vreme în cultura Morești-Blandiana și Sîntana de Mureș-Someșeni, cu tangențe spre Banat și corespondență în cultura Dinogetia-Bucov dintre Carpați și Dunăre. Dinogetia (Gărvan) corespunde localității de azi: Galați așezare celtică.

Organizația statală-prefeudală este constatată pentru Transilvania și Banat în următoarele regiuni: voievodatul Bihorului, dintre Tisa, Mureș și Someș, spre regiunea numită „Erdevelu“-Ultrasilvania, avînd în frunte pe voievodul Morout și apoi pe nepotul său, numit Menumorut și menținînd legături strînse cu Imperiul bizantin. Mai la sud era Voievodatul lui Glad, venit de la Vidin, cuprins între Mureș și pînă la Orșova-Banatul de azi, ajutat de Imperiul bizantin, de bulgari și de vlahi. În interior era Voievodatul Ultrasilvaniei a lui Gelu „Blahul“, a cărui țară se întindea de la Porțile Meseșului spre Mureșul superior. Aceasta o constată Cronicarul anonim al regelui Bela al Ungariei.

Pentru interiorul Transilvaniei se mai presupune existența Voievodatului Mureșului (Morești-Bălgrad), a Țării Hațegului, a Țării Amlașului, cu cetatea țărănească de la Orlat, a Țării Făgărașului și a Țării Bîrsei.

Arheologic, creștinismul este atestat pentru această epocă pentru autohtoni prin cimitirele de la Blandiana, Morești, Ciumbrud, Ocna Sibiului și Noșlac, care seamănă bine cu cele de la Bucov (Ploiești) și Basarabi (Dobrogea). A mai apărut și „tipul Histria“, cu morminte acoperite, asemănătoare cu cele de la Tg. Mureș și Bălgrad. Acestei epoci îi aparțin și fundamentele bisericilor de la Strei, Densuș și Gura Sada din Țara Hațegului și istoricii sînt de părere că pe atunci preoții-parohi participau în cadrul obștiilor locale la scaunul de judecată și legislația a fost apoi codificată în așa cunoscutul „jus valachicum“.

Spre finea sec. IX, după anul 885, au apărut în Transilvania și „ucenicii Apostolilor scheilor“, ai Sf. Chiril-Constantin și Me-

todie, venind dinspre Moravia Mare și aducînd cu ei alfabetul chirilic-liturgic, binecuvîntat de Patriarhul Fotie al Constantinopolului în 863 și 882, precum și cărți biblice și liturgice în slavona bisericească. Este cunoscută venirea ucenicului Bezrad în Panonia, a lui Viznog în Sarmația, a lui Zandov (Sandu) în „Dacia” și a lui Moznopon în „Alpii Valahici”-Munții Făgărașului. Pe această cale au aflat apoi românii despre: Pravoslavie, vlădică, duhovnic, spășenie, ispită, slujbă, vecernie, utrenie, colivă, troiță, molitvă, pistol și altele.

În aceste împrejurări, voievozii Menumorut al Bihariei, Glad al Banatului și Gelu Blahul, care se bucurau cu toții „de sfatul și ajutorul împăratului grecilor”, și la caz au și dat jurămînt” creștin, după informația aceluiași Cronicar anonim, trebuiau să fi fost creștini, căci împ. Leon VI Filosoful (—912) ținea morțiș la Ortodoxie și nu putea deci ajuta pe unii stăpînitori dacă nu mărturiseau aceeași credință cu împăratul. (10).

INCHEIERE

Este evident că continuitatea populației autohtone și continuitatea credinței creștine au mers mîna în mîna, veacuri de-a rîndul, la români. Așa se explică constatarea istoricilor că „românii cînd s-au născut ca popor, erau totodată și creștini ortodocși”.

Magistral o sintetizează academicianul Const. Daicoviciu, cînd scrie: „E cale lungă de la căpetenia care purtase coiful de aur descoperit la Poiana Coțofenești și pînă la Decebal, regele erou, căzut în lupta cu Roma lui Traian. E cale lungă de la războaiele daco-romane pînă cînd piosul Zenovie și-a așezat darul într-o mică biserică de la Biertan sau pînă cînd un meșter a lucrat capitelul paleocreștin de la Tomis. Dar pămîntul Daciei a fost același în tot acest timp, iar truditorii pămîntului, chiar dacă unii erau de secole băștinași, iar alții de curînd veniți din felurite colțuri ale lumii romane, se asemănau între ei și au sfîrșit prin a se contopi într-un singur popor, un popor, care azi are dreptul să fie mîndru de înaintașii săi”. (Scînteia nr. 7776, din 27 iulie 1968).

Pr. Dr. MILAN ȘESAN,

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

BIBLIOGRAFIE INFORMATIVĂ

1. Academia R. S. România, *Istoria Românilor*, vol. 1, 1960, p. 255 ss, 318 ss, 426 ss; — Academia R. S. România, *Din Istoria Transilvaniei*, ed. II, 1961, p. 45 ss; Daicoviciu C.-Petrovici E.-Ștefan Gh., *La formation du peuple roumain*, 1, 1962 p. 91 ss; — Berciu D.,

Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre, 1966, p. 266 ss; Daicoviciu C.-Constantinescu M., *Brève histoire de la Transylvanie*, 1965 p. 41 ss; — Protase D., *Problema continuității în Dacia*, 1966, p. 60 ss; — Editura politică, *Formarea limbii și a poporului român*, 1966, p. 4—23; Daicoviciu H., *Dacii*, Biblioteca pentru toți 436, 1968. — Completări cu privire la noi rezultate arheologice în reviste: *Acta Muzei Apulensis-Apulium*, *Acta Muzei Napocensis*, *Dacia*, *Materiale și cercetări arheologice*, *Studii revistă de istorie*, *Studii și cercetări de istorie veche*, *Colecția Editurii Meridiane*.

2. Pârvan V., *Religia dacilor*, ed. nouă în Editura științifică, Buc. 1967; — Russu I. I., *Religia geto-dacilor*, 1948, p. 61—139; — *Vezi și indicațiile de la nota 1*.

3. *Patriarhia Română, Istoria Bisericii Române*, vol. 1, 1958 p. 31 ss cu amănunte; — Șesan M., *Creștinismul și limba dacilor*, *Mitropolia Ardealului* 5/6 1958, p. 384 ss, și Idem, *Creștinismul vechi carpatic*, *Mitropolia Ardealului* 11/12 1958, p. 814 ss; — Păcurariu M., *Începuturile creștinismului pe teritoriul Patriei noastre*, *Telegraful Român* nr. 3—4, pe 1968 și următoarele.

4. *Academia R. S. România, Istoria României* 1, p. 615 ss; Idem, *Din Istoria Transilvaniei*, 2, p. 59 ss; — Daicoviciu H., *Dacii*, 1965 p. 112 s; — Completări în revistele citate la nota 1., după 1962.

5. *Patriarhia Română, Istoria Bisericii Române* 1, p. 31—77; — Protase, *Problema continuității...*, p. 144 ss; Russu I. I., *Materiale paleocreștine din Transilvania*, *Studii Teologice* 5/6, 1958 p. 311—340; Maxim N., *Riturile de înmormintare*, *Studii Teologice* 3/4, 1967 p. 189 ss; — *Vezi și indicațiile de la Nota 3*.

6. *Academia R. S. România, Istoria Românilor* 1, p. 637 s, 796 s; — Idem, *Din Istoria Transilvaniei* 1, p. 23 s, 62 ss; — Protase, *Problema continuității*, p. 103 ss, 160 ss; — Pentru localități *vezi revistele de la Nota 1*; — *Problema lui „torna, torna...”*, Glodariu I., în *Acta Muzei Napocensis* I, 1964 p. 483 ss.

7. *Patriarhia Română, Istoria Bisericii Române*, 1, p. 80 ss; — Șesan M., *Iliricul între Roma și Bizanț*, *Mitropolia Ardealului* 3/4, 1960 p. 213 s; — Tudor D., *Sucidava*, Ed. Meridiane 1966; — Canarache, *Tomis*, ed. Meridiane, 1965; — Mihăescu H., *Influența grecească asupra limbii române*, 1966, p. 100 s; — completări în revistele de la Nota 1 și bibliografia de la Nota 3 și 5.

8. *Academia R. S. România, Istoria României* 1, p. 739, 802 ss; — Idem, *Din istoria Transilvaniei* 1, p. 80 ss; — Despre „civilizația Morești-Band-Noșlac” la Comșa M., în *Nouvelles études d'histoire* III, 1965 p. 32 s; — Pentru localități, *vezi revistele de la Nota 1*; — Pentru Banat, Gh. Cotoșman, *Din trecutul Banatului*, *Timișoara* 1935; Idem, *Episcopia Mehădiei*, 1943; — Despre vlahii din Panonia, la Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor* vol. 1, p. 31 și vol. 4, p. 37; — Russu I. I., *Ce știm despre limba traco-dacilor*, *Magazin Istoric* 1-9, 1967 p. 76.

9. *Patriarhia Română, Istoria Bisericii Române* 1, p. 104 s; — Șesan M., *Creștinismul vechi carpatic*, p. 822 s; — Rusu M., în *Dacia* VI, 1962 p. 269; Idem, în *Cercetări de istorie veche* 2, 1963 p. 461; — Horedt K., *Rituri funerare în sec. VIII*, *Studii de istorie veche* 1, 1963 p. 236; — Ionescu I., *Privire asupra cuvintelor cu sens religios*, *Mitropolia Olteniei* 6/7, 1956 p. 343 ss; — Drăguț V., *Biserica din Sucei*, *Studii și cercetări de istoria artei* 2, 1965 p. 299 ss.

10. *Academia R. S. România, Istoria Românilor* 1, p. 785 ss, și vol. 2, p. 43 ss; — Idem, *Din Istoria Transilvaniei*, p. 98 ss; — Despre localități *vezi în revistele de la Nota 1*; — Despre „cultura Dridu-Bucov-Blandiana”, la Nestor I., *Contributions archéol. au problème des Protoroumains*, *Dacia* II, 1959 p. 371 ss; — Comșa M., în *Studii și cercetări de istorie veche* 1, 1963 p. 107 ss; — Daicoviciu C., *Brève histoire...*, 1965 p. 67. — Pentru numirea de vlahi-bolochi, la Popa-Lisseanu, *Dacia în autori clasici* 2, p. 123 s; Idem, *Izvoarele istoriei românilor* 7, p. 38 și 47, și Idem, *Izvoarele*, vol. 1, p. 34 cu citatul cronicarului anonim; Ionescu Gr., *Istoria arhitecturii în România*, vol. 1, 1963, p. 60 ss; — Despre ucenicii sf. Metodie în Dacia referă cronică slavă: *Sacra Morava*, din sec. XII, *vezi Șesan M., Creștinismul vechi carpatic*, p. 823 ss; — P. Olteanu, *Contribuții la studiul elementelor slave*, *rev. Limbă și literatură*, VII, 1962; — Despre legătura lui Menumorut, Glad și Gelu cu Bizanțul în *Cronica anonimului*, la Popa-Lisseanu, *Izvoarele* vol. 1, p. 41, 44, 84, 96. — Lupșa Șt., *Biserica ortodoxă română din Ardeal*, *Mitropolia Ardealului* 3/4, 1956 p. 278 s. — Despre ortodoxia împ. Leon VI *Filosoful* la Șesan, *Despre ortodoxie și catolicitate*, *Ortodoxia* 2, 1961 p. 160.

SFINTUL IOAN GURĂ DE AUR PREDICATOR SOCIAL

Predica socială se bucură de o importanță deosebit de mare din partea elocvenței creștine, datorită faptului că, în cadrul tematicii sale, se tratează în toată complexitatea lor diferitele forme și moravuri ale vieții sociale. Adică, în acest gen de predică, oratorul creștin își propune să vorbească atât despre relele sociale, pe care le combate de pe poziția învățăturii creștine, cât și despre factorii pozitivi, care contribuie la îmbunătățirea vieții religios-morale și sociale a comunității creștine.

Prin predica socială, predicatorul creștin scoate din tezaurul inepuizabil al Sfintei Evanghelii diamantele învățăturii mîntuitoare cu ajutorul cărora menține mereu vie în conștiința ascultătorilor săi profunda însemnătate dogmatică privitoare la doctrina eshatologică ortodoxă, potrivit căreia omul cade singur în păcat, dar mîntuirea personală și-o realizează numai în comuniune cu semenii săi. Adică, fiecare creștin se mîntuiește după măsura contribuției pe care o aduce cu întreaga sa viață la mîntuirea celorlalți oameni. Însă, creștinismul este o religie socială nu numai sub aspectul dogmatic, ci și sub cel liturgic și canonic, de aceea, predica trebuie neîncetat să dea expresie esenței sociale a doctrinei creștine și potențialității sociale a Sfintei Evanghelii.

Aceste idei au însuflețit și au dinamizat în decursul veacurilor întreaga predică și activitate a marilor reprezentanți ai creștinismului. Biserica și-a cristalizat doctrina socială mai ales în veacul al IV-lea prin predică și opera Sfinților Părinți, căci îndată ce statul roman a recunoscut creștinismul ca religie legală, responsabilitatea pentru desăvîrșirea religios-morală a societății a început să se accentueze cu noi forțe în sînul Bisericii.¹ De atunci și pînă astăzi Biserica Ortodoxă a rămas un

¹ Savvas Agourides, *The Social Character of Orthodoxy*, Reprinted from „The Orthodox Ethos”, Studies in Orthodoxy, vol. I, edited by A. J. Philippou, Holywell Pres Ltd, Oxford, 1964, p. 209.

corectiv religios-moral și social în mijlocul popoarelor încreștinate, identificându-se cu nevoințele și aspirațiile lor moral-sociale, în vederea mântuirii sufletelor lor.

O deosebit de mare importanță pentru progresul religios-moral și pentru încreștinarea raporturilor sociale din veacul al IV-lea a avut-o activitatea predicatorială desfășurată de Sfântul Ioan Gură de Aur. El s-a distins în raport cu ceilalți predicatori creștini sociali, atât prin geniul său oratoric cât și prin marile devotament cu care s-a dăruit acestei nobile misiuni. De aceea, cunoașterea cât mai amănunțită și mai aprofundată a tematicii predicilor sale sociale constituie una dintre principalele datorii ale predicatorului creștin actual. Din cuprinsul lor avem posibilitatea să desprindem norme pentru actualizarea prediciei și principii de viață socială valabilă și azi, pentru că, după cum afirmă Chrysostomus Baur — unul dintre cei mai adânci cunosători ai operei hrisostomice — Sfântul Ioan Gură de Aur întrece pe toți predicatorii creștini prin conținutul predicilor sale, prin bogăția ideilor, prin originalitatea imaginilor și a concepțiilor, precum și prin înălțimea și măreția scopului lor moral-social.²

Ca un psiholog și un terapeut perfect, Sfântul Ioan a cunoscut toată patologia vieții morale individuală și colectivă a timpului său,³ de aceea, în slujba transformării acestei societăți, și-a pus tot geniul elocvenței sale, dobândind prin aceasta numele de sociolog al epocii patristice, alături de Sfântul Vasile cel Mare.⁴ Predica hrisostomică s-a ridicat ca un uriaș val de proteste împotriva tuturor nedreptăților sociale ale timpului său, produse și susținute de oameni lipsiți total de conștiință și de dragoste adevărată față de om. Și întrucât răul social, în concepția hrisostomică, constituie o consecință firească a păcatului, Sfântul Părinte a desfășurat o vastă activitate predicatorială pentru desființarea tuturor păcatelor sociale, prin transformarea interioară a ființei umane cu ajutorul învățaturii creștine.

Problemele sociale, care au constituit tematica predicilor hrisostomice, nu le vom găsi analizate în mod sistematic, într-un tratat sau într-un număr oarecare de omilii, fiindcă Sfântul Ioan

2 P. Chrysostomus, Baur, *Der Heilige Johannes Chrysostomus und Seine Zeit*, vol. I, München, 1929, Erste Band, p. 170.

3 Vezî: Aimé Puech, *Saint Jean Chrysostome et les mœurs de son temps*. Paris, 1891.

4 Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Bogăția-piedică în calea mântuirii*, S.T. II, 9—10, 1952, p. 503.

n-a fost un sociolog teoretician, care să trateze în abstract problemele sociale, ci a fost un sociolog practic prin excelență. Când observa că o anumită latură a vieții sociale era periclitată de comportarea necorespunzătoare a creștinilor, marele orator își concentra toate eforturile în direcția respectivă, rostind o serie de predici, care aveau ca tematică tocmai rezolvarea acestor situații.

Asfel, studiind cuprinsul predicilor hrisostomice, vom constata critica vehementă pe care Sfântul Ioan o făcea tuturor relelor sociale ale timpului său, cum au fost sclavia, bogăția și sărăcia, cămătăria, marile proprietăți individuale, luxul, literatura decadentă, spectacolele decadente, întrecerile de la hipodrom, luptele dintre gladiatori, superstițiile, orgoliul,⁵ etc. Apoi, potrivit principiilor sale omiletice, după ce taie ranele păcatelor și ale fărădelegilor sociale pînă în adîncul lor, încearcă să așeze în locul acestora balsamul vindecător al învățaturii evanghelice, ca să deprindă pe ascultătorii săi cu practicarea virtuților creștine, care contribuie în mod esențial la îmbunătățirea morală a societății. Dintre aceste virtuți, cele mai frecvent menționate sînt: pacea, munca, dreptatea socială, caritatea sau milostenia, iubirea față de oameni și iubirea familiei.

Aceste probleme sociale, tratate de Sfântul Ioan Gură de Aur în predica sa, de multe ori se alternează în cuprinsul aceleiași omilii, adică Sfântul predicator revine în repetate rînduri asupra aceleiași teme, rămînînd indiferent față de acuzele adresate lui din partea unora, că nu respectă regulile precise ale artei oratorice. El procedează astfel, fiindcă nu intenționa să încînte auzul sau să delecteze inimile, ci dorea să învețe și să edifice pe ascultători, pătruns fiind de hotărîrea fermă de a transforma în bine și de a restaura societatea pe temelie creștină.

Marele predicator considera că oratoria creștină trebuie să fie vie, și, ca atare, să fie capabilă de mlădieri corespunzătoare necesităților vieții sufletești și trupești ale fiecărui creștin. De aceea, grija dominantă a Sfîntului Ioan la elaborarea predicii a constituit-o alegerea temei, care căuta să fie cît mai bogată în soluții cu privire la situațiile despre care vorbea. El pornea de la fapte concrete, pe care le prezenta atît de intuitiv, încît efectul produs asupra ascultătorilor nu întîrzia să-și arate roadele în viața acestora.

a) *Combaterea relelor sociale.* În continuarea expunerii noastre, vom încerca să scoatem în evidență relele sociale ce măcinau viața societății din veacul al IV-lea în răsăritul imperiului roman, și modul în care a înțeles să le combată Sfîntul Ioan Gură de Aur cu ajutorul predicilor sale.

5 Sfîntul Ioan Gură de Aur tratează în predicile în care vorbește despre problemele sociale, și despre întrecerile de la hipodrom, spectacolele decadente, superstiții și orgoliul, considerîndu-le ca rele foarte periculoase pentru viața societății, pentru că — așa cum se constată din opera hrisostomică — ele contribuiau într-un înalt grad la tulburarea bunelor raporturi dintre oameni, avînd grave urmări chiar asupra economiei imperiului, menținînd totodată și exploatarea dinure membrii societății.

Cea mai profundă nedreptate socială era organizată în instituția sclaviei, răspîndită fiind la toate popoarele antice.⁶ Ea a atras în chip deosebit atenția marelui predicator, și, de aceea, constituie una din temele⁷ constante ale predicilor sale.

Ucenic devotat al Sfîntului Apostol Pavel, care a condamnat în mod direct instituția sclaviei și a arătat că în veacul creștin nu mai trebuie să existe rob sau slobod, ci toți oamenii să fie egali în Iisus Hristos (Galateni III, 28; Coloseni III, 1), Sfîntul Ioan și-a desfășurat activitatea oratorică în acest sens, căutînd să rezolve de pe poziția Evangheliei iubirii față de oameni și față de Dumnezeu, această problemă cu rădăcini atît de adînci în trecutul istoriei. Astfel, marele predicator a soluționat problema sclaviei în lumina doctrinei creștine, arătînd ascultătorilor săi, cu ajutorul argumentelor scripturistice, că originea acestui dezastruos rău social se găsește în egoism feroce și în goana după bogăție. Și întrucît el a fost un înflăcărat luptător pentru reformarea societății veacului său prin transformarea radicală a moravurilor moștenite din păgînism, va arăta mereu că la originea sclaviei se găsește păcatul, zicînd: „Lăcomia, invidia și pofta nesăturată a născut sclavia, căci nici Abel, nici Set, nici Noe, nici cei de după ei n-au avut sclavi. Acest lucru l-a produs păcatul”.⁸

Sfîntul Ioan Gură de Aur a făcut din predica sa o puternică armă îndreptată împotriva sclaviei, reușind să dovedească tuturor că sclavia este orînduirea cea mai sfidătoare a rînduieilor stabilite inițial de Dumnezeu.⁹ Pentru îndepărtarea acestui rău social, geniul oratoric hrisostomic a preconizat o serie de mijloace pe care le-a considerat cele mai eficiente. Astfel, sfătuiește pe stăpînii de sclavi să se mulțumească cu un număr limitat de slujitori,¹⁰ demonstrîndu-le că prin aceasta sînt expuși la disprețul poporului, fiind considerați totodată cei mai periculoși dușmani publici.¹¹ Apoi, utilizează ironia,¹² și critică atitudinea inumană, adoptată de stăpîni față de sclavele lor.¹³ Și merge pînă acolo, încît, prin predicile sale provoacă gelozia stăpînelor față de sclavele lor frumoase, pentru a le determina să le îndepărteze din casele lor. „Bogații — zice marele predicator — se străduiesc să adune în casele lor servitoare nu numai numeroase, ci și frumoase. Care vor fi chinurile stăpînei, dacă una dintre aceste slujitoare, impunîndu-se prin frumusețea ei, sau seduce inima stăpînului, sau, cel puțin, e admirată de acesta? Soția va plînge atunci, dacă

6 H. Wallon, *Histoire de l'esclavage dans l'antiquité*, deuxième édition, Paris, 1879, vol. I, p. 1 urm.; Paul Allard, *Esclavage*, in *Dictionnaire apologétique de la foi catholique*, 1925, I, col. 1459—1463.

7 Problema sclavajului o tratează Sfîntul Ioan Gură de Aur în special în următoarele omilii: *Omilia II la Filimon*, P.G. LXII, col. 707—714; *Omilia XIX la Efeseni*, P.G. LXII, col. 127—135; *Omilia XXII la Efeseni*, P.G., LXII, col. 155—164; *Omilia XI la Romani*, P.G., LX, col. 483—494; *Omilia XXVIII la Evrei*, P.G., LXIII, col. 191—202; *Omilia XL, la I Corinteni*, P.G. LXI, col. 342—354; *Omilia XV, la Efeseni*, P.G., LXII col. 105—112; *Omilia XVI la I Timotei*, P.G., LXII, col. 585—590.

Notă: Am utilizat traducerea în limba franceză, apud L'Abbé J. Barcille, *Oeuvres complètes de Saint Jean Chrysostome, d'après toutes les éditions faites jusqu'à ce jour*, Paris, 1866, pe care am confruntat-o cu originalul.

8. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXII, 2 la Efeseni*, P.G. LXII, col. 157.

9 Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Lupta Sfîntilor Părinți împotriva sclaviei*, S.T. II, 3—4, 1965, p. 165—187.

10 Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia XL, 5 la I Corinteni*, P.G. LXI, col. 353.

11 Idem, *Omilia XI, 6 la Romani*, P.G., LX, col. 491—492.

12 Idem, *Omilia VI, 8 la Lazăr*, P.G., XLVIII, col. 1039.

13 Idem, *Omilia XV, 3 la Efeseni*, P.G., LXII, col. 109—110.

nu dragostea ei pierdută, cel puțin această frumusețe, care o întrece pe a ei, și admirația de care se lipsește ea".¹⁴ Însă cel mai salutar mijloc pe care marele predicator îl recomandă stăpînilor constă în îndemnul adresat acestora de a învăța pe sclavi o meserie prin care ei să-și câștige cele necesare susținerii existenței, și apoi să-i elibereze. Deși Sfîntul Ioan avea convingerea că propunerile sale sînt îndrăznețe, totuși, afirmă, în auzul tuturor, zicînd: „Acesta e punctul meu de vedere, și nu voi înceta să-l susțin, fie că se va face un progres, fie că nu”.¹⁵

Aprins de zelul sfînt al dragostei creștine față de om, Sfîntul Ioan a avut curajul ca, într-o lume unde sclavia era instituție de Stat, să o osîndească de pe amvon în fața mulțimii ascultătorilor săi dovedind că ea nu este opera naturii,¹⁶ și în consecință trebuie odată să dispară în mod categoric. Însă, adevărata sa concepție despre abolirea sclaviei, trebuie căutată în omiliile sale la Epistola Sfîntului Apostol Pavel adresată lui Filimon. Aici, marele predicator subliniază rolul cerșinismului, care nu intenționează a revoluționa prin forță ordinea civilă a lumii, ci de a transforma societatea din punct de vedere religios-moral cu ajutorul învățăturii creștine.¹⁷ Din această cauză, ideea centrală în jurul căreia se polarizează întreaga atitudine hrisostomică față de problema sclaviei, constă în aceea că Sfîntul Părinte recomanda stăpînilor de sclavi să fie plini de iubire față de aceștia. El voia ca în sufletele acestor stăpîni să trezească conștiința egalității creaționale a tuturor oamenilor, pe care Hristos a propovăduit-o din nou în lume, și pe care ei sînt datori să o realizeze, chiar dacă deosebirile sociale nu vor dispărea definitiv.¹⁸

În cursul activității oratorice a Sfîntului Ioan un important loc a ocupat și problema bogăției și a sărăciei cu toate relele și implicațiile sociale.

Analizînd predicile hrisostomice, a căror tematică o formează problema bogăției și sărăciei, vom constata că oratorul nostru reprezintă concepția ortodoxă tradițională potrivit căreia, el nu condamnă categoric bogăția și nu elogiază nici sărăcia. Marele predicator reprezintă ideea că bogăția nu este un rău în sine, ci abuzul și reaua întrebuințare a ei. Nici sărăcia nu constituie un bine, ci binele constă în viața curată pe care o duc adesea cei săraci. În acest scop, el aduce ca exemplu ilustrativ pilda bogatului din timpul săracului Lazăr, care n-a fost pedepsit din cauza bogăției, ci pentru că era crud și inuman.¹⁹ Sfîntul Ioan admite posedarea bunurilor materiale, dar acestea să nu fie produsul lăcomiei, al răpirii sau al violenței,²⁰ ci bunăstarea să fie câștigată prin muncă dreaptă și cinstită. Iar dacă cineva a reușit prin aceste mijloace să adune mai mult decît îi este necesar, atunci este dator să întrebunțeze surplusul pentru ajutorarea neputincioșilor și a celor lipsiți.²¹

Cunoscînd greșita concepție a bogaților, cu privire la bunurile materiale, care susțineau că tot ceea ce posedă le aparține exclusiv lor, predicatorul

14 Idem, *Despre feciorie*, 67 trad. Paul Allard, *Les esclaves chrétiens depuis les premiers temps de l'Eglise jusqu'à la fin de la domination romaine en Occident*, sixième édition entièrement refondue, Paris, Librairie V. Leoffre — J. Gabalda, 1914, p. 405—406.

15 Idem, *Omilia XL, 5 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 353.

16 Idem, *Omilia XVI, 2 la I Timotei*, P.G., LXII, col. 590.

17 Aime Puech, *op. cit.*, p. 154.

18 H. Wallon, *op. cit.*, col. III, p. 226.

19 Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia despre milostenie și săracul Lazăr*, P.G., LXIV, col. 433—444.

20 Idem, *Omilia XI, 5 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 94.

21 Idem, *Omilia XIII, la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 113.

nostru o demască și o critică, zicînd: „Nu sînt proprietatea ta, ci lucrul străin... Sînt ale tale, dacă le dai altora. Dar, dacă le consumi numai tu, proprietatea ta se însrăinează”.²² Deși pare paradoxală exprimarea marelui predicator, totuși acesta este adevărul. Cel care are puterea sufletească să se elibereze de bunurile materiale, dovedește că e stăpînul adevărat al produselor muncii sale și nu a devenit sclavul lor.

În critica adresată posesorilor de multe bogății, limbajul predicilor Sfîntului Ioan capătă coloritul unor calificări nemiloase, alcătuiind severe rechizitorii din fața cărora, cei acuzați, nu găseau nici un mijloc de scăpare.²³ Comparația, ironia, și forma antitetica sînt cele mai utilizate figuri de stil, prin care predicatorul nostru scoate în evidență păcatele bogaților. Ironizează pe bogații care devin robii averilor și se lasă cuprinși de „lanțul greu” al lăcomiei după bogăție și care de multe ori strivește pe cel care îl poartă.²⁴

Motivul care l-a determinat pe marele predicator să consacre problemei bogăției o parte atît de mare din activitatea sa creatoare a fost faptul că luxul, plăcerile și orgoliul în care își petreceau viața bogații timpului său, amenințau să surpe temelii societății. Această situație socială producea o dezordine adîncă chiar și între creștini, deoarece ea punea bariere de netrecut între clasele sociale. Căci, bogații își atrăgeau prin viața lor de huzur ura și invidia celor de jos, provocînd stări de profunde nemulțumiri sufletești, ceea ce a făcut ca predicatorul nostru să fie obligat să depună eforturi mari pentru a liniști spiritele credincioșilor săi, cărora le-a demonstrat că adevărata fericire a oamenilor nu constă în lux și desfătare ci într-o viață curată și sfîntă.²⁵

De asemenea, Sfîntul Ioan Gură de Aur i-a atacat pe bogați și pentru ospețele lor copioase, considerîndu-le mama tuturor viciilor.²⁶ Cît de frumos admiră el pe muncitorii harnici în contrast cu viața moleșită a petrecerilor de la banchete, zicînd: „Soarele răsare, razele sale umple spațiul, invitînd oamenii la lucru. Țăranul iese cu sapa pe umăr, fierarul apucă barosul, ceilalți muncitori iau uneltele care le sînt necesare; femeia se apucă de suveică sau de furca de tors; singur omul dedat plăcerilor nu se gîndește decît la stomacul său și la mijloacele de a face o masă cît mai bogată... Omul plăcerilor părăsește patul său cînd soarele e la amiazăzi, cînd toți oamenii sînt obosiți de muncă. Își întinde brațele ca un animal dezgustător, după ce a petrecut la umbră cea mai mare parte din zi. Mult timp rămîne așezat pe patul său, neputîndu-și elibera trupul de lanțurile desfrîului învechit. Apoi, se ocupă de toaleta sa, oferind un spectacol necunoscut: o ființă care n-are nimic de om, care amintește mai curînd de un monstru cu față omenească.”²⁷ Iar după ce descrie defectele unui om înrobît petrecerilor și unor asemenea banchete, marele predicator zice: „Nu vorbesc în acest chip fără motive, ci pentru a vă învăța să fugiți de viața inutilă și leneșă”.²⁸ Această plagă socială a banchetelor, Sfîntul părinte a atacat-o încă de la începutul activității sale predicatoriale, fără să condamne însă petrecerile cumpătate și nevinovate. El își justifică această

22 Idem, *Omilia X, 3 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 86.

23 Ph. E. Legrand, *Saint Jean Chrysostome*, ed. II, Paris, 1924, p. 30.

24 Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXXV, 4 la Faptele Apostolilor*, P.G., LX, col. 196.

25 Idem, *Omilia la Sfîntul Varlaam, 4*, P.G., L, col. 681.

26 Idem, *Omilia XXII, 3 la Ioan*, P.G., LIX, col. 137.

27 Idem, *Omilia XXXV, 3 la Faptele Apostolilor*, P.G., LX, col. 256.

28 *Ibidem*.

atitudine în fața ascultătorilor, zicînd: „Dacă mă auziți atît de des repetînd aceleași critici împotriva exceselor voastre de la masă, să nu credeți că vreau să opresc în întregime petrecerile. Nu. Dar vreau ca ele să se petreacă cînstît“.²⁹

O altă țintă de atac a predicilor Sfîntului Ioan a fost luxul costisitor al femeilor. Acestea își consacrau cea mai mare parte a zilei pentru împodobirea trupului, și, trebuie subliniat faptul că, Sfîntul Părinte acorda o foarte mare importanță timpului, pretinzînd ca acesta să fie utilizat în activitatea creatoare de bunuri materiale și spirituale pentru prosperitatea societății. De aceea, marele predicator critică pe aceste roabe ale luxului, zicînd: „La ce vă sînt folositoare aceste veșminte împodobite cu aur? Nimic nu este mai vătămător decît ocupația cu acest lucru. Iată pagubele pe care le aduc aceste podoabe: „Grija pentru îmbrăcăminte și gelozia care se naște în tovărășia altora. Apoi, tot timpul și toate gîndurile se consumă în asemenea griji, astfel că nu mai ai timp pentru îngrijirea sufletului“.³⁰ Pilda pe care el le-o prezintă mereu, îndemnîndu-le să o urmeze, este exemplul femeilor patriarhilor Vechiului Testament,³¹ care purtau ca podoabe: smerenia și faptele bune.

O altă cauză, considerată de Sfîntul Ioan Gură de Aur ca fiind provocatoare a tuturor nedreptăților sociale și pe care a înfierat-o cu toată severitatea, o constituie acumularea de mari proprietăți personale prin mijloace nedrepte și în special prin cămătărie. Această plagă socială a fost combătută de mulți filozofi, literați și gînditori înaintați ai antichității, preconizînd organizarea unui stat fundamentat pe o viață în care toate bunurile să fie produse și întrebuintate în comun.³² Nu putem nega faptul că predicatorul nostru n-ar fi avut informații despre concepțiile acestor gînditori greco-latini, dar pentru realizarea vieții în comun Sfîntul Părinte nu s-a orientat după principiile acestora, fiindcă el a avut un exemplu mult mai hotărîtor, mai viu și mai frumos propovedit de Sfînta Scriptură. Astfel, în Vechiul Testament se istorisește despre comunitățile profetice din Ramma, Betel, Ierihon și Ghilgal, care renunțaseră la proprietatea personală.³³ De asemenea, comunitatea creștină din Ierusalim a fost cea mai strălucită expresie a vieții în comun, din cadrul căreia a dispărut orice diferențiere socială bazată pe proprietatea personală (Faptele Apostolilor II, 44—45). Această viață comunitară, specifică creștinismului primar, a voit și Sfîntul Ioan să o realizeze în Antiohia și Constantinopol.

Sfîntul Ioan Gură de Aur vedea la originea marilor proprietăți personale un păcat, un furt sau o ucidere. De aceea, predica sa constituie un puternic rechizitoriu adresat marilor proprietari. În acest sens un exemplu clasic îl constituie următorul pasaj: „Spune-mi de unde ești tu bogat? De la cine ai primit tu averea? Iar acela de la care ai primit-o tu, de la cine a luat-o? De la tatăl meu, zici tu, iar el de la bunicu. Vei putea, urcînd pe firul îndepărtat al neamului, să arăți că proprietatea este dreaptă? N-ai să poți, ci este necesar ca începutul și rădăcina ei să fie într-o nedreptate“.³⁴

29 Idem, *Omilia XXIV, 3 la Romani*, P.G., col. 626.

30 Idem, *Omilia LXXXIX, 4 la Matei*, P.G., LXII, col. 786.

31 Idem, *Omilia XX, 7 la Efeseni*, P.G., LXII, col. 144—145.

32 Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Temeiuri biblice și patristice pentru folosirea în comun de către oameni a mijloacelor de trai*, S.T., II, 9—10, 1953, p. 590.

33 Ibidem, p. 591.

34 Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia XII, 4 la I Timotei*, P.G., LXII, col. 562.

Marile proprietăți personale sînt cauzele tuturor certurilor și a urii dintre oameni. Acestor discordii voia Sfîntul Ioan să le pună capăt, pentru a restabili dragostea și pacea în sînul societății. De aceea, într-un mod cu adevărat vrednic de geniul său oratoric, el elogiaza lucrurile care au destinație comună, zicînd: „Privește cum între cele de obște nu e luptă, ci toate sînt în pace. Dacă cineva ar încerca să-și însușească ceva, atunci s-ar naște neînțelegerea, ca și cum natura însăși s-ar indigna, că în timp ce Dumnezeu ne adună de pretutindeni și ne unește, noi căutăm să ne despărțim, să ne însușim cele ce nu ne aparțin și să zicem „al meu“ și „al tău“, acest cuvînt rece, care provoacă luptă și dușmănie. Unde nu este așa, nu se naște nici luptă, nici rivalitate”.³⁵

Sfîntul Ioan Gură de Aur urmărea ca, prin mijlocirea predicii, să înrădăcineze în conștiința ascultătorilor săi adevărul creștin că ei nu sînt adevărați posesori ai bunurilor materiale, ci numai beneficiarii lor, atîta timp cît le permite Dumnezeu, care este stăpînul tuturor.³⁶ Din această cauză, predicile sale conțin o serie de idei prin care el preconizează rezolvarea acestei situații. Astfel, propune bogaților ca fiecare să dea un mic ajutor, și așa — zice Sfîntul Părinte — problema săracilor ar fi rezolvată. Urmărit însă de frumoasa imagine a vieții comunitare din Ierusalim, el face o propunere îndrăzneată, îndemnînd pe bogați să-și pună proprietățile în folosul tuturor. Dar această sugestie a întîmpinat proteste vii din partea marilor proprietari, și predicatorul nostru a fost obligat, pentru liniștirea spiritelor revoltate, să se pronunțe că aceasta n-a fost decît o ipoteză.³⁷

O deosebită contribuție la decadența vieții societății din veacul al IV-lea au avut și unele spectacole. Din această cauză, Sfîntul Ioan Gură de Aur a întrecut pe toți predicatorii contemporani lui prin activitatea desfășurată pentru stîrpirea oricărui rău social. Această atitudine s-a observat încă din primii ani ai activității sale în Antiohia, pe care a continuat-o și la Constantinopol, rostind o serie de predici, care aveau ca temă combaterea jocurilor inumane din circ și cele decadente de la teatru.³⁸

Dezaprobară manifestată de Sfîntul Părinte față de acestea se explică prin imoralitatea în care decăzuseră o serie de spectacole din ultimile veacuri ale Imperiului roman. De aici nu se poate conchide însă, că Părinții Bisericii au condamnat spectacolele din toate timpurile,³⁹ căci, adesea, acestea au contribuit într-un grad deosebit de înalt la educarea societății. Spectacolele epocii hrisostomice nu aduceau nici un aport la îmbunătățirea morală a societății, ci dimpotrivă, ele atrăgeau mulțimea spectatorilor datorită actrițelor ușor îmbrăcate, care le trezeau toate pasiunile inferioare.⁴⁰

Limbaul predicilor prin care Sfîntul Ioan combătea spectacolele decadente este deosebit de tăios. Marele predicator merge pînă acolo, încît, nu-i considera creștini adevărați pe cei care frecventau „spectacolele fărădelegii“,

35 *Ibidem*, col. 564.

36 *Idem*, *Omilia X, 3 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 85.

37 *Idem*, *Omilia LXXXV, 4 la Matei*, P.G., LVIII, col. 762—763; *Omilia XI, 3 la Faptele Apostolilor*, P.G., LX, col. 96—97.

38 *Idem*, *Omilia contra jocurilor de la circ și de la teatru*, P.G., LXIV, col. 511—516; *Omilia împotriva spectacolelor și a teatrelor*, P.G., LVI, col. 263—270; *Omilia despre circ*, P.G., LIX, col. 567—570.

39 Aimé Puech, *op. cit.*, p. 267.

40 Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia III, 2 la David și Saul*, P.G., LIV, col. 696—697.

care nu aduceau nici un bine credinței și vieții creștine⁴¹ Marele predicator prezintă în tablouri atît de ilustrative modul cum se desfășurau aceste întreceri din hipodrom, fiind însoțite de înjurături, de strigăte de furie, de cuvinte fără de rușine,⁴² de gesturi, de rîsete degradante, de insulte,⁴³ care sînt în categorică contradicție cu învățătura moral-socială a creștinismului.

În calitate de fin observator al vieții sociale din timpul său, Sfîntul Ioan cunoaște toată gama sentimentelor inferioare ce se nașteau în sufletele păstoriților săi. El descrie cu multă acurateță aceste sentimente degradante, care dădeau naștere la ura tainică față de orice modestie, la nenumărate insulte și jigniri, precum și la viața falsă dintre soți.⁴⁴ Dar Sfîntul Părinte subliniază faptul că însăși economia avea mult de suferit, pentru că majoritatea muncitorilor își părăseau munca, petrecînd zile întregi la aceste spectacole.⁴⁵

Sfîntul Ioan a desfășurat o vastă activitate predicatorială și împotriva superstițiilor, care își aveau rădăcina atît în păgînism cît și în ignoranța unor creștini, dar care subminau deopotrivă temelia religio-morală a societății.

Cea mai periculoasă superstiție, răspîndită în marea masă a credincioșilor, era credința în continua intervenție a demonilor în viața omului. Aproape fiecare creștin se considera înconjurat de puteri rele invizibile, care credea că îl împiedică de la săvîșirea faptelor bune. De aceea, Sfîntul Ioan a luat o atitudine hotărîită împotriva acestei superstiții, combătînd-o în omiliile sale asupra demonilor,⁴⁶ și scoțînd în evidență rolul acestora, ce se reduce numai la inițiativa tentației.⁴⁷

Superstițiile moștenite din păgînism, menționate și combătute de Sfîntul Ioan, erau cuprinse în: credința în auguri și prezicători, în amulete și practici magice, în respectarea anumitor zile considerate aducătoare de nenorociri sau altele purtătoare de noroc etc.⁴⁸ Dintre toate zilele anului, cea care dădea ocazie la cele mai multe superstiții era ziua de 1 ianuarie, prima zi a calendarului. Pentru combaterea tuturor obiceiurilor rele, legate de sărbătorirea acestei zile, marele predicator le-a consacrat o omilie întregă,⁴⁹ pe care a rostit-o în Antiohia.

Printre relele sociale, considerate de Sfîntul Ioan ca fiind foarte periculoase din cauză că producea dezbinarea membrilor societății, era și slava deșartă sau orgoliul. Nu odată, ci de nenumărate ori, Sfîntul Predicator a atacat acest viciu,⁵⁰ pe care-l considera rădăcina și fundamentul tuturor păcatelor, voind să-l șteargă definitiv din sufletul orgolioșilor și să înrădăcineze în locul lui smerenia creștină.

41 Idem, *Omilia XLI, 1 la Geneză*, P.G., LIII, col. 374—375.

42 *Ibidem*.

43 Idem, *Omilia I, 4 la Ioan*, P.G., LIX, col. 28—29.

44 Idem, *Omilia III, 2 la David și Saul*, P.G., LIV, col. 697.

45 Idem, *Omilia VI, 7 la Matei*, P.G., LVII, col. 72.

46 Sfîntul Ioan Gură de Aur a rostit trei omilii despre demoni. Ele aparțin primilor ani ai activității sale predicatoriale desfășurate în Antiohia. *Vezi*: P.G. XLIX, col. 241—276.

47 Aimé Puech, *op. cit.*, p. 169.

48 Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia II la Isaia*, P.G., col. 107—112.

49 Idem, *Omilia la Calende*, P.G., XLVIII, col. 953—962.

50 Sfîntul Părinte a scris o lucrare împotriva slavei deșarte, intitulată: „Despre slava deșartă și cum trebuie să crească părinții pe copii”. Autenticitatea lucrării a fost mult timp contestată, însă S. Haidacher demonstrează paternitatea hrisostomică a scrierii în opera sa: „Des hl. Johannes Chrysostomus Büchlein über Hoffart und Kindererziehung samt einer Blumenlese über Jugenderziehung aus seinen Schriften übersetzt und herausgegeben, Freiburg, 1907.

Din punct de vedere social gravitatea orgoliului constă în disprețuirea săracilor, în dorința după bogăție, în ambiția după putere și în dragostea de mărire. Orgoliosii nu suportă observațiile și criticile semenilor lor, ci aleargă numai după onoruri și slavă, pe care ar dori să le dobândească din partea tuturor.⁵¹ De asemenea, societatea are mult de suferit, fiind că pe omul orgolios nu se poate pune nici un temei, din cauză că acesta nu are o consecvență bine definită în conduita sa, nu are principii constante de viață, ci mereu oscilează, căutând să fie pe placul tuturor.⁵² Pentru aceasta, marele predicator a voit să-i deprindă pe toți creștinii cu smerenia, fiindcă omul smerit trăiește în conformitate cu învățătura creștină, fiind plin de bunătate, de dăruire, de jertfelnicie, de compasiune și de dragoste față de toți oamenii.⁵³

Sfântul Ioan compătimentește pe orgolioși, demonstrându-le totodată, că acest viciu constituie o consecință a slăbiciunii lor sufletești. Cu toate acestea, predicatorul nostru face acestor vicioși un interogatoriu necrutător, ca să sesizeze răul în care au căzut, zicând: „Voi aveți, o, oamenilor, gânduri de mărire? Și pentru ce? Spuneți-mi ce câștigați din aceasta? De unde vă vin aceste pretenții față de egalii voștri? Oare nu aparțineți aceleiași naturi? Sufletul vostru diferă de al lor? Dumnezeu v-a onorat în alt chip? Sînteți mai înțelepți? Acesta e un motiv de a mulțumi și nu de a vă umplea de orgoliu. Orgoliul este prima dintre necunoștințe, ce distruge toate binefacerile. Cel care se mîndrește, face ca și cum el ar fi autorul bunurilor pe care le-a primit. Ori atribuindu-și meritul acesta, el nu cunoaște cauza primă a unei asemenea cinste. E în voi un bine oarecare? Mulțumiți Celui care vi le-a dat”.⁵⁴

b. — *Accentuarea factorilor ce susțin și edifică societatea.* Sfântul Ioan Gură de Aur n-a fost numai un critic al relelor sociale, pe care a încercat să le înlăture definitiv din viața comunității creștine, ci era și un înflăcărat propovăduitor și susținător al tuturor factorilor ce sînt indispensabili pentru prosperitatea și edificarea societății umane.

Astfel, în concepția hrisostomică, unul dintre cei mai importanți factori de susținere a vieții sociale este pacea. Ostenelile depuse de marele predicator pentru propovăduirea păcii și a bunei înțelegeri între oameni și popoare sînt recunoscute de toți cercetătorii vieții și operei sale. El a rostit chiar omilia întregi, a căror tematică o constituie apărarea păcii.⁵⁵

Pacea propovăduită de Sfântul Ioan, este pacea divină, pacea adusă de Hristos în lume, care face să se curme orice acțiune războinică și să se instaurze o societate pe temelia dreptății și a dragostei creștine.⁵⁶

Marele cunoscător al problemelor sociale, considera pacea ca fiind bunul cel mai de preț din cadrul societății, fiindcă ea ne dă siguranța vieții și acti-

51 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia I, 2 la Tesalonicieni*, P.G., LXII, col. 470—471.

52 Idem, *Omilia LXV, 5 la Matei*, P.G., LVIII, col. 623.

53 *Ibidem*.

54 Idem, *Omilia V, 2 la Filipeni*, P.G., LXII, col. 215.

55 Idem, *Omilia despre pace*, J. Bareille, *Oeuvres complètes*... vol. VI, col. 64—66.

56 Idem, *Omilia VIII la Coloseni*, P.G., LXII, col. 334—335; *Omilia XXX, la II Corinteni*, P.G., LXI, col. 606.

vității noastre, făcându-ne chiar fii după har ai lui Dumnezeu.⁵⁷ Pacea favorizează practicarea virtuților, contribuind astfel la dezvoltarea tuturor bunurilor materiale și spirituale, fiindcă nici o operă nu poate fi creată decât în liniște, în pace și în libertate din partea oricăror dușmani.⁵⁸ Din această cauză, adevăratul creștin nu poate trăi fără pace, și în consecință, o propovăduiește cu fapta și cu cuvântul în toate cercurile sale de activitate.

Specificul păcii hrisostomice îl constituie caracterul ei sincer, izvorât din inimă. Sfântul Ioan zice că, dacă n-ai pacea sufletească, n-are nici un folos pacea ce o ai cu restul lumii. Pacea simulată o consideră falsă și o critică cu toată severitatea. Acest gen de pace l-a adoptat și Iuda față de Mântuitorul, însă Hristos a detestat-o, elogiind pacea adevărată și sinceră.⁵⁹ Această pace o cerea și predicatorul nostru ascultătorilor săi, zicând: „Nu vă cer decât un singur lucru, să căutați în toate acțiunile voastre înțelegerea și pacea”,⁶⁰ fiindcă pacea are capacitatea să formeze din sufletele tuturor o unitate desăvârșită.

Așa de mare valoare acorda Sfântul Ioan păcii, încât o așează mai presus de desăvârșire, zicând că pacea atrage admirația universală, în timp ce desăvârșirea este admirată numai de cei din jur.⁶¹

Însuși scopul jertfei euharistice nu este altul în concepția hrisostomică decât stabilirea păcii între oameni și popoare. Cei care asistă la Sfânta Liturghie, zice marele predicator, dar nu doresc pacea, fac inutilă participarea lor la această Sfântă Taină.⁶² Aceștia vor fi osândiți de Hristos, care este judecătorul suprem al tuturor dușmanilor păcii, fiindcă el în repetate rânduri a zis tuturor oamenilor: „Pace vouă”. (Luca XXIV, 36; Ioan XX, 19). De aceea, noi, în calitate de ucenici ai lui Hristos, sintem datori să stăruim în pace,⁶³ pentru desăvârșirea societății.

Alt factor principal pentru menținerea societății, elogiât în predica Sfântului Ioan Gură de Aur, este munca.⁶⁴ El voia să determine pe toți ascultătorii săi să practice această nobilă activitate, care își are originea în însăși natura omului,⁶⁵ dar care a fost denaturată în decursul veacurilor.

Adevărata concepție despre muncă și-a format-o Sfântul Ioan în munții Antiohiei, unde a petrecut mai mulți ani viață de călugăr.⁶⁶ De aceea, reîntors în sînul societății, a criticat fără cruțare pe toți aceia care nu voiau să muncească, fiind convins că disprețul față de muncă producea o serie de neajunsuri sociale.⁶⁷

Pentru a determina pe credincioși ca să muncească, marele orator le prezenta prin predicile sale nenumărate exemple din Sfânta Scriptură, prin

57 Idem, *Omilia la Psalmul CXXVII*, 4, P.G., LV, col. 370; *Omilia III la Coloseni*, P.G., LXII, col. 322; *Omilia II, 8 la II Corinteni*, P.G., LXI, col. 403.

58 Idem, *Omilia XII, 4 la Timotei*, P.G., LXII, col. 564.

59 Idem, *Omilia III la Coloseni*, P.G., LXII, col. 322.

60 Idem, *Omilia III, 6 Contra iudeilor*, P.G., XLVIII, col. 872.

61 Idem, *Omilia XXV, 2 la Romani*, P.G., LX, col. 629—630.

62 Idem, *Omilia II, 6 la Trădarea lui Iuda*, P.G., XLIX, col. 391.

63 Idem, *Omilia la Înălțarea Domnului*, P.G., LXI, col. 711—712.

64 Idem, *Omilia XXV, 3 la Faptele Apostolilor*, P.G., LX, col. 257—258; *Omilia V, 6 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 46; *Omilia XIX, 1 Despre statui*, P.G., XLIX, col. 187.

65 Idem, *Omilia XIX, 1 Despre statui*, P.G., XLIX, col. 187.

66 Pr. Magistrand Ilie Negoită, *Denumirea muncii la Sfântul Ioan Gură de Aur*, S.T., II, 3—4, 1963, p. 211.

67 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia LIX, 4 la Matei*, P.G., LVIII, col. 579; *Omilia V, 6 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 47; *Omilia I, 5 la Acvila și Priscila*, P.G., LI, col. 193.

care scotea în evidență demnitatea acordată muncii de dreptii Vechiului Testament și de sfinții din Noul Testament. Astfel, amintește de Avraam, care primind pe cei trei oaspeți la stejarul Mamvri (Geneză XVIII, 1—8), a alergat la turmă să aducă cele necesare, iar soției sale i-a poruncit să pregătească ea însăși de mâncare.⁶⁸ La fel Moisi a părăsit onorurile regale pentru a merge cu frații săi să frământă pământ și să confecționeze cărămizi.⁶⁹ Iar din Noul Testament, Sfântul Ioan prezintă ca pilde vrednice de urmat pe Iisus Hristos și pe ucenicii Săi, accentuând că și noi suntem datori să muncim, fiindcă „suntem discipolii acestor pescari, vameși, făcători de corturi, și ai Aceluia care a fost hrănit în casa unui dulgher, și care a binevoit să aibă ca mamă pe logodnica acestuia”.⁷⁰ Dar marele predicator aduce ca exemplu de muncitori harnici și pe preoții din jurul Antiohiei, zicând: „Eu consider ziua aceasta a fi mare sărbătoare, datorită prezenței fraților noștri. I-ați vedea pe fiecare din frații de aici, când înjugând boii la jug, când urcându-se în sfântul amvon și cultivând sufletele ce le sînt încredințate; i-ați vedea când cu secerea în mînă tăind spinii pămîntului, când curățind prin cuvînt sufletele de păcate. Ei nu roșesc pentru că muncesc, cum roșesc locuitorii orașului nostru”.⁷¹

Frumusețea și utilitatea muncii o scoate în evidență marele predicator și printr-o serie de asemănări, zicând: „Nimic nu scapă de pustiirea lenevirii: apa stătătoare se alterează, cea care curge se păstrează curată; fierul neîntrebuințat rugineste și se strică, cel utilizat se înfrumusețează, strălucind ca și argintul; pămîntul nelucrat devine steril, în loc să rodească fructe bune, se acoperă de buruieni și de alte plante nefolositoare, în timp ce pămîntul cultivat dă din abundență recolte și fructe. Într-un cuvînt, toate lucrurile slăbesc prin nefolosire și cîștigă valoare prin munca lor proprie”.⁷²

Cu toate că învățătura despre demnitatea muncii ocupă un loc atît de important în cadrul activității predicatoriale a oratorului nostru, totuși, socotim nespus de frumos un pasaj din omilia la Acvila și Priscila, în care este sintetizată concepția hrisostomică despre muncă. „Să nu considerăm munca drept o rușine — zice Sfântul Ioan — ci inactivitatea și faptul de a nu avea ce face. Căci, dacă ar fi o rușine să muncești, Pavel n-ar fi făcut-o... Un om, care porunca duhurilor, care era învățătorul întregii lumi, căruia i-au fost încredințați toți locuitorii pămîntului, și a cărui grijă îmbrățișa toate Bisericile de sub soare, toate popoarele și toate cetățile, un astfel de om lucra ziua și noaptea, și nu avea nici o clipă de odihnă în mijlocul trudei sale. Și noi, asupra cărora nu apasă nici a mia parte din aceste griji, care nu putem măsura întinderea lor nici cu gîndul, ne petrecem toată viața în inactivitate. Deci, ce argument avem să ne desvinovățim, ce nădejdi de iertare există pentru noi?”⁷³

Prin modul în care Sfântul Ioan a apărât demnitatea și foloasele muncii, voia să arate ce legătură strînsă produce munca în viața societății.⁷⁴ „Pretutindeni a da și a primi — zice pre-

68 Idem, *Omilia LIX, 4 la Matei*, P.G., LVIII, col. 590.

69 Idem, *Omilia la Eustatie Anticheanul, 4*, P.G., L, col. 605—606.

70 Idem, *Omilia XX, 5—6 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 168.

71 Idem, *Omilia XIX, 1 Despre statui*, P.G., XLIX, col. 188—189.

72 Idem, *Omilia I, 5 la Acvila și Priscila*, P.G., LI, col. 125.

73 *Ibidem*, col. 193—194.

74 Idem, *Omilia XXV, 4 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 210—211; *Omilia LII, 3—4 la Matei*, P.G., LVIII, col. 522—523.

dicatorul nostru — este principiul mișcării bunurilor de orice fel. Dacă unul ar voi să păstreze meșteșugul său pentru sine, atunci își va răsturna întreaga sa viață, ca și pe a celorlalți oameni”.⁷⁵

Alte forme de menținere și de întărire a relațiilor dintre membrii societății, le constituie asistența socială, caritatea sau milostenia.⁷⁶ Și în propovăduirea acestor virtuți sociale Sfântul Ioan depășește pe toți Părinții Bisericii. Aceasta se constată din nenumăratele sale predici, care au ca tematică milostenia,⁷⁷ precum și din faptul că el revine asupra acestei probleme aproape în fiecare predică a sa.

Axarea predicilor hrisostomice pe deprinderea ascultătorilor cu practicarea acestor înalte virtuți e o consecință a concepției Sfântului Ioan, potrivit căreia, valoarea faptelor bune se măsoară după contribuția adusă la îmbunătățirea vieții materiale și spirituale a membrilor societății, precum și la mântuirea sufletului lor. El sintetizează toată învățătura creștină în: „Căutarea binelui comun”,⁷⁸ menționând totodată că nimic nu iubește Dumnezeu mai mult decât viața pusă în slujba tuturor,⁷⁹ iar slujirea aproapelui nu o poți manifesta mai bine decât acordându-i ajutorul necesar.⁸⁰ Pentru marele antiohian, milostenia este începutul și sfârșitul tuturor virtuților,⁸¹ fiind mai presus chiar de feciorie,⁸² fiindcă „a-ți păstra fecioria, a ajuna și a te culca pe loc tare nu privește decât pe cel care îndeplinește aceste acte; aceasta nu contribuie la mântuirea altora. Dimpotrivă, milostenia se extinde la toți și ea îmbrățișează pe toți membrii lui Hristos”.⁸³

Propovăduind practicarea milosteniei, Sfântul Ioan se referă atât la bogați cât și la săraci. Și aceștia din urmă, dând din

75 Idem, *Omilia X, 4 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 87.

76 Sensul cuvîntului grec *ἐλεημοσύνη* este mult mai bogat și mai cuprinzător decât termenul românesc „milostenie”. Același fapt se constată și în termenul latin: *misericordia*-ae, sau în cel francez: *miséricorde*, care au sensul de: milă, compătimire, înduioșare și compasiune. Deci, nu se înțelege numai o milostenie materială, o pomană, ci se referă la o totală identificare psihofizică a miluitorului cu cel miluit.

77 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia despre post și milostenie*, P.G., XLVIII, col. 1059—1062; *Omilia despre milostenie*, P.G., LI, col. 261—272; *Omilia despre milostenie*, P.G., LX, col. 707—712; *Omilia IX, la Efeseni*, P.G., LXII, col. 69—76; *Omilia despre milostenie*, P.G., LXII, col. 769—772.

78 Idem, *Omilia XXV, 3 la I Corinteni*, P.G., LXI, col. 208.

79 Idem, *Omilia LXXVIII, 3 la Matei*, P.G., LVIII, col. 714.

80 Idem, *Omilia IX, 3—4 la Efeseni*, P.G., LXII, col. 73.

81 Idem, *Omilia X, 7 Contra anomeilor*, P.G., XLVIII, col. 795.

82 Idem, *Scrisoarea II către Olimpia*, P.G., LII, col. 560.

83 Idem, *Omilia VI, 3 la Tit*, P.G., LXII, col. 698.

puținul lor, pot dobândi vrednicia văduvei din Evanghelie.⁸⁴ Iar atunci cînd mijloacele materiale lipsesc, marele predicator învață că fiecare creștin poate face milostenie spirituală, prin cuvîntul bun și drept, care stă la îndemîna tuturor,⁸⁵ și care, este mai valoros decît aurul.⁸⁶

Predica hrisostomică îndemna pe credincioși să practice toate genurile de milostenie. Pe lîngă împărțirea darurilor materiale, o deosebit de mare importanță are milostenia manifestată prin găzduirea străinilor și a călătorilor, fiindcă aceasta contribuie la unirea tuturor creștinilor.⁸⁷ Iar unul dintre cele mai interesante moduri de practicare a milosteniei îl constituie asistența medicală gratuită,⁸⁸ pe care marele predicator o cerea medicilor creștini.

Dar cele mai stăruitoare îndemnuri pentru practicarea milosteniei, marele predicator le adresa bogaților, recomandîndu-le diferite mijloace, ca: lăsarea prin testament a unei părți din averea lor pe seama săracilor,⁸⁹ împărțirea între ei a întreținerii celor lipsiți de bunurile materiale, sau depunerea averilor la dispoziția Bisericii, care, la rîndul ei, va da fiecăruia după trebuințele lui. Aceste propuneri au întîmpinat însă proteste serioase, rămînînd fără rezultate. Totuși, Biserica creștină inițiasse deja, și la stăruința marelui păstor a intensificat organizarea asistenței sociale, care cuprindea: întreținerea săracilor, a bolnavilor, a văduvelor, a fecioarelor, a străinilor, a prizonierilor, etc.⁹⁰

Rolul social deosebit de important al milosteniei constă în faptul că ea face din toți oamenii un singur trup și din sufletele tuturor un templu al Duhului Sfînt, căci „acestui Duh al păcii îi place să se sălășluiască, nu acolo unde domnește dezbinarea, ci acolo unde domnește unirea între inimi. Milostenia face bunurile fiecăruia, bunuri ale tuturor, precum zice cartea Faptelor: „Mulțimea credincioșilor nu aveau decît o inimă și un suflet“ (Faptele Apostolilor IV, 32).⁹¹

Pentru însănătoșirea și edificarea societății pe temelie religios-morală, Sfîntul Ioan Gură de Aur a acordat o importanță deosebit de mare familiei creștine, care a constituit o con-

84 Idem, II, 4 la Evrei, P.G., LXIII, col. 25—26.

85 Idem, Omilia XXXV, 4 la Faptele Apostolilor, P.G., LX, col. 196.

86 Idem, Omilia XXV, 3—4 la Faptele Apostolilor, P.G., LX, col. 196.

87 Idem, Omilia LXXXII, 2 la Ioan, P.G., LIX, col. 444.

88 Idem, Omilia XXV, 3—4 la Faptele Apostolilor, P.G., LX, col. 196.

89 Idem, Omilia XVIII, 7 la Romani, P.G., LX, col. 581—582.

90 P. Chrysostomus Baur, op. cit., vol. I, p. 316.

91 Sfîntul Ioan Gură de Aur, Omilia despre milostenia adevărată, 2, P.G., LVI, col. 281.

tinuă preocupare a activității sale predicatoriale.⁹² În calitate de păstor sufletească și propovăduitor al Cuvîntului lui Dumnezeu, Sfîntul Părinte a avut posibilitatea să cunoască, să prețuiască și să descrie rosturile înalte ale vieții familiare, devenind astfel unul dintre cei mai înflăcărați apărători ai instituției familiei,⁹³ căreia i-a fixat luminoase principii religioase, ce-și au originea în revelația divină și în special în scrierile pauline,⁹⁴ și care au o valoare permanentă.⁹⁵

Marele sociolog patristic vedea familia organizată asemenea unei armate, în sînul căreia fiecare membru este dator să-și păstreze rolul său, fiindcă numai așa vor contribui la prosperitatea societății.⁹⁶ În acest fel, predicatorul nostru a reușit să definească în modul cel mai înțelept misiunea membrilor familiei creștine.⁹⁷

Pentru păstrarea unității și temeiniciei căsătoriei creștine, marele predicator îndeamnă pe ascultătorii săi, care sînt soți, uniți prin Sfînta Taină a cununiei, să păstreze egalitatea pe care Dumnezeu a stabilit-o între ei, și să se iubească, căutînd, ca „nimic să nu fie mai de cinste pentru femeie decît bărbatul ei, iar bărbatul să nu iubească nimic mai cu aprindere decît pe femeia lui. Armonia dintre femeie și bărbat păzește împreună viața noastră a tuturor și face să se susțină lumea întreagă. Căci, după cum atunci cînd temelie se clatină, se prăbușește întreaga clădire, la fel și soții cînd trăiesc în neînțelegere, se răstoarnă întreagă viața noastră”.⁹⁸

Predicile hrisostomice ne dezvăluie rolul important pe care Sfîntul Ioan îl acordă femeii în cadrul familiei creștine. El zice că femeia virtuoasă e o adevărată odihnă pentru bărbatul ei obosit de munca și grijile lui, în timp ce o femeie ușuratică aruncă pe bărbatul ei într-o mare decădere morală și spirituală.⁹⁹ Femeia are rostul de a fi gospodină, de a naște copii și de a le da o creștere aleasă. În acest sens marele predicator zice: „O singură datorie are femeia: să păzească cele adunate, să păs-

92 Pr. Gh. T. Tilea, *Probleme fundamentale în opera moral-socială a Sfîntului Ioan Gură de Aur, Familia creștină*, Curtea de Argeș, 1947, p. 3.

93 *Vezi*: Anatol Moulard, *Saint Jean Chrysostome, le défenseur du mariage, et. l'apotre de virginité*, Paris, 1923.

94 Magistrand, Pr. Marin Braniște, *Concepția Sfîntului Ioan Gură de Aur despre familie*, S.T., II, 1—2, 1957, p. 130.

95 Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXXIV, 3 la I Cor.*, P.G., LXI, col. 290.

96 Idem, *Omilia XVII, 9 la Geneză, cap. III*, P.G., LIII, col. 145.

97 Aimé Puech, *op. cit.*, p. 116.

98 Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Că nu trebuie să desnădăduim*, 6, P.G., II, col. 369.

99 Idem, *Omilia LXI, 3—4, la Ioan*, P.G., LIX, col. 339—342.

treze veniturile și să îngrijească de casă... femeii i-a dat Dumnezeu supravegherea casei, iar bărbaților treburile obștești, adică cele din piață și de la tribunale, cele politice, cele militare și pe toate celelalte. Femeia nu poate să arunce cu lancea, nu poate să dea drumul unei săgeți, dar poate să țină furca, să țeară pânză și să orînduiască bine toate cele din casă... Poate să-și dea părerea în cele ale casei, și de multe ori ea vede treburile casei mai bine decît le vede bărbatul. Nu poate să pună rînduială în treburile obștești, dar poate să-și crească bine copiii, averea cea mai mare din toate averile".¹⁰⁰

În legătură cu familia creștină, Sfîntul Ioan s-a ocupat și cu problema educației, care constituie una dintre obligațiile fundamentale ale părinților. În acest sens el a rostit o serie de omilii,¹⁰¹ în care a arătat că tata și mama dețin numele de părinți nu fiindcă nasc pe copii, ci pentru că le dau o educație aleasă.¹⁰² Necesitatea unei educații bune se impune cu atît mai mult, cu cît un copil fără educație este „dușman și vrăjmaș comun al tuturor, și al lui Dumnezeu și al naturii și al legilor și al vieții de obște a noastră a tuturor”.¹⁰³ Însă pentru aceasta sînt datori mai întîi părinții să aibă o comportare cu adevărat creștină, fiindcă, zice marele predicator: „Planta aduce fructul ei după natura pămîntului în care a crescut. Dacă a crescut într-un pămînt nisipos și sărac, așa își aduce și ea fructul; dacă a crescut într-un pămînt dulce și gras, iarăși aduce fruct la fel”.¹⁰⁴

Sfîntul Ioan Gură de Aur cerea păstoriiților săi să dea copiilor lor, în primul rînd, o educație creștină, îngrijindu-se de sufletul lor.¹⁰⁵ Aceasta nu înseamnă că el a fost categoric împotriva contribuției literaturii și culturii profane pentru formarea personalității umane. El vedea că de aceasta se îngrijesc părinții, accentuînd-o prea mult în defavoarea educației creștine. De aceea, îi mustră marele predicator zicînd: „Împingeți pe copiii voștri spre cele contrare învățaturii Mîntuitorului! Căci nu este cu putință să auzi pe părinți vorbind cu copiii lor, cînd îi îndeamnă spre studiul literelor, altceva decît aceste cuvinte:

100 Idem, *Omilia IV, la I Timotei*, P.G., LXII, col. 547.

101 Despre educația copiilor în concepția hrisostomică, vezi lucrarea: D. Fecioru, *Ideile pedagogice ale Sfîntului Ioan Hrisostom*, București, 1937. Autorul prezintă lucrările mai importante asupra pedagogiei hrisostomice, p. 1—4.

102 Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Împotriva disprețuitorilor vieții monahale*, III, 16, P.G., XLVIII, col. 76.

103 Idem, *Omilia IV la Geneză*, P.G., LIV, col. 598.

104 Idem, *Omilia IX, 2 la Coloseni*, P.G., LXII, col. 362.

105 Idem, *Omilia LIX, 7 la Matei*, P.G., LVIII, col. 583.

cutare, spune tatăl, om de rînd și născut din oameni modești, dobîndind talentul oratoric a ajuns la mari demnități, a cîștigat bogăție mare, a luat femeie bogată, și-a construit casă strălucită și este temut și slăvit de toți. Altul iarăși, cutare instruit în limba latină, are slujbă cu vază în palatele împărătești și administrează toate cele dinlăuntru. Alt părinte arată pe altul, și cu toții pe cei slăviți de pe pămînt; dar despre cei slăviți din cer, nimeni nu pomenește niciodată; iar dacă ar încerca cineva să le amintească, este alungat ca unul ce ar distruge totul".¹⁰⁶ De aici, Sfîntul Ioan vrea să releve și faptul că, grija părinților de a da o educație literară copiilor, constă în pofta nesățioasă după avere,¹⁰⁷ arătînd totodată că aceasta constituie originea tuturor relelor de care suferă societatea timpului său.¹⁰⁸

Pentru păstrarea nezdruincinată a unității familiei creștine, marele predicator a arătat în repetate rînduri ascultătorilor săi, că dușmanii principali ai vieții familiare sînt: adulterul și divorțul.

Pentru a determina pe soții creștini să se ferească de adulter, predicatorul nostru le descrie în culori sumbre urmările dezastruoase ale acestui mare păcat, dintre care cele mai frecvente sînt: lipsa de pace dintre soți, încetarea practicării faptelor bune, ruinarea familiilor și chiar provocarea de războaie.¹⁰⁹

Tot atît de mare este și răul pe care-l provoacă divorțul. Obligația de a-și păstra fiecare soțul ales este o lege cuprinsă în însăși actul creației. Această lege, zice marele predicator, este mai veche decît legea lui Moisi, care prevede divorțul, și valoarea oricărui lucru crește prin vechimea lui. Legea împotriva divorțului fiind mai veche decît legea lui Moisi, creștinul este dator să o păzească cu toată sfîntenia și să nu caute desfacerea căsătoriei,¹¹⁰ pentru a nu produce tulburări nenumărate în viața religioasă-morală a societății.

CONCLUZII

1. Din cele expuse în legătură cu predica socială a Sfîntului Ioan Gură de Aur, am constatat că el a fost unul dintre marii cunoscători ai tuturor problemelor sociale, în slujba soluționării cărora a depus o mare parte din activitatea sa predicatorială.

106 Idem, *Către tatăl credincios*, P.G., XLVII, col. 362.

107 Idem, *Omilia LIX, 7 la Matei*, P.G., LVIII, col. 584.

108 Idem, *Către tatăl credincios*, P.G., XLVII, col. 351.

109 Idem, *Femeia este legată prin lege*, P.G., LI, col. 222.

110 Idem, *Omilia II, 2 Despre căsătorie*, J. Breille, op. cit., vol. V, col. 330.

2. Predicile hrisostomice constituie un aspru și necruțător rechizitoriu împotriva tuturor relelelor sociale, reușind astfel marele predicator să ridice în mare parte nivelul moral și religios al ascultătorilor săi.

3. Cu toată critica adusă relcilor sociale și cu toată pasiunea depusă de Sfântul Ioan pentru realizarea unei depline egalități sociale în cadrul comunității creștine, totuși el n-a încercat să modifice prin forță ordinea socială existentă, fiindcă el intenționa o transformare religios-morală a societății umane, ceea ce constituie în fond factorul esențial al unității și egalității tuturor oamenilor.

3. Deși predica hrisostomică pusă în slujba societății n-a reușit să transforme societatea din punct de vedere moral, totuși ea a contribuit în mare măsură la îmbunătățirea ei, înlăturînd o serie de abuzuri particulare și formînd un preludiu al reformelor sociale viitoare.

5. Această activitate neobosită pusă în slujba societății de către Sfântul Ioan Gură de Aur, a fost susținută de dragostea creștină față de om și de dorința sa fierbinte pentru realizarea unității tuturor oamenilor într-o societate fundamentată pe dragoste, dreptate și egalitate deplină.

6. Astfel, Sfântul Ioan Gură de Aur, ca mare predicator social, constituie o pildă vie pentru preotul predicator din zilele noastre, care are datoria să-l urmeze, combătînd toate păcatele și fărădelegile ce contribuie la dizolvarea bunelor raporturi sociale, sau periclitează fericirea și pacea lumii întregi.

Ieromonah VENIAMIN MICLE

PRINCIPII OMILETICE ÎN PREDICA FERICITULUI AUGUSTIN

Ilustrele modele de predicatori ai Bisericii creștine, care au înălțat secolul al IV-lea la culmea de glorie de-a fi numit „secolul de aur” al predicii creștine, ne farmecă și astăzi cu măiestria și perspicacitatea lor de-a pătrunde și de-a expune adevărurile de credință creștine și de aceea sîntem îndreptățiți să ne punem întrebarea: Care este explicația că predica creștină, în secolul acesta, a putut atinge un asemenea stadiu de dezvoltare? Vom face abstracție de condițiile prielnice acordate dezvoltării Bisericii în urma edictului de la Milan (313) — acestea fiind socotite condiții pur exterioare — și va trebui să căutăm și alte motive de alt ordin, care au făcut ca predica creștină din secolul al IV-lea să se ridice la o asemenea culme.

În studiul de față ne-am propus să purcedem la o asemenea cercetare, considerînd opera omiletică a Fericitului Augustin, iar rezultatele la care vom ajunge, se vor potrivi în mare parte și celorlalți predicatori din această epocă. Ne-am oprit, cu acest gând, asupra operei omiletice a Fericitului Augustin, pentru motivul că el se înscrie în istoria elocvenței creștine ca unul care a elaborat și norme precise pentru predicatorii creștini, în vederea unei cît mai rodnice activități în misiunea lor de propovăduitori ai Evangheliei. De aceea vom prezenta, în linii generale, pe Fericitul Augustin ca teoretician al predicii creștine, căutînd să surprindem principiile omiletice pe care le-a recomandat și măsura în care el însuși le-a aplicat în predică, iar ca o concluzie a lucrării, vom preciza că aceste principii sînt indispensabile pentru elaborarea unei predici care să aibă succes.

FERICITUL AUGUSTIN, TEORETICIAN AL PREDICII CREȘTINE

Înainte de convertirea sa la creștinism, Fer. Augustin își însușise o temeinică pregătire retorică, și a profesat cu succese remarcabile retorica, mai ales la Milano.

Cîştigat definitiv pentru Creştinism, Fer. Părinte a simţit o adîncă chemare, de a-şi pune întregul său geniu oratoric şi teologic nu numai în slujba păstoriţilor săi din Hippo, ci şi în serviciul întregii Biserici. În acest sens nu numai că a combătut cu mult succes învăţăturile eretice ale timpului, care căutau să sfărme unitatea Bisericii, ci, pe lîngă numeroasele sale tratate teologice şi cuvîntări exegetice, Fer. Augustin a socotit că e necesar să pună la îndemîna slujitorilor Bisericii un ghid omiletic — şi aceasta a făcut-o mai ales în lucrările: „De doctrina christiana“ şi în „De catechisandis rudibus“ — după care aceştia să se călăuzească în activitatea lor de propovăduitori ai Evangheliei.

Considerînd formaţia şi activitatea sa retorică, ne punem întrebarea: socoteşte Fer. Augustin necesar studiul retoricii pentru predicatorul creştin? La fel şi întrebarea: normele elocvenţei creştine pe care le recomandă Fer. Părinte sînt ele copiate după retorica păgînă?

Răspunsul la prima întrebare îl dă însuşi Fer. Părinte cînd zice: „Dacă prin arta retoricii se poate prezenta convingător atît adevărul cît şi neadevărul, cine ar îndrăzni să pretindă că, în faţa erorii, apărătorii adevărului trebuie să se lase dezarmaţi, rămînînd complet străini de mijloacele celor care propagă minciuna şi care le întrebunţează cu scopul de-a face pe ascultători binevoitori şi docili? Dacă unii îşi expun cu precizie, claritate şi verosimilitate erorile, cei care învaţă adevărul, să-l expună fără gust, neinteligibil şi fără puterea de-a convinge? Dacă aceia, prin raţionamentele greşite şi răsunătoare, elatină adevărul şi susţin minciuna, ceilalţi (preoţii creştini) să nu poată nici apăra adevărul şi nici să respingă eroarea?“¹

După cum constatăm, Fer. Augustin nu condamnă retorica în sine, cînd aceasta serveşte adevărul, ci, ceva mai mult: el recomandă predicatorilor creştini să se servească de ea în expunerea învăţăturii creştine într-un mod cît mai accesibil, mai agreabil şi mai convingător. De aceea Fer. Augustin îndeamnă pe tinerii, care se pregătesc să slujească interesele Bisericii, ca să urmeze şi cursurile de retorică, dacă au capacitatea să asimileze rapid esenţialul.

Cu toate acestea, episcopul de Hippo nu pretinde tuturor predicatorilor creştini să cunoască retorica, pentru că ei nu sînt chemaţi să devină propagatorii acestei arte, ci sînt propovăduitorii unor adevăruri divine mîntuitoare, în legătură cu care normele retoricii sînt chemate să faciliteze expunerea şi apărarea acestora. De aceea, Fer. Augustin recomandă predicatorilor creştini, care nu pot să urmeze cursurile de retorică, dar care sînt dotaţi cu un spirit viu şi pătrunzător, să citească sau să asculte cuvîntările oratorilor celebri, şi astfel ei vor deveni mai repede elocvenţi, decît dacă s-ar ocupa cu studierea temeinică a preceptelor retoricii. În primul rînd Fer. Părinte îi îndeamnă să citească operele autorilor creştini şi mai ales Sf. Scriptură, fiindcă acestea sînt pentru predicatori o sursă inepuizabilă pentru studiu. Omul de talent, care vrea să se angajeze în slujba Bisericii, nu are nevoie de altceva decît să citească şi să pătrundă conţinutul acestora şi astfel el va ajunge să se familiarizeze cu munca de propovăduitor, îşi va forma chiar un stil propriu, dacă se

1 Fer. Augustin, *De doctrina christiana*, l. IV, cap. II, 3, P.L., t. XXXIV, col. 89.

va ocupa să scrie, să mediteze și să-și exprime sentimentele și gândurile după normele pietății și ale credinței. Fer. Augustin este de părerea că chiar aceia care cunosc regulile retorice, și care se exprimă cu ușurință și eleganță, nu pot tot timpul cât vorbesc, să aibă mereu în față aceste reguli, pentru a le urmări. „Eu sînt chiar convins — zice Fer. Părinte — că nu e nimeni care să poată face aceste două lucruri: să vorbească bine și să se gîndească, în același timp, la preceptele vorbirii frumoase”.² Și Fer. Augustin argumentează temeinicia acestei păreri astfel: „Dacă copiii nu învață să vorbească decît reținînd expresiile celor care vorbesc, pentru ce n-ar putea deveni cineva elocvent fără nici o cunoaștere a artei retoricii, citind sau ascultînd discursurile oratorilor pe care să-i imite în măsura puterii sale? Nu putem, oare, să dovedim că este așa? Noi cunoaștem un mare număr de oratori care, fără să studieze retorica, sînt mai elocvenți decît alții, care i-au învățat normele, însă nu cunoaștem pe niciunul, care să fi devenit elocvent fără să fi citit și studiat cuvîntările oratorilor vestiți”.³

Prin urmare, Fer. Augustin recomandă oratorilor creștini să se instruiască nu la școala retorilor sau a marilor oratori clasici păgîni, ci la aceea a autorilor sfinți, adică la școala Sfinților Părinți și a Sfintei Scripturi, pentru că lor li se pretinde să fie mai mult cunoscătorii înțelepciunii divine decît înzestrați cu o elocvență aleasă. În acest sens Fer. Părinte îi încredințează pe oratorii creștini, că chiar marii maeștri ai elocvenței păgîne au mărturisit că „înțelepciunea fără elocvență nu poate fi decît puțin utilă, dar că elocvența fără înțelepciune crează totdeauna serioase primejdii și niciodată nu aduce roade. Dacă aceia care au rînduit regulile elocvenței, au fost forțați de evidența adevărului să facă o asemenea mărturisire în lucrările pe care le-au consacrat acesteia, cu toate că ignorau adevărata și suprema înțelepciune, care vine de la Părintele luminilor, cu cît mai mult noi nu trebuie să gîndim altfel, noi care sîntem fiii și administratorii acestei înțelepciuni? Ori, oratorul creștin vorbește cu atît mai mult sau mai puțin înțelept cu cît a făcut mai mult sau mai puțin progres în cunoașterea Sfintei Scripturi”.⁴

Că e posibilă o cîstigare a elocvenței numai prin cunoașterea Sf. Scripturi și a operelor Sf. Părinți, Fer. Augustin o afirmă în cartea a IV-a din „De doctrina christiana”, unde analizează și argumentează că epistolele Sf. Ap. Pavel constituie un admirabil exemplu de elocvență creștină, ce se caracterizează prin originalitate și o eficacitate incomparabilă,⁵ fără ca acestea să fie compuse după normele codificate de retori, ci după normele logicii generale și ale rațiunii sănătoase. De asemenea, faptul că lectura Sf. Părinți poate ajuta la formarea oratorului creștin, mai mult decît studierea normelor rigide ale retoricii, îl dovedește Fer. Părinte în „De catechisandis rudibus”, lucrare compusă la rugămintea diaconului Deogratias din Cartagena, pentru a-i da indicații precise, cum să instruiască pe catehumeni în doctrina creștină. După ce-i recomandă în linii generale aceleași principii, pe care le-a fixat în „De doctrina christiana”, Fer. Augustin le ilustrează cu exemple, pe care le-a împrumutat nu de la oratorii clasici, ci le-a extras din Sf. Scriptură și din scrierile Sf. Părinți ai Bisericii. Aceasta este o întreprindere destul de îndrăzneată, pentru că

2 *Ibidem*, cap. III, 4, col. 90.

3 *Ibidem*, cap. III, 5, col. 91.

4 *Ibidem*, cap. V, 7, col. 92.

5 *Ibidem*, cap. VI, 9 ș. u., col. 93 ș. u.

nimeni pînă la Fer. Părinte „nu arătase că Sf. Scriptură poate fi considerată și o operă de artă didactică”.⁶ El afirmă, cu toată certitudinea, că marii oratori ai lumii și în special marii predicatori creștini se bucură de această faimă nu pentru că au respectat cu strictețe normele rigide ale retoricii, ci pentru că ei însșiși au avut, în mod natural, un dar deosebit al elocvenței.⁷

Esențialul pe care marele orator îl recomandă totuși tinerilor predicatori să-l asimileze din retorică sînt regulile legate de modul în care trebuie expuse adevărurile de credință, ca ele să fie înțelese corect de către creștini. De aceea, el pretinde ca o cuvîntare creștină să se remarce prin simplitate, claritate și sobrietate,⁸ pentru că o alergare după formele exterioare, promovate de retorică, nu se poate împăca cu respectul pentru adevărul creștin, ceea ce face ca mulți dintre creștini, departe de a putea fi convinși printr-un stil prea subtil pregătit, pun la îndoială și refuză să adere la acest adevăr.⁹ Predicatorul creștin va trebui deci să respecte cu strictețe aceste calități ale stilului și să evite întrebuințarea de termeni radicali (*verba cultiora*) ce pot fi pentru ascultătorii mai puțin cultivați ambigui sau obscuri.¹⁰ În această recomandare Fer. Augustin ține cont de principiul psihologic, ce are o mare importanță în activitatea predicatorială.

Fer. Augustin mai îndeamnă pe predicatori să nu descurajeze dacă nu vor reuși întotdeauna să exprime corespunzător ceea ce le este atît de clar în sufletul lor, pentru că nici pe el nu-l mulțumesc, din această cauză, predicile lui, dar după cum el se silește să ajungă la o expresie mai bună, mai clară și mai adecvată, așa să se silească și ei, pentru că niciodată cuvintele exterioare nu vor putea reda deplin nici gîndurile și nici sentimentele.¹¹

Preoților creștini care nu sînt dotați cu darul elocvenței și nu pot, cu toate strădaniile lor, să compună o predică, Fer. Părinte le recomandă să învețe pe dinafară o cuvîntare scrisă de un predicator ilustru, și pentru aceasta nimeni nu-î va condamna, pentru că singurul scop pe care îl urmărește oratorul creștin

6 M. Comeau, *La Rhétorique de Saint Augustin d'après les Tractatus in Ioannem*, Paris 1930, p. XVIII.

7 Fer. Augustin, *op. cit.*, cap. III, 4, col. 91.

8 *Ibidem*, cap. XIV, 31, col. 102—103.

9 Fer. Augustin, *Confessiones*, 1. V, cap. V, 10, apud P. Labriolle, *Saint Augustin, Confessiones*, t. I, Paris 1933, p. 99.

10 Idem, *De doctrina christiana*..., *op. cit.*, cap. X, 24, col. 99.

11. Idem, *De catechisandis rudibus*, II, 3, P. L., t. XL, col. 311, și cap. X, 14, col. 320—321. Vezi și O. Bardenhewer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, IV, Band, Freiburg in Breisgau, 1924, p. 493—496.

este acela de-a asigura binele sufletului și nu de-a ajunge la o glorie literară.¹²

La întrebarea dacă normele elocvenței creștine, pe care le utilizează și le recomandă Fer. Augustin, sînt copiate după retorica profană, cei care s-au ocupat de această problemă¹³ recunosc că el a împrumutat de la Cicero teoria privitoare la cele trei scopuri ale elocvenței (a instrui, a plăcea și a mișca) și cea privitoare la cele trei stiluri ale cuvîntării (stilul simplu, înflorit și patetic) cît și modalitatea întrebuițării lor.¹⁴

Deși se susține că cele trei scopuri ale elocvenței au fost luate după Cicero, Fer. Augustin a putut descoperi pe acela de-a instrui și de-a mișca inimile în Sf. Evanghelie (Mt. XXVIII, 19; Mc. XVI, 15—16). Numai ideea că predica trebuie să placă, pare să fie un veritabil împrumut din retorica păgînă. Dar și acesta trecînd — datorită Fer. Augustin — în patrimoniul elocvenței creștine, primește o adîncă transformare, prin faptul că Fer. Părinte nu urmărește ca Cicero o plăcere de moment, care să aducă după sine aplauze gratuite pentru forma elegantă a limbajului, ci plăcerea de-a asculta și de-a pune în practică adevărurile creștine. „Nu este totdeauna indispensabil faptul de-a plăcea — zice Fer. Augustin — pentru că în simpla expunere a adevărului, care se face pentru a instrui, predicatorul nu trebuie să caute în mod special să placă prin forma limbajului, ci adevărul este cel ce prin el însuși și prin natura sa place și farmecă pe aceia cărora le-a fost explicat”.¹⁵ Fer. Augustin condamnă pe creștinii care caută în predică numai o plăcere efemeră și nu una care să constituie un mijloc de determinare a voinței la săvîrșirea virtuților creștine. Mulțimii zgomotoase, care s-a strîns în biserica din Thubursicum ca să asculte disputa dintre el și episcopul donatist Fortunius, îi zice: „Eu văd foarte puțini în această mulțime, care au venit pentru folosul și mîntuirea sufletului lor, toți ceilalți s-au adunat pentru a se bucura de spectacolul disputei noastre ca și cum ar fi la teatru”.¹⁶

Cele trei stiluri ale predicii despre care am vorbit mai sus și anume stilul simplu, înflorit și grandios sau patetic, pe care Fer. Augustin le recomandă oratorilor creștini, sînt împrumutate de la Cicero și el le-a fructificat cu mult succes în cuvîntările și tratatele sale. Stilul simplu el l-a întrebuițat în cuvîntările dogmatice și în tratatele de exegeză, stilul grandios sau patetic l-a întrebuițat în multe cuvîntări și în operele polemice și apologetice, cu scopul de a mișca inimile ascultătorilor și cititorilor și pentru a determina voința acestora la acțiune. Însă aceste două

12 Fer. Augustin, *De doctrina christiana*..., op. cit., cap. XXIX, 62, col. 119—120.

13 Marrou H. I., *Saint Augustin et la fin de la culture antique*, Paris 1938, p. 520; M. Comeau, op. cit., p. XVI.

14 Fer. Augustin, *De doctrina christiana*..., op. cit., cap. XII, 27, col. 101 și cap. XVII, 34, col. 104—105.

15 *Ibidem*, cap. XII, 28, col. 101.

16 Marrou, op. cit., p. 512—513.

stiluri el le-a și combătut în nenumărate cuvântări pentru că în orice predică a Fer. Părinte, pe lângă adevăruri dogmatice, ce pretind în expunere un stil simplu, se află și învățături morale, îndemnuri și rugăciuni, ce au nevoie de stilul patetic pentru a-i determina pe ascultători la săvârșirea virtuților creștine. Stilul înflorit este mai puțin utilizat de Fer. Augustin în cuvântări și mai mult în tratatele teologice, pentru că acest stil, înnobilit cu toate resursele artei și poeziei, îngreuiază expunerea adevărurilor de credință. De aceea, episcopul de Hippo l-a utilizat prin excelență în „Confesiunile” sale.

Toate aceste recomandări, în legătură cu teoria predicii, adresate oratorilor și viitorilor oratori creștini, au pentru Fer. Augustin o importanță deosebită, deoarece, după concepția sa, predicatorul „care interpretează și propovăduiește Sf. Scriptură trebuie să apere adevărata credință și să combată eroarea, să învețe pe ascultători să facă binele și să evite răul, și, în timp ce vorbește, să potolească pe adversarii săi, să stimuleze pe indiferenți și să spună celor ignoranți ceea ce au de făcut și de așteptat. Astfel, el trebuie să găsească sau să câștige bunăvoința ascultătorilor, atenția și docilitatea acestora, și va conduce predica după cum pretinde subiectul”.¹⁷ Fer. Augustin îi încredințează pe oratorii creștini că „cel care vorbește pentru a instrui, trebuie să se considere atîta timp cît nu e înțeles, ca și cînd n-ar fi spus nimic celor pe care vrea să-i instruiască”.¹⁸

Întreaga preocupare a Fer. Augustin de-a da oratorilor creștini un ghid, după care să se călăuzească în activitatea lor, precum și numeroasele cuvîntări ce ni s-au păstrat, dovedesc că el n-a considerat vestirea învățăturii evanghelice ca pe „o lustruire de sine”, sau ca pe o parte secundară a misiunii preoțești, ci ca pe o datorie de căpetenie a slujitorilor Bisericii de-a instrui pe creștini în tainele învățăturii mîntuitoare și de a-i deprinde ca să le transpună în viața lor. De aceea cuvîntările Fer. Augustin sînt mai mult niște omilii-cateheze decît predici în înțelesul modern al cuvîntului.

În continuare, ne vom ocupa cu principiile omiletice — deși nu sînt numite direct — utilizate de Fer. Părinte în predicile sale, principii care au contribuit substanțial la faima sa oratorică.

PRINCIPII OMILETICE ÎN PREDICA FERICITULUI AUGUSTIN

a) *Principiul psihologic.* Fer. Augustin a fost un mare cunoscător al sufletului omenesc. Setea lui adîncă de-a cunoște originea și menirea sufletului și imboldul lăuntric care-l îndemna

¹⁷ Fer. Augustin, *De doctrina christiana...*, op. cit., cap. IV, 6, col. 91.

¹⁸ *Ibidem*, cap. XII, 27, col. 101.

neîncetat să ajungă să guste fericirea adevărată, l-au făcut să studieze doctrinele filozofice și religioase ale timpului său, în speranța că-și va găsi liniștea sufletului său zbuciumat. Dar n-a aflat-o decît în învățătura Evangheliei și în sînul Bisericii creștine. Numai faptul că aici a aflat-o explică cuvintele Fer. Părinte: „... că ne-ai făcut pentru Tine, Doamne, și neliniștit este sufletul meu pînă nu se va odihni în Tine”.¹⁹ Dar această odihnă în Dumnezeu presupune cunoașterea și împlinirea poruncilor Lui, prin care sufletul omenesc să crească neîncetat spre desăvîrșire, iar cunoașterea și împlinirea voinței lui Dumnezeu presupune pentru predicatorii creștini cunoașterea sufletului omenesc pînă în cele mai tănuite adîncuri, fiindcă ei au misiunea sfîntă de-a cultiva sufletele în vederea fericirii celei veșnice.

Marele orator creștin a mînuit ca nimeni alul metoda introspecției și a pătruns, cu ajutorul ei, pînă în cele mai tainice adîncuri ale sufletului său, iar rezultatele obținute le-a aplicat în cuvîntările sale, conștient fiind că oricare suflet omenesc poartă chipul lui Dumnezeu și că deci are nevoie de aceeași îngrijire în procesul de creștere duhovnicească. Fer. Părinte știe, de asemenea, că fondul apercptiv al ascultătorilor constituie premiza principală pentru instruirea păstorilor săi în învățătura creștină. De aceea, el face totul ca să fie pe înțelesul ascultătorilor săi: își modelează cu suplețe și amabilitate cuvintele, ținînd seama de numărul, vîrsta, condițiile sociale, dispozițiile prezente și de starea lor culturală. „Dar fiindcă e vorba acum — îi zice Fer. Augustin prietenului său, diaconul Deogratias — de felul de-a instrui în învățătura creștină pe cei ce n-au fost instruiți, eu pot să-ți mărturisesc, cît de diferit este procedeul meu, cînd vîd înaintea mea pentru instruire un erudit sau un ignorant, un concețean sau un pelerin, un bogat sau un sărac, sau unul cu funcții înalte... aparținînd sau nu acestui popor, de etate și sex diferit, de aici sau dintr-o sectă... Aceste diferite situații, în care mă aflu, condiționează începutul, tratarea și încheierea cuvîntărilor mele. Fiindcă toți au același drept la dragoste, însă nu se aplică tuturor același remediu”.²⁰

Considerînd gradul de dezvoltare psihică, fondul apercptiv al ascultătorilor și legile psihologice pe care el le-a descoperit, marele orator creștin le mijlocea credincioșilor pe temeiul acestora, prin metoda inductivă, cunoștințe noi din învățătura creștină, avînd grijă să limpezească și să sedimenteze mai întîi vechile cunoștințe. El purcedea de la adevăruri simple la adevăruri dogmatice, de la lucruri concrete la adevăruri tainice, de la ușor la greu, de la cunoscut la necunoscut și de la realitatea sufletului omenesc la divinitate. Acestea sînt căile pe care le străbate Fer. episcop în predica sa, pentru ca în încheierea acesteia să aplice metoda deductivă, pornind de la adevărurile descoperite la reguli și îndemnuri practice, pe care ascultătorii să le aplice în activitatea lor de fiecare zi, conștient fiind că învățătura Mîntuitorului este viață (Ioan VI, 63) și ca atare ea trebuie trăită. Iată cum se oglindește acest procedeu într-una din cuvîntările sale: „Fiul Omului are chipul Tatălui său și aceasta

19 Fer. Augustin, *Confessiones*, 1, I, 1; apud P. Labriolle, *op. cit.*, p. 2.

20 Idem, *De catechizandis rudibus*..., *op. cit.*, cap. XV, 23, col. 328.

pentru că este Tatăl Lui, așa după cum și omul este după chipul Părintelui său. În oglindă, chipul tău nu este ceea ce ești tu. Fiindcă altfel e chipul tău în fiul tău și altfel în oglindă. În fiul tău este chipul tău după asemănarea substanței, însă în oglindă cât de departe este chipul de substanță dar totuși este chipul tău, dar nu așa cum îl ai în fiul tău, adică după substanță. Așa și chipul lui Dumnezeu în cele create nu este același care este în Fiul, care este ca și Tatăl și care e Cuvântul lui Dumnezeu prin care s-au făcut toate. După cum altul este chipul împăratului de pe monedă și altul în fiul său, fiindcă sînt chipuri și chipuri, însă altul este cel imprimat pe monedă și altfel este cel din fiul său... Așa și tu ești o monedă a lui Dumnezeu din cele mai bune fiindcă ești moneda lui Dumnezeu prin rațiune și prin viață ca să știi a cui imagine o porți și pentru care chip ai fost făcut, fiindcă moneda nu știe că are imaginea împăratului. Așa după cum am început să spun, pe tine te urăște Dumnezeu așa cum ești dar te iubește așa cum vrea să fii, și de aceea El te îndeamnă ca să te schimbi".²¹

Ori de cîte ori predica, inima și sufletul Fer. Augustin se confundau cu acelea ale ascultătorilor săi, așa încît el se simțea a constitui o singură unitate cu aceștia cînd îi învăța, cînd medita de pe amvon sau din fața ușilor împărătești la adevărurile divine, sau cînd se ruga. „Ascultă-mă creștine — zicea Fer. Părinte — sau mai curînd nu, ascultă cu mine; să ascultăm împreună și să învățăm împreună. Dacă eu vorbesc și voi ascultați, să nu vă închipuiți că eu nu ascult cu voi... În această școală noi toți sîntem ucenici, cerul este amvonul Stăpînului nostru al tuturor”.²²

Sf. Ioan Gură de Aur în răsărit și, în general, toți predicatorii creștini ai veacului patristic, printr-o intuiție pedagogică genială țin cont în predica lor de principiul psihologic, însă Fer. Augustin îl respectă în toată plenitudinea lui, ca un bun cunoscător și abil mînuitor al acestuia. Iată cum, plecînd de la adevărul că trebuie să iertăm pe fratele nostru, care ne-a greșit, ajunge la adevărul că, dacă nu-l vom ierta, nu vom putea rosti rugăciunea „Tatăl nostru”, și de aici din nou la îndemnul de-a ierta tuturor celor care ne greșesc. „Ai păcătui grav față de fratele tău și vrei să te împaci cu el, vrei să-i spui: Frate iartă-mi ceea ce ți-am greșit. Acela nu vrea să ierte, nu vrea să-ți ierte datorită pe care o ai față de el, nu vrea să te ierte. Să ia aminte acela cînd are să se roage. Cînd va veni cel care n-a voit să-ți ierte ceea ce a-i greșit, cînd va veni să se roage, ce va face? Va zice: Tatăl nostru care ești în ceruri... Sfîntească-se numele Tău... Vină împărăția Ta... Facă-se voia Ta precum în ceruri așa și pe pămînt. Va continua apoi: Pîinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi. Ai zis acestea, însă vezi în continuare să nu treci peste ceva important și să zici altceva. Imposibil să scapi, aici ești prins. De... și zi adevărul, sau dacă nu ai pentru ce zice „iartă-ne nouă greșalele noastre”, nu zice. Dar cum îți explici cuvintele apostolului: „Dacă zicem că păcat nu avem ne înșelăm și adevărul nu este în noi”? Dacă tu simți în inimă conștiința slăbiciunii tale și că neliniștea abundă pretutîndeni în această lume, atunci zi: „iartă-ne nouă greșalele”. Dar ia seama în continuare. Tu n-ai vrut să ierți o greșală a fratelui tău și acum va trebui să zici: „Precum și noi iertăm celor care ne-au greșit”. Sau tu nu îndrăznești s-o zici? Dacă tu n-o zici, nu vei

21 Idem, *Sermo* IX, cap. VIII, 9, P. L., t. XXXVIII, col. 82.

22 Idem, *Sermo* CCLXI, 2, P. L., t. XXXVIII, col. 1203.

primi nimic (de la Dumnezeu), dacă o zici, tu vei afirma o minciună. Deci, zi-o, dar aceasta să fie adevărată”.²³

Principiul intuiției. În strânsă legătură cu principiul psihologic se află și principiul intuiției, care-l sprijină și-l întregește în cuprinsul unei cuvântări. Intuiția fiind definită ca influența nemijlocită a lucrurilor din lumea externă asupra simțurilor noastre, Fer. Augustin a apreciat-o la justa ei valoare în predică, pentru a mijloci prin forme sensibile adevărurile de credință, ce sînt suprasensibile. Desigur, nu numai Fer. Augustin a recurs la intuiție, ca la un mijloc indispensabil în procesul instruirii, ci toți predicatorii mari ai secolului al IV-lea, însă nu toți au utilizat-o cu aceeași eficacitate.

În predica sa, Fer. Părinte apelează neîncetat la simțuri și imaginație pe care le întrebuițează într-un mod nespus de măiestrit. El caută în mod voit, pentru a sensibiliza și pentru a-și exprima gândurile, exemple bine alese, termeni de comparație, epitete, metafore, anutete, etc., din mediul cotidian, din domeniul moral și din cel al lumii senzoriale, care sînt în măsură să trezească imagini vii sau adînci rezonanțe afective. Astfel, pentru a-i face pe ascultători să înțeleagă ce însemnează predica despre Iisus Hristos pentru viața creștinilor, el o aseamnă cu pîinea cea de toate zilele. „Atunci Iisus Hristos va fi pîinea cea adevărată, cea de toate zilele a noastră. Și ceea ce vă vorbesc este pîinea noastră zilnică și predicările pe care le auziți în biserică, în fiecare zi, sînt pîinea cea de toate zilele... Acestea sînt necesare în viața noastră pămînească. Ascultăm noi să ni se citească în ceruri din cărți? Nu. Vom vedea pe însuși Cuvîntul lui Dumnezeu, pe El îl vom auzi, El va fi pîinea și băutura noastră eternă, așa după cum ea este acum îngerilor. Au oare îngerii nevoie de cărți, de discuții sau lecturi?”²⁴

Ca să exprime durata eternă a vieții fericite, pe care o vor dobîndi adevărații creștini, Fer. Părinte se folosește, ca un cunoscător al problemei timpului, de o comparație cu zilele terestre. „Viața adevărată sau viața fericită — zice marile predicator — este aceea cînd vom învia și vom împărăți cu Hristos. Viața (adevărată) nu poate fi decît fericită. Și viața adevărată nu poate fi decît eternă, unde toate zilele sînt pentru fericire; nu sînt multe, ci numai una. Obiceiul vieții acesteia ne face să le numim zile. Ziua aceea (a eternității) nu cunoaște nici început și nici sfîrșit. Zilei aceleia nu-i succede „ziua de mîine”, fiindcă n-a fost precedată de „ziua de ieri”. Această zi sau aceste zile, această viață, adică viața fericită, o avem promisă. Ea este răsplata unor fapte. Dacă iubim răsplata să nu neglijăm săvîrșirea acestor fapte, și atunci vom împărăți cu Hristos în veci”.²⁵ Pentru ca să-i convingă pe ascultători, că tainele pe care le administrează ereticii nu sînt valide, episcopul de Hippo îi aseamnă pe aceștia cu niște mlădițe rupte din tulpină și care de aceea, nu pot avea viață în ele. „O mlădiță de vie poate fi privită din exterior și în afara tulpinei, dar viața cea invizibilă a tulpinei nu

23 Idem, *Sermo CCXI*, 3, P. L., t. XXXVIII, col. 1055.

24 Idem, *Sermo LVII*, 7, col. 389—390.

25 Idem, *Sermo LXXXIV*, 2, col. 520.

poate să o aibă decît în unire vitală cu ea. Tot așa și tainele vizibile ale celor despărțiți de unitatea Trupului lui Hristos pot să aibă forma (exterioară) a unei religii, însă virtutea bunătății divine cea tainică și duhovnicească nu poate s-o aibă în ele după cum simțirea nu urmează un mădular al omului după ce a fost desprins de trup".²⁶

Dar numai viața într-adevăr creștină, pe care va trebui să o trăiască slujitorul Cuvîntului lui Dumnezeu va putea să constituie adevărata intuiție, care va determina pe păstoriți să pășească la săvîrșirea virtuții creștine. „Iar pentru a se face ascultat — zice Fer. Părinte despre oratorul creștin — viața lui va trebui să fie cu mult mai sublimă decît limbajul său, fiindcă cel care vorbește cu înțelepciune și elocvență, dar care trăiește rău, poate, e adevărat, să lumineze pe mulți dintre cei care doresc să se instruiască, cu toate că în sine este inutil. Hristos este adevărul și adevărul nu poate fi predicat decît printr-un organ adevărat".²⁷ „Un orator, care duce o viață exemplară, poate să pretindă cu competență să se facă ascultat cu docilitate nu numai în genul simplu și temperat, ci să vorbească limbajul cel mai sublim al elocvenței, pentru că avînd o conduită ireproșabilă, el nu-și asigură numai o reputație de nezdruccinat, ci face, pe cît îi este posibil, binele înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor".²⁸

Principiul repetiției. Alături de principiul psihologic și cel al intuiției, de mare importanță în desfășurarea unei cuvîntări este și principiul repetiției. Cunoașterea adîncă a sufletului omenesc și pregătirea multilaterală, pe care și-o cîștigase prin studiu și observație, l-au făcut pe marele predicator să aplice cu succes în predică principiul repetiției. Fer. Augustin este pe deplin încredințat că sufletul omenesc are mereu nevoie de o reîmprospătare și adîncire a cunoștințelor, pentru a se sedimenta cît mai temeinic, a se îmbogăți neconținut și a crește spre desăvîrșire.

Citind cu atenție predicile Fer. Augustin constatăm în ele numeroase repetiții, chiar și în cadrul aceleiași cuvîntări, dar mai ales în acelea care au aceeași temă centrală. Acest principiu îl recomandă Fer. Augustin și diaconului Diograțias, și prin el tuturor predicatorilor creștini, în următoarele cuvinte: „Dacă dezgustul nostru vine din pricină că sîntem obligați să repetăm neconținut lucruri cunoscute, care nu convin decît copiilor,, să ne conformăm înțelegerii lor (ascultătorilor) cu sentimentul de frate, cu dragostea unui tată și a unci mame și prin această unire a inimii cu ei, ceea ce vom spune ne va părea nou și nouă înșine".²⁹ Dar Fer. Augustin se repetă numai atunci cînd constată că e necesar acest lucru și atunci el este mereu interesant prin felul cum știe să sublinieze unele aspecte noi ale problemei, pe care el le evidențiază și mai pregnant. Un cercetător care s-a ocupat cu această problemă, și anume Marrou, se exprimă astfel: „Noi avem de la Augustin trei cuvîntări adresate catehumenilor competenți³⁰ (Sermon 212—215) în care el le explică în mod ofi-

26 Idem, *Sermo LXXI*, cap. XIX, 32, col. 463.

27 Idem, *De doctrina christiana*..., op. cit., cap. XXVIII, 59, col. 118.

28 Ibidem, cap. XXVIII, 61, col. 119.

29 Fer. Augustin, *De catechisandis rudibus*..., op. cit., cap. XII, 17, col. 324.

30 E vorba de catehumenii care se aflau în preajma primirii Sfîntului Botez.

cial acestora formula simbolului credinței și patru cuvântări asemănătoare, în care se explică rugăciunea domnească. Să se compare între ele aceste frumoase și măestrite cateheze; fondul e identic, textul se repetă adesea de la o cuvântare la alta, dar peste tot se găsesc trăsături noi, variante de cea mai înaltă prețuire. Se mai poate face dovadă și cu cele șapte cuvântări la Patruzecime, izvorâte din comoara familiară în care episcopul anunță Sf. Post al Paștilor și predică despre post, ajunare și împăcare (Sermon 205—212)³¹.

Dar noile aspecte ale problemei pe care o discută și asupra căreia revine adesea Fer. Augustin nu sînt întîmplătoare, ci ele sînt conforme cu principiul genetic, care pretinde că adevărurile să fie expuse așa cum se nasc unele din altele și cum se fundamentează unele pe celelalte.

Principiul interesului. Un alt principiu fundamental care l-a călăuzit pe Fer. Augustin în activitatea sa de păstor de suflete și de propovăduitor al Cuvîntului lui Dumnezeu a fost acela de a prezenta în așa fel învățătura creștină încît să satisfacă interesele vitale ale credincioșilor care îl ascultau. El știa că marele și importantul motor al oricărui fel de învățămînt este interesul, și supremul interes al creștinismului este mîntuirea. Iată de ce Fer. Augustin caută ca prin predica lui să satisfacă acest interes în așa fel ca nici unul dintre sufletele încredințate lui spre păstorie, să nu piară în mrejele ereticilor și schismaticilor, ci să se învrednicească de fericirea cea veșnică.

Datorită faptului că, în acea vreme, Biserica era zdruncinată de erezii mari și mici, Fer. Augustin descoperă, în interesul misiunii sale și al păstorilor săi, pericolul cel mare care-i paște pe cei care se lasă amăgiți de cuvintele pompoase, dar goale de conținut, pe care le trîmbează diferiții ereziarhi. El susține cu toată convingerea și vigoarea principiul ciprianic, că în afara Bisericii nimeni nu poate să-și cîștige fericirea spre care tinjește sufletul omenesc și zadarnic unii dintre creștini o caută în locuri unde ea nu există. Iată cum se adresează el ascultătorilor săi însetați după fericirea cea veșnică și cărora le trezește interesul de-a lucra totul în vederea cîștigării acesteia: „Eu îți voi arăta, dacă vrei, cum poți să devii fericit... Tu cauți un lucru bun, dar acest pămînt nu este locul ce produce fericirea pe care o cauți. Ce cauți? Viața fericită. Ea nu este aici. Dacă vrei să găsești aur într-un loc unde nu există, cel care ar ști că tu cauți zadarnic nu ți-ar spune: „Pentru ce sapi și scormonești pămîntul? Tu faci o groapă în care poți coborî dar nu vei găsi nimic“. Ce vei răspunde celui care ți-a vorbit astfel? Caut aur. „Dar, va replica el, eu nu ți-am spus că nu există ceea ce cauți ci nu este aici unde cauți (adică în comunitățile eretice și schismatice)... (Iisus Hristos) ne zice: Eu vă învit să vă împărtășiți din viața mea în acel loc în care nimeni nu moare, în care voi veți găsi viața adevărată, în care alimentele nu se degradează și în care hrana nu se epuizează niciodată. Iată unde vă învit, în patria îngerilor, la prietenia cu Tatăl și cu Duhul Sfînt, la Cina eternă, la frățietatea cu Mine, adică vă învit să participați cu Mine la propria Mea viață. Nu voiți să credeți

31 R.P.G. Longhaye, *La prédication, grands maîtres et grandes lois*, ed. IV, Paris 1927, p. 139—140.

că vă voi da viața Mea? Primiți garanția morții Mele". Astfel, frații mei, cât timp trăim în acest trup supus păcatului să murim cu Hristos printr-o schimbare a faptelor noastre. Să trăim cu Hristos prin dragostea de adevăr, fiindcă viața fericită nu se primește decât dacă venim la Cel care a venit la noi și vom fi cu Cel care a murit pentru noi",³² adică în Biserică. În altă cuvîntare, tot în legătură cu această problemă, Fer. Părinte se exprimă astfel: „Oricare om care vrea viață, care suspină după zile fericite, să-și ferească limba de calomnii și buzele de cuvinte artificiale, să se îndepărteze de rău făcînd binele și astfel va deveni un om de bunăvoință... pentru că El (Iisus Hristos) este pe pămînt pacea pentru oamenii de bunăvoință”.³³

Fer. Augustin recomandă tuturor oratorilor creștini ca în propovăduirea învățaturii creștine să țină cont de principiul interesului. Aceasta pentru că el recunoaște că a mijloci întreaga învățătură de credință creștină prin predică e destul de greu. „Care este omul — se exprimă el într-o cuvîntare — care ar putea să înțeleagă toate bogățiile înțelepciunii și ale științei care se cuprind în Iisus Hristos?”³⁴ De aceea recomandă diaconului Diogratias să aleagă din imensa bogăție a învățaturii creștine numai adevăruri pe care le socotește mai importante pentru viața și existența ascultătorilor săi.³⁵

Principiul activității proprii. Plecînd de la certitudinea pe care și-o cîștigase în decursul cercetărilor adîncurilor sufletului său că omul este înzestrat de Dumnezeu cu libertate și spontaneitate, fiind deci capabil de activitate voită, Fer. Părinte își alcătuiă și rostea cuvîntările în așa fel, încît să determine pe ascultători ca aceștia să cucerească prin puterile proprii adevărurile despre care le vorbea și să pună în practică ceea ce aud de la păstorul lor, legînd destinul vieții lor de trăirea adevărurilor de credință creștine.

Secretul declanșării activității proprii a spiritului ascultătorilor săi consta în faptul că predica augustiniană era psihologică, intuitivă, interesantă și plină de viață și de aceea ascultătorii ei intrau în acțiune în mod irezistibil și asimilau atît de temeinic cuvintele oratorului, încît li se părea că acestea fac parte din fondul comun al sufletului lor. Iată cum le trezește Fer. Augustin interesul de a pune în activitate, în viața de toate zilele, învățăturile divine: „Viața ta poate fi lungă, dar, dacă e lungă, să fie atunci și bună. De ce dorești ca viața ta să fie atît de rea pe cît va fi de lungă?... Tu dorești să trăiești mai mult timp în rău decît în bine? Și totuși, nimeni nu ți-a promis ziua de mîine. Schimbă-ți viața. Ascultă Scriptura: „Nu întrizia să te întorci la Dumnezeu” (Eclesiast V, 8). Aceste cuvinte nu sînt ale mele și totuși sînt și ale mele, iubiți-le și voi și ele vor fi în aceeași măsură și ale voastre. Aceste cuvinte pe care vi le adresez sînt din Sf. Scriptură; dacă le disprețuiți, ele devin dușmanii voștri”.³⁶ De asemenea ca să-i determine pe ascultători să cucerească cu puterile lor adevărurile și astfel să treacă la fapte creștine, în

32 Fer. Augustin, *Sermo CCXXXI, cap. V, 5, P. L., t. XXXVIII, col. 1107.*

33 Idem, *Sermo CXCI, 1, col. 1014.*

34 Idem, *Sermo CXIV, cap. III, 3, col. 1016.*

35 Idem, *De catechisandis rudibus...*, op. cit., cap. III, 5, col. 313.

36 Idem, *Sermo XL, cap. III, 5, col. 245.*

altă cuvîntare se exprimă astfel: „Deci, viața este pentru noi un lucru important, să facem într-un fel să fie bună. Spune-mi ce voiești să ai rău în activitatea ta, în cugetul său, în dorințele tale? Nu dorești un ogor rău, nu dorești o recoltă slabă și le dorești bune; un pom bun, un cal bun... nu prieten bun, un fiu bun, o soție bună. Și de ce vorbesc eu de aceste lucruri atît de importante, cînd chiar veșmintele nu vreți să le aveți rele, ci bune și de asemenea încălțăminte? Indicați-mi un singur lucru pe care-l voiți să fie rău, un singur lucru căruia nu-i pretindeți să fie bun. Presupun că nu voiți să aveți un ogor rău ci unul bun, dar numai sufletul îl dorești rău? De ce îl maltratați astfel?... Între lucrurile tale nu dorești să ai pe nici unul rău numai pe tine însuși? Sau voi socotiți că vorbesc aici după cum mi-e obiceiul și voi să faceți ca de obicei? Eu în fața lui Dumnezeu îmi scutur veșmintele. Mă tem să nu fiu învinuit că nu v-am spus. Împlinindu-mi misiunea, eu pretind de la voi să aduceți ca roade fapte bune, vreau să mă bucur de faptele voastre cele bune și nu de bani. Pentru că nu cine duce o viață îndestulată mă îmbogățește ci cel care duce o viață sfîntă și perseverează în ea. Bogățiile mele nu sînt decît nădejtile voastre în Iisus Hristos. Bucuria mea, mîngîierea mea, speranța mea în mijlocul primejdiilor și ispitelor acestei vieți nu este decît viața voastră bună. Eu, de aceea, vă conjur, frații mei, dacă voi vă uitați pe voi înșivă, aveți milă de mine”.³⁷

Principiul practicității. Învățătura creștină este în primul rînd viață, în sensul că ea călăuzește pașii membrilor Bisericii în toate împrejurările vieții acestora în vederea dobîndirii vieții celei veșnice. Dar pentru ca acest adevăr să devină o realitate, predicatorul creștin trebuie să actualizeze adevărurile de credință ale Bisericii, în sensul ca ele să fie expuse la nivelul intelectual al ascultătorilor și să satisfacă necesitățile duhovnicești și interesele vitale ce frămîntă viața credincioșilor și momentul istoric dat. Numai așa învățătura creștină poate deveni viață și numai în acest sens pot fi considerate cuvintele Mîntuitorului atunci cînd ne asigură că ele sînt viață (Ioan VI, 63) pentru că numai răspunzînd în chip optim la problemele zilnice, creștinii își pot conforma viața după ele.

Fer. Augustin a aplicat cu măiestrie și cu mult succes acest principiu didactic. De aceea se poate spune că reputația lui de mare predicator și-o datorează tocmai faptului, că a utilizat-cu înțelepciune și cu măiestrie didactică principiul practicității în activitatea lui predicatorială, așa fel ca ascultătorii săi să soluționeze cu ajutorul acesteia problemele vieții lor și mai ales acelea legate de dobîndirea vieții fericite. Că învățătura Mîntuitorului are prin esență un caracter practic ne încredințează prin următoarele cuvinte: „Iisus Hristos, medicul nostru ceresc se apropie de bolnavul pe care îl vede în dureri și suferințe. El ne-a zis în Evanghelia Sa: Nu cei sănătoși au nevoie de medic, ci cei bolnavi. Eu n-am venit să chem pe cei drepiți, ci pe cei păcătoși (Matei IX, 12—13). El chiamă pe păcătoși la împăcare, el chiamă pe bolnavi la să-

37 Idem, *Sermo CCXXXII, cap. VIII, 8, col. 1112.*

nătate. El le recomandă credința, le prescrie castitatea, cumpătarea, sobrietatea; El reprimă lăcomia avarității, ne arată ce trebuie să facem și ce trebuie să împlinim³⁸. Fericitul Părinte n-a scăpat niciodată din vedere adevărul, că învățătura Evangheliei trebuie să aibă și în cuvântările sale calitatea practicității. Vorbind păstoriților săi despre viața lui Iisus Hristos, marele orator le-o prezintă astfel: „Iubiți starea în care vă aflați pentru că veți deveni fiii lui Dumnezeu, copiii săi adoptivi. Aceasta vi se dă gratis... Viața pe care v-o dă Dumnezeu este cu mult diferită de aceea pe care v-au dat-o părinții voștri. Aceasta nu este pentru suferință, pentru mizerie, pentru plîns, pentru moartea spre care sînteți născuți, ci pentru libertate, pentru fericire, pentru bucurie, pentru viață... Primii noștri părinți, în urma păcatului strămoșesc, ne-au născut spre pedeapsa veșnică. (Iisus Hristos), dîndu-ne o nouă naștere, distruge în același timp pedeapsa și greșala... Căutați-L în umilința inimii voastre, după ce L-ați aflat veți reveni la o măreție care va fi pentru voi fără primejdie. Primii ani ai voștri au fost nevinovați, prima copilărie a fost inocentă, copilăria a însemnat ascultare, adolescența răbdare, tinerețea virtute, vîrsta mai avansată merite, bătrînețea va fi pentru voi maturitatea venerabilă și înțelepciune. În viața spirituală nu veți trece succesiv aceste stadii ale vieții spirituale ci veți fi permanent reînnoiți, rămînînd aceiași“³⁹.

Principiul eclesiocentric. Pentru Fer. Augustin Biserica este organismul haric întemeiat de Mîntuitorul Iisus Hristos pentru a sluji la izbăvirea neamului omenesc din robia păcatului și locul în care creștinii pot lucra în vederea desăvîrșirii lor sufletești. De aici rezultă că această desăvîrșire și mîntuire a sufletului se cîștigă numai în cadrul Bisericii iar comoara de învățături mîntuitoare se păstrează nealterată numai în sînul Bisericii. De aceea Fer. Augustin — ca și Sf. Ioan Gură de Aur în răsărit — n-a precupețit nici o osteneală ca să facă cunoscut ascultătorilor săi acest adevăr și a luptat neconținut, în sufleteștii de spiritul de dragoste frățească, să aducă pe cei despărțiți la sînul Bisericii, ca să se împărtășească și aceștia de roadele conviețuirii cu Hristos. El poate fi de aceea numit predicatorul eclesiologic.

Predica fiind mijlocul principal prin care se mijlocește ascultătorilor, în mod sistematic, adevărurile de credință depozitate în Biserică, ea trebuie să fie permanent în slujba Bisericii, ca să trezească în sufletul ascultătorilor respectul și iubirea pentru acest organism haric și aceasta datorită rolului și însemnătății hotărîtoare cu care l-a înzestrat Întemeietorul lui. Fer. Augustin a fost adînc convins de această însemnătate. Ca dovadă ne servește faptul că aproape nu există predică, din cele care ni s-au păstrat de la el, în care el să nu vorbească despre Biserică, încredințîndu-i pe ascultătorii săi că toate adevărurile de credință mîntuitoare sînt depozitate în mod nemijlocit numai în Biserică. Iată cum expune marele orator acest adevăr într-una din cuvîntările sale: „Venim apoi la Biserica catolică (universală) mama noastră, care este, ca

38 Idem, *Sermo CCLXXVIII*, cap. V, 5, col. 127C.

39 Idem, *Sermo CCXVI*, cap. VIII, 8, col. 1081.

Ierusalimul ceresc, cetatea sfântă a lui Dumnezeu, demnă de venerația voastră, de dragostea voastră, de lauda voastră. Această Biserică roditoare prin credință produce fructe care se răspîndesc în lumea întreagă (Colos. I, 6). Aceasta este Biserica lui Dumnezeu celui viu, coloana și temelia adevărului, care suportă pe pămînt, în comuniunea sacramentală și pe cei răi care vor fi despărțiți de sînul său la sfîrșitul lumii (I Tim. III, 15) ... Ea a primit cheile împărăției lui Dumnezeu pentru a ierta păcatele prin sîngele lui Iisus Hristos și prin conlucrarea Duhului Sfînt. În această Biserică sufletul capătă o viață nouă pentru a reînvia cu Iisus Hristos prin harul cu care am fost mîntuiți⁴⁰.

Cu fiecare cuvîntare, în care trata direct sau indirect despre Biserică, Fer. Părinte căuta să trezească și să întărească în sufletul ascultătorilor săi certitudinea că ea este corabia mîntuirii și să lege astfel cu un fir inima lor de inima mare și iubitoare a Bisericii. „Numai atunci primim pe Duhul Sfînt — se exprimă Fer. Augustin — cînd sîntem uniți prin dragoste, cînd ne bucurăm de numele și de credința catolică (sobornicească). Așa trebuie să credem fraților, pentru că numai în măsura în care cineva iubește Biserica în aceeași măsură are el pe Duhul Sfînt. Cînd tu iubești unitatea, dacă cineva are ceva în cadrul Bisericii ai și tu. Lasă invidia și este și al tău, ceea ce am și dacă las și eu invidia, este și al meu ceea ce ai tu ... Noi avem pe Duhul Sfînt cînd iubim Biserica și numai atunci o iubim cînd rămînem între membrii ei și în dragostea ei⁴¹.”

Principiul hristocentric. Predicile Fer. Augustin au în centrul lor, strălucind în toată mărirea și splendoarea Sa, persoana lui Iisus Hristos, care a mîntuit lumea și prin a cărui mijlocire creștinii pot ajunge la o viață desăvîrșită, la liniștea și fericirea veșnică, după care aspiră sufletul omenesc. Iată de ce nu poate exista o predică creștină, care să nu aibă în centrul ei învățătura Mîntuitorului. Fer. Părinte se străduiește, asemenea unui pictor, ca prin fiecare cuvîntare să scoată în relief o nouă nuanță a chipului Mîntuitorului pe care să o prezinte ascultătorilor într-o lumină cît mai vie și mai strălucitoare pentru ca să incite la urmarea lui Hristos. Iată cum prezintă marele predicator pe Mîntuitorul într-una din cuvîntările sale: „Iisus Hristos este în sînul Tatălui adevărul și viața, Cuvîntul lui Dumnezeu, despre care s-a zis: „Viața era lumina oamenilor“ (Ioan I, 4). Dar în sînul Tatălui este cel care e adevărul și viața, și cum noi nu avem nici un mijloc de-a ajunge la adevăr, Fiul lui Dumnezeu, care este veșnic în Tatăl adevăr și viață; s-a făcut om pentru a deveni calea noastră. Urmați calea pe care ne-a deschis-o omenitatea Sa și veți ajunge pînă la Dumnezeu. Prin El mergeți și la El ajungeți. Nu căutați alt drum pentru a ajunge la El. Eu nu vă zic: căutați calea. Calea însăși a venit la noi. Sculați-vă și mergeți pe ea⁴².”

40 Idem, *Sermo CCXIV*, 11, col. 1071.

41 Idem, *Tractatus in Ioannem*, XXXII, 8, P. L., t. XXXV, col. 1645.

42 Idem, *Sermo CXLI*, cap. IV, 4, col. 777.

Preotul creștin trebuie să fie conștient că el nu poate predica altceva decât învățătura revelată, deoarece misiunea sa este de-a fi slujitorul Cuvîntului lui Dumnezeu în lume și această misiune este plină de răspundere. „Voi știți, frați iubiți, — zice Fer. episcop — că noi toți avem un singur învățător și că noi toți sîntem ucenicii Lui. De aceea noi nu sîntem magistrii voștri pentru că vă vorbim din amvon; învățătorul nostru al tuturor e Cel care locuiește între noi. El însuși ne vorbește prin Evanghelia nouă tuturor și ne spune ceea ce eu vă vorbesc. El însuși ne zice adresîndu-se mic și vouă: „De veți rămîne în cuvîntul Meu“ (Ioan VIII, 31), nu în cuvîntul meu al celui care vă vorbește, ci al Aceluia care vă vorbește în Evanghelia: „De veți păzi cuvîntul Meu veți fi cu adevărat ucenicii Mei“. Domnul nu a zis: „Dacă ascultați cuvîntul Meu, dacă ascultați predica Mea, dacă aplaudați cuvîntul Meu“, nu, ci luați aminte la ceea ce a zis: „Dacă rămîneți în cuvîntul Meu veți fi cu adevărat ucenicii Mei și veți cunoaște adevărul și adevărul vă va elibera“ (Ioan VIII, 32). Să locuim fraților în Cel care locuiește în noi. Dacă nu rămînem în el căderea noastră este sigură“.⁴³

Din aceste două exemple reiese limpede că Fer. Augustin lega, în predică, destinul creștinului de viața lui în Hristos și, prin urmare, predicatorul creștin nu are altă țintă decât să-i învețe și să-i deprindă pe creștini să urmeze pe Hristos imitîndu-L.

*

Pe temeiul celor arătate mai sus putem conchide că Fer. Augustin a considerat misiunea de predicator al Evangheliei ca fiind partea cea mai importantă a slujirii preoțești, ea constituind premiza activității sfințitoare și conducătoare. Vestirea Evangheliei mîntuirii este o misiune divină și ca atare ea nu trebuie făcută întîmplător, ci în mod sistematic și cu multă eficiență. De aceea, preotul trebuie să fie pregătit în vederea acestei misiuni. Ca dovadă că Fer. Părinte și-a concentrat toată strădania și și-a dăruit întreaga lui zestre intelectuală și întregul său talent oratoric acestei nobile și sfinte misiuni este că, pe lîngă o bogată activitate predicatorială, el a avut grija deosebită de-a da indicații principiale precise preoților creștini, în legătură cu modul în care să se pregătească pentru chemarea de vestitori ai Evangheliei. În acest sens îi încredințează că învățătura creștină trebuie expusă în predică ținîndu-se seamă de principii didactice și de anumite condiții psihologice, pentru ca predica să-și ajungă scopul ei triplu: luminarea minții, mișcarea inimii și determinarea voinței la fapta creștină. Fer. Părinte ne dă, în această privință, un măestrit exemplu în predicile sale, ce nu sînt altceva decât omilii catehetice.

⁴³ Idem, *Sermo CXXXIV*, I, col. 742—743. Ideea că Mîntuitorul Iisus Hristos este învățătorul suprem în Biserică o întîlnim și în lucrarea „De Magistro“ a Fer. Augustin, cap. XIV, 46, P. L., t. XXXII, col. 1220.

Ca modele de urmat pentru a ajunge la o asemenea măiestrie didactică, Fer. Augustin recomandă tinerilor, care vor să îmbrățișeze misiunea preoțească, cât și preoților predicatori de astăzi, să studieze cu asiduitate Sf. Scriptură și operele marilor predicatori creștini. În ele vom găsi răspunsurile cele mai sigure cu privire la modul în care se mijlocesc adevărurile revelate și de aceea îi îndeamnă să imite și să elaboreze cuvântările lor ghidându-se după modelul acestora și astfel vor ajunge să dobândească atât un stil propriu cât și o dexteritate în activitatea lor de predicatori.

Fer. Augustin recomandă preoților predicatori aceste mijloace, prin care pot deveni elocvenți, pentru faptul că marii oratori creștini au fost buni cunoscători ai sufletului omenesc. Ei au intuit și au experiat adevărul că viața sufletească își are legile ei bine stabilite și că pentru dezvoltarea, cultivarea și educația acesteia se prelinde de la predicator cunoașterea și respectarea cu strictețe a acestor legi. Marii oratori creștini, Sf. Părinți, au descoperit aceste principii și le-au aplicat într-un chip genial și de aceea Fer. Augustin le recomandă viitorilor oratori creștini, dacă aceștia vor să predice cu succes.

Felul în care și-a elaborat predicile Fer. Augustin, reprezintă un model, pe care e bine să-l imite și predicatorii zilelor noastre. Preoții de astăzi se cuvine să nu ignoreze faptul că Biserica creștină, în slujba căreia ei sînt chemați, are o învățătură care trebuie propovăduită în așa fel, încît să răspundă nevoilor sufletești ale păstoriților, iar aceasta nu se poate realiza decît respectîndu-se principiile psihologice și teologice observate cu atîta iscusință de Fer. Augustin. Numai o asemenea predică poate cuceri inimile și determina voința la săvîrșirea virtuților creștine, care ține cont de fondul apercetiv al ascultătorilor, care mijlocește adevărurile de credință în mîod gradat și intuitiv (parabole, istorioare, etc.), care trezește interesul religios-moral al ascultătorilor, și-i determină ca, în mod liber, să-și dirijeze viața după preceptele evanghelice și care are în centrul ei asemenea unui soare strălucitor pe Iisus Hristos și Biserica Sa.

Pentru această activitate, preoții creștini e bine să se inspire mereu și mereu din exemplele pe care le oferă Sf. Scriptură, mai ales Mîntuitorul, și din opera omiletică a Sf. Părinți care au strălucit ca niște luceferi nepieritori pe firmamentul secolului de aur al predicii creștine.

O FILĂ DIN TRECURT

Pentru săvârșirea sfintelor slujbe bisericești, obștea credincioșilor s-a îngrijit din cele mai vechi timpuri ca pe lângă preotul slujitor al altarului să angajeze și anumite persoane de ajutor din rîndul credincioșilor.

Primul colaborator al preotului de parohie, după cîntăreț, a fost considerat și a rămas crîsnicul (krâsnik în l. bulgară, respectiv paracliser — *παρακλησιαρχης* în l. neogreacă, sau cum i se mai spune, regional, ȋrcovnic — crukovniku în l. slavonă), un bărbat de obicei cvlavios, însărcinat cu grija deosebită a bisericii.

Fiind socotit ca om de serviciu al bisericii (respectiv: și organ de legătură între preot și credincioși în anumite momente liturgice), de multe ori i s-au încredințat îndatoriri care depășeau funcția propriu-zisă de îngrijitor și păzitor al bisericii. Prezența lui permanentă la sf. biserică, alături de preotul slujitor, a determinat enoriașii să-i încredințeze pe lângă sarcina de îngrijitor și ajutor al preotului la sf. slujbe, și pe aceea de clopotar sau chiar casier ori epitrop al bisericii.

Cumulînd în persoana sa atîtea îndatoriri, desigur că respectivul crîsnic n-a putut fi un om luat la îndeplinire, ci cîntărit cu grijă de către credincioșii parohiei, era așezat în „obligaii” numai după o temeinică și atentă constatare. Semnificativ este faptul că această funcție a fost considerată și tratată multă vreme ca o funcție onorifică, răsplata unui atare angajat constînd tocmai în prestigiul sporit de care se bucura și în posibilitatea ce i se acorda de-a fi în preajma altarului, loc sfînt în conștiința credincioșilor.

Angajîndu-se de bunăvoie la o serie de obligații etice și gospodărești, crîsnicul se bucura mai presus de inerente și măruntele avantagii materiale provenite de la Sf. Altar sau din alte servicii religioase la care asista pe preotul slujitor, de-o apreciabilă recompensă morală. Era cotate ca un credincios ales și cu o deosebită orientare în rosturile bisericii, un om de omenie și cu nume bun, atribute pe care le-a rîvnit poporul nostru din cele mai îndepărtate vremi ale istoriei. Aceste virtuți străbune — omenia, cinstea și, peste tot, numele bun — au rămas pînă astăzi o podoabă a sufletului românesc.

Din veacul de uimitor progres și nestăvilit avînt al științei, cînd pînă și cea mai modestă familie își are astăzi raftul cu cărțile preferate, pe lângă alte ingenioase mijloace de informare rapidă la scara globului, dînd laoparte un secol de zbuciumată istorie, în arhiva parohiei unei suburbii a Sibiului, o filă din trecut, o filă a umilinței-neștiința de carte —, spune totuși ceva despre conștiința gospodărească, buna cuviință și o anumită disciplină finan-

ciară, respectate cu sfințenie în cadrul unei parohii ortodoxe. E vorba, în fila manuscris pe care o prezentăm, de angajarea unui crâșnic, Adam Apolzan, la biserica pravoslavnică obștii neunite a Turnișorului, cu un secol în urmă:

REVERS¹

Prin cari eu mai jos iscălitul alegându-mă de către pravoslavnică obște neunită a Turnișorului întru crâșnic sfintei bisearici acestei următoare măsuri a le păzi:

1. Besiareca în toată Sâmbăta sara și spre praznice să o mătur frumos să o curăț de praf și de păienjeni.

2. Să port grije Dumineca și de focul din cădelniță ca să nu se aprinză ceva să arză.

3. De va cădea vreo țigla de pre bisearică să fiu datori a o pune la loc, sau alte lipsă de făcut, sau de dires, la bisearică sau la casa Preotului nostru ori cio fi, mai întâi dând de știre Preotului și bătrânilor și după cum vor așeza cu toții, și hotărâ, așa să fiu datori a face, a direge și a împlini, iar din capul meu să nu fiu slobod nimic a face, și din banii besiarecii fără știrea Preotului și a celorlalți bătrâni măcară un creștaru supt lipsăre a lua și a cheltui să nu fiu slobod, și la lipsa ce ar veni ea se face cheltuiulă de totdeauna dumnealor să o fac cunoscută și pentru depărtarea prepusului să se facă 2 protocoale. Întrunul să scrii ce să adună, și celălaltce să cheltuiască și la sfârșitul fiecărui an să să facă socotiala, ca să să știe ce să adună și ce sau cheltuit.

4. Cătră Preot toată supunerea și ascultarea să o arăt, cia ce miar porunci sfinția sa cinstindul locului protopop cu dragoste fără ponoslu să le împlinesc și înaintea acestora totdeauna cu față viasală și cu blândiață să mă arăt.

5. Orice lipsă biesericească ar fi, sau cantor ori Dascăl a pune sau a plăti fără știrea și voința Preotului și a Norodului încă întrunit să nu fiu slobod a face și a împlini.

6. Bani ce se vor aduna în Besiarică totdeauna în fața celorlalți Bătrâni săi număr și numărându-i săi scrii prin cantor sau dascălu în protocolul Besiarecii, apoi să se bage în ladă, asemenea și de sar da dintrânși în fața Bătrânilor celorlalți să să scoată din ladă și iarăși în protol (protocol) să să însămniază iară mai pe urmă.

7. Sîmbrie preotului după sunetul contractului să fiu datori a io scoate dela poporeni.

Caria mai sus punctumuri precum mam legat ale păzi și numai până când acialea le voi păzi să mă știu vriadnic slujirii aceștea prin iscălitura numelui și punerea diagetului.

În loc de pecet le întăresc în fața scrisălor mai jos mărturii

Turnișor 20 Iunie 1818

x Adam Apolzan
crâșnic

Martori:

x Rosalim Vâlc
x Nițu Muntean
x Opria Pătrușiu
x Rosalim Muntean
x Silivestru Părău

x Stan Topolog
x Simiion Muntian
x Gligor Muntian
x Ioan Muntian

Prin mine Nicolae Sântion (?) Turnișor

Reversul crâșnicului Adam Apolzan
din Turnișor (?) mărturia i să lasă
în puterea sa (?) Popoviciu (?)

1 Am respectat întocmai ortografia manuscrisului cirilic.

Presupunând că martorii, nouă la număr, au fost probabil membri ai Consiliului parohial, aleși ca de obicei dintre cei mai reprezentativi credincioși — bătrînii —, deși toți „au pus degetul“, ne dăm seama de apăsătorul zăbranic al neștiinței de carte care și la doi pași de cetate s-a așternut peste fiia neamului. Profetic va-ncresta poetul:

„Din casa voastră, unde-n umbră
Plîng doinele și rîde hora,
Va străluci o dată vremii
Norocul nostru-al tuturor“.

(O. Goga: Plugarii).

Revirimentul cultural al zilelor noastre, replică vremurilor de opresiune, e bucuria unei generații descătuseate pentru iureșul minunatelor creații.

Preot NICHIFOR TODOR

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

M E S A J U L

CONDUCĂTORILOR CULTELOR RELIGIOASE DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA CĂTRE SLUJITORI ȘI CREDINCIOȘI, ÎN LEGĂTURĂ CU DECLARAȚIA ADOPTATĂ DE MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ ÎN ZIUA DE 22 AUGUST 1968

După cum vă este cunoscut tuturor, în țara vecină și prietenă, Republica Socialistă Cehoslovacă, s-au produs în ultimele zile fapte care umplu de îngrijorare pe toți oamenii de bună voință și în aceeași măsură și pe slujitorii și credincioșii Cultelor religioase din țara noastră. Aceste fapte dureroase s-au produs prin intrarea armatelor din cinci țări socialiste pe teritoriul Cehoslovaciei, împiedicând libera dezvoltare a vieții poporului cehoslovac, care nu amenința existența nici unei alte țări.

Poporul român și Conducătorii săi consideră că prin aceste acte au fost încălcate principii fundamentale ale relațiilor dintre popoare, ca: suveranitatea și independența națională, neamestecul în treburile interne ale altui stat, drepturi egale pentru toate popoarele mari sau mici, respectul reciproc și colaborarea, care trebuie să domnească între oameni și între popoare.

Aceste principii, prin care se asigură pacea și securitatea pe continentul european și în toată lumea, au fost formulate din nou în mod limpede în Declarația adoptată de Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, în ziua de 22 august 1968.

Asemenea principii generale formează și baza comună a relațiilor pe care noi le slujim, și de înfăptuirea căroră în viața oamenilor sîntem răspunzători și noi cei ce slujim lui Dumnezeu. Căci numai în felul acesta contribuim la împlinirea voii sfinte a lui Dumnezeu, Care a creat, pe toți oamenii: liberi, frați, membri ai aceleiași familii.

În deplină conștiință a răspunderii noastre, după cuvîntul proorocului care spune: „Cînd se încalcă dreptatea nu putem tăcea“, împreună cu întregul nostru popor ne alăturăm glasul nostru tuturor celor care cer restabilirea dreptului sacru la dezvoltarea liberă și independentă a poporului cehoslovac.

Cunoscînd deci, iubiți slujitori și credincioși, că aceste idealuri corespund întru totul legilor divine, vă îndemnăm să sprijiniți din tot sufletul Conducerea țării noastre în acțiunile pe care le întreprinde pe plan intern și extern, rămînînd în toate împrejurările uniți în jurul ei împreună cu toți fiii patriei noastre și contribuind prin toate strădaniile voastre la întărirea și la ridicarea scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

Lucrînd astfel, fiecare dintre noi împlinim datoria față de patria noastră, față de pămîntul ce ni s-a încredințat de strămoșii noștri care l-au muncit cu sudoarea lor și l-au apărut cu sîngele lor. Împlinim în același timp porunca credinței noastre care ne cere să înfăptuim împărăția păcii și a binelui între toți oamenii. „Căutați pacea și urmați-o“, ne spune cuvîntul lui Dumnezeu.

Să slujim deci cu însuflețire poporul nostru și pe toți oamenii, cu convingerea că slujind oamenilor, slujim lui Dumnezeu, slujim binelui și fericirii semenilor noștri și ne împlinim o înaltă datorie de solidaritate umană și socială.

„Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru“.

† JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

MARTON ARON, Episcop romano-catolic de Alba-Iulia

AUGUSTIN FRANCISC, Ordinariu substitut al Arhiepiscopiei romano-catolice din București

FRIEDRICH MÜLLER, Episcopul Bisericii Luterane-Evanghelice C. A.

LADISLAU PAPP, Episcop al Bisericii Reformate din Oradea

IULIU NAGY, Episcop al Bisericii Reformate din Cluj

GHEORGHE ARGAY, Episcopul Bisericii Luterane-Evanghelice S. P.

KISS ALEXA, Episcopul Bisericii Unitariene

DIRAYR MARDICHIAN, Episcopul Bisericii Armene

IOASAF TIMOTEI, Episcopul locuitor al Mitropoliei de rit vechi din Brăila

ȘTEFAN TOMICI, Vicarul Vicariatului ortodox sîrb din Timișoara

EMIL ȘECHTER, Secretarul general al Federației Comunităților Evreiești (M)

Muftiul IACUB MEHMET, șeful Cultului Musulman

VICAȘ TEODOR, Președintele Cultului Creștin Baptist

TĂCHICI IOAN, Președintele Cultului Adventist de ziua a șaptea

BOCHIAN PAVEL, Președintele Cultului Penticostal

GÎNDILĂ NICOLAE, Prim-delegat al Cultului Creștin după Evanghelie.

București, 23 August 1968

LA 23 AUGUST 1968

Cu prilejul mării sărbători naționale a poporului român de la 23 August — ziua eliberării Patriei noastre de sub jugul fascist — Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Ardealului Dr. Nicolae Mladin a trimis Domnului Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, următoarea telegramă:

Domniei Sale

Domnului Prof. Dumitru Dogaru

Secretarul General al Departamentului Cultelor

București

str. Snagov 40

Cu prilejul măreței sărbători naționale a poporului român de la 23 August, Vă rog, Domnule Secretar General, să primiți din partea mea, a clerului și credincioșilor Mitropoliei Ardealului cele mai adînc simțite felicitări și urări de pace, sănătate și muncă spornică întru propășirea scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România.

Vă asigur totodată că Biserica strămoșească, însuflețită de un cald patriotism, sprijinește cu toate forțele sale munca poporului pentru înflorirea Patriei și lupta lui pentru libertatea, unitatea și suveranitatea ei, pentru pace și colaborare între popoare.

ss. † NICOLAE
Mitropolitul Ardealului

Iată răspunsul la această telegramă:

*I. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin
Arhiepiscopia Ortodoxă Română de Alba Iulia și Sibiu*

Sibiu — Str. 1 Mai nr. 35

Vă rog să primiți sincere mulțumiri pentru alesele felicitări adresate cu prilejul celei de a 24-a aniversări a eliberării noastre naționale și pentru profundul devotament, reînnoit cu aceeași ocazie în numele clerului și credincioșilor Mitropoliei Ardealului, față de scumpa noastră Patrie.

Vă doresc, la rîndul meu, noi și depline satisfacții în realizarea nobilelor năzuinți, ale Bisericii ortodoxe române și credincioșilor ei, de a contribui cit mai efectiv la sprijinirea eforturilor creatoare ale poporului român pentru edificarea României Socialiste libere și independente, pentru consolidarea păcii și apropierii între popoare.

Secretar General L.S. ss. D. DOGARU

Cu același prilej, Înalt Prea Sfinția Sa a trimis și Prea Fericitului Patriarh Justinian telegrama următoare:

„Cu prilejul zilei de 23. August, marea sărbătoare națională a poporului român, Vă rugăm să primiți, Prea Fericite Părinte Patriarh, din partea Noastră, a preoțimii și credincioșilor noștri adînc simțite și vii urări de sănătate, pace și îndelungată și rodnică arhipăstorire spre povățuirea duhovnicească a credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, la slujirea scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România, și a vrednicului popor român.

Vă asigurăm că Mitropolia Ardealului este alături de poporul român în lupta lui pentru apărarea libertății, unității și suveranității, în munca lui pentru înflorirea patriei și pentru pacea a toată lumea“.

Prea Fericitul Patriarh a răspuns astfel:

„Înalt Prea Sfințitului Părinte Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului:

Cu dragoste frățească vă mulțumim pentru urările adresate Nouă din partea Înalt Prea Sfinției Voastre personal și din partea preoțimii și credincioșilor din Mitropolia Ardealului cu prilejul sărbătorii naționale 23 August și din toată inima împărtășim hotărîrea de a fi alături de poporul român în lupta lui pentru apărarea libertății și suveranității, în munca lui pentru înflorirea patriei și pentru pacea în toată lumea.

† JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.“

Două acte din care răzbate dragostea de Patrie, de poporul nostru harnic, cinstit și muncitor, și care atestă împreună-lucrarea Bisericii cu interesele fundamentale, veșnice ale acestui popor.

TÎRNOSIREA BISERICII DIN PAROHIA AVRAM IANCU

Este greu condeiului să redea tot ce inima noastră simte la auzul acestor cuvinte. Aceasta, pentru că de numele lui Avram Iancu este legat un capitol de seamă din lupta poporului nostru pentru libertate, pentru dreptate și lege, pentru afirmare națională.

Pășind nu fără emoție pe frumoasele plaiuri ale Munților Apuseni, fiecare trecătoare, fiecare vale, fiecare deal, fiecare cârare de codru ne grăiește de pașii „Craiului Munților”, despre cel ce era convins că „nu cu argumente filozofice și umanitare se pot convinge tiranii, ci doar cu lancea lui Horia”, despre cel ce se adresa, pe Cîmpia Libertății de la Blaj, obștei mult împilată, frașilor săi iubiți, în astfel de cuvinte: „Uitați-vă pe cîmp, românilor, sîntem mulți, ca cucuruzul brazilor, sîntem mulți și tari, că Dumnezeu e cu noi”, despre cel ce spunea, tot acolo, că „pretențiile noastre sînt sfînte, pre cît de sfîntă e dreptatea”, despre cel ce exprima „sentimente frățești” față de celelalte naționalități conlocuitoare din Transilvania, despre acest fiu de moș, care s-a identificat atît de deplin cu interesele marelui din care s-a ridicat.

Vederea acestor locuri încărcate de istorie națională și simțăminte ca cele de mai sus ne-au fost prilejuite de tîrnosirea bisericii din parohia Avram Iancu sau Vidra de Sus, cum se numea înainte (prot. Cîmpeni, jud. Alba), locul de naștere al marelui nostru erou din revoluția transilvăneană de la 1848.

Comuna este așezată pe cursul Rîului Mic sau Arieșul Mic, cît și pe colinele care se ramifică din vîrfurile Bihor, cunoscutul Munte al Găineii și Dealul Crișului, pe unde Iancu avea vîd către ascunzătoarea sa din făgetul bătrîn care umbrește izvoarele Crișului Alb.

Tîrnosirea a avut loc Duminică, 7 iulie 1968, și a fost săvîrșită de I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae Mladin*. De la Sibiu, I. P. S. Sa a fost însoțit de P. C. vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu, P. C. prof. M. Șesan și Gh. Șoima, P. C. prot. al Sibiului N. Todor și C. diaconi I. Bolog și Gh. Papuc.

Încă din primele ore ale dimineții, credincioșii se îndreptau în străile de sărbătoare spre sf. locaș, zidit în 1792, dar nesfîșit de arhiereu pînă acum, cînd a fost îmbrăcat în haină nouă, prin osîrdia strănepoților celor ce l-au înălțat.

La 9,30, clopotele cît și creștinii care ieșiseră întru întîmpinare salutau sosirea Ierarhului. Credincioșii și un sobor de preoți, în frunte cu P. C. prot. al Cîmpenilor, Ioan Mihon, au primit pe Înaltul nostru Arhipăstor.

Cuvînt de bun venit rostește P. C. prot. *I. Mihon*, care, printre altele, în cuvinte pline de emoții exprimă bucuria credincioșilor și a preotului de pe „meleagurile și satul lui Avrămuș” de a avea în mijlocul lor pe Ierarhul iubit. „Ați venit aici Înalt Prea Sfințite Părinte — spune P. C. Sa — să revedeți copilăria, aici unde au suferit părinții noștri truda și chinul trecutelor vremi, aici unde a dospit aluatul revoluțiilor românești... Credincioșii noștri de la izvoarele Arieșului și din curgerea lui au fost oameni de cinste și sînt oameni de cinste”, despre aceasta grăind trecutul plin de fapte mărețe, cît și realizările însemnate pe care le înfăptuiesc astăzi.

Răspunzînd, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* în esență a spus următoarele:

Este pentru mine o bucurie deosebită să vin în țara în care m-am născut, din care motiv mă simt ca acasă, între frații mei. Mă bucur și pentru aceea, că aici sînt oameni vrednici, legați de patrie și popor, de Biserica strămoșească, ca și părinții lor.

De altfel, orice colț din țara asta vorbește despre vrednicia înaintașilor noștri, care, asemenea stejarului, au stat adînc înfipși în glia străbună, dar cu privirea înainte spre zorile de lumină care aveau să vină.

Căci iată, astăzi ne putem bucura că sîntem într-o țară românească în plin avînt creator, într-o Biserică românească, care sprijină poporul nostru în

munca lui pentru o viață mai fericită. De aceea, și noi trebuie să fim vrednici de înaintașii noștri și la fel ca ei să stăm neclintiți în credința străbună, legați de patria noastră înfloritoare.

Vă felicit deci pentru vrednicia voastră, că mergeți pe calea aceasta a dragostei față de Patrie și Biserica străbună, cât și pentru lucrările de înfrumusețare a bisericii voastre“.

A urmat apoi slujba de sfințire a bisericii, atât de bogată în rugăciuni înălțătoare și mișcătoare, nu numai pentru cei ce slujesc ci și pentru cei ce participă. În continuare, Sf. Liturghie s-a săvârșit afară, într-un loc potrivit, asemenea unui amfiteatru natural.

După citirea Sf. Evanghelii, a vorbit credincioșilor P. C. prot. *N. Todor*, care insistă cu deosebire asupra slujirii preoțești, exprimînd, printre altele, fiorul pe care-l simțim cu toții „aflîndu-ne lîngă biserica în care Crăișorul a primit botezul credinței creștine“.

Lucrarea preoțească este lucrarea lui Dumnezeu în mijlocul credincioșilor. Credincioșii și preoții împreună, lîngă Biserica străbună, au contribuit la păstrarea unității poporului nostru, a omeniei, a nădejzii de mai bine, a hărniciei și a tot ceea ce face cinste oamenilor. De aceea — încheie P. C. Sa — să promovăm și acum în viața noastră tot ce ne unește, ne zidește și ne înalță sufletește.

Ectenii speciale au fost rostite de către J. P. S. Mitropolit Nicolae pentru cei bolnavi, pentru împlinirea bunelor dorințe ale credincioșilor, cât și pentru cîtorii, preoți și credincioși deopotrivă, sf. lăcaș care acum se sfințește pentru prima dată de un arhieru.

La priceasnă a predicat P. C. prof. *M. Șesan*, care, plecînd de la cuvintele Psalmistului: „Lăudați pe Domnul că sfînt este“, zăbovește cu deosebire asupra frumuseții creațiunii, în mijlocul căreia stă omul, sădit „bun și harnic“. Prin alunecarea în păcat însă, „fața frumoasă și bună a omului s-a deformat“. Dar Dumnezeu, în bunătatea Sa, a trimis pe Fiul Său, pe Mîntuitorul Iisus Hristos, ca prin învățatura și patimile Sale să aducă mîntuire omenirii.

De aceea, sensul vieții creștine este sfințirea, căci „pentru această viață a dat Mîntuitorul Sfînta Sa Evanghelie“. „Păstrînd unitatea credinței — spune în încheiere P. C. Sa — păstrăm unitatea și liniștea patriei contribuind la bunăstarea generală și înfrățirea între oameni“.

La sfîrșitul Sf. Liturghii a vorbit P. C. vicar *Tr. Belaşcu*, care, plecînd de la cuvintele Mîntuitorului: „Adevăr grăiesc vouă: Nici în Israil n-am aflat atîta credință“ (Matei 8, 10), tălmăcește înțelesurile Evangheliei care s-a citit la Sf. Liturghie, Evanghelie care ne descoperă încă odată „dumnezeirea Mîntuitorului, mila și bunătatea Sa față de noi oameni“.

Insistă cu deosebire asupra schițării chipului luminos al sutașului din Evanghelia zilei, care trece peste prejudecățile vremii și se apropie cu neclătită încredere în puterea Mîntuitorului. Cu dragoste față de sluga sa, pe care o tratează ca pe un om nu ca pe un rob, ca pe un animal, cum era obiceiul vremii —, sutașul îl roagă pe Iisus să-i vindece slujitorul. Credința este o mare comoară și credința pe care a avut-o sutașul au arătat-o și credincioșii de pe plaiurile Munților Apuseni, împodobindu-și biserica și venind la acest praznic. Prin credință deci să devenim fii buni ai Bisericii noastre și buni cetățeni ai Patriei — încheie P. C. vicar cuvîntul său.

În continuare, Cuv. pr. *Arsenie Obancea*, parohul local, arată bucuria duhovnicească a credincioșilor săi care au în mijlocul lor pe Înaltul Arhipăstor, bucurie care se împletește cu evocarea citorva evenimente istorice legate de numele lui Avram Iancu și al vitejilor săi moși. Mulțumește deci Î. P. S. Sale pentru venirea „în această parohie spre a binecuvînta ostenele credincioșilor care și-au înnoit lăcașul de închinare, ca un simbol al înnoirii lor sufletești”.

Cuv. Sa face apoi o dare de seamă asupra istoricului bisericii și parohiei în general, insistînd cu deosebire asupra lucrărilor de refacere a bisericii, care au început cu repararea turlei, precum și alte lucrări de zidărie, lemnărie, zugrăvire etc., lucrări care se ridică la o sumă destul de importantă, reprezentînd donația benevolă a credincioșilor. Tuturor credincioșilor, deci, Cuv. părinte A. Obancea le mulțumește călduros pentru obolul lor și roagă pe bunul Dumnezeu să le răsplătească înzecit și înmîit.

Mulțumește de asemenea, încă odată, Î. P. S. Mitropolit Nicolae, ca și întregului Consiliu Arhiepiscopesc, pentru sprijinul acordat.

Mulțumește totodată Departamentului Cultelor și organelor locale ale puterii de stat.

Mulțumiri calde aduce și preoților care au venit să mărească bucuria acestui praznic.

În auzul credincioșilor, P. C. vicar Tr. Belășcu citește binecuvîntarea arhierescă, adresată cu prilejul tîrnosirii, preotului, consiliului parohial și credincioșilor din Avram Iancu, precum și actul redactat cu ocazia sfințirii bisericii.

A vorbit apoi Î. P. S. Mitropolit Nicolae, care, printre altele, a spus:

„Zina de astăzi este o zi mare pentru parohia Avram Iancu, pentru că au trecut peste 150 de ani și această biserică zidită de strămoșii noștri n-a fost sfințită de arhieru. Dar iată că a fost voia Domnului ca să vin eu, născut pe aceste plaiuri, să o sfințesc”.

Explicînd sensul sfințirii bisericii, Î. P. S. Sa arată: „La piciorul Altarului se așează moaștele sf. mucenici. Pentru ce? Pentru că, pe de o parte, la temelie Bisericii stă jertfa de pe cruce a Mîntuitorului Iisus Hristos, care a luat asupra Sa păcatele noastre, ale tuturor, le-a spălat și ne-a împăcat cu Dumnezeu, devenind fii ai Lui.

Urmînd Învățătorului lor, Sf. Apostoli au pășit pe urmele Mîntuitorului. De aceea, pe de altă parte, mergînd pe urmele lor, primii creștini au mărturisit și ei pe Iisus Hristos, jertfindu-se chiar pentru credința lor. Acești mucenici, care și-au dat viața pentru Iisus Hristos, au adunat în jurul lor pe creștini. În felul acesta, creștinii au început să-și ridice biserici pe mormîntul cîte unui mucenic și astfel a rămas tradiția ca fiecare biserică să aibă sf. moaște.

Și Biserica noastră românească a dat mucenici pentru credință, pe care au apărut-o cu prețul muceniciei, prin jertfa lor. În calendarul nostru sînt așezați 5 sfinți răsăriți pe aceste plaiuri. Așa sînt Sava Brancovici și Ilie Iorest, mitropoliți de la Alba Iulia. Ei au stat alături de credincioșii lor, mărturisind credința strămoșească față de principele care voia să-i treacă la altă credință, din care motiv au fost schingiuiți, bătuți și închiși. Sînt apoi cuvioșii părinți Visarion și Sofronie, precum și credinciosul țaran Oprea Miclăuș, care s-au împotrivit la încercarea împăratului habsburgic de a sili pe românii ortodocși să treacă la credința lui.

Pentru distrugerea credinței străbune, împăratul de la Viena a trimis pe generalul Bucov, care a dăruit peste 150 de mănăstiri românești. Despre existența lor ne grăiesc încă și astăzi denumiri ca „la mănăstire“, „la schit“ etc.

În unele părți credincioșii noștri au fost scoși la marginea satului, spînzîndu-li-se că de nu trec la credința împăratului li se distruge satul. Ei însă au preferat să-și părăsească vetrele decît credința.

După ce prezintă pe scurt viața și lupta pentru lege a călugărilor Visarion și Sofronie, precum și a țaranului Oprea Miclăuș — care a mers pe jos de la Săliște la Viena pentru a duce semnăturile românilor privind drepturile lor, dar care în zadar a fost așteptat de soția și copiii lui căci el nu s-a mai întors fiind aruncat în închisoare —, Înalțul nostru Arhiepiscop arată că „împăratul și-a dat seama că nu poate aduce pe români la altă credință și așa a acceptat ca, după 60 de ani, să se așeze episcop ortodox în Transilvania cu sediul la Rășinari. Astfel s-a împlinit cuvîntul că „Satul a fost mai tare ca împăratul“. În felul acesta v-ați ridicat și voi această biserică și în felul acesta a supraviețuit Biserica noastră, ajungînd la zilele senine și de înălțare pe care le trăim astăzi.

Iată dar cum și la temelie Bisericii noastre strămoșești stau jertfele înaintașilor noștri. Se cuvine deci să veniți să cercetați biserica, ca darul lui Iisus Hristos să se reverse peste voi toți, pentru a putea duce o viață vrednică de creștini și de buni cetățeni ai țării.

S-au împlinit 120 de ani de la revoluția din 1848, care ne amintește de lupta poporului român pentru libertate și dreptate și de conducătorii lui, dintre care ne oprim la mitropolitul A. Șaguna și A. Iancu, primul apărînd interesele acestui popor prin cuvînt, ca șef al delegației române la curtea împăratului de la Viena, iar al doilea cu ajutorul armelor. Astfel s-a împreunat diplomația cu sabia.

Este adevărat că împăratul n-a avut de gînd să dea drepturi românilor, ceea ce a produs o mare mîhnire lui Șaguna și lui Iancu. Lupta lor a contribuit totuși la afirmarea drepturilor românilor, la realizarea mai tîrziu a unității lor.

Șaguna a sfătuit pe credincioșii români să învețe și meserii, îndemnîndu-i într-o circulară cu cuvintele: „La meserii turmă iubită“. Așa s-au născut uniuni ale meseriașilor sub oblăduirea Bisericii. Tot el a înființat o seamă de școli populare pentru luminarea poporului. Chiar și aici ați avut o astfel de școală. Sub el s-au întemeiat și licee confesionale, tipografie, ziar, s-au răs-pîndit cărți pentru luminarea și ridicarea poporului nostru.

Biserica noastră, precum vedem, a luptat de la început pentru ridicarea credincioșilor și pentru luminarea lor.

Și astăzi ea este alături de viața nouă și de munca poporului nostru. Astăzi trăim într-o țară românească cu mare prestigiu. Biserica își formează credincioșii după chipul lui Iisus Hristos, pentru ca dragostea de Dumnezeu și de patrie, de fratele nostru, de orice om, să fie tot mai puternică, pentru ca credincioșii români să fie una în credință și buni fii ai patriei.

Noi românii ortodocși însă n-am ținut numai la legea și neamul nostru, ci am avut stimă și dragoste și față de alte credințe, de alte popoare. Noi n-am luptat să atragem la credința noastră pe nimeni. Am respectat credința tuturor dar am pretins ca și noi să fim lăsați în legea noastră. Noi am fost largi la inimă, dar am cerut de la fiecare ca, așa cum noi am respectat legea lor, să ne-o respecte și ei pe a noastră. De aceea, acum noi sîntem în legături

prietenești cu celelalte culte din țara noastră, sprijinind astfel înfrățirea dintre poporul nostru și naționalitățile conlocuitoare și întreținem relații bune cu Bisericile din alte țări.

Să rămânem deci neclintiți în credința noastră, dar să fim cu respect și față de credința altora, simțindu-ne cu toții frați, în aceeași patrie comună.

Mă bucur că vă văd adunați în jurul bisericii, în jurul preotului vostru. Vă îndemn să mergeți și de acum înainte pe drumul prețuirii Bisericii noastre, pe linia unității noastre în credința în Iisus Hristos. Căci orice dezbinare, orice ceartă duce la slăbirea nu numai a credinței, ci și a poporului nostru, pe când unitatea poporului și unitatea în credința strămoșească ne ajută să mergem înainte, spre noi înfrățiri.

Trăim într-o țară liberă și independentă. Prin vrednicia lui, poporul nostru trăiește de sine stătător, colaborând totodată în spirit de egalitate și independență cu alte popoare, cu alte țări.

Liberă și independentă este și Biserica Ortodoxă Română, condusă de fii ridicați din sânul maselor de credincioși. Biserica noastră nu depinde de nimeni și nu ascultă de nici un glas din afara granițelor țării.

În anii noștri, așadar, sînt de mare preț unitatea noastră, una ca români și una ca credincioși ai aceleiași Biserici străbune, și libertatea și independența patriei noastre, sprijinită și prin libertatea și independența Bisericii noastre.

Să ne iubim deci patria — îndeamnă în încheiere I. P. S. Mitropolit Nicolae — să întărim și unitatea și libertatea ei. Să ne iubim Biserica și să întărim unitatea și independența ei. În felul acesta, cît și printr-o viață curată și cinstită, binecuvîntarea lui Iisus Hristos — Domnul nostru, se va revărsa asupra noastră, asupra țării noastre, asupra lumii întregi.

Urmează polihroane, după care Înaltul Arhiepiscop miruiește pe credincioșii prezenți la acest înălțător praznic.

La agapa care a urmat la casa parohială, au toastat C. pr. pens. N. Burz, P. C. prot. I. Mihon, C. Pr. T. Gligor (Ponorel), C. pr. Gh. Span (Scărișoara), P. C. prof. M. Șesan, dl Alelign Ambaye, student etiopian la Institutul Teologic din Sibiu, fostul episcop A. Pogan și actualul episcop R. Vasile, preotul local A. Obancea, precum și P. C. vicar Tr. Belaschi, cu toții subliniind marea praznicului, unitatea noastră în credință și iubire de patrie, ca și bucuria și cinstea de a avea în mijlocul lor pe Arhiepiscop.

Tuturor le-a răspuns I. P. S. Mitropolit Nicolae, care, după ce deapănă cîteva amintiri personale legate de obîrșia I. P. S. Sale, cît și de istoria acestor locuri —, insistă din nou asupra unității noastre ca credincioși și ca popor, căci numai astfel ne putem afirma cu toată vigoarea, cu toată cinstea și vrednicia.

Să desăvîrșim deci unitatea noastră națională și bisericească. Să împletim suflul tradiției strămoșești cu viața cea nouă din patria noastră și așa cum se înnoiește patria, să ne înnoim și noi mereu, cu ajutorul Mîntuitorului Iisus Hristos. Să ne punem toate puterile în slujba Bisericii noastre, în slujba Patriei, pentru a avea bucuria că și noi am contribuit cu ceva la înflorirea ei.

Tot în cadrul agapei, credincioșii din Avram Iancu au dăruit I. P. S. Sale un tunic, instrument specific locului, lucrat cu mare măiestrie artistică.

Cînd soarele scăpăta către vîrfurile care străjuiesc spre apus văile Arieșului, Înaltul nostru Arhiepiscop, cu însoțitorii, a cercetat lucrările de la casa parohială de la Tîrsa, apoi s-a îndreptat spre „Casa Iancului“, cum îi zic lo-

calnicii la căsuța modestă, devenită muzeu, în care s-a născut „gheneralul” moșilor. Aici, Î. P. S. Sa a fost întâmpinat de primarul comunei Avram Iancu, Leahu Nicolae, care a făcut și oficiul de ghid.

S-a vizitat apoi capela construită în 1924 alături de casa-muzeu „Avram Iancu”, unde oaspeții au fost întâmpinați de credincioși, în frunte cu preotul care servește la această capelă, N. Burz. La cuvîntul de bineventare al C. pr. Burz, Î. P. S. Sa își exprimă bucuria vizitării acestor memorabile locuri și îndeamnă ca, așa cum steagurile tricolore ale lui Avram Iancu aveau pe ele și cîte o cruce, să împletim și noi credința cu patriotismul, ducînd o viață creștinească frumoasă și slujind cu toate forțele noastre la înflorirea patriei noastre scumpe.

Î. P. S. Mitropolit *Nicolae* își ia rămas bun de la cei de față și, după un scurt popas la C. pr. T. Gligor din Ponorel, pe Arieș în jos, se îndreaptă spre Cîmpeni, urmînd ca în ziua următoare, luni 8 iulie, să-și continue drumul, peste Abrud, Zlatna și Alba Iulia, spre reședința din Sibiu.

Tîrnosirea bisericii din Avram Iancu a însemnat, după cum vedem, un potrivit prilej de bucurie duhovnicească pentru credincioșii de pe acele meleaguri, de înălțare sufletească, de întărirea unității în credința noastră strămoșească, de atașament față de patrie și de conducătorii ei iubiți, de slujirea păcii și înfrățirii.

Diacon GH. PAPUC

POMENIREA MITROPOLITULUI NICOLAE BĂLAN

La praznicul Schimbării la Față a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos — marți, 6 august a. c. — s-au împlinit treisprezece ani de cînd marele Mitropolit al Ardealului, Dr. *Nicolae Bălan*, s-a mutat întru odihna cea fericită.

Cu acel prilej, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, la eczenia pentru morți din cadrele Sfintei Liturghii, s-a făcut pomenirea îndătinată a neuitatului ierarh, iar după Sf. Liturghie s-a săvîrșit un parastas.

Parastasul a fost săvîrșit de către Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit *Nicolae*, înconjurat de soborul preoților și diaconilor liturghisitori, cărora li s-au adăugat P. C. vicar arhiepiscopesc Tr. Blașcu și P. C. Consilier patriarhal pens. Gheorghe Maior.

Răspunsurile funebre au fost date de un grup de studenți teologi, sub diriguirea P. C. prof. Gheorghe Șoima.

La sfîrșitul parastasului, Î. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* a rostit un avîntat cuvînt de pomenire, în care a zugrăvit complet și luminos personalitatea puternică și opera netrecătoare a Mitropolitului *Nicolae Bălan*.

Mitropolitul *Nicolae Bălan* — a spus în esență Î. P. S. Sa — a fost un mare ierarh al Bisericii noastre și un fiu ales al poporului român.

Ca profesor de teologie (1905—1920) și apoi ca mitropolit al Ardealului (1920—1955) realipit la Patria-Mamă, el a adus o contribuție covîrșitoare la înfăptuirea unității noastre naționale și apoi a unității bisericești a românilor din Ardeal.

Om de aleasă și întinsă cultură, Mitropolitul *Nicolae Bălan* a fost un ierarh teolog, înzestrat cu o pregătire temeinică și cu o rară capacitate de adîncire și soluționare a celor mai dificile probleme de doctrină și viață bi-

sericească. În concepția și în activitatea lui multilaterală, mărturisirea unei credințe luminate — a dreptei credințe ortodoxe răsăritene, a credinței străbune — se împletea cu dragostea de neam, cu mândria de a aparține poporului român și de a lupta pentru triumful dreptelor lui năzuințe de veacuri.

În același timp, Mitropolitul Nicolae Bălan a fost o personalitate de talie mondială, cu întinse și valoroase legături personale în lumea teologică-bisericască de peste hotare. A participat activ la întruniri ecumeniste și pan-ortodoxe, remarcându-se de fiecare dată ca un ierarh conștient de valorile permanente ale Ortodoxiei răsăritene, accesibil fiind totodată inițiativelor de slujire a oamenilor care se afirmau din ce în ce mai insistent în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Preoțimii ortodoxe române din Ardeal i-a asigurat o pregătire teologică temeinică, astfel încât slujitorii altarelor străbune să fie la înălțimea exigențelor pastorale ale acestui veac în plină dezvoltare pe căile unui progres fără precedent.

Activitatea editorială desfășurată în vremea arhipăstoririi sale a contribuit în chip hotărâtor la formarea unei preoțimii conștiente de misiunea ei spirituală și națională și a făcut ca renumele Sibiului ortodox să strălucească departe, în țară și peste hotare. Pleiada de teologi pe care i-a pregătit, cu care s-a înconjurat și s-a ajutat în îndeplinirea programului său arhipăstoresc este și astăzi o mândrie a Bisericii noastre, cărcia îi aduc servicii eminente.

După eliberarea Patriei de sub jugul fascist, Mitropolitul Nicolae Bălan a depus strădanii deosebite pentru ca Biserica noastră să se poată încadra fără zdruncin în noile condiții istorice și să-și aducă astfel contribuția la așezarea vieții noastre obștești pe temelii trainice, de pace și unitate națională.

Veșnic să strălucească pilda vieții lui și să ne îndemne a o urma!

La parastas au luat parte slujitorii bisericești de la Arhiepiscopie și de la Institutul Teologic Universitar, precum și numeroși credincioși.

*

În aceeași vreme se săvârșea parastas la mormântul Mitropolitului Nicolae Bălan de la Sf. Mînăstire Brîncoveanu din Sîmbăta de Sus, de către slujitorii bisericești din obștea viețuitorilor monastici. Au fost de față: Doamna și P. C. Pr. Dr. Teodor Bodogae, precum și alți membri ai familiei pururea pomenitului ierarh, preoți și credincioși.

REDACȚIA

PRĂZNUIREA HRAMULUI LA SF. MÎNĂSTIRE „BRÎNCOVEANU“

Continuîndu-se firul unei frumoase tradiții, la Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului (15 august 1968) s-a prăznuit cu cuvenita evlavie hramul Sf. Mînăstiri „Brîncoveanu“ de la Sîmbăta de Sus.

La Altarul din aer liber, un sobor de preoți în frunte cu Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, din care făceau parte — între alții — și P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu și P. C. Prot. Moise Ionașcu-Făgăraș, a săvârșit Sf. Liturghie arhierească.

După săvîrșirea slujbei, a urmat desfășurarea părții de învățătură și de îndemn.

Minecînd de la textul „Bucură-te cea plină de dar“, I. P. Cuv. *Păr. Arhim. Serafim Popescu* a arătat că este greu să aduci cuvîntul cel mai potrivit pentru lauda lui Dumnezeu și a Maicii Domnului.

Maica Domnului este ocrotitoarea vieții noastre, a tuturor celor ce credem în Iisus Hristos, spre mîntuire. Ea a fost mamă în cel mai deplin înțeles al cuvîntului, stînd alături de Fiul ei pînă în ultima clipă a vieții Sale pămîntești. De aceea, aducîndu-i cinstire, este potrivit să zicem că prin ea s-a sfințit iubirea, care are numai har și cuprinde comorile Cerului.

În adormirea ei, Maica Domnului nu ne părăsește, ci ne ocrotește cu darurile Fiului ei, ca să ne mîntuim. De aceea, s-o rugăm să ne trimită darurile Cerului.

Cutul Maicii Domnului este plin de intimitate. Faptul acesta se datorește vredniciei ei de a fi cuprins cu toată ființa sa dragostea lui Dumnezeu, cum n-a cuprins-o altă ființă omenescă. Toate rugăciunile și strădaniile noastre duhovnicești au rostul de a desrobi iubirea din patimă, ca să poată zbura spre culmile desăvîrșirii.

Mamele pot fi fericite într-o zi ca cea de azi. Ele, care s-au dăruit atîta pentru copiii lor, pot fi miruite de darurile Maicii Prea Curate, Maica dăruirilor pentru tot ceea ce este mai scump: iubirea.

Se cuvine să avem simțămintele și năzuințele cele mai curate, ca să cuprindem în ființa noastră o lacrimă a iubirii preacurate. Să răsfrîngem în făptura noastră iubirea pilduită de Maica Domnului — ca preamărire adusă lui Dumnezeu.

Prin toate strădaniile noastre se cuvine să ducem o viață plăcută lui Dumnezeu, care să se răsfrîngă în chip binecuvîntat și în viața obștească a Patriei noastre, prin virtuțile noastre cetățenești și patriotice.

Făcînd un substanțial elogiu teologic al Maicii Domnului, C. Pr. *Ilie Moldovan-Lisa* a arătat că Preacurata Fecioară s-a învrednicit de cinstea deosebită de a sta de-a dreapta Fiului ei, învăluită în lumină strălucitoare, ca una care s-a dovedit a fi o biserică însoflefăită a lui Dumnezeu.

Maica Domnului a realizat icoana desăvîrșită a vieții creștine prin faptul c-a trăit lui Dumnezeu, în Dumnezeu și pentru Dumnezeu.

Lauda și slavoslovie pe care i-o aducem noi, este însăși lauda pe care Dumnezeu i-a pregătit-o — în fața lumii întregi — prin ridicarea ei la cer.

În viața noastră creștinească, numai virtuțile Maicii Domnului vor putea asigura căminul fericit atît de mult dorit.

Puterile morale hotărîsc destinul popoarelor. Dacă ne vom înmulți aceste puteri și vom fi alături de strădaniile poporului nostru, atunci vom sprijini viața cea nouă, viitorul Patriei noastre.

P. C. *Prot. Moise Ionașcu-Făgăraș* a arătat că cinstind-o cu acest prilej pe Maica Domnului, ne gîdim în ce măsură a realizat în viața ei cele trei virtuți teologice: credința, nădejdea și dragostea, dintre care cea mai mare este dragostea.

La baza Creștinismului stă dragostea. Mîntuitorul ne învață că porunca cea mai mare din Lege este iubirea de Dumnezeu și de aproapele.

Iubirea este testamentul pe care ni l-a lăsat Iisus Hristos. Numai prin iubire ne vom dovedi adevărați ucenici ai Mîntuitorului, iar la judecata cea de apoi vom fi apreciați după cîtă dragoste am dovedit în viață.

După ce stăruie asupra imnului paulin închinat dragostei (I Cor. 13), arată că o expresie a lipsei de dragoste dintre oameni este războiul din Vietnam, pe care îl condamnă toți oamenii cinstiți din lume.

În încheiere, P. C. Sa dă credincioșilor îndemnul de a dovedi — prin dragoste exprimată în fapte bune — că sînt adevărați creștini, precum și de a arăta dragoste față de conducătorii Patriei noastre, care se străduiesc să zidească o viață tot mai bună.

Ilustrînd cu fapte concrete adevărul că rugăciunea este unul dintre cele mai puternice mijloace de apropiere de Dumnezeu, P. C. *Păr. vicar arhiepiscopesc Traian Belășcu* a îndemnat pe credincioși să fie stăruitori în rugăciune.

În acest sens, a arătat că însuși Domnul nostru Iisus Hristos ne-a dat un exemplu viu de rugăciune, retrăgîndu-se 40 de zile în pustie. De asemenea, Maica Domnului s-a rugat mult și prin rugăciune a primit atîtea daruri de la Dumnezeu.

Rugăciunea este expresia vie a credinței, care ne dă marea bucurie de a sta de vorbă cu Dumnezeu. Precum trupul are nevoie de hrană materială, tot așa sufletul credinciosului creștin are neapărată trebuință de hrana spirituală a rugăciunii. De aceea, credinciosul creștin este chemat să se roage cu osîrdie și cu inimă curată.

Dacă Dumnezeu-Fiul ne-a dovedit atîta iubire, încît și-a dat viața ca răscumpărare pentru păcatele tuturor oamenilor, atunci sîntem datori și noi să arătăm cît mai multă dragoste în viața dintre noi și semenii noștri. Prin această dragoste sîntem chemați să întindem punțile apropierii și înțelegerii între popoarele lumii, dovedindu-ne elemente active ale împăcării și ale armoniei dintre toți oamenii.

Însoțindu-ne — prin dragoste lucrătoare — unii cu alții în apărarea progresului și a păcii, să combatem cu toată tăria sufletului nostru războiul, care-l degradează pe om și-i amenință viitorul.

Prin exemplul viu al propriei noastre vieți, să arătăm că sîntem iubitori de Biserică și iubitori de Patrie și de conducătorii ei!

De încheiere, îndeamnă stăruitor pe credincioși să se roage cu osîrdie în toate împrejurările vieții lor.

A laut apoi cuvîntul I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a rostit următorul cuvînt de învățătură și de îndemn:

„Dacă anul trecut n-am fost de față aici, la această Sf. Mînăstire, de Praznicul Adormirii Maicii Domnului, pentru că a trebuit să fiu împreună cu toți ierarhii — în frunte cu Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian — la sărbătorirea de la Curtea de Argeș, anul acesta am marea bucurie ca pentru prima dată să ne întîlnim aici, să ne vedem față către față și să grăim de la inimă la inimă.

Nu sînt cuvinte omenești care să poată exprima după cuviință toată mărirea cuvenită Maicii Domnului. Imnologii și poeții s-au străduit să cuprindă în cuvinte această mărire negrăită, dar n-au izbutit întrutotul.

Se cuvine ca — aplecîndu-ne cu deosebită luare aminte asupra vieții Maicii Domnului — să desprindem din ea o învățătură folositoare, pe care s-o transpunem apoi în viața noastră de toate zilele.

Trăsătura de bază a vieții Maicii Domnului este aceasta: n-a trăit pentru ea, ci a trăit dăruindu-se pentru împlinirea voii lui Dumnezeu, pentru mîntuirea lumii întregi prin Fiul ei, Domnul nostru Iisus Hristos.

Cînd îngerul Gavriil a binevestit-o că prin ea va veni mîntuirea tuturor, atunci ea a răspuns: „Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvîntul tău!“. Ea nu s-a gîndit cum să aducă aceste cuvinte în legătură cu folosul vieții sale personale, ci s-a gîndit că misiunea ei este să îplinească voia lui Dumnezeu, să se dăruiască în așa fel ca prin ea Mîntuitorul să devină Acela prin care se izbăvește întreaga omenire căzută în păcat.

Maica Domnului ne stă în față ca o pildă desăvîrșită de dăruire totală de sine în slujba lui Dumnezeu și a lumii întregi. Această pildă ne arată că viața omenească în general și viața cea întru credință în Iisus Hristos nu are valoare decît dacă o înțelegem ca pe o dăruire totală de sine, ca pe o jertfă în slujba binelui obștesc, a omenirii întregi.

Căci în fiecare om se luptă două puteri, în fiecare om sînt doi oameni: o latură ce-l atrage să-și trăiască viața numai pentru sine, îl face să se gîndească numai la satisfacerea plăcerilor sale personale și egoiste, numai la

propășirea și fericirea sa proprie, chiar dacă pentru realizarea acestora ar călca în picioare pe alții: totul se pune în slujba exclusivă a postelor lui — ca să arate cât mai mare și mai puternic în fața celorlalți.

Există și o altă latură în om, care-l cheamă să domolească poștele personale, să desrădăcineze egoismul și să pășească cu privirile înainte către luminile vieții spirituale, ale dăruirii de sine pentru binele obștei, Bisericii, Patriei, omenirii.

Doi oameni se bat în făptura noastră: un om al egoismului, înrobît cu totul patimilor; și un om al duhului, care caută să se înalțe spre culmile unei vieți dedicate idealurilor înalte.

Ne-am pus, oare, vreodată întrebarea: de ce omul are poziția verticală? Savanții spun că omul biruiește puterea gravitației, datorită căreia toate lucrurile sînt atrase spre pămînt. Omul se eliberează de puterea aceasta ce atrage toate spre pămînt și stă cu fața luminată de razele soarelui, stă cu fruntea în lumină. Faptul acesta este un simbol că omul deține puterea nu numai de a stăpîni forțele naturii, ci și de a se elibera de sub povara egocentrismului și a se avînta spre culmile unor idealuri superioare.

De aceea, omul se simte cu adevărat om atunci cînd se eliberează de patimi, de egoism și se înalță spre o viață dăruită unui ideal, în care respiră în largul lui.

Care este această viață? Ea este viață care cuprinde întreg omul, cu toate năzuințele lui. Acum, însă, ne vom referi numai la viața spirituală, care tinde să devină tot mai bogată. Ea are multe aspecte. În vremea noastră iese în evidență dobîndirea de cunoștințe științifice, care să ne ajute să stăpînim în cât mai mare măsură puterile naturii. Prin știință și tehnică devenim stăpîni ai firii înconjurătoare. Prin știință și tehnică putem pune natura în folosul nostru. Potrivit învățăturii noastre, această putere este de la Dumnezeu. După ce l-a făcut pe om și l-a așezat în rai, Dumnezeu i-a poruncit: „Creșteți și vă înmulțiți și stăpîniți pămîntul!”. Or, acest lucru nu-l putem face decît prin știință și tehnică.

În natura omului, Creatorul a sădit puterea rațiunii, a spiritului, care este o răsfrîngere din spiritul lui Dumnezeu. Iată, de ce omul, care prin știință și tehnică stăpînește natura, simte că trăiește cu adevărat omenește, că duce o viață înaltă, pentru că în ea se manifestă puterea rațiunii sale.

Tot de viața spirituală țin și creațiile artistice. Căci arta este o expresie a tendinței spre frumusețe. Iar frumusețea este răsfrîngerea spiritului, a frumosului divin. În toate creațiile artistice se manifestă înălțarea noastră spre ceea ce înobilează pe om, îl solidarizează cu poporul, cu omenirea.

De asemenea, de viața spirituală ține și strădania morală, strădania de a înlătura răul și de a face binele. Viața spirituală, deci, cuprinde năzuința și realizarea a ceea ce este adevărat, bun și frumos. Pentru noi, credincioșii creștini, culmea vieții spirituale este viața în Dumnezeu, din care izvorăște tot ceea ce există, din care se revarsă toată darea cea bună și tot darul cel desăvîrșit. El este Adevărul, Binele și Frumosul, care se răsfrînge în tot adevărul, binele și frumosul uman. Dumnezeu este prezent pretutindeni și lucrează tot ceea ce se săvîrșește pentru viața omenească, pentru ca eu să se înalțe spre piscuri de viață cât mai umană.

Dacă prin această viață ne înălțăm sufletește, mai trebuie să spunem că ea are valoare dacă slujește iubirii, adică dacă nu trăim numai pentru noi.

în mod egoist, ci trăim pentru Biserică, pentru Patrie, pentru omenirea întreagă.

Acest lucru se vede nu numai în viața Maicii Domnului, ci și în viața tuturor oamenilor mari, care și-au arătat măreția prin aceea că și-au dăruit viața pentru binele tuturor.

Aceste mari personalități, care strălucesc în viața omenească, în viața poporului nostru și a altor popoare, ne stau în față ca pilde vii de felul cum trebuie să înțelegem viața: dăruirea pentru toți, pentru fericirea tuturor.

Învățătura creștină ne arată că la temelia Bisericii stă jertfa, Crucea lui Iisus Hristos, pe care și-a întins brațele ca prin dragoste să ne ridice la o viață nouă. În Sf. Altare ale bisericilor stau sfintele moaște ale sfinților și mucenicilor, care și-au dăruit viața pentru Iisus Hristos, pentru Biserica Lui cea sfântă, pentru mersul înainte al poporului, al omenirii.

Însăși Biserica Ortodoxă Română de pe aceste plaiuri, a fost izvor de cultură și purtătoare a steagului de unitate — dacă a făcut ceea ce a făcut — aceasta se datorește ierarhilor, preoților și credincioșilor, care au trăit în spiritul dăruirii de sine pentru binele acestui popor.

În calendarele noastre avem cinci sfinți-mucenici ardeleni: mitropoliții Simion Ștefan și Sava Brancovici, călugării Visarion și Sofronie și țăranul Nicolae Oprea din Săliște. Ei au stat neclintiți în credința strămoșească împotriva împăratului care era de altă credință; ei s-au jertfit apărând „legea românească” de „legea împăratului”. Toți aceștia s-au dăruit pe sine pentru ca Biserica noastră strămoșească să aibă viață și ca să salveze poporul din grelele încercări ale istoriei, din apăsarea iobăgiei. Iar noi îi cinștim și preamărim pentru credința și jertfa lor.

Ce să mai zicem de șirul ierarhilor noștri care au tradus cărți în limba română și le-au răspândit pe întreg întinsul pământului românesc, le-au pus la dispoziția tuturor românilor acolo unde se găseau și grăiau în limba românească? Aceste cărți au dus peste tot nu numai cuvântul lui Dumnezeu în limba română, ci și simțirea românească, fiind făclii ale conștiinței naționale românești.

Ce să zicem de acei călugări smeriți care au copiat manuscrise, au pictat biserici și catedrale fără să-și lase nici măcar numele pe un pergament sau într-un colț al bisericii? Ei s-au mulțumit că prin munca lor se preamărește numele lui Dumnezeu, se ctitorește un monument de seamă al poporului nostru, și au uitat cu totul de sine.

Ce frumoasă pildă de dăruire și de smerenie ne dă poporul, ale cărui plăsmuiri și creații artistice sînt anonime! Cine știe care sînt autorii atîtor poezii, colinde și melodii, care împodobesc atît de frumos folclorul nostru? Suflul acestor artiști necunoscuți s-a întrupat în creația populară și a devenit un bun al tuturor.

Toți aceștia, călugări sau artiști populari, au creat o seamă de comori de mare preț, pe care azi le prețuim în mod deosebit și străinii le admiră atît de mult.

Ce să mai zicem despre acei credincioși care și-au dăruit întreaga lor ființă celor bolnavi, săraci și lipsiți de orice ocrotire? Cîți n-au slujit ajuto-rării fraților în suferință și necaz — iar numele lor e „scris în ceruri”?

Și multe alte jertfe. Oare altarele bisericilor noastre nu s-au ridicat din jertfele credincioșilor noștri? Fiecare cărămidă din aceste altare este o inimă vie care bate în zidurile lor. Ele sînt mărturia sufletului ce s-a dăruit pentru ele.

Toate aceste jertfe sînt o *chemare* ca noi să urmăm pilda celor ce le-au săvîrșit, pilda înaintașilor noștri.

Nu numai Biserica ci și Patria trăiește, se dezvoltă și se înalță pe culmi de progres prin jertfa fiilor ei. Căci nu sîntem înși separați, izolați, ci sîntem mădulelele unui popor și fiii unei Patrii.

Dacă poporul român a trăit și s-a menținut pe aceste plaiuri, dacă acest popor a izbutit să-și împlinească idealurile mult visate și dacă astăzi țara se bucură de prestigiu între celelalte țări ale lumii, atunci faptul acesta se datorește jertfei înaintașilor noștri care s-au dăruit pentru binele tuturor.

Aruncînd o privire asupra istoriei neamului nostru, ne dăm seama că el a biruit toate încercările grele ale vieții prin jertfa fiilor lui. Sabia românească este aceea care a apărut civilizația Europei în fața atîtor năvăliri. Am stat neclintii în calea atîtor puhoie de cutropitori pentru a ne apăra legea și neamul, ființa noastră ca popor. Ne-am apărut pămîntul și comorile noastre spirituale și așa am reușit să trecem cu bine peste toate încercările istoriei și să ajungem la zilele luminoase de azi.

Tudor Vladimirescu spunea cînd a pornit lupta pentru libertate și dreptate: „am îmbrăcat cămașa morții“, știind că biruința în luptă e legată de jertfirea de sine pentru fericirea poporului.

Dar sînt atîtea alte pilde de jertfire, nu numai prin moarte, prin jertfa vieții înșasi, ci prin dăruire a întregii ființe pentru binele semenilor, pentru Biserica lui Iisus Hristos ca credincioși creștini, pentru Patrie ca fii ai ei. Ele ne arată care este linia cea adevărată și rodnică a vieții noastre.

Astăzi știința și tehnica oferă o mulțime de posibilități de a ne face viața mai comodă, mai îmbelșugată. Totul depinde, însă, de felul cum înțelegem să folosim belșugul mijlocit de tehnică.

Dacă-l folosim numai pentru satisfacerea poftelor trupești, a egoismului, atunci săvîrșim o mare greșală. Pentru că omul nu este numai trup. Mulțumirea și fericirea lui nu depind numai de satisfacerea simțurilor.

Omul este și viață spirituală, el are nevoie și de satisfacții sufletești. De aceea, înrobirea față de cele trupești-materiale este o greșală ce atrage după sine urmări grave. Astfel, se întîmplă că unii oameni — robiți de patima celor materiale — se dedau la furturi pentru a-și face rost de case confortabile și de mașini luxoase. Dar ce folos de toate acestea, dacă după aceea înfundă pușcăriile?

Omul care nu se satură niciodată, acela merge pe o cale greșită: el pășește împotriva binelui obștesc, împotriva a ceea ce se zidește azi în țara noastră. O astfel de atitudine este contrară pildei mărețe pe care ne-au dat-o Iisus Hristos, Maica Domnului și toți ceilalți sfinți.

Viața noastră nu trebuie să se limiteze la năzuința de a satisface interesele personale. Ea trebuie închinată slujirii Bisericii, Patriei, poporului.

Fiecare trebuie să aibă un ideal de viață superior. Pentru el cele ale trupului trebuie să fie numai un mijloc spre dobîndirea celor de sus, a bunurilor spirituale. Poate cuceri un ideal numai cel ce se îmbogățește spiritualmente ca să poată fi în stare să folosească cele materiale în scopuri superioare.

Această dăruire de sine nu este de folos numai Bisericii, Patriei și omînirii întregi, ci și insului care se dăruiește. Căci atunci cînd te dăruiești pentru binele altuia, te simți mai fericit. Sf. Apostol Pavel ne amintește în acest sens cuvintele Mîntuitorului, necuprinse în Sf. Evanghelii: „Este mai fericit a da decît a lua“.

Unii zic invers: „Este mai fericit a primi decît a da“. Dar pînă la urmă își dau seama că ajung la nemulțumire sufletească, căci urmînd în viață acest principiu nu reușesc să-și cîștige un nume bun în fața semenilor.

Cel ce dă în folosul altuia, acela simte o bucurie pe care nu i-o poate lua nimeni. Totodată, astfel de oameni sînt cinstiți de cei în mijlocul cărora trăiesc.

Cinstim pe cîitorii acestei Sf. Mînăstiri pentru că au știut că este mai bine a da decît a lua. Cinstim pe cei ce au strîns comori pentru neamul nostru, au întemeiat fundații pentru trimiterea la studii a unor tineri care au ajuns oameni de seamă în viața poporului. Fiecare poate face așa ceva, dacă nu se lasă robit cu totul de egoism.

Ne pare lucru greu de înfăptuit cînd auzim vorbindu-se despre jertfă, fiindcă ne-am obișnuit să ni se dea. De aceea, ne vine greu să renunțăm la ceea ce este al nostru sau să jertsim din ceea ce este al nostru.

Dacă credinciosul nu-i în stare, de exemplu, să postească, atunci înseamnă că este prea robit de poftă. Și dacă el nu poate să se înfrîneze de la un lucru așa de mic, cum va putea să jertfească lucruri mai mari?

Sf. Ioan Gură de Aur spune: „Vinul este bun, rea este beția!“. Nimeni nu te oprește să bei cu cumpăt. Dar pătimașul prin beție devine rob și ajunge la fapte mai grave (ucidere, etc.). Iată, unde duce lipsa de înfrînare!...

Cel ce nu se poate înfrîna de la mîncare și băutură, acela greu se poate înfrîna și de la altele. Dar Dumnezeu nu ne cere nimic peste puterile noastre. Fiecare postește numai cît poate, însă este dator să încerce. Numai așa, prin renunțare, se dovedește capabil să se dăruiască pentru idealuri superioare.

Iată, ce ne învață pilda vieții Maicii Domnului: viața nu trebuie trăită numai pentru noi înșine, ci și pentru semenii noștri, pentru Biserica și pentru Patria noastră, pentru întreaga omenire.

Pilda vieții Maicii Domnului ne cheamă la o slujire a semenilor în duhul lui Iisus Hristos, care a venit în lume și s-a jertfit ca să mîntuiască pe toți oamenii.

Această dăruire de noi înșine este și spre folosul nostru: prin ea, noi creștem duhovnicește și ne desăvîrșim. Totodată, fapta noastră devine izvor al propășirii și fericirii tuturor.

Să rugăm pe Mîntuitorul, pe Maica Domnului și pe toți sfinții să ne ajute să ducem lupta cea bună, să fim stăpîni pe noi înșine, ca toată capacitatea noastră s-o dăruim Bisericii și Patriei. Pentru toate cele bune din trecut, pentru toată viața cea nouă din Patria noastră, pentru tot binele ce se zidește azi la noi, să fie laudă și mărire lui Dumnezeu, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!.

În continuare, s-a săvîrșit Sf. Maslu de obște și sfințirea apei, după care Înaltul Ierarh a „botezat“ cu agheasmă pe toți credincioșii.

În cadrul agapei frățești ce a urmat, vorbitorii au scos în relief diferitele aspecte ale praznicului legat de hramul Sf. Mînăstiri „Brîncoveanu“.

De încheiere, a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a subliniat mai întîi faptul că frumusețea praznicului de azi constă în bucuria în comun.

În continuare a arătat că sîntem purtătorii unui mesaj umanist, propovăduitorii dragostei de om, ai unei vieți de desăvîrșire și fericire plenară.

De asemenea, sîntem purtătorii unui mesaj optimist: avem nădejdea că forțele pozitive din sînul omenirii sînt mai puternice decît forțele negative; de aceea, nădăjduim că se va realiza idealul unei vieți de pace și înfrățire.

Dacă putem aduce o mică contribuție la împlinirea acestui mesaj, noi sîntem fericiți.

De aceea, ziua praznicului de azi este o zi de lumină, de dăruire pentru Biserică și pentru Patrie.

Ne bucurăm că trăim într-o țară românească: una, liberă și independentă, care se dezvoltă așa de rapid și ajunge să aibă un prestigiu deosebit între toate popoarele lumii.

Sîntem mîndri că sîntem mădulare ale Bisericii strămoșești, care și astăzi este alături de poporul nostru, iar în străinătate reprezintă cu demnitate și Patria noastră.

După ce mulțumește tuturor celor ce au contribuit la buna desfășurare a praznicului, urează viețuitorilor din sînul Sf. Mînăstiri „Brîncoveanu” să continue lucrarea pe care o desfășoară așa de frumos și cu binecuvîntarea bunului Dumnezeu să aducă și de aici înaintea roade noi de educație duhovnicească și de educație patriotică.

Încheie cu îndemnul: „Toți să lucrăm împreună pentru binele Sfintei noastre Biserici și pentru neconținută înflorire a Patriei noastre!”.

Prin spiritul de care a fost însușit și prin modul în care s-a desfășurat, praznicul prilejuit de cinstirea hramului Sf. Mînăstiri „Brîncoveanu” de la Sîmbăta de Sus a fost un moment de manifestare ortodoxă și românească.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu PARTICIPANT

ÎNȚILNIRI COLEGIALE LA AȘEZĂMINTELE NOASTRE TEOLOGICE

Înțilnirile colegiale, periodice, sînt în tradiția școlilor de grad mediu (liceal) și universitar de pretutindeni. Ele dau prilej celor ce au ostenit împreună pe băncile liceelor sau facultăților de-a se revedea în grup, a-și evoca amintirile, a-și povesti desfășurarea ulterioară a vieții și activității lor și peste tot, a-și reîmprospăta prietenia ce-i leagă pentru toată viața.

Astfel de înțilniri au loc și la așezămintele teologice ale Bisericii noastre. Astfel, cu prilejul încheierii anului școlar 1967—68, la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu s-au întrunit licențiații și absolvenții de acum 10 ani, iar la Seminarul Teologic din Cluj sorocul revederii a întrunit pe absolvenții de acum 30 de ani ai celor două Academii teologice românești care funcționau atunci în amintitul oraș.

Înțilnirea de la Sibiu a început cu săvîrșirea Utrîniei și a Sf. Liturghii în paraclisul Institutului Teologic, de către membrii promoției, preoți și diaconi, de față fiind rectorul și profesori ai lor. La priceastă, P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu — în calitate de fost profesor îndrumător de an în primii doi ani de studii — le-a adresat un cald cuvînt ocazional, dînd expresie bucuriei ziditoare de suflet pe care o pricinuiește o astfel de înțilnire colegială.

Membrii promoției — unii dintre ei: cu soțiile și copii — s-au întrunit apoi într-o sală de curs, unde au ascultat prelegerea îndătinată, ținută de P. C. Prof. Dr. Dumitru Belu (profesorul îndrumător de an al promoției în ultimii doi ani de studii).

După aceea, fiecare membru al promoției și-a povestit pe scurt viața și activitatea din ultimii zece ani.

Celor doi profesori îndrumători de an le-au fost oferite buchete de flori. A avut loc o masă comună, la cantina Institutului.

În cursul mesei, s-au rostit cuvântări înălțătoare de suflet de către P. G. Rector Dr. Sofron Vlad, P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu, șeful de promoție Preot Mircea Giurgiu ș. a.

Membrii promoției au omagiat în mod special pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, iubitul și prețuitul lor profesor de odinioară, a cărui lipsă de la reședință și de la programul întâlnirii colegiale — impusă de obligații mai înalte — a fost mult regretată.

*

La Cluj, în ziua de 4 iulie a. c., s-au întâlnit — acum: una fiind — absolvenții de acum 30 de ani ai fostelor Academii teologice ortodoxă și greco-catolică.

Întâlnirea a început cu sfintele rugăciuni săvârșite, după rînduială, în Catedrala episcopală, de către membrii promoției.

În jețul vlădicesc al Catedralei a luat loc Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal Dr. *Visarion* Aștileanu Ploieșteanul, membru al promoției de acum 30 de ani, ridicat — spre cinstea acestei promoții — la demnitatea de ierarh și membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

P. C. Preot Vasile Avram a rostit meditația zilei.

După aceea, membrii promoției s-au întrunit într-o sală de curs a Seminarului Teologic ortodox român.

La masa prezidială au luat loc: P. S. Episcop Vicar Patriarhal *Visarion* Ploieșteanul, P. C. Prof. pens. Vasile Petrașcu și P. C. Consilier eparhial O. Moraru.

Timp de aproape trei ore, membrii promoției și-au evocat pe scurt viața și activitatea desfășurată în slujba Bisericii și Patriei în cei treizeci de ani trecuți de la absolvire. P. C. Preot Valer Aștilean (dintre absolvenții fostei Academii teologice ort. rom.) și P. C. Pr. Gheorghe Mureșan (dintre absolvenții fostei Academii teologice unite), în cîte o expunere concentrată, au arătat considerentele creștinești și patriotice care i-au îndemnat să organizeze această întrunire colegială.

Membrii promoției au omagiat respectuos și cald personalitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh *Justinian*, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de arhipăstorire, expedind o telegramă Întîistătătorului Bisericii noastre.

Prea Sfințitul Episcop *Teofil* al Clujului — care lipsea de la reședința sa — i-a fost prezentată expresiunea devotamentului și dragostei filiale a membrilor promoției.

A fost subliniat, cu recunoștință și mulțumiri, sprijinul pe care Ocîrmuirea de Stat îl dă — prin Departamentul Cultelor — Bisericii noastre și celorlalte Culte, spre a-și desfășura în condiții satisfăcătoare activitatea lor duhovnicească și patriotică.

La masa comună care a avut loc în sala festivă a Seminarului Teologic au luat parte, ca invitați: Reprezentantul P. S. Episcop *Teofil* al Clujului — P. G. Vicar eparhial Fl. Geomolean, P. C. Pr. Ioan Pop, directorul Seminarului Teologic, membrii promoțiilor (cei căsătoriți, cu soțiile), ș. a.

La masă, s-au roșit toasturi.

P. C. Consilier eparhial O. Moraru a arătat că membrii promoțiilor întrunite cu acel prilej sărbătoreasc au misiunea de a munci pentru păstrarea și adâncirea unității spirituale și naționale a poporului român, unitate afirmată și realizată în 1848, 1918, 1948 (cînd s-a săvîrșit unificarea bisericească a românilor din Ardeal), și care este subliniată prin manifestări adecvate în cursul anului acestuia. Statul nostru socialist — a spus vorbitorul — oferă cele mai prielnice condiții pentru o astfel de lucrare, deosebit de importantă atît din punct de vedere național, cît și bisericesc.

P. S. Episcop Vicar Patriarhal *Visarion Ploieșteanul* a arătat că actul reîntregirii noastre bisericești — act dorit de popor — nu s-a putut realiza decît într-un regim care asigură egale drepturi cetățenești și confesionale tuturor locuitorilor țării și avînd în fruntea Bisericii Ortodoxe Române un ierarh de talia Prea Fericitului Părinte Patriarh *Justinian*.

În munca de reîntregire, de sudare a spiritualității române ardelen, promoția teologică clujeană din anul 1938 s-a antrenat cu devotament. Activitatea ei a îmbrățișat și problemele sociale ale vieții noi din această parte a țării. E singurul drum pe care ne putem găsi propria mulțumire sufletească și pe care mergînd, putem fi de folos credincioșilor pe cera-i păstorim.

Opera de aducere la unitate a unui popor sub toate aspectele vieții obștești, este o operă de sudare sufletească, o operă nobilă, o lucrare mareașă pentru care merită să-ți dai și viața. Noi ne vom strădui să împlinim prin munca noastră acest deziderat al vremurilor ce le trăim, — a spus P. S. Sa. Vom sluji din tot sufletul Biserica Ortodoxă Română, pentru că legea ortodoxă este legea neamului românesc, legea cu care s-a născut acest popor și cu care a înfruntat toate vitregiile veacurilor. Ne vom sluji Patria pentru că ne este scumpă și vom ajuta clasa muncitoare la îndeplinirea vieții noi și înfloritoare pe tot cuprinsul țării. Cine nu pleacă de aici cu aceste gânduri — v-o spune colegul și ierarhul Vostru — blestemat să fie! Anatema să fie asupra lui, dată de un episcop!

P. S. Episcop *Visarion* a rugat pe Părintele vicar eparhial Fl. Geomolean să transmită P. S. Episcop *Teofil* al Clujului expresiunea respectului și devotamentului celor de față. A salutat pe ceilalți oaspeți: P. C. Prof. pens. V. Petrașcu, P. C. Director Ioan Pop, pe soțiile membrilor promoției.

În aplauzele tuturor, P. S. Episcop *Visarion* a ridicat paharul pentru sănătatea celor de față, pentru Departamentul Cultelor, în frunte cu Dl. Secretar general Profesor Dumitru Dogaru, pentru conducerea bisericească și pentru Ocîrmuirea de Stat.

Cu ceva înainte de ridicarea mesei, sosind din călătorie și fiind invitat să onoreze cu prezența sa această întrunire, P. S. Episcop *Teofil* al Clujului a venit în mijlocul membrilor promoției.

Salutat fiind călduros de P. C. Consilier eparhial O. Moraru, P. S. Episcop *Teofil* și-a exprimat bucuria pentru aceste prăznuiri în cuprinsul Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului. P. S. Sa a constatat cu plăcere că aproape toți cei de față aparțin acelei eparhii, a salutat asistența cu căldură sufletească și a împărtășit tuturor arhieriasca binecuvîntare.

Întrunirea colegială de la Cluj a luat sfîrșit într-o atmosferă de căldă în suflete, intonîndu-se „Mulți ani trăiască” și „Imnul arhieresc”.

DOUĂ DECENII DE SLUJIRE DEVOTATĂ

Aûta a împlinit, la începutul verii accsteia, Eminența Sa Dl Șef-rabin Dr. *Moses Rosen*, de când a fost ales și așezat la cîrma cultului mozaic din Republica Socialistă România.

Festivitățile aniversare care au avut loc cu acel prilej în Capitală, în zilele de 28—30 iunie a. c., au întrunit în jurul sărbătoritului numeroase personalități din țară și de peste hotare.

Eminența Sa Șef-rabinul Dr. M. Rosen a fost felicitat călduros, printr-o telegramă, de Domnul *Emil Bodnaraș*, Vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România.

La festivități, Departamentul Cultelor a fost reprezentat prin șeful său, Dl Secretar general Profesor *Dumitru Dogaru*.

Culte religioase din țara noastră au fost reprezentate de ocîrmuitorii lor, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian*.

Biserica Ortodoxă Română a mai fost reprezentată și de alți înalți ierarhi: Î. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor, P. S. Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, P. S. Episcop Valerian al Oradiei, ș. a.

Din partea comunităților evreiești de peste hotare au fost de față ocîrmuitori marcanți ai acestora, ca: Șef-rabinul Statului Israel, Ithak Nissim, Dr. Israel Brodie, șef-rabin emerit al Marii Britanii și președintele Conferinței rabinilor din Europa, Dl Dr. Gerhardt Riegner, secretarul general al Congresului Mondial Evreiesc, precum și alți oaspeți de seamă din Statele Unite ale Americii, Argentina, Cehoslovacia, Jugoslavia, Ungaria etc.

În cuvîntările rostite cu prilejul festivităților aniversare au fost scoase în evidență condițiile de deplină libertate pe care Ocîrmuirea de Stat a Patriei noastre socialiste le asigură tuturor cultelor conlocuitoare, precum și meritele evidente pe care Eminența Sa Dl Șef-rabin Dr. Moses Rosen și le-a cîștigat ca ocîrmuitor al cultului mozaic din țara noastră.

În cuvîntarea rostită la festivitatea de la templul coral, Duminică 30 iunie a. c., Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian* a scos în evidență, între altele, datoria pe care o au slujitorii bisericești ortodocși români și mozaici „ca din sulturile și filele bătrînelor Scripturi și din înțelepciunea și tradiția noastră milenară să scoatem și să valorificăm, pentru vremurile noastre, înaltele principii de umanitate, de dragoste pentru adevăr, de respect pentru viața și drepturile fundamentale ale omului, pentru întronarea libertății, egalității, înțelegerii și iubirii între toți oamenii și între toate popoarele. Pe terenul acesta comun, al credinței și convingerilor noastre religioase și morale, noi ne întîlnim și colaborăm de douăzeci de ani, atît pentru binele și folosul credincioșilor noștri, cît și pentru sprijinul și fericirea Patriei noastre”.

Prea Fericirea Sa a subliniat profundul atașament al sărbătoritului față de scumpa noastră țară, față de poporul român, atît în manifestările sale din interior, cît și în cursul călătoriilor făcute peste hotare. Caracterizînd aceste călătorii „ca niște misiuni deosebit de reușite”, Prea Fericirea Sa a arătat că sărbătoritul a prezentat în cursul lor, „prin scris și prin viu grai, în chipul cel mai cinstit, realitățile și faptele din țara noastră”, iar pe de altă parte a „contribuit în acest fel la mai buna cunoaștere reciprocă, la apropierea și prietenia dintre popoare”.

Sărbătorirea Eminenței Sale Dlui Șef-rabin Dr. Moses Rosen a arătat, între altele, raporturile de prietenie și colaborare care caracterizează relațiile actuale ale cultelor religioase din țara noastră, solidare cu lupta pentru apărarea și întărirea păcii, și în promovarea vieții celei nouă a poporului nostru.

*

La festivitățile aniversare care au avut loc în cinstea șefului Cultului mozaic din țara noastră a luat parte, ca invitat, și Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Înalt Prea Sfinția Sa a folosit un prilej potrivit, pe traseul sărbătoririi, spre a evoca adevăratele simțăminte ale clerului și credincioșilor Bisericii noastre față de evrei.

Era în anii întunecați ai celui de al doilea război mondial. Serviciile represive naziste cereau predarea de evrei pentru a fi deportați în sinistrele lagăre de existență cărora aveam să aflăm, cu oroare și rușine, abia după încheierea victorioasă a războiului antihitlerist.

Fruntașii evreilor din Ardeal și Banat s-au adresat atunci pururea pomevitului nostru Mitropolit Dr. Nicolae Bălan, solicitând sprijinul lui pentru împiedicarea celor ce se puneau la cale și pentru readucerea acasă a celor deportați.

Pe de altă parte, dispoziția ca evreilor să li se refuze admiterea la botezul creștin — inspirată desigur de agentura nazistă din România — urmărea să le răpească evreilor această modalitate de scăpare, prin încreștinare,

Mitropolitul Nicolae Bălan a luat atitudine promptă și energică împotriva tratamentului neomenesc la care erau expuși concetățenii evrei, folosind relațiile personale și poziția sa de ierarh ortodox român îndeobște pretuit și respectat.

Cu privire la botezarea evreilor, în două memorii ample și documentate adresate direct șefului Statului, Mitropolitul Nicolae Bălan arăta că admiterea acestora — ca și a oricăror altora — la primirea Sfintei Taine a Botezului este o chestiune *exclusiv* de resortul Bisericii noastre.

Disputa aprigă care s-a încins pe această temă s-a terminat cu biruința deplină a punctului de vedere — corect — reprezentat cu vigoare și clară conștiință creștinească de către luminatul arhipăstor al Bisericii ortodoxe române din Ardeal. Ministrul de-atunci al educației și cultelor a trebuit să tragă consecințele, demisionînd.

După eliberarea Patriei noastre de sub jugul fascist, într-una din zile, un grup de rabini evrei străbăteau pe jos, istoviți și gravi, strada 1 Mai. Au intrat la Reședința mitropolitană. Acolo, s-au prezentat în audiență la Mitropolitul Nicolae Bălan. I-au mulțumit călduros, cu vie recunoștință, pentru actele sale de curaj moral din timpul războiului, care au scăpat de torturi și moarte pe atîția evrei.

Mitropolitul Nicolae Bălan era prevenit că va fi vizitat cîndva de reprezentanții evreilor de la noi. Cu ceva înainte de aceea, primise o scrisoare de mulțumiri care anticipa audiența respectivă.

Scrisoarea există. Ea este datată: Sibiu, 27 septembrie 1944. E redactată de fruntașul evreu Josef Gründberger, din Sibiu.

După ce arată că „fapta desăvîrșită la 23 August”... „a repus și populația evreiască în rîndul cetățenilor liberi ai țării noastre”, scrisoarea continuă astfel:

„Dacă fac azi o privire înapoi la drumul de calvar umblat în ultimii patru ani de evreimea țării noastre, dacă mă gândesc la suferințele, desonorările și pericolele trăite de noi în acești ani, atunci nu se întâmplă aceasta fără ca eu și toți evreii din Transilvania, să ne gândim cu recunoștință la Înalt Prea Sfinția Voastră.

Înalt Prea Sfinția Voastră ați fost în anii trecuți plini de pericole, în situațiile noastre cele mai critice, un luptător eroic și salvator din nerorocirea și pieirea noastră.

Evenimentele istorice ale acestor ani agitați, ne stau încă prea aproape, pentru ca să putem judeca despre întâmplări sau personaje. Aceasta trebuie lăsat pe seama cronicarului vremurilor. Activitatea Înalt Prea Sfinției Voastre va fi eternizată în istoria evreilor din România.

Posibilitățile de călătorie de azi fac imposibil ca prietenii mei să apară în rînduri închise în fața Înalt Prea Sfinției Voastre, pentru a Vă exprima recunoștința veșnică a evreimii transilvănene. Pînă ce se va putea întâmpla aceasta, Vă rog pe Înalt Prea Sfinția Voastră de a primi pe această cale, exprimarea recunoștinței noastre netrecătoare.

Scrisoarea dovedește că în vremuri de cumpănă pentru evreii din țările europene cotoșite de naziști, Biserica noastră și-a făcut datoria deplin față de năpăstuiții noștri semenii.

Evocarea acestui zguduitor episod de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului a făcut o profundă impresie asupra participanților — din interior și de peste hotare — la sărbătorirea șefului Cultului mozaic din țara noastră. Ea a constituit — nepremeditat, și deci cu atît mai eficient — o contribuție de preț la cunoașterea legăturilor reale, de fond, dintre românii ortodocși și evreii mozaici în perioada de grele încercări a persecuțiilor rasiale. Pe de altă parte, dezvăluirile acestea fac ca prietenia și colaborarea dintre cele două culte religioase să se întărească și să se adîncească, spre binele întregului nostru popor.

GR. M.

DE LA ALIANȚA MONDIALĂ A BISERICILOR REFORMATE

Lucrările sesiunii din acest an a Comitetului Executiv al Alianței Mondiale a Bisericilor Reformate s-au desfășurat la Cluj, între 25 și 29 iunie, la Institutul Teologic Protestant, care împreună cu conducerea Episcopioilor Reformate de Cluj și Oradea, s-a îngrijit de asigurarea tuturor condițiilor materiale corespunzătoare unei bune desfășurări a lucrărilor.

Amintim că Alianța Mondială a Bisericilor Reformate (al cărei nume oficial complet este: Alianța Bisericilor Reformate din toată lumea care păstrează orînduirea presbiteriană = The Alliance of the Reformed Churches throughout the World Holding the Presbyterian Order — WARC), a fost considerată ca cea mai veche organizație bisericească de tip ecumenist. Întemeiată în 1875, ea cuprinde astăzi 109 Biserici membre, întreținînd strînse relații nu numai între acestea ci și cu alte organizații confesionale surori de coloratură reformată, care încă n-au devenit membre ale Alianței. În același timp, ea înțelege să coopereze și cu Consiliul Mondial al Bisericilor și, fie prin intermediul acestui Consiliu fie direct, să stea pe cît cu putință în legătură și cu celelalte Biserici. Căci, după mai multe declarații oficiale, ca aceea aprobată de Comitetul Executiv al Alianței întrunit la Basel, în 1951, „adevărată natură a presbiterianismului constă în a nu fi niciodată numai un scop în sine, ci de a sluji Biserica Universală a lui Iisus Hristos“.

Bisericile membre ale Alianței Mondiale Reformate își păstrează fiecare organizația proprie și independență de acțiune, firește în armonie cu constituția liber consimțită a Alianței.

Spre a se ușura legăturile dintre Bisericile membre, Alianța Mondială Reformată este, din 1954, împărțită geografic în două mari arii, europeană și americană, avînd fiecare în frunte cîte un Consiliu, deosebite de Consiliul General al Alianței.

În cuprinsul acestor arii activează, după necesități, diferite comitete și comisii însărcinate cu studierea feluritelor probleme care apar în viața comunităților bisericești membre sau în aceea a Alianței în general.

Așa, de pildă, în ultimul an, în aria americană, Comisia pentru libertatea civilă și religioasă a studiat și a compus referate despre: tensiunea din Orientul apropiat, pace și război în Vietnam, dreptate și violență în societatea americană.

Comitetul Teologic al aceleiași arii s-a ocupat cu tema: mîntuirea obiectivă (răscumpărarea), alcătuiindu-se mai multe referate asupra diferitelor aspecte ale răscumpărării; și, tot așa, cu tema: relația Duhului Sfînt cu Biserica și cu lumea, împărțită în subtemele: a. legătura necesară între Iisus Hristos și lucrarea Duhului Sfînt în Biserică și în lume; b. umanismul Evangheliei și cel al mișcărilor culturale și sociale; c. efectele practice pe care diferite concepții de mai largă circulație le au asupra credinței și vieții Bisericilor membre și congregațiilor. Despre aceste teme deasemenea s-au întocmit mai multe referate, care, concentrate într-unul, vor fi prezentate astfel Consiliului General al Alianței, în 1970.

La fel, Comitetul pentru educația bisericească are în grijă îmbunătățirea raporturilor cu Bisericile de dinafara Alianței, ca și munca pentru o cît mai strînsă colaborare între Bisericile membre, pentru studii în colaborare și pentru mărturisiri de credință comune.

În aria europeană a Alianței, de asemenea, Consiliul acestei arii întrunit la Torre Pellice (Italia) a discutat îndeosebi tema „renaștere și înnoire”. Cu rezultate pozitive lucrează și Comitetul administrativ și Comisia teologică a acestei arii.

Ca organe pentru întreaga Alianță Mondială Reformată sînt constituite și lucrează mai multe Departamente: Teologie, Finanțe, Cooperare și Mărturisire, Femei, ale căror conduceri se întrunesc obișnuit deodată cu Comitetul Executiv al Alianței. Alături de acestea activează și un Comitet Permanent al Informațiilor, care ține în curent toate Bisericile membre cu tot ceea ce se petrece important în cadrul Alianței, ca și în relațiile ei externe.

Comitetul Executiv al Alianței Mondiale Reformate se întrunește în sesiune ordinară o dată în fiecare an, și de fiecare dată în altă parte a lumii.

La întrunirea de la Cluj a acestui Comitet au luat parte: Prof. Dr. Wilhelm Niesel, președinte (Asociația Reformată, Germania), Pastor Dr. Marcel Pradervand, secretar general și al ariei europene (Biserica Reformată din Cantonul de Vaud, Elveția); vice-președinți: D-na H. Howard Black (Biserica Presbiteriană Unită din S.U.A.), Rev. Dr. Egbert Emmen (Biserica Reformată din Țările de Jos), Rev. Dr. Hector Harrison (Biserica Presbiteriană din Australia), Rev. Dr. Stuart Loudon, (Biserica din Scoția), Episcop Emmerich Varga (Biserica Reformată din Slovacia); membrii: D-ra Laura Luz Bacerra (Biserica Unită a lui Hristos din Filipine), Episcop Tibor Bartha (Biserica Reformată din Ungaria), Rev. Gonzalo Castillo (Biserica Reformată din Columbia), Rev. Dr. Ben M. Herbst (Biserica Unită a lui Hristos, S.U.A.), Past. J. R. Leutwyler (Federația Bisericilor Protestante din Elveția), Rev. Dr. Ernest E. Long (Biserica Unită din Canada), Rev. Jacques Marchand (Biserica Reformată din Franța), Judecător N. A. Ollennu (Biserica Presbiteriană din Ghana), Rev. Basoeki Probowinoto (Bisericile Creștine Javaneze); Președintele Departamentului Teologie și secretar al ariei nord-americane Rev. Dr. James I. McCord (Biserica Presbiteriană Unită din S.U.A.), Președinta Departamentului Acțiunea Femeilor Dr. Wilhelmina Timmermans (Biserica Reformată din Țările de Jos), Președintele Departamentului Finanțe H. M. Jackson (Biserica Presbiteriană din Canada), Președintele Departamentului Cooperare și Mărturisire Dr. William P. Thompson; personal administrativ: D-ra Paulette Piguet, secretară asistentă, Rev. Richmond Smith, secretar al Departamentului Teologie, D-ra Georgette Jayet, secretară; delegați de la organizații frățești: Dr. Ashby E. Bladen, Dr. Norman Goodall, Rev. Frederik H. Kaan (de la Consiliul Internațional Congregațional), Past. Albert Greiner (de la Federația Mondială Luterană); oaspeți observatori: Episcop Teofil al Clujului, Prot. Prof. Dr. Isidor Todoran (din Biserica Ortodoxă

România), Episcop György Argay (din Biserica Luterană din România), Episcop Julius Nagy, Episcop Laszlo Papp și Rector Gyula David (din Biserica Reformată din România).

Sesiunea a fost deschisă printr-un serviciu religios, în capela Institutului Teologic Protestant din Cluj. Astfel de serviciu s-a oficiat în fiecare dimineață, în tot timpul sesiunii, în care, între altele, s-au rostit rugăciuni speciale pentru pace, pentru bunăînțelegerea dintre state și popoare și pentru prosperitatea României.

Lucrările sesiunii s-au efectuat atât în ședințe plenare cât și în ședințe pe Departamente, încheierile acestora din urmă fiind apoi discutate în ședințe plenare.

În după masa primei zile a sesiunii, P. S. Episcop Teofil Herineanu al Clujului a oferit, la reședința episcopală, o recepție în cinstea participanților la sesiunea Comitetului Executiv al Alianței Mondiale a Bisericilor Reformate. În cadrul recepției, P. S. Episcop Teofil, Prof. Isidor Todoran și Președintele W. Niesel au rostit cuvântări.

Agenda sesiunii din acest an a Comitetului Executiv al Alianței Reformate a fost foarte bogată. Din discuțiile asupra multor puncte din cuprinsul acesteia — înafară de cele cu caracter strict administrativ, financiar ori predominant confesional, avînd evident însemnătate mai mult internă, pentru bisericile din Alianță — se desprinde o serie de idei directoare și de fapte cu semnificație mai largă, interesînd în același timp și într-o anumită măsură atât raporturile interbisericești cât și viața actuală în general.

În cuvîntul său introductiv, Președintele Alianței Prof. Dr. W. Niesel s-a referit mai întîi la momentul în care se ținea întrunirea, adică înaintea celei de a patra Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, la Uppsala, la care Bisericile din cadrul Alianței Reformate participă și în vederea căreia înțeleg să facă o pregătire corespunzătoare însemnătății evenimentului, cunoscîndu-și și simțindu-și întreaga responsabilitate pentru aceasta. Căci de la Uppsala se așteaptă mult, poate prea mult, și este imperios necesar să fie ajutată, pentru ca nădejtile să nu fie slăbite. Cu toții dorim o lume nouă în care să domnească dreptate și pace. Uppsala trebuie văzută în lumina marei făgăduințe divine: „Iată, Eu fac toate lucrurile noi“ (Apoc. 21, 5), pentru a cărei împlinire în lume conștiința creștină cere să ne dăm deplin contribuția.

În al doilea rînd, Președintele Dr. W. Niesel a atras atenția asupra însemnătății deosebite a Consiliului General din 1970, cînd urmează să se proclame fuziunea dintre două organizații ecleziastice mondiale de tip protestant: Alianța Mondială a Bisericilor Reformate și Consiliul Congregațional Internațional (ICC), eveniment considerat ca un important pas înainte pe drumul întăririi ecumeniste, în legătură cu a cărei realizare Președintele a declarat: „Nici un bine nu poate fi dobîndit în Biserică și în societate fără o înnoire fundamentală“. Pregătirea acelu Consiliu General a preocupat în bună parte această întrunire de la Cluj. De altfel, încă la întrunirea din anul trecut (Toronto Ontario, Canada) a Comitetului Executiv al Alianței Reformate s-a întocmit planul în vederea fuziunii Alianței Mondiale a Bisericilor Reformate cu Consiliul Congregațional Internațional și s-a stabilit tema pentru Consiliul General din 1970, anume: „Dumnezeu reconciliază și eliberează“, cu subtemele: a. Creația reconciliată (răscumpărată), b. Omul nou, c. Familia de națiuni, d. Economia Reconcilierii.

În încheierea cuvîntului introductiv, Președintele Dr. W. Niesel a făcut o scurtă dare de seamă asupra recentelor sale călătorii în Marea Britanie, Polonia și România, vizitînd Bisericile membre ale Alianței Reformate. Despre cele zece zile petrecute în România, după ce face un elogiu celor constatate prin observație directă — cu privire la ospitalitatea românească, la libertatea religioasă din țara noastră, la conducerea binevoitoare a Departamentului Cultelor, la bunele raporturi dintre culte, la incomparabila frumusețe a frescelor din mănăstirile moldovene — declară: „În România, toate nădejdlile mele au fost împlinite... Îmi voi aminti cu mare recunoștință aceste zece zile“.

În raportul său, Secretarul general Dr. Marcel Pradervand a trecut în revistă stări și fapte care, fie că s-au petrecut recent sau se petrec încă în cadrul Alianței Reformate, fie că au o rază mai mare, depășind limitele ei, dar de care Alianța nu se poate desinteresa și asupra cărora trebuie îndreptată o atenție deosebită, dată fiind importanța lor, prin repercusiunile pe care le au sau le pot avea, se cuvine să fie cel puțin menționate.

Așa este, între altele, starea de spirit a tineretului. „Tineretul este nemulțumit cu starea prezentă de viață și cu tipul prezent de societate... Tineretul se întreabă asupra sensului vieții, și aceasta trebuie să ne umple de bucurie. Ca creștini nu putem decît să ne bucurăm constatînd revendicarea unei vieți mai omenești pentru fiecare și văzînd năzuința tineretului de a descoperi forme de societate în care să existe mai mare dreptate pentru toți“.

Înnoirea generală este și tema de la Uppsala a Consiliului Ecumenic al Bisericilor: „Iată, Eu fac toate lucrurile noi“. Secretarul General atrage atenția asupra responsabilității speciale a Alianței Bisericilor Reformate în ajutorarea spre înnoire a Bisericilor din cadrul ei: „Numai prin înnoire Bisericile noastre pot să fie conduse la o unitate fructuoasă care va fi unitate în Misiune“.

Problema păcii, de asemenea, prezintă astăzi o importanță particulară, dat fiind războiul sau starea de război din unele puncte ale lumii, ca și tensiunea periculoasă din alte părți. Se leagă nădejdi de negocierile asupra Vietnamului, dar războiul n-a încetat încă; același lucru în Nigeria, iar în Orientul Mijlociu situația nu este satisfăcătoare. Acolo, unele dintre Bisericile membre ale Alianței Reformate sînt cuprinse direct. Secretarul General declară că Alianța Reformată face tot ce-i stă în putință pentru încetarea stării de război și instaurarea unei păci durabile.

Problemele ecumeniste preocupă și ele în mare măsură Alianța Reformată, mai ales în acest an înaintea celei de A patra Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, de la Uppsala. Secretarul General amintește că deși cîmpul de acțiune al unui organism confesional mondial este larg și important, acesta este limitat. Problema relațiilor dintre Consiliul Ecumenic al Bisericilor și „familiile confesionale mondiale“ (the world confessional families), între care este și Alianța Mondială Reformată, a fost examinată într-o întrunire, la Geneva (oct. 1967), cînd s-a acceptat un raport despre „Locul familiilor confesionale în mișcarea ecumenică“, din care următoarele două paragrafe exprimă clar punctul de vedere al Alianței Reformate în această chestiune:

„Familiile mondiale sînt pe de o parte un fapt istoric și în prezent o necesitate. Fiecare Biserică este nevoită să dea o anumită expresie caracterului ei universal. În consecință este natural ca Biserici care aparțin aceleiași tradiții să formeze o tovărășie mondială și să se organizeze pentru ca să se pro-

nunțe și să acționeze împreună pe planul universal. Cu toate acestea, Familiile mondiale sînt pe de altă parte un semn al faptului că nici o tradiție singulară nu este primită ca exprimînd deplin universalitatea Bisericii așa cum aceasta a fost instituită de Hristos și de Duhul Sfînt. Ele toate sînt rezultatul diviziunilor, iar prin nevoia lor legitimă de a exprima universalitatea ele proiectează de asemenea pe planul mondial diviziunea lor“.

„Familiile mondiale și Consiliul Ecumenic al Bisericilor sînt înrudite de aproape între ele. Astăzi, ele sînt amîndouă părți constitutive și instrumente indispensabile în slujba Mișcării Ecumenice. Consiliul Ecumenic al Bisericilor reamintește Familiilor Mondiale de limitele lor și de rolul lor în Mișcarea Ecumenică. El oferă Bisericilor un loc de întîlnire și de cooperare și, astfel, de realizare a unei universalități mai depline decît vreo familie mondială singură va fi vreodată în stare s-o realizeze. Familiile Mondiale reamintesc Consiliului Mondial al Bisericilor că o universalitate adevărată există numai dacă ea este înrădăcinată în adevăr. Această interdependență are nevoie de a fi mutual recunoscută“.

În spirit ecumenist, în acest mod înțeles, Alianța Mondială Reformată caută mereu să strîngă relațiile mai întîi cu Bisericile surori, protestante, plecîndu-se aici de la considerația că actuala situație reclamă creșterea și întărirea unității între Bisericile rezultate din Reformă, apoi, după posibilități, și cu toate celelalte Biserici.

Asfel, în ultima vreme, reprezentanți ai Alianței Mondiale Reformate poartă conversații teologice cu luterani, cu romano-catolici și cu ortodocși.

Asupra dialogului teologic cu luteranii s-a publicat în America un volum cu titlul: „Marburg recercetat“ (Marburg revisited) și un altul în Europa sub titlul: „Pe drum“ (Auf dem Weg), urmînd ca un comitet mixt, luteran-reformat, să le studieze și să facă recomandări în vederea strîngerii relațiilor dintre Alianța Mondială Reformată și Federația Mondială Luterană, existînd credința că, împreună, aceste organizații eclesiastice au de jucat un rol proeminent pe teren ecumenic.

Cu Biserica rom.-catolică, respectiv cu reprezentanți oficiali ai acesteia, Alianța Reformată ca atare n-a purtat conversații. Dar în aria americană a acestei Alianțe, în 1966 și 1967, au avut loc astfel de conversații; și o parte din referatele pregătitoare ale discuțiilor dintre reformati și rom.-catolici au fost deja publicate într-un volum sub titlul: „Reconsiderații“ (Reconsiderations), urmînd ca și un al doilea volum, cuprinzînd probleme de cult și studii biblice, să apară în scurtă vreme.

De asemenea, tot în America, se poartă conversații ortodoxo-reformate între două comitete instituite ad-hoc, cel ortodox avînd în frunte pe Prof. I. Meyendorff de la Academia Ortodoxă „Sfîntul Vladimir“ din New York, iar cel reformat pe Prof. Joseph McLelland, presbiterian din Canada. Discuțiile de pînă acum s-au purtat asupra însemnătății mărturisirilor de credință în general în cele două Biserici, ca și asupra confesiunii (Mărturisirii) Presbiteriene americane din 1967, în special. La sfîrșitul unor conversații ortodoxo-reformate din acest an (3—4 mai) s-a publicat următoarea declarație comună:

„Prima noastră întîlnire a fost o importantă ocazie pentru noi. Principalul subiect a fost rolul crezurilor și confesiunilor în viața Bisericilor noastre, ca un punct de plecare pentru dialog. Am început discuții care promit lumină

asupra relațiilor dintre Bisericile noastre și asupra sarcinei lor reciproce în lumea modernă“.

„Noi credem că America oferă o împrejurare favorabilă fără precedent pentru discuții, întrucât multe obstacole istorice și culturale din calea înțelegerii dintre Bisericile noastre au fost înlăturate“.

„Pentru aceste motive, noi considerăm că și alte întâlniri viitoare sînt de dorit. Noi propunem spre examinare unele probleme-cheie, care stau în fața și a unora și a altora. Ca domenii fructuoase de discuție, noi am descoperit următoarele: Revelația lui Dumnezeu și procesul istoric, natura (ființa) catolicității, reconcilierea, semnificația nădejzii creștine, probleme în legătură cu autoritatea și libertatea în credința și viața Bisericii“.

Privită în general, activitatea Alianței Mondiale Reformate apare ca pilduitor de complexă și rodnică, pusă în slujba Bisericilor membre și în aceea a unor cauze mari ale vieții contemporane. Aici n-am menționat decît cîteva aspecte ale acestei cuprinzătoare activități, așa cum este succint înfățișată în rapoartele din acest an ale Departamentelor și Comitetelor Alianței, care au fost prezentate și discutate în mai multe ședințe plenare ale Comitetului Executiv al Alianței, în sesiunea de la Cluj.

Mai cu seamă, în cursul discuțiilor prilejuite de rapoarte, activitatea Departamentului Teologie, condus de Dr. James I. McCord, și aceea a Departamentului Cooperare și Mărturie, condus de Dr. William P. Thompson, au fost în mod cu totul special evidențiate și elogiare.

În ultima ședință plenară, Secretarul General Dr. M. Pradervand a exprimat adîncile mulțumiri și recunoștința Comitetului Executiv al Alianței Reformate către Biserica Reformată din România, Episcopului Laszlo Papp, Episcopului Julius Nagy, Rectorului G. David și Institutului Teologic Protestant pentru minunata lor ospitalitate, bunăvoință și amabilitate; mulțumește mai departe tuturor celor care, într-un fel sau altul, au ajutat pe participanți în lucrările lor și ca să se simtă cît mai bine; mulțumește apoi pentru recepțiile oficiale, pentru masă, pentru frumoasele daruri primite și pentru plăcutele ocazii de deplasări instructive prin țară. În mod deosebit, în numele Comitetului Executiv, Secretarul General aduce calde mulțumiri Guvernului Republicii Socialiste România, care dintru început, de cînd i s-a făcut cunoscută dorința de a se ține ședințele din acest an ale Comitetului Executiv în România, a arătat o mare înțelegere și a oferit toate înlesnirile pentru aceasta, de asemenea și Departamentului Cultelor și Secretarului lui General Prof. Dumitru Dogaru. Se reamintește cu mulțumire și recepția oferită de Episcopul ortodox al Clujului Teofil și prezența continuă la lucrările Comitetului Executiv a reprezentantului Bisericii Ortodoxe Române. Tot așa se aduce mulțumiri membrilor Comitetului Executiv pentru munca lor săvîrșită cu abnegație, personalului acestui Comitet și în sfîrșit, ca o concluzie, mulțumește călduros Președintelui Prof. Dr. Wilhelm Niesel pentru munca de conducere.

În cinstea sesiunii de la Cluj a Comitetului Executiv al Alianței Mondiale Reformate, Biserica Reformată din România a editat în două volume masive, rod al unei stăruitoare și competente munci de zece ani a Prof. Istvan Tökes din Cluj, lucrarea: Comentar la A doua Confesiune Helvetică, precum și un număr festiv al revistei teologice „Reformatus Szemle“ (Vestitorul Reformat). Prezentînd aceste publicații, oferite participanților ca dar, Rectorul G. David a vorbit și despre activitatea teologică a Institutului Teologic Protestant, relevînd și colaborarea profesorilor acestui Institut cu profesorii de la Institutele Teologice Ortodoxe din București și Sibiu, care, în ultimii ani, au elaborat împreună mai multe teme teologice în spirit ecumenist, întrunindu-se și într-o serie de conferințe comune, adevărate sesiuni de

lucru în comun, la București, Sibiu și Cluj. Faptul a făcut asupra participanților o impresie deosebită. Episcopii de Oradea și Cluj, Laszlo Papp și Julius Nagy, ai Bisericii Reformate din România au oferit participanților și alte frumoase daruri.

Sesiunea a fost închisă printr-un cuvânt al Președintelui Dr. W. Niesel, în care, după ce aduce mulțumiri Secretarului General și secretarilor, încheie cu o rugăciune de mulțumire.

La urmă, toți participanții la sesiune dimpreună cu alți invitați se întâlnesc la o cină oficială oferită de Episcopiile Reformate din Cluj și Oradea, la care, într-o atmosferă de înfrățire, Episcopul Julius Nagy, Episcopul Laszlo Papp, Președintele Prof. Dr. W. Niesel au rostit cuvântări.

Pentru viitor, cum s-a declarat în sesiunea de la Cluj, atenția Alianței Mondiale Reformate în următorii doi ani, pînă la întrunirea din 1970 a Consiliului General al Alianței, va fi îndreptată îndeosebi asupra temei „Dumnezeu reconciliază și eliberează”, care se dorește arzător să devină o realitate în viața tuturor Bisericilor creștine. Căci, într-o lume împărțită ca aceea de azi, tema centrală a Evangheliei „Dumnezeu era în Hristos, împăcînd în El lumea cu Sine” (Colos. 1, 19—20) oferă singurul temei pentru o teologie a nădejzii și pentru o Biserică misionară.

În sfîrșit, de o mențiune cu totul specială este vrednic faptul apărut în plină lumină la întrunirea de la Cluj a Comitetului Executiv al Alianței Mondiale Reformate, anume acela că Bisericile membre ale Alianței formează o adevărată familie, între membrii căreia relațiile sînt cu adevărat frățești și foarte strînse, informațiile reciproce pe toate căile posibile, colaborarea în deplină înțelegere și întrajutorarea sînt nu o dată exemplare și pentru alții.

I. T.

Biblioteka Sibiu

ADUNAREA GENERALĂ A CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR DE LA UPPSALA

Uppsala (Suedia), oraș universitar cu vechi tradiții protestante luterane care amintește peste ani și peste vremi de marele promotor al începuturilor lucrării ecumeniste, Arhiepiscopul Nathan Söderblom (15 I 1866—12 VII 1931) — a găzduit în vara aceasta, între 4—19 iulie 1968, cea de-a IV-a Adunare generală a Consiliului Mondial al Bisericilor.

La lucrările adunării au luat parte circa două mii de reprezentanți ai celor 232 Biserici și organizații ecleziastice care fac parte astăzi din Consiliul Ecumenic al Bisericilor, inclusiv un impresionant număr — 15 observatori delegați oficial în acest scop și peste 150 de alți participanți sub diverse titluri — de reprezentanți ai Bisericii Romano-Catolice. Această Biserică a trimis, precum se știe, 5 observatori la cea de-a III-a Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care a avut loc la New-Delhi (India), în anul 1961. Acum, însă, pentru prima dată în istoria contactelor ecumeniste, la Uppsala, au fost aleși ca membri în unele organisme ale Consiliului Ecumenic primii romano-catolici care au participat activ la lucrările celei de-a IV-a Adunări generale.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată la această adunare prin următorii delegați oficiali: Î. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, Î. P. Cuv. Arhim. Bartolomeu Anania, directorul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, Dl Prof. Dr. Nicolae Chițescu, prorector al Institutului Teologic Universitar din București, P. C. Prof. Dr. Liviu Stan de la același Institut și Dl Dr. George Ursul, profesor universitar, din partea Episcopiei Misionare ortodoxe române în America.

Delegația Cultelor religioase din Republica Socialistă România — a cărei conducere a avut-o Î. P. S. Mitropolit Dr. *Iustin Moisescu* — a mai cuprins pe: Eminențele Lor Episcopii Papp Ladislau Iosif (reformat maghiar din Oradea), Gheorghe Argay (sinodo-presbiterian maghiar din Cluj) și Dl Prof. Dr. Hermann Binder, decanul Secției ev.-lut. C.A. a Institutului Teologic Protestant Universitar din Cluj, la Sibiu, și vicarul Episcopiei evanghelice-lutereane C. A. din țara noastră (cu sediul la Sibiu).

Î. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a coordonat activitatea delegațiilor din România în așa fel încât cultele din țara noastră să fie reprezentate în toate grupele principale de lucru.

Deschiderea solemnă a adunării s-a făcut printr-un serviciu religios săvârșit în catedrala din Uppsala. În predica ținută cu acel prilej, pastorul D. T. Niles, președintele Bisericii metodiste din Ceylon, a spus, între altele: „În lumea de azi, se produc peste tot evenimente mari sau mici care arată că Dumnezeu lucrează ceva nou printre noi... O, de-am avea ochi să vedem ce face și cum le face Dumnezeu, și de-am avea curajul să începem și noi să acționăm. Să ne aducem aminte că nu putem găsi drumul de urmat... decât acceptînd să fim noi înșine măturați de valul care — în intenția lui Dumnezeu — va fi marea ce va sui (spre cele înalte) mîine...“.

Lucrările celei de-a IV-a Adunări generale a Consiliului Ecumenist al Bisericilor s-au desfășurat sub semnul indicativului scripturistic: „Iată, noi le fac (pe) toate“ (Apocalipsă 21, 5). Textul acesta inspirat — care de la Domnul poruncește — a fost menit să atragă atenția asupra *noului* care crește din plămada lumii contemporane, iar pe de altă parte să aducă aminte creștinilor că avem datoria de-a contribui — cu forțe înfrățite și în deplină bunăînțelegere — la primenirea omenirii, primenindu-ne în primul rînd pe noi înșine. Referatele prezentate, conferințele ținute în cadrele lucrărilor adunării, actele de cult și rugăciunile săvârșite, ca și documentele adoptate, au fost străbătute consecvent și vădit de această idee a înnoirii tuturor.

Dintre rapoartele prezentate, au reținut atenția și interesul delegațiilor cu deosebire acela al președintelui și vicepreședintelui Comitetului central al C.E.B., prezentat de pastorul Ernest Payne (Anglia), precum și acela al secretarului general Dr. Eugene Carson Blake, care au arătat stadiul actual de organizare și dezvoltare a Mișcării Ecumeniste, sarcinile ce-i revin în viitor și perspectivele care se deschid lucrării ei ulterioare în lume și pentru lume.

S-au mai remarcat: conferința de deschidere cu tema „Iată, noi le fac toate“, pe care a susținut-o Î. P. S. Mitropolit Ignatie Hazim de Latakia (Liban), precum și expunerea pastorului Dr. Willem Adolf Visser't Hooft, fost secretar general al C.E.B., cu titlul „Mandatul Mișcării Ecumenice“. La aceasta din urmă, Î. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu a prezentat un coreferat îndeobște apreciat. A suscitat de asemenea interes deosebit referatul prof. H. Berkhof (Olanda) despre „Iisus Hristos — împlinitor al istoriei. Mărturisirea noastră comună și implicațiile ei pentru astăzi“.

Participanții romano-catolici care au luat cuvîntul în cadrelele primelor ședințe plenare, au lăsat să se înțeleagă că Biserica Romano-Catolică ar putea deveni și ea — în condiții care acum nu sînt încă date — membră a Consiliului Ecumenist al Bisericilor. „Pentru noi, romano-catolicii — a declarat unul dintre participanți — unirea tuturor creștinilor într-o singură Biserică a

lui Hristos nu poate fi victoria unei Biserici asupra alteia, ci victoria lui Hristos asupra divizărilor noastre, întoarcerea noastră la Hristos". Previziunea aceasta a fost întâmpinată favorabil de delegații la adunare.

Aproape seară de seară — sub formă de „masă rotundă” sau „forum” — au fost dezbătute în conferințe sau prezentate sub diferite forme audiovizuale (filme, audiții muzicale, reprezentații sau ilustrații teatrale) probleme de acută actualitate: Biserica și lumea, Țări bogate și sărace, Rasism alb sau comunitate mondială?, Această Carte (scil.: Biblia) — această Lume, Drepturile omului (istorie și perspective), Biserica și mijloacele tehnice de comunicare, Bisericile și trebuințele oamenilor, Viața și activitatea Bisericii într-o lume în plină revoluție, Potențialitățile tehnice și lupta pentru noi forme de comunitate, Mișunea (creștină) într-o lume urbanizată ș. a.

Lucrările de bază ale celei de-a IV-a Adunări generale a C.E.B. s-au desfășurat în cadrele a șase secții, fiecare din ele fiind creată spre a dezbate câte o temă bine precizată, ale cărei concluzii aveau să fie formulate într-un document aprobat de plen. Înșiși denumirile secțiilor arată natura preocupărilor fiecăreia din ele: 1. — Sfântul Duh și catolicitatea (sobornicitatea) Bisericii; 2. — Reînnoirea misiunii; 3. — Dezvoltarea economică și socială; 4. — Dreptatea și pacea în afacerile internaționale; 5. — Cultul adus lui Dumnezeu într-o epocă secularizată; și 6. — Către un nou stil de viață.

Adunarea plenară a rezolvat și problemele organizatorice la ordinea zilei: alegerea organelor de conducere (prezidiu, comitetul executiv, comitetul central), alegerea membrilor unor comisii (Credință și Constituție, Afacerile internaționale) și aprobarea bugetului.

Președinte de onoare a fost ales pastorul W. A. Visser't Hooft, iar președinți: Prea Fericitul Patriarh Gherman al Serbiei, pastorul D. T. Niles, președintele Bisericii metodiste din Ceylon și secretarul general al Conferinței creștine a Asiei orientale, pastorul Ernest Payne, fost secretar general al Uniunii Bisericilor baptiste din Anglia și Irlanda, pastorul John C. Smith, secretar general al comisiei relațiilor ecumenice a Bisericii prezbiteriene unite din S.U.A., Eminența Sa Episcopul anglican A. H. Zulu de Zululanda și Swaziland în Africa de Sud și Eminența Sa Hans Lilje, episcop luteran de Hanovra (R. F. a Germaniei).

Reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române le-au fost atribuite două locuri în Comitetul central — Î. P. S. Mitropolit Dr. Iustin Moiescu și P. C. Prof. Dr. Liviu Stan; două locuri în Comisia „Credință și Constituție” — Î. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu și Dl Prof. Dr. N. Chițescu și un loc în Comisia Afacerilor Internaționale — P. C. Rector Dr. Nicolae I. Nicolaescu (București).

Dintre reprezentanții cultelor din țara noastră au mai fost aleși: Dl Prof. Dr. Hermann Binder — în Comisia de Studii pentru problemele misiunii și evanghelizării (Dsa cedînd locul pe care-l deținea în Comitetul central reprezentantului unei Biserici luterane mai mari); Em. Sa Episcopul Papp Ladislau Iosif — în Comitetul diviziei pentru misiuni și evanghelizare și P. C. Diacon Dr. Ioan Bria din Administrația Patriarhală a Bisericii Ortodoxe Române — în Comitetul pentru Institutul Ecumenic din Bossey-Geneva.

Contribuția adusă de delegații Bisericii noastre la desfășurarea cu succes a lucrărilor ecumeniste de la Uppsala a fost remarcabilă din toate punctele de vedere. Î. P. S. Mitropolit Dr. Iustin Moiescu — în primul rînd — prin

intensa sa participare la lucrări, prin munca de îndrumare a celorlalți delegați români, prin relațiile personale pe care le are, a asigurat afirmarea pozitivă a cultelor din România în cadrele Mișcării Ecumeniste și a contribuit la sporirea prestigiului Patriei noastre în forul mondial pe care-l reprezintă adunarea generală a acestei mișcări bisericești. Secondându-l cu râvnă și înțelepciune, delegații români au susținut consecvent teze și puncte de vedere care se încadrau mai bine nu numai în perspectiva teologică de amplă respirație ecumenistă, ci și în noua orientare — progresistă — în problemele sociale și politice ale vieții contemporane.

Peste tot, prezența activă a Ortodoxiei răsăritene s-a afirmat de astă dată mai viguros decât oricând în istoria Mișcării Ecumeniste. Secretarul general al Comitetului central al C.E.B., E. C. Blake, în cadrele unei conferințe de presă, a subliniat cu satisfacție această realitate, spunând între altele: „Pentru prima dată într-o adunare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Bisericile ortodoxe au participat din plin la lucrările secțiilor și comitetelor, precum și la elaborarea rapoartelor... Nu se mai poate spune că adunarea C.E.B. este un conciliu protestant. Ortodocșii au fost de-a binele prezenți și au participat din plin. Avem de-a face cu o semnificație purtătoare de nădejde”.

A IV-a Adunare generală a C.E.B. de la Uppsala a adoptat o seamă de rezoluții, hotărâri și rapoarte, precum și un *Mesaj adresat fraților noștri creștini*, care are următorul cuprins:

„Șocul provocat de asasinatelor politice, vacarmul războaielor, contestările revoltelor studențești, nădejtile suscitade de progresul științific; astfel se caracterizează anul 1968. În acest climat ne-am întrunit la Uppsala — și în primul rînd am ascultat.

Am auzit masele chemînd pacea, înfometării și exploatații cerînd dreptatea, victimele discriminării revendicînd demnitatea lor de oameni.

Dumnezeu aude și El aceste strigăte și ne judecă. Dar cuvîntul Său ne eliberează. I-am auzit spunîndu-ne: Eu vă preced. Hristos a luat asupra Sa trecutul vostru vinovat, iar Duhul vă conferă libertatea de a trăi pentru alții. Trăiți deci de pe acum viitorul împărăției Mele și traduceți voioasa voastră adorare în sapte îndrăznețe!

Iisus Hristos Domnul ne-a spus: „Iată, noi le fac toate”.

Asigurați de această putere înnoitoare, vă cerem să vă alăturați nouă pentru a vă supune, ca o minoritate profetică, împărăției care vine:

1. Toți oamenii au devenit vecini unii altora. Hărțuiți de deosebiri și tensiunile noastre, noi însă nu știm, totuși, cum să trăim împreună. *Dar Hristos face toate lucrurile noi.* El vrea ca Biserica Sa să prefigureze o comunitate umană reînnoită.

Voim, deci, ca acolo unde trăim să facem cunoscută unitatea noastră în Hristos formînd o adevărată comunitate împreună cu aceia de care ne diferențiază rasa, starea socială, vîrsta, religia sau convingerile politice. În particular, căutăm să depășim rasismul peste tot acolo unde apare.

2. Descoperirile științifice și mișcările revoluționare deschid înaintea omului vremii noastre posibilități, dar și primejdiile noi. „Ce este omul”? Chestiunea aceasta devine tot mai ascuțită. *Dar Hristos face toate lucrurile noi.* Iar Biblia ne reamintește că omul este, pentru Dumnezeu, girantul Universului și că în Hristos apare omul nou.

Voim, deci, să vestim acest mesaj fraților noștri oameni. Împreună cu ei voim să exercităm mandatul nostru de giranți, salvînd și dezvoltînd resursele Universului. Și cerem lui Dumnezeu să ne îngăduie a ajunge la noua umanitate a lui Hristos.

3. Prăpastia mereu mai adîncă ce desparte pe bogați și săraci, adîncită și mai mult încă de rasism și de cursa înarmărilor, aceasta este sfidarea decisivă de astăzi. *Dar Hristos face toate lucrurile noi.* De aceea creștinii care — în comportarea lor — neagă demnitatea semenilor lor, sînt la fel de vinovați de erezie ca și cei ce neagă cutare articol de credință.

Voim, deci, ca în unire cu oamenii aparținînd tuturor convingerilor, să luptăm pentru drepturile omului într-o comunitate mondială dreaptă. Vom lupta pentru dezarmare, pentru o dreaptă organizare a comerțului internațional. Printr-un impozit liber consimțit vom pregăti instituirea unui impozit internațional pentru dezvoltare.

4. Astfel de angajamente cer adorarea, disciplinarea și corectarea frățească a unei comunități universale. În Consiliul Ecumenic al Bisericilor și partenerii săi regionali, naționali și locali noi n-am primit decît începutul unei atari comunități. *Dar Hristos face toate lucrurile noi.* Mișcarea Ecumenică trebuie să devină mai îndrăznească, mai reprezentativă și să angajeze mai mult viața Bisericilor.

Voim deci că reafirmăm alianța noastră în vederea sprijinirii și corectării mutuale. Voim să căutăm mai cu hotărîre unirea Bisericilor noastre și o comuniune mai profundă cu Bisericile care nu se află încă în comunitatea noastră. Ne bucurăm pentru faptul de a putea, într-o adorare comună, să trăim încă de pe acum timpul cînd în noi, pentru toți oamenii și în lumea întreagă, Dumnezeu „*va face toate lucrurile noi*”.

La sfîrșit, Mesajul are un „Act de angajament”, cu următorul cuprins:

„O, Dumnezeule, Tatăl nostru, care ne-ai spus în Hristos: „Eu fac toate lucrurile noi”, ne angajăm înaintea Ta:

- să trăim pentru ceilalți, deoarece dragostea Ta îi privește pe toți,
- să cercetăm acelea dintre adevărurile Tale pe care nu le-am băgat încă în seamă,
- să urmăm acelor porunci ale Tale despre care pînă acum abia am auzit,
- să avem încredere unii în alții în comunitatea pe care ne-ai dat-o și astfel să fim reînnoiți prin Duhul Tău, prin Iisus Hristos Fiul Tău, Stăpînul nostru. Amin”.

Documentul acesta este o reușită sinteză a unor preocupări exprimate foarte variat — pe traseul a trei săptămîni de împreună-lucrare — de către oameni care aparțin unor concepții și mentalități extrem de variate.

Celelalte documente urmează să fie luate în studiu de către Bisericile membre ale C.E.B. în perioada de timp care se va scurge pînă la viitoarea adunare generală.

Este de menționat că unii delegați români au acordat interviuri pentru posturi de radio și televiziune (I. P. S. Mitropoliți Dr. Iustin Moisesescu și Dr. Nicolae Corneanu, precum și P. C. Prof. Dr. Liviu Stan), iar Dl Prof. Dr. N. Chișescu a participat ulterior (între 21—24 iulie a. c.) la ședințele comitetului de lucru al Comisiei pentru Credință și Constituție, care s-au desfășurat în localitatea Sigtuna (60 km vest de Stockholm).

*

A IV-a Adunare generală a Consiliului Mondial al Bisericilor, prin documentele adoptate, va favoriza cunoașterea mai îndeaproape întreolaltă a Bisericilor membre, va contribui la o mai mare apropiere între creștini și va stimula acțiuni comune puse în slujba omului, a progresului și păcii, în slujba Bisericii celei „Una, Sfîntă, Sobornicească și Apostolească”, a omenirii contemporane care este confruntată cu atîtea probleme de vitală însemnătate.

REDAȚIA

PRIMUL SEMINAR EUROPEAN DE TRADUCERI BIBLICE

„Societățile Biblice Unite“ (United Bible Societies) — care cuprinde: Societatea Biblică Americană, Societatea Biblică Britanică, Societatea Biblică Irlandeză, Societatea Biblică Olandeză și Societatea Biblică Germană (Württembergeză) — organizează de câțiva ani încoace, în diferite regiuni ale lumii, seminarii speciale pentru traducători ai Bibliei. Se dă astfel prilej celor ce lucrează la traducerea Sfintei Scripturi — ca și celor ce se interesează de astfel de lucrări — să ia cunoștință de rezultatele celor mai noi cercetări lingvistice și cultural-antropologice și să facă schimb de experiență cei ce activează ca traducători permanenți sau ocazionali ai textelor biblice în limbi moderne actuale.

Considerându-se utilă organizarea unui astfel de seminar și pe continentul nostru — cu deosebire acum, când sînt în curs de efectuare noi traduceri ale Bibliei în diferite limbi europene, iar unele din cele aflate în circulație sînt supuse revizuirii, pentru îmbunătățirea textului lor — „United Bible Societies“ a adus la îndeplinire acest deziderat. Primul Seminar European de Traduceri Biblice și-a desfășurat astfel lucrările între 7—21 august a. c., în localul Academiei Evanghelice a Bisericii din Hessa-Nasau, din localitatea Arnoldshain, de lângă Frankfurt pe Main (Republica Federală a Germaniei).

Patriarhia Română a fost invitată să trimită delegați la acest seminar. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a delegat în acest scop pe P. C. Arhidiacon Dr. Nicolae I. Nicolaescu, profesor de Studiul Noului Testament și rector al Institutului Teologic de grad Universitar din București, și P. C. Preot Dr. Grigorie Marcu, profesor de Studiul Noului Testament la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu.

La lucrările seminarului au participat 71 de teologi și filologi din 19 țări europene, aparținînd tuturor confesiunilor, inclusiv romano-catolici, — precum și oaspeți dinafara Europei.

Un corp permanent de conferențieri, lectori și organizatori de specialitate au asigurat buna desfășurare a lucrărilor. Acesta a fost alcătuit din: Dr. Eugene A. Nida, de la Societatea Biblică Americană (New York), care a ținut conferințele cu caracter teoretic general înscrise în programul fiecărei dimineți din zilele lucrătoare și a condus seminariile pentru participanții de limbă engleză; Dr. Charles D. Taber, de la aceeași Societate Biblică Americană (New York), care a condus seminariile pentru participanții de limbă franceză; Dr. Jacob A. Loewen (din Lima-Peru), care a condus seminariile pentru participanții de limbă germană; Rev. Dr. Rudolf Kassühlke (Marburg, R.F.G.) și Dr. John J. Kijne (din Amsterdam-Olanda) care s-au ocupat de partea organizatorică a lucrărilor zilnice și de problemele gospodărești. Aceștia li s-au adăugat în ultimele zile încă doi participanți de seamă: Rev. Dr. Sverre Smaadahl (din partea Societății Biblice Elvețiene), care este secretarul pentru Europa al lui „United Bible Societies“ și Dr. J. Nüble din partea cunoscutei societăți biblice „Württembergische Bibelanstalt“.

Specialiști invitați din diferite țări europene au ținut în cîteva seri conferințe de specialitate în legătură cu preocupările seminarului. Majoritatea acestor conferințe au tratat probleme de istorie a traducerilor Bibliei într-o limbă sau alta, însoțite de observații și aprecieri critice.

Atît conferințele din cursul dimineții, cît și cele de seara, au fost urmate de discuții critice și de exerciții practice pe texte originare ale Sfintei Scripturi, sau pe texte din diferite traduceri vechi și noi.

Programul zilnic — deosebit de bogat, încît angaja tot timpul pe participanți, de dimineața și pînă seara târziu — începea și se încheia cu scurte servicii religioase, săvîrșite în capela Academiei Evanghelice din Arnoldshain. Ele au avut de fiecare dată un caracter ecumenist (dar de nuanță protestantă). În programul lor figurau și cîteva cîntări religioase ortodoxe răsăritene (unele prezentate în limba greacă) și romano-catolice.

Conferințele din cursul zilei au avut ca temă generală: „Consecințele lingvisticii pentru traducerea Bibliei și pentru comunicarea (difuzarea) ei”. Ele porneau de la convingerea că există o îndatorire permanentă de reînnoire continuă a limbii utilizată ca vehicol al cuvîntului lui Dumnezeu, astfel încît el să poată fi înțeles în întregime și fără nici o dificultate de credinciosul modern (contemporan).

Pentru efectuarea de traduceri care să corespundă acestui deziderat, au fost propuse noi metode de traducere „contemporană” a Bibliei, cu deosebire de către teologul și filologul american neoprotestant Dr. Eugene A. Nida. În ce constau aceste metode, vom arăta mai cu dinadinsul într-o expunere specială, cît de curînd.

Pînă atunci, ne limităm să arătăm că traducerea Bibliei nu mai este — și nu trebuie — lăsată la voia întîmplării, pe mîna oricărui diletant. Traducerea de orice fel este astăzi o profesiune care cere pregătire temeinică, teoretică și practică. În toată lumea, activează astăzi circa o sută de mii de „profesioniști” ai traducerilor. Dintre aceștia, peste trei mii de specialiști își consacră toate puterile traducerii Bibliei. Ei lucrează la redactarea corectă și completă a înțelesului genuin al textelor originare ale Sfintei Scripturi în limba în care se face traducerea. Lucrul acesta îl săvîrșesc cu competență deplină, dar și cu spirit de răspundere pentru dreapta desfășurare a misiunii lor. Lucrările Seminarului European de Traducere a Bibliei, de la Arnoldshain, au adus în această direcție clarificări esențiale, de înalt nivel teoretic și de indiscutabilă valoare practică. Conducerea lui „United Bible Societies” intenționează să organizeze și de-acum înainte astfel de seminarii, în diferite țări ale continentului nostru.

Delegații ortodocși români au participat activ la toate conferințele și seminariile înscrise în program. P. C. Prof. N. I. Nicolaescu a frecventat regulat și a activat în cadrele seminarului grupei francofone, iar P. C. Prof. Gr. Marcu în acela al grupei germanofone, informîndu-se reciproc, în pauze, asupra lucrărilor efectuate.

În cadrul seminariilor respective, ambii delegați au făcut comunicări asupra traducerii Bibliei în românește de-a lungul timpului, precum și observații critice apreciate favorabil de conducătorii acestor seminarii (Dr. Taber și Dr. Loewen) și de participanți. S-au purtat discuții critice în care cuvîntul delegaților ortodocși români a contribuit la soluționarea unor probleme destul de dificile din punct de vedere exegetic și filologic neotestamentar. Intervențiile lor au avut ecouri care s-au prelungit — favorabil și constructiv — și în discuțiile amicale din timpul liber.

Ambii delegați au folosit toate prilejurile pentru a-și informa colegii de seminar asupra istoriei traducerilor în limba română a Sfintei Scripturi, subliniind grija permanentă a Sfintei noastre Biserici pentru tipărirea și difuzarea

ei (prin Institutul Biblic și de Misiune de pe lângă Sfântul Sinod). În ocazii potrivite, ei au arătat că în Biserica Ortodoxă Română există o deplină concordanță între traduceri sinodale ale Bibliei și graiul poporului român. Pe de altă parte, ei au scos în evidență și faptul că limba traducerilor Bibliei — cu deosebire Psaltirea, Evanghelia și Apostolul, la care s-a adăugat din vreme și Cazania — a contribuit substanțial la păstrarea unității noastre naționale pe tot cuprinsul pământului stăpinit de străbunii noștri daco-romani, precum și la formarea limbii române literare.

*

Traducerea Bibliei are o istorie deosebit de îndelungată: ea urcă (prin Septuaginta) pînă în veacul al III-lea î. Hr. și a fost efectuată pînă acum în 1.326 limbi și dialecte (integral sau parțial), nefiind egalată de istoria nici unei alte traduceri și îmbrățișînd cea mai mare varietate de culturi, generate de circa 80% din populația actuală a planetei noastre.

Seminarul de la Arnoldshain a adus o contribuție de preț la ridicarea calitativă a muncii de traducere a Bibliei, care interesează toate Bisericile creștine, vital și permanent.

REDACȚIA

SALVAȚI OMUL, PACEA ESTE POSIBILĂ

Progresul complex tehnic modern oferă omenirii mari posibilități pentru creșterea condițiilor de viață, dar totodată el aduce și sporirea capacității armelor de ucidere. De aceea lozincă actualității este cuprinsă în imperativul, ca tehnicitatea să fie stăpînită de om, anume de omul plin de umanism, de respect pentru viață și semen.

Pe această cale, Conferința Creștină pentru Pace (CCP) își continuă activitatea prin toate organismele ei, centrale și regionale. Despre această activitate amplă aduce informații Buletinul CCP Nr. 26 pe februarie 1968, care menționează pe larg și consultația CCP de la București, din septembrie 1967.

Drept încununare a străduințelor de 4 ani din urmă, după Adunarea Pancreștină pentru pace din 1964, s-a întrunit la Praga, în zilele de 31 martie—6 aprilie 1968, a treia Adunare Pancreștină pentru pace, cu prezența a 700 participanți din 55 de state ale lumii și din toate continentele.

Între cei 500 de membri ai Conferinței, repartizarea confesională era următoarea: 111 evanghelici-luterani, 76 ortodocși din 6 patriarhii și 3 mitropolii autocefale și 15 delegați din bisericile necalcedoniene; 56 presbiterieni, 46 congregaționiști, 45 evanghelici-uniti, 43 metodisti, 35 reformați, 32 luterani, 28 anglicani, 22 baptiști, 18 romano-catolici din Cehoslovacia, Germania democratică, Franța, Polonia, Ungaria și URSS; 15 creștini liberi, 4 vetero-catolici și 4 valdensi. Au fost prezenți 67 ziaristi din 24 țări. Dintr-un mare număr de organizații creștine mondiale au fost prezente: Consiliul ecumenist al bisericilor de la Geneva, Alianța mondială luterană, Alianța mondială reformată, Alianța mondială a studenților creștini, Societatea mondială misionară, Conferința bisericilor europene-Nyborg, Pax Romana, Confederația internațională pentru dezarmare și pace, Asociația pentru reconciliere, Slujirea creștină a păcii, Asociația internațională pentru pacea lui Hristos, Alianța pentru reconciliere, Conferința de la Stockholm pentru Vietnam, Institutul pentru cercetarea păcii, și altele, apoi Societatea budistă pentru pace din Ceylon, Consiliul japonez contra bombei atomice, Mișcarea Ghana „lumea fără bombe”, Asociația mohamedană pentru pace și alte organizații pacifiste. Delegația română era compusă din: Înaltii Preasfințiți Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei și Nicolae al Banatului, profesorii Liviu Stan și Milan Sesan, p. r. inspector patriarhal I. Georgescu, apoi vicarul-episcopesc H. Binder din Sibiu, consilierul reformat Gh. Fabian din Oradea, pastorul reformat C. Szekely din București și pastorul unitarian Fr. Selby din Cluj.

Adunarea pancreștină a început Duminică, 31 martie, prin serviciul divin ecumenist din biserica Salvator, la care binecuvântarea de început a fost rostită de prof. M. Șesan; predica a fost susținută de pastorul japonez M. Suzuki, cuvântările omagiale au fost ținute de Î. P. S. Mitropolit Nicodim de Leningrad, Î. P. S. Mitropolit Nicodim de Loveci din Bulgaria, Î. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și binecuvântarea finală a fost dată de S. Sa Catolicosul Efrem II al Gruziei.

Apoi, în sala mare a Palatului cultural din Parcul Fucik, a avut loc inaugurarea Adunării pancreștine. Primul a luat cuvântul pastorul R. Andriamanjato, din Madagascar, care a făcut elogiul decadelor de activitate a Conferinței creștine pentru pace, subliniind aportul ei însoțit pentru asigurarea păcii în lume prin colaborarea cu toate forțele păcii și pentru realizarea „omului păcii”, plin de umanism constructiv, așa precum a dorit-o la timpul său și o dorește necontenit Mîntuitorul Iisus Hristos.

A urmat apoi referatul Î. P. S. Arhiepiscop Mihail din Voronej, din Patriarhia Rusă, la tema: „Caută pacea și alcargă după ea”, așa precum a stăruit pentru ea Psalmistul (34, 15) și sf. Ap. Petru (1 Petru 3, 11). În expunerea teologică au fost stabilite toate condițiile biblice, patristice și teologice pentru sprijinirea din toată inima de creștin a stăruinței mondiale pentru pace, frățietate și colaborare. În continuare, președintele CCP, J. Hromadka a atins cu cunoscuta-i exigență și elocință tema mobilizatoare: „salvați omul, pacea este posibilă!”. Cu argumente convingătoare a dovedit necesitatea umană și creștină a solidarității depline pentru a fi asigurată o conviețuire în încredere și dezvoltare pentru toți.

Cu teme speciale s-au prezentat referenții din partea lumii în dezvoltare, numiți și lumea a treia, precum: vietnamezul J. M. Ho-Hue-Ba, care a deplîns starea grea în care a fost adusă patria sa prin agresiunea americană, dar exprimînd totodată și încrederea în biruința poporului vietnamez. Apoi indul M. Thomas din Kerala s-a ocupat cu tema: Pacea și schimbările radicale sociale din lume, subliniind importanța revoluției tehnologice care determină și pe cea socială, și progresul general și auto-renașterea în dezvoltare a populațiilor din țările recent eliberate. În fine Iulio de Santa Ana din Uruguay a venit cu propuneri cu privire la: Poziția economică a lumii a treia și mijloacele îndreptării ei. Apoi a luat cuvântul prof. Dr. Macek din Praga din partea Consiliului mondial al păcii, spre a sublinia aportul important al CCP în căutarea în comun a unui umanism drept și actual, care să asigure progresul general și să înlăture amenințările cu război și cu arme nucleare, cu distrugeri și foamete.

În zilele de 1, 2 și 3 aprilie participanții au lucrat în șase grupe de discuții, împărțite după specific în: teologică, internațională, economică, a lumii a treia, a tineretului și a ecumenismului păcii. Delegații români au fost împărțiți în toate grupele, distingîndu-se îndeosebi Î. P. S. Mitropolitul Iustin în grupa internațională, Î. P. S. Mitropolit Nicolae ca președinte al grupeii ecumeniste, prof. Șesan în cea economică și I. Georgescu în grupa tineretului. Pe lîngă specificul tematic al fiecărei grupe, au mai fost și probleme comune, referitoare la: Rezoluția cu privire la Vietnam și încetarea agresiunii S.U.A., cu luarea la cunoștință a posibilității încetării bombardamentului asupra Vietnamului de Nord din partea S.U.A.; apoi a Rezoluției cu privire la Securitatea europeană și problema germană.

Între timp a avut loc și un Forum plenar, la tema generală: „Ce este omul azi și datoriile lui“. Cu prezentări tematice au venit prof. G. Casalis-Paris: „Angajamentul nostru pentru un umanism social; Dr. Aron Tolen din Camerun cu tema: „Principial este vorba de fericirea (Heil) sau binele (Wohl) omului? precizînd că ambele se condiționează reciproc. Apoi prof. K. Ogawa din Japonia s-a ocupat cu tema: Care sînt îndatoririle comune ale omului? cu concluzia: munca constructivă spre binele comun. În fine prof. G. Nagy din Budapesta a tratat despre: „Înstrăinarea omului, cauzele ei și posibilitatea înlăturării ei prin lupta comună pentru pace“. A urmat apoi un schimb de păreri între referenți, spre lămurirea plenarei.

Atmosfera forum-ului era deosebită pentru că a fost precedată de mesajul secretarului general al O.N.U., U-Thant, mijlocită de prof. I. Petrovsky de la Moscova, în care era apreciată la superlativ străduința CCP pentru „salvarea omului“.

În continuare, grupele s-au ocupat și cu textul mesajului final, care trebuia să cuprindă nu numai concluziile dezbaterilor din grupe și din plan, dar totodată să precizeze și perspectivele acțiunilor CCP de viitor. Despre aceste perspective a vorbit secretarul general J. Ondra, cu concluzia că complexitatea actualității recere de la fiecare membru al CCP și fiecare creștin convins că trebuie să-și aducă aportul său întreg și conștiincios la altarul înțelegerii, al colaborării și păcii în lume.

Sedintele plenare ulterioare s-au ocupat cu luarea la cunoștință a dărilor de seamă despre lucrările grupelor, venindu-se din plen cu lămuriri și completări, care au necesitat și răbdare și înțelegere, căci o plenară, ca și înainte o grupă, erau prilejul potrivit ca să-și expună participanții punctele lor de vedere și prin împărtășirea lor să primească lămuririle corespunzătoare, așa că dialogul se arăta cit se poate de folositor și concret. Evident, că nu au lipsit nici momente de tensiune, dar aici s-a manifestat spiritul creștin, că peste tot se arată dorința de înțelegere reciprocă.

Vestea tulburătoare din dimineața zilei de 5 aprilie, despre asasinarea însușitului luptător pentru drepturile omului de culoare din S.U.A., a lui Martin Luther King, a prilejuit manifestare spontană de solidaritate deplină atît cu cei în suferință, precum și între participanți, încît hotărîrile ulterioare s-au luat aproape în unanimitate. Așa a fost și cu Rezoluția pentru Vietnam, în care suferă milioane de oameni, pentru că doresc să-și aibă o patrie proprie, liberă de tutelare străină. De aceea și Mesajul s-a bucurat de apreciere unanimă și a fost votat cu o majoritate zdrobitoare, ca expresie a solidarității între delegații la adunarea Pancreștină.

În continuare s-a trecut la alegerea nouă a conducerii CCP. Dar apreciînd activitatea neobosită a activiștilor de pînă atunci, au fost realeși cu aplauze puternice atît președintele CCP, prof. J. Hromadka, precum și secretarul general J. Ondra. Apoi a fost ales Comitetul de lucru cu 28 de membri și Comitetul de continuare a lucrărilor CCP, cu 132 membri. Dar din dorința de a aprecia potrivit prezența delegaților lumii a treia, plenul a mărit numărul locurilor pentru aceștia încă cu 9 locuri în plus, dînd urmare propunerii făcute de I. P. S. Mitropolit Iustin. În fine, a fost ales și prezidiul Comitetului de continuare a lucrărilor CCP, compus din I. P. S. Mitropolit Nicodim de Leningrad, și vicepreședinții prof. De Graaf din Olanda și rev. De Santa Ana din Uruguay.

Cu aceasta se apropia și sfîrșitul sesiunii, participanții dîndu-și bine seama că Conferința creștină pentru pace a crescut de la mișcare inițial europeană, care se ocupa îndeosebi cu probleme apropiate, la o mișcare de proporții mondiale, trebuind să îmbrățișeze cu similară atenție toate problemele lumii, nu numai europene, ci și africane, asiatice și latinoamericane, spre a stimula conștiințele creștine de pretutindenea pentru lucrarea cinstită a

păcii pentru toți și a colabora cu toate forțele păcii din lume, nu numai creștine, ci și laice de același avînt umanitar.

În atenția generală, cuvîntul nou alesului și realesului președinte al CCP, prof. J. Hromadka, s-a îndreptat cu succes spre inimile și mințile participanților, cînd a precizat: În fața CCP stau probleme mari și grele, dar cu sprijinul colaboratorilor apropiați și îndepărtați se va putea ajunge la rezultate pozitive. Deși participanții la sesiune au venit fiecare cu tradițiile, ideile și felul propriu de a fi, cu toții însă au stat împreună în același spirit frătesc, au discutat și au lucrat împreună. Deci în continuare cu toții trebuie să stăruie și cu mai multă însuflețire pentru opera păcii, căci istoria nu stă pe loc, ci cere de la fiecare să se apropie și mai mult de semenul său. Deci se pune întrebarea: cu ce a contribuit Pancreștina a 3-a la progresul stăruinței pentru pace? Răspunsul este pozitiv și rezultatele lucrărilor în comun trebuie difuzate la lume, ca să mobilizeze mai departe. Trebuie pătruns mai adînc în sufletul omului, ca să se poată mai ușor înțelege dorința și nevoile lui, în deplină solidaritate interumană, purtînd unii altora grija și ajutorarea. Așa se va merge pe calea Celui, care a adus mîntuire, Mîntuitorul Iisus Hristos. Deci „salvați omul, căci pacea este posibilă“!

În conducerea CCP au intrat iar vechii ostenitori români, I. P. S. Mitropolit Justin, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, prof. M. Șesan și insp. I. Georgescu, iar dintre frații protestanți vicarul episcopesc H. Binder și consilierul reformat Gh. Fabian.

M. ȘESAN

O VIZITĂ FRĂȚEASCĂ

La 2 septembrie 1968, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului a fost vizitat de delegația Bisericii catolice-ortodoxe din Franța, compusă din P. S. Episcop Jean de Saint-Denis, P. C. Protoiereu Gilles Hardy și P. C. arhidiacon J. P. Pahud, și din secretara redacției, d-na Y. Winnaert. Delegația venea de la București, unde a făcut o vizită de rigoare P. F. Părinte Patriarh Justinian. La Sibiu, oaspeții au vizitat Mitropolia, Institutul Teologic ortodox și Catedrala, admirînd bogăția bibliotecii, vechimea institutului teologic și pictura catedralei. Au mai fost însoțiți de P. C. Păr. secretar arhiepiscopesc D. Călugăr și prof. M. Șesan.

Vizita a avut de scop adîncirea cunoașterii reciproce, între Biserica ortodoxă „galică“ și Patriarhia Română, spre colaborare comună și chiar pentru comuniune canonică directă, precum este dorința P. S. Episcop Jean încă din 21 XI 1966. (Vezi în „B. O. R.“ 11/12 1966, p. 1044 și 1054).

Originea acestei Biserici galicane coboară pînă spre anul 1922, cînd preotul L. Cl. Winnaert, urmînd exemplul istoricului galican V. Guettée de pe la 1863; a căutat să se apropie de Ortodoxie, pe care a calificat-o drept singura expresie a învățaturii autentice a Mîntuitorului Iisus Hristos. În 1933, păr. Winnaert a declarat că refuză din catolicismul francez tot ce refuză Ortodoxia și primește tot ce învață Biserica Ortodoxă. În 1937 a fost primit în Patriarhia Rusă și rînduit în monahism, ca arhimandritul Irineu. A reușit apoi să organizeze 4 centre în Franța, unul în Olanda și altul la Roma, apoi o mînaștire a Sf. Denis-Dionisie Arcopagitul, și a început publicarea colecției: „Cahiers St. Irénée“.

La conducerea comunității i-a urmat apoi arhimandritul Dionisie Chambault. Din 1944, Biserica catolic-ortodoxă franceză s-a declarat pentru ritul tradițional galican, așa că prof. Eug. Kovalevsky, ca rector al noului Institut teologic al S. Denis, a cercetat vechea liturghie galicană, pe care a publicat-o în 1956 sub titlul: „Sf. Liturghie după vechiul rit al galilor“ (Paris; vezi rev. „Contacts“ 13, Paris 1957), argumentînd că se axează pe vechiul rit bizantin. Apoi a urmat lucrarea: „Despre Ortodoxie și tradiția franceză“ (Paris 1957), în care

a fost subliniată legătura galicanismului cu vechea Ortodoxie, precum și a francezilor față de acest galicanism, autentic, lipsit de inovațiile ulterioare ale conducerii bisericești de la Roma, după sec. IX.

După decesul arhim. D. Chambault, la 3 mai 1965, s-a impus în fruntea acestei biserici galicane P. S. Episcop Jean de St. Denis, fost profesor Eug. Kovalevsky („B. O. R.”), 3/4, 1965, p. 198). În stăruința sa de a trezi vechile tradiții galicano-ortodoxe ale Bisericii celei neîmpărțite, de dinainte de 1054, P. S. Jean s-a adresat Patriarhiei Române, tocmai pe baza unității romanice inițiale și a creștinismului primar, comun în ambele biserici, în trecut.

Astfel, Biserica galicană-ortodoxă franceză devine o chemare spre vechea biserică creștină neîmpărțită, precum s-a exprimat prof. M. Kovalevsky (în „Reforme” 1200, Paris, din 16 martie 1968, p. 11). Azi, numărul credincioșilor francezi ai acestei biserici trece de câteva zeci de mii, și al clericilor de câteva zeci de ostenitori pe calea ortodoxiei galicane în Franța.

PACEA ȘI SECURITATEA EUROPEANĂ ÎN PREOCUPĂRILE BISERICII NOASTRE

La Institutul Ecumenic din Bossey (Elveția), între 28 V—1 VI a. c. — a avut loc o consultație asupra problemei păcii, spre a se elabora recomandări pentru cea de-a IV-a Adunarea generală a C.E.B. care urma să-și desfășoare lucrările la Uppsala, în iulie a. c.

Dintre cele două referate care au format documentele de bază pentru discuții, unul — intitulat „Teze pentru o evanghelic umanistă a păcii” — a fost elaborat de P. C. Prof. Dr. Liviu Stan de la Institutul Teologic Universitar din București. Referatul s-a ocupat de aspectul pozitiv al luptei pentru pace, relevând unele temeuri și nădejdi noi ale acestei lupte și arătând că înaintea unei păci mondiale poate și trebuie să fie înfăptuită pacea în cadre regionale sau și în cadru continental.

Delegațul român a mai întocmit un „Proiect de declarații pentru Uppsala”, menit să servească de bază pentru Adunarea generală a C.E.B. spre a lua o atitudine mai pozitivă și mai tranșantă în problemele păcii, întemeindu-se pe raportul dintre pace și dreptate, pe nevoile presante ale întregii vieți umane și a celei creștine în special.

*

Se desfășoară strădanii susținute pentru întrunirea unei conferințe sau adunări a Bisericilor din Europa pentru securitatea continentului nostru. În acest scop au avut loc consfătuiri pentru pregătirea unei acțiuni comune a Conferinței Bisericilor Europene cu Conferința Creștină pentru Pace (de la Praga).

La Gwatt (4—8 III a. c.) — în urma propunerii Î. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei — prezidiul și Comisia consultativă a Conferinței Bisericilor Europene au hotărât ca aceasta să treacă la sprijinirea acelor acțiuni prin care se urmărește înfăptuirea unei păci trainice în Europa pe calea unui tratat de securitate europeană.

Conferința Creștină pentru Pace (Praga, martie-aprilie a. c.), la îndemnul delegației Bisericii noastre, care era condusă de Î. P. S. Mitropolit Iustin Moisescu, a hotărât să intre în contact cu delegația Conferinței Bisericilor Europene pentru inițierea acțiunii preconizate.

Din delegația celei dintâi face parte Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, iar din cealaltă, P. C. Prof. L. Stan.

Prima consfătuire a delegaților Conferinței Bisericilor Europene a avut loc în Berlinul răsăritean, în 17—18 iunie a. c. Referatul de bază — „Teze pentru securitatea europeană” — a fost întocmit de P. C. prof. L. Stan. Referatul a fost discutat amănunțit și apreciat în mod elogios.

Delegația Conferinței Creștine pentru Pace — cu care s-a luat contact în 18 iunie a. c. — a declarat că sprijină întru totul acțiunea de organizare a unei conferințe sau adunări mai cuprinzătoare a Bisericilor europene pentru sprijinirea înfăptuirii securității europene.

Există perspectiva ca o astfel de consfătuire (sau adunare) să se întrunească în anul 1969 sau 1970.

*

În zilele de 5—7 iunie a. c., la Geneva s-au întrunit un grup de exponenți ai Mișcării Ecumenice cu un grup de exponenți ai poporului evreesc din întreaga lume, spre a discuta posibilitatea și necesitatea unei apropieri și colaborări între creștini și evrei, la toate nivelele și în toate chestiunile de interes comun și de interes general uman. Întrunirea a fost precedată de o serie de contacte între exponenții celor două părți, care au pregătit-o.

Întrunirea a avut caracterul unei consultații neoficiale, absolut deschise și sincere, fără tentative de-a se recurge la nici un artificiu diplomatic. Ședințele au fost prezidate de secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor E. C. Blake și, în continuare, de către rabinul Dr. J. Prinz din S.U.A., președintele Comitetului executiv al Congresului Mondial Evreesc și de Arhidiaconul Carl Witton-Davies, președintele comitetului executiv al Consiliului creștinilor și evreilor din Marea Britanie.

Atât din partea evreilor, cât și din partea C.E.B. au participat la consultație personalități marcante, teologi de renume bine stabilit și activiști de seamă pe arena contactelor inter-confesionale.

Din partea Bisericilor ortodoxe a participat P. C. Prof. Dr. Liviu Stan.

Discuțiile s-au desfășurat pe platforma elementelor comune de credință, de cultură și civilizație. Au fost luate în considerare elementele comune ale creștinismului și ale mozaismului, precum și elementele de bază ale culturii umane și modul de aplicare al cuceririlor spiritului omenesc la relațiile dintre toți oamenii și contribuția lor la progresul omenirii.

Delegatul ortodox român a arătat, între altele, elementele cele mai grăitoare ale regimului de libertăți și drepturi religioase din România, precum și faptul că Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a manifestat constant o largă înțelegere față de toate religiile și confesiunile din țara noastră, depășind cadrele ecumenismului curent pînă la cuprinderea în dragostea sa și în acțiunile religioase comune a tuturor confesiunilor și religiilor active la noi. Prin aceasta, Prea Fericirea Sa a stabilit raporturi bune de înțelegere și colaborare și cu cultul mozaic, luînd măsuri — cînd s-a dovedit necesar — pentru combaterea rasismului și antisemitismului, precum și pentru educarea tinerilor slujitori ai Bisericii noastre în spiritul dragostei frățești față de toți oamenii, căci toți sîntem purtătorii chipului lui Dumnezeu, cum ne învață chiar revelația Vechiului Testament.

Făcîndu-se interpretul acestor stări de fapt, delegatul ortodox român a creat prin intervențiile sale o atmosferă deosebit de favorabilă și de reală simpatie pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru întreaga noastră Biserică și pentru Ocîrmuirea de Stat a Republicii noastre socialiste, față de care vorbitorii s-au exprimat cît se poate de elogios.

Întrunirea aceasta a contribuit — așa cum și-a propus — la adîncirea bunei înțelegeri între creștini și evrei și prin aceasta, la cimentarea raporturilor de bunăvoință dintre oamenii de pretutindeni.

*

Între 8—16 iunie a. c., la Geneva-Chambesey (Elveția), s-au desfășurat lucrările celei de-a patra Conferințe Panortodoxe, la care din partea Bisericii noastre au participat ca delegați: I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop Vicar patriarhal Antim Tîrgovișteanul și P. C. Prof. Dr. Liviu Stan.

Întregul program al conferinței s-a desfășurat la sediul centrului Patriarhiei Ecumenice din Chambesey.

Pe ordinea de zi au fost înscrise trei teme principale:

1. — Stabilirea unui plan de lucru care să ducă la întrunirea unui mare sinod inter-ortodox (sau panortodox) care să se pronunțe asupra temelor teologice înscrise în lista adoptată de prima conferință panortodoxă de la Rhodos (din 1961).

2. — Examinarea progresului realizat și a perspectivelor unui astfel de progres în ce privește relațiile Bisericii Ortodoxe cu Bisericile: romano-catolică, anglicană, veterocatolică și cu Bisericile necalcedoniene și luterane;

3. — Examinarea posibilității unei acțiuni mai eficace a Ortodoxiei în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor (ținându-se seama de adunarea generală a Mișcării ecumenice care urma să se întrunească nu peste mult la Uppsala).

Un număr de 4 comisii aveau să ia în studiu aceste probleme.

Proiectele de rezoluții întocmite de comisii au fost prezentate Adunării plenary a Conferinței, care le-a examinat și adoptat în formă definitivă în ziua de 15 iunie a. c.

La lucrările Conferinței nu au participat: Patriarhia Gruziei, Biserica din Albania și Biserica Ortodoxă din Cehoslovacia.

Documentele oficiale adoptate de către a IV-a Conferință Panortodoxă de la Chambesay constau din: hotărârile separate ale celor patru comisii, hotărârile generale ale plenarei Conferinței și Comunicatul final. Acesta oglindește, rezumativ, întreaga lucrare a Conferinței.

Documentele urmau să fie trimise tuturor conducătorilor bisericești ortodoxe, spre a fi studiate și valorificate în spiritul și litera lor.

Cea de-a IV-a Conferință Panortodoxă a marcat un progres evident față de lucrările anterioare ale Conferințelor panortodoxe atât în ceea ce privește orientarea teologică justă, cât și în ceea ce privește modul de a vedea desfășurarea lucrărilor practice în vederea întrunirii unui sinod panortodox sau ecumenic. De asemenea, această Conferință a marcat un progres și în ceea ce privește orientarea în problemele majore ale lumii de astăzi.

Delegația română s-a afirmat constant și viguros ca deosebit de activă și de temeinic orientată în toate problemele, fapt care a situat-o neoficial în centrul Conferinței, fiind considerată de celelalte delegații ca pivot principal al acesteia.

În forma aceasta, delegația Bisericii noastre a contribuit atât la sporirea prestigiului instituției pe care o reprezenta, cât și la afirmarea bunului nume al Patriei și poporului nostru.

REDACȚIA

REVISTA BISERICILOR RĂSĂRITENE

Interesul sporit pentru Bisericele din Răsărit — cele ortodoxe, precum și necalcedoniene — a necesitat și prezentarea problemelor legate de ele și de contactul intercreștin al lor într-un periodic special. Astfel a fost inaugurată în 1966 publicarea la Londra a revistei: *Eastern Churches Review* — Revista Bisericilor Răsăritene, sub patronajul recent decedatului Patriarh melkit unit Maximos IV Saigh.

Editor principal este d-na E. J. B. Fry și redacția cuprinde pe cunoscutul teolog Attwater D., pe anglicanul G. Every și pe teologul ortodox grec Kallistos Timotei Ware. În fine, comitetul de redacție cuprinde 20 de membri, dintre care 13 din Anglia, 3 din S.U.A., și câte unul din Franța, Grecia, Italia și Siria, din care unii sînt anglicani, alții romano-catolici și 3 ortodocși.

Contribuțiile în articole de informație și popularizare se referă la: istoria bizantină, teologie ortodoxă, monahismul răsăritean, probleme de dialog intercreștin, polaritatea unității creștine, creștinismul paleoslavon, viața bisericilor răsăritene, problema căsătoriei și a căsătoriilor mixte, Vaticanul II și perspectivele și nădejile lui, informații bisericești, congrese și întruniri intercreștine, note personale, informații bibliografice și o bogată ilustrație.

Și Bisericele Ortodoxe Române se bucură de atenție. Astfel sînt indicate informații din viața ei pe anul 1966 și cu privire la dialogul cu anglicanii, veterocatolicii și necalcedonienii (Nr. 3, 1967, p. 292—293); este prezentată o scurtă biografie a decedatului patrolog Cicerone Iordăchescu (Idem, p. 315); se dă atenție Reformei învățămîntului teologic ortodox român (Nr. 4, 1967, p. 413—415); redacția dispune în biblioteca ei de revistele: „Biserica Ortodoxă Română”, „Ortodoxia” și „Studii Teologice” (Nr. 3, p. 327).

Prin teologul R. Murray, redacția își exprimă interesul direct pentru Ortodoxia românească, pentru că aceasta deține în prezent o poziție semnificativă, aflîndu-se între lumea ortodoxă slavă și greacă și exprimă poziții ecumeniste echilibrate.

VECINII EPOCII VECHIULUI TESTAMENT

În atenția arheologilor orientaliști stă mereu vie cercetarea istoriei vecinilor din vremea Vechiului Testament. Între aceștia este și profesorul Dr. Karl-Heinz Bernhardt de la Facultatea de teologie evanghelică din Rostock-R. D. Germană. Cercetările sale — chiar și la fața locului — le expune într-o mare lucrare, intitulată: *Die Umwelt des Alten Testaments — Vecinii epocii V. T.*, planificată în patru volume, din care a apărut primul, în ediție excelentă (la Berlin, 1967), executată de Editura Evanghelică din R.D.G., pe 388 pagini și cu 48 ilustrațiuni.

În acest prim volum sînt indicate izvoarele privitoare la Orientul antic, cuprinzînd informații literare și rezultatele cercetărilor arheologice, săvîrșite în Africa de Nord, în Egipt, Arabia, Mesopotamia, Siria, Liban, Cipru, Asia Mică, Armenia și Iran. Un alt capitol se ocupă cu limbile acestor regiuni și cu urmele culturale și literare ale acestei epoci.

În volumele ulterioare se vor da informații despre geografia, istoria, cultura și religia populațiunilor din Asia de vest, din Egipt și Palestina, pe baza unui material imens științific, cercetat și sintetizat cu măiestrie.

Ce privește pe autor, este un cercetător pe cît de înșuflețit pentru specialitatea sa, pe auit de modest și plin de amabilitate.

Semnalarea acestei lucrări, monumentale pentru literatura Vechiului Testament, este și un omagiu personal față de un coleg bun și un colaborator înșuflețit pentru pacea lumii și a tuturor popoarelor, activînd în cadrul Conferinței creștine pentru pace și fiind președintele Filialei regionale a acestei conferințe din Germania Democrată.

M. ȘESAN

PENTRU CUNOAȘTEREA ORTODOXIEI

Prezența delegaților ortodocși la variate activități interconfesionale și ecumeniste contribuie la sporirea interesului fraților protestanți pentru Ortodoxie.

În acest scop, Mitropolia ortodoxă cehoslovacă publică regulat Anuarul său teologic în limba rusă, și recent a dat în circulație și volumul 2 din Sbornicul de teologie ortodoxă

(Praga, 1968), care cuprinde un material bogat referitor la: Ecumenism și relații intercreștine; Ortodoxia și reformațiunea; Isihasmul și azi; Uniunea din Slovacia de răsărit; Probleme de pastorație și omiletică și Cirilometodeism.

Reținem însă că prof. J. Meyendorff de la Academia ortodoxă a Sf. Vladimir din New York, acceptă în contribuția sa că patriarhul Ciril Lucaris ar fi autorul Mărturisirii pseudolucariene și omite să recunoască importanța Mărturisirii de credință a mitropolitului, Petru Movilă (p. 53). În schimb, însă, cercetătorul german W. Kahle recunoaște în articolul său „Presimțirea ecumenismului”, din volumul comemorativ: *Reformation in Europa* (Leipzig, 1967), că patriarhul Ciril Lucaris a luptat pentru Ortodoxie și că de importanță deosebită a fost Mărturisirea de credință a mitropolitului Petru Movilă și Sinodul de la Iași 1642; în ce privește încercarea lui Despot Vodă de a crea o școală umanistă, ea a eșuat (p. 318). Apoi cercetătorul maghiar Jenő Sölyom precizează în articolul „Două mărturisiri — o credință în Ungaria”, din același volum comemorativ, că românii ortodocși din Transilvania, cu toate străduințele depuse, au rămas neatinși de reformațiune (p. 153).

Cu privire la contactele intercreștine, protestantul ceh J. Niebauer informează în articolul „Uniunea Fraților Cehi și Ortodoxia”, din „Sbornik de teologie ortodoxă”, 2, Praga 1968 (p. 57 s), că această Uniune, mutată după moartea lui Amos Comenius în Lusacia, la Herrnhut, în Germania de răsărit, pe domeniile principelui Nicolae Zinzendorf, și numită acum: Biserica fraților moravieni, sau herrnhutieni, — a încercat și ea să stabilească contacte cu Răsăritul ortodox. Astfel, încă din 1724 s-au inițiat legături cu Biserica ortodoxă rusă, care au durat până în 1747, și apoi între anii 1739—1741 și cu Patriarhia Ecumenică. În acest cadru, moravienii Hirschel și Jäschke au venit chiar în Mitropolia Ungrovlahiei pentru stabilirea de contacte și despre activitatea lor din anul 1740 au scris un „Diariu”. Apoi au realizat și unele contacte cu ardelenii, despre care se vorbește în cele mai multe din scrisorile lor, adresate între 1740 și 1743, în număr de 26, către cunoscuții din Ungaria și Transilvania (p. 58). Cred că acestei probleme ar trebui să i se acorde mai multă atenție din partea cercetătorilor noștri.

De asemenea, pentru cunoașterea Ortodoxiei, și revista „Byzantinoslavica”, a Academiei de științe cehoslovace, acordă interes publicațiilor scrise de ortodocși și despre Ortodoxie. Numărul 1 pe 1968 oferă numeroase note bibliografice despre lucrările ortodocșilor I. G. Co-man (p. 222), L. Uspenski (p. 227), M. Șesan (p. 227) și P. Ceremuhin (p. 233) etc.

În fine, și periodicul Academiei de științe din R.D.G., Biblioteca Classica Orientalis, publicată de prof. I. Irmscher, Nr. 3 și 4, pe 1968, oferă alte recenzii la lucrările despre istoria teologiei ortodoxe publicate de prof. M. Șesan.

M. ȘESAN

TEOLOGIA ORTODOXĂ ÎN CECOSLOVACIA

Mitropolia ortodoxă cehoslovacă a publicat recent, pe lângă revistele lunare, și trei periodice anuale. Este vorba de: Sbornicul teologic ortodox, vol. 1, publicat de profesorii Facultății de teologie ortodoxă din Prešov, Praga 1967 pp. 187; apoi de Anuarul-Ejegodnik al Bisericii Ortodoxe Cehoslovace pe anul 1967, Praga 1967 pp. 172, și de Calendarul Ortodox pe anul 1968, Bratislava 1967, pp. 166.

Prima publicație cuprinde capitole despre: Ortodoxia și lumea, Probleme de pastorală, Problema Cirilometodiană și Despre Omiletică, teorie și practică. Ejegodnikul se ocupă cu teme: Serbările Cirilometodiene de la Salonic, Religie și teologie, Sf. Apostol Pavel, Rostislav al Moraviei și Sf. Ciril și Metodie, Despre codicile de judecată al Sf. Metodie, Sf. Metodie arhiepiscop al Moraviei și Panoniei. În fine Calendarul cuprinde pe lângă partea calendaristică, un mănunchiu de 54 de articole de îndrumare duhovnicească, povești și poezii, cu multe ilustrații.

Între numeroșii colaboratori se disting I. P. S. Mitropolitul Dorotei de Praga, Vicarul Dr. J. Novak, prot. P. Aleš, prot. St. Balogh, prot. Jakovlevici, prot. M. Mujik, prot. D. Surma, prot. L. Dosedel, prof. S. Troički, prot. J. Leixner, prof. L. Berezovski, decanul A. Michalov, prof. I. Bobalik, prof. I. Caciur și alții.

Accentul cercetărilor este pus pe: Problema Cirilometodiană, căci pe ea se razimă tradițiile ortodoxe în religiozitatea cehoslovacilor, manifestate apoi în viața Mănăstirii Sazava (sec. XI), la regele Carol IV (sec. XIV), la Ioan Hus (sec. XV), și apoi în străduințele de reafirmare a acestor tradiții în sec. XIX, pe baza cărora Episcopul-mucenic Gorazd a reorganizat Eparhia ortodoxă cehă din 1924 și pe care se razimă din 1951 Mitropolia ortodoxă cehoslovacă autocefală. Aceasta și pentru faptul că unii cercetători neortodocși încearcă să dea Cirilometodismului o caracterizare filo-latină, care însă nu corespunde realității istorice; vezi în cercetările atente ale prof. M. Șesan, din „Mitropolia Ardealului” 1/3 1961, din „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 9/12 pe 1961, și în „Mitropolia Banatului”, 1/2 pe 1963.

M. ȘESAN

INDIA ÎNTRE RELIGIE ȘI TEHNICĂ

Cunoscutul luptător pentru pace și membru al Conferinței creștine pentru pace, teologul german Heinrich Vogel de la Berlin, a petrecut trei luni în India, din decembrie 1966 și pînă în martie 1967, ca invitat al Bisericii evangelic-luterane inde. Cu acest prilej și-a pus întrebarea: Încotro mergi, India? Și constatările sale, împreună cu răspunsul, le-a expus în cartea sa: *Die Zeit der Öllampen ist vorbei* — A trecut epoca lămpilor cu ulei, Berlin 1967, Editura Lettner, pp. 252.

În partea primă, expunerea este prezentată sub formă de 31 scrisori, referitoare la caracteristicile vieții înzilor (p. 13—114); în partea a doua (p. 117—252), autorul arată ce drum a parcurs și parcurge India, ca să părăsească epoca „lămpii cu ulei”, spre a-și însuși tehnica modernă. Pe acest drum al progresului are loc și contactul între Creștinism și hinduism, între credincioși și necredincioși. Deci pentru adevărarea credinței în Iisus Hristos, autorul formulează 86 de teze (p. 208 ss) și apoi subliniază rolul răspunderii omului pentru pacea lumii și își exprimă bucuria cu adevărul.

Fiind o fire sensibilă, teolog, poet și muzician, și îmbrățișînd tot ce reflectă un umanism simțit și viu, autorul se apropie cu largă înțelegere de spiritul misticist și religios al populațiilor inde, cu privire la Creator, lume și om. Sărăcia majorității locuitorilor este cutremurătoare, dar autorul constată că prin bună îndrumare și sprijinire, ei vor scăpa de flagelul lipsurilor și al foamei, pentru că sînt stăpîniți de imperativul uman al respectării vieții și a păcii (prin nonviolenta). Astfel inzii religioși află prilej în evanghelia „Pruncului născut în staul” și „Mijlocitor”, ca să se poată lumina spre înțelegerea mai profundă a condițiilor și scopurilor existenței umane și astfel să scape și din cercul strîmt și împovărat al superstițiilor. În acest sens stăruie și poliicianul, misticul și filosoful religios Radhakrishnan (p. 122 ss), care încearcă o lămurire favorabilă pe linia progresului cultural și spiritual, chiar pe baza unui compromis-sincretism religios-social, care se poate răzîma pe un creștinism pur și original.

La sfîrșit este reprodus textul conferinței ținute la Facultatea de teologie din Atena, în care prof. H. Vogel subliniază afirmația, că Ortodoxia, ca vestitoare a dragostei Mîntuitorului Iisus Hristos față de lume, este Doxologie (p. 248); spre aceasta trebuie să îndrumeze adevărata teologie.

Cartea se încheie cu o poezie plină de căldură și de urări pentru prosperitatea Indiei.

Profesorul-teolog Heinrich Vogel ne cunoaște țara și biserica, participînd la consfătuirea Comitetului executiv al Conferinței creștine pentru pace, de la București, din septembrie 1963, cînd a ținut și o conferință similară la Institutul teologic din București, cu tema: Ortodoxie-Doxologie.

M. ȘESAN

POLEMOLOGIE — IRENOLOGIE

Iată două principii care par se înfrunta pe bază de ample argumentări. În fond însă este vorba de același lucru, dar pe căi metodice diferite. Astfel cei din prima grupare, polemologii, se ocupă cu problema „pentru ce și cum se nasc războaiele”, iar cei din gruparea a doua, irenologii, își pun întrebarea „cum se poate asigura pacea în mod concret”, și pentru unii, și pentru ceilalți este limpede, că pacea este starea normală pentru omenire, că numai ea este scopul vieții, pe cînd războiul este un mare rău și nicidecum un mijloc pentru politica internațională, care trebuie să fie doar umanitară. (Vezi în *Inter-Paix*, nr. 12, Paris, 1967, p. 8).

De aceea vrînd să demonstreze că „lumea este una” și că „pacea nu poate fi limitată numai la anumite părți ale lumii”, ostenitorii pentru pace prezintă ca metode pacifiste următoarele: manifestații publice, trimiterea de apeluri, sprijinirea Fondurilor pentru ajutorarea celor căzuți în necazuri, aprecierea răspunderilor pentru liniștea lumii, difuzarea constatărilor Tribunalului B. Russel, accentuarea postulatului de suprimare a armelor nucleare și propagarea concretă a ideilor de umanitate, frățietate și colaborare. (Idem, p. 6).

În lumina acestor metode se pune problema „încetării agresiunii S.U.A. în Vietnam”. O lume întreagă condamnă această agresiune prin tot felul de mijloace de convingere; o lume religioasă, politică, economică și socială, care a dus la manifestațiile mondiale din 21 octombrie 1967, „ziua Vietnamului”. (Vezi Schell J., *Le Tribunal Russel*, Paris 1967; și revistele pe decembrie, *Reforme* 1187, Paris 1967; *Vietnam International* 12, Londra 1967; *Peace Press* 12, Londra 1967; *Nuovi Tempi* 37, Roma 1967 și nr. 1, pe 1968), militînd pentru o campanie mondială pentru anul 1968 spre izolarea și refuzul colaborării cu statele militariste, care poartă război.

De aceea au fost supuse analizei mesajele forurilor creștine de Anul nou 1968, cu privire la problema păcii. Mesajul secretarului general Eug. Blake al Consiliului ecumenist

al Bisericii de la Geneva expune problema în mod teologic, că Mîntuitorul s-a întrupat spre a realiza și reconcilierea dintre oameni, invitînd pe creștini să-i urmeze, spre a împlini pacea Sa pe pămînt, fără însă a spune cum. Papa Paul VI a făcut apel la „pacea internă sufletească”, arătînd că Hristos e pacea noastră; dar mesajul seamănă mai mult cu o predică moralistă și teoretică. Numai mesajul Conferinței Creștine pentru Pace, emis de președintele prof. J. Hromadka, a fost considerat ca singurul concret, pentru că pornind de la premisa teologică evidentă, că Hristos cere ca să fie pace pe pămînt, El îi îndeamnă pe creștini și la faptele concrete ale păcii; astfel pe lîngă îndemnul general ca să fie ajutamați cei în nevoie, se stăruie precis că trebuie să înceteze focarele existente de război, precum în Vietnam, în Orientul Apropiat, în Africa și în alte locuri ale lumii, care mai sînt dublate de războiul rece, de cel economic și altele. (Nuovi Tempi 1, 1968, p. 2 și 12).

De aceea se depun străduințe serioase pentru ca marea întrunire a ostenitorilor pentru pace, de la Adunarea a 3-a Pancreștină pentru Pace de la Praga, de la începutul lui aprilie 1968, să fie bine pregătită, cu tematică atît teoretică, precum și cu îndrumări concrete pentru realizarea păcii ca permanență socială împotriva militarismului, spre a da îndrumări și roade cît mai serioase pentru dobîndirea păcii în toate locurile, și pentru menținerea și apărarea ei.

M. ȘESAN

CONTRIBUȚIA PREOȚIMII DE LA BISERICA „SF. NICOLAE”-SCHEI LA SCRISUL ROMÂNESC CU LITERE LATINE ÎN SECOLUL XVIII

Începutul scrierii românești cu litere latine este un capitol de seamă din istoria literaturii noastre. El marchează o mișcare de independență a scrisului românesc și de afirmare a etnicității noastre.

Este îndeobște cunoscut rolul pe care l-a avut Brașovul, cu preoții cărturari ai bisericii „Sf. Nicolae”, la tipărirea celor dintîi cărți românești în secolul XVI, activitate legată de numele diaconului Coresi.

Atunci, Brașovul fusese un centru de alambicare a manuscriselor românești de pe întreg cuprinsul țării. Prin puterea sa economică și culturală devenise centru de tipărire și difuzare a lor.

Cercetări mai noi în arhiva bisericii „Sf. Nicolae” și în arhivele Statului din Brașov, făcute de profesoara Valeria Căliman, arată că Brașovul a fost în secolul XVIII centru al introducerii alfabetului latin în scrisul românesc. Preoților de la biserica „Sf. Nicolae” Schei le revine meritul de precursori și pionieri ai scrisului românesc cu caractere latine, în calitatea lor de „logofeți ai magistratului”. Studiul dnei Valeria Căliman, intitulat: „*Scrisul românesc cu caractere latine în Brașov și Țara Birsei în secolul al XVIII-lea*”, a apărut în volumul XV din culegerea „Limbă și literatură” pe 1967 (p. 151—163).

Centrul mișcării de trecere de la scrierea cirilică la scrierea latină este școala românească de la „Sf. Nicolae”, ai cărei reprezentanți aveau o cultură umanistă. În calitatea lor de scribi ai magistratului — organ de conducere al orașului — preoții cărturari ai bisericii „Sf. Nicolae”, cunoscători ai mai multor limbi, au pus în valoare cultura lor umanistă și au inițiat curentul de scriere a actelor în litere latine.

Cei mai mulți dintre ei au ocupat — concomitent, sau pe rînd — funcția de *dascăl* al școlii, apoi *diacon* și, în sfîrșit *preot* sau *protopop*. Dintre ei, unii au îndeplinit funcția de *logofăt* al magistratului. În această calitate au părăsit scrisul cu litere cirilice și au început a scrie cu litere latine cu mult înainte de a scrie în acest fel reprezentanții școlii ardelenilor. Cele mai multe dintre aceste acte sînt jalbe ale poporului obîdit sau corespondență a magistratului cu Țările Române. „*Adoptînd un sistem fonetic, curentul de scriere cu litere latine brașovean a avut un caracter pronunțat popular. S-a născut din necesitatea de a servi interesele maselor populare și era adoptat de reprezentanți ai poporului*” (p. 154).

Studiul prezintă mai multe documente de la începutul sec. XVIII, scrise cu litere latine. Este vorba de scrisorile protopopului Florea Băran, adresate unui enoriaș, Cristophor Voicu, plecat la Viena în interesele Bisericii „Sf. Nicolae”. Ele sînt scrise cu litere latine, în 1742 și 1745. Unul dintre scriitori a putut fi identificat. Este preotul Radu Tempea, cronicarul, de la care se păstrează și alte scrisori cu litere latine, adresate aceluiași enoriaș. Pentru al doilea scriitor al corespondenței, prot. Florea Băran, nu s-a găsit o dovadă concludentă. El rămîne încă necunoscut.

După ce arată caracterale scrisului cu litere latine al școlii brașovene, studiul prezintă și alți logofeți din Țara Birsei ca reprezentanți ai scrisului românesc cu litere latine. Așa sînt: „Iuon Constantin” din Zîrnești, Ion Moldovenesc din Bran, Ion Bidu Corcodel, Petru

Sperchez, Aldimir, Bratul Pișcu, popa Bratu Boiu. La Tohan: logofătul Stan Bran și la Cernatu: preotul Iacob Popovici și alții.

Cea mai mare contribuție în continuarea scrisului cu caractere latine la Brașov, în a doua jumătate a sec. XVIII, o au frații *Lazăr*, fii ai negustorului Iene Lazăr, logofeți ai magistratului din Brașov, un sfert de veac. Ei aduc curentului de scriere latină, început de preoții de la biserica „Sf. Nicolae”, influența italiană, deoarece făcuseră studii la Veneția.

La începutul sec. XIX, din motive politice, dispăre scrisul cu litere latine în actele magistratului din Brașov. El pierde dreptul de a mai primi jalbe și a redacta acte în limba română.

Politica de maghiarizare a guvernului face să dispară scrierea cu litere latine la Brașov, luându-i locul Blajul, centrul școlii ardelenice, prin care se începe o nouă luptă pentru introducerea alfabetului latin, de pe alte poziții.

Curentul de scriere cu litere latine al școlii brașovene este încă o mărturie despre rolul cultural — în afirmarea legii și scrisului românesc — pe care l-a avut Brașovul. Centru de făurire a limbii române în sec. XVI, el devine centru de îmbrăcare a ei în grafia alfabetului latin, în sec. XVIII.

Un veac mai târziu, la mijlocul sec. XIX, prin înființarea Liceului „Andrei Șaguna” sub ocrotirea Bisericii, Brașovul va aduce o nouă contribuție în afirmarea și păstrarea scrisului și graiului românesc.

Semnalam studiul Valeriei Căliman nu numai pentru contribuția importantă adusă scrisului românesc, ci și pentru faptul că în el se arată o activitate meritorie a preoților de la biserica „Sf. Nicolae” din Brașov, neevidențiată de cercetători și istorici până în prezent.

Cîte alte lucruri noi, se află în arhiva bisericii „Sf. Nicolae”, care își așteaptă cercetătorii!

V. COMAN

DIN ACTIVITATEA ECUMENISTĂ

Necesitatea cunoașterii între confesiunile creștine, în vederea apropierii între ele, a urgentat crearea Institutului ecumenic pentru studiul confesiunilor, din cadrul Consiliului ecumenist al bisericilor de la Geneva, care s-a stabilit în apropiere, la Bossey. Avînd ca director de studii pe profesorul grec N. Nissiotis, Institutul a fixat pentru anul 1968 următoarele sesiuni și tematici:

Seminarul pentru studiul cultului și al teologiei ortodoxe, între 8—21 aprilie, partea practică făcîndu-se în săptămîna Patimilor la o biserică ortodoxă din Paris;

Cursul pentru pastori și misionari, din 5—18 iunie, cu tema: Critica rellelor sociale, sub conducerea directorului adjunct al Institutului, pastorul H. R. Weber;

Cursul pentru studenții în teologie, din 29 iulie pînă 15 august, la tema: Înnoirea creștină, care se va inspira din cele hotărîte la Congresul IV ecumenist de la Uppsala, și va fi îndrumat de dir. N. Nissiotis;

Cursul pentru laici, dintre 19—29 august, îndrumat de pastorul H. R. Weber, cu subiectul: Biblia, cuvînt viu;

În fine, cursuri ecumeniste, între 1 octombrie și 15 februarie 1969, pentru cei ce adîncesc teologia creștină, în scop ecumenist. (Reforme 1189, 1967, p. 5).

Și stabilimentul ecumenist de la Agape, Torino-Italia, a pregătit un program interesant pentru campamentele sale din 1968. Iată pe cele principale și de caracter interconfesional: între 9—15 aprilie, Conferința tineretului evanghelic din regiunile Americii Latine; între 10—20 iulie prima conferință internațională la tema: Problema N.A.T.O. și pacea; între 21—31 iulie a doua conferință internațională, cu subiectul: Biserica și societatea; între 4—15 august a treia conferință internațională, la tema: Africa și Europa, relații reciproce; între 17—18 august convenirea „prietenilor asoc. Agape”: între 25 august—1 septembrie a patra conferință internațională, la subiectul: Drepturile omului; a cincea conferință internațională, între 2—10 septembrie, cu tema: Teologia nouă, ca expresia Evangheliei; în fine urmează convenirea teologilor evanghelici italieni și germani, între 18—25 august. (Serviciul de informații Agape, nr. 8, 1967; Nuovi Tempi 34, 1967, p. 6).

M. ȘESAN

POPASURI OMILETICE LA DUMINICI ȘI SĂRBĂTORI

Duminica a IV-a după Rusalii

Evanghelia: Matei 8, 5—13; Apostolul: Rom. 6, 18—23.

Subiecte: I. — *Din evanghelic*: 1. — Rugăciune ascultată (5—10); 2. Bunătatea (5—6); 3. Universalismul creștin (11—12). II. — *Din apostol*: 1. Robi dreptății și robi păcatului (18—20); 2. Sfințenia (roadele ei) (22); 3. Viața veșnică (22—23). III. — *Din Minei* (7—VII): 1. Biruința virtuții (canon, p. 4, slava); 2. Rugăciunea — stîlp de foc (sinaxar-Toma); 3. Puterea darului — puterea creștinului (sinaxar-Kiriaka).

Subiect tratat:

RUGĂCIUNEA

„Doamne, sluga mea zace în casă, slăbănog,
chinuindu-se cumplit“ (Matei 8, 6).

Din nou vine vorba în Evanghelia de rugăciune. Dar nu e prea mult și nu ne oprim prea des asupra ei?

În fața unei atari nedumeriri, s-ar putea întrebarea: dar de pîine e prea mult dacă se vorbește în fiecare zi? Iar dacă nu e prea mult, atunci nu e prea mult nici dacă se vorbește de rugăciune, pentru că: *rugăciunea este pîinea sufletului*.

Despre folosul cel mare al rugăciunii, ca și despre condițiile în care trebuie făcută, ne vorbesc, din aria Duminicii de azi, atât Evanghelia cît și Mineiul.

Din Evanghelia se desprinde rugăciunea de smerenie, de credință și de bunătate a *sutașului*, care se roagă pentru sluga sa și care primește răspunsul: „*Mergi, și fie ție după credința ta!*“ (Matei 8, 13).

Mineiul pune înainte două minunate pilde:

Sfîntul Toma cel din Malei: „se arăta ca un stîlp de foc, la cei ce erau aproape de dînsul, cînd se ruga“ (sinaxar). Nu-i de mirare deci că prin rugăciunile sale a gonit dracii din oameni, a dat vedere orbilor, umblet ologilor și a scos apă din piatră.

Sfînta muceniță Kiriaka: a deschis prin rugăciune cerul, de a plouat și a stins focul, în care fusese aruncată, să ardă; a îmblînzit fiarele trimise asupra ei s-o sfișie, dar care se *tăvăleau ca mieii la picioarele sfîntei*“ (sinaxar).

Și dacă totuși, uneori, întîrzie răspunsul cerului la strigătul pămînteanului necăjit, e numai din nevolnicia acestuia din urmă, care *cere ce nu se cuvine, caută șovăielnic și bate fără încrederea că i se va deschide*.

Duminica a V-a după Rusalii.

Evangelhia: Matei 8, 28—9; Ioan 17, 1—13; Apostolul: Rom. 10; 1—10; Ti: 3, 8—15.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie*: 1. Întâlnirea cu Iisus (28); 2. Cumpăna valorilor (32); 3. Negativism moral (34). II. — *Din Apostol*: 1. Rugăciunea pentru alții (1—2); 2. Conștiința în mîntuire (5—8); 3. Îndreptățire și mîntuire (9—10). III. — *Din Minei*: (14—VII): „Adîncul” omului și „adîncul” lui Dumnezeu (canon, p. 5, irnosul); 2. Întâlnirea cu Iisus (sinaxar); 3. Cumpăna valorilor (sinaxar).

Subiect tratat:

C U M P A N A V A L O R I L O R

„Atunci tot orașul ieși într-o întâmpinare a lui Iisus și văzîndu-l îl rugară ca să treacă din hotarile lor” (Matei 8, 34).

În mare cumpănă au fost puși locuitorii aceluia oraș, lîngă care a vindecat Domnul Hristos pe cei doi îndrăciți, arătați în Sfînta Evanghelie de azi.

Veniseră la fața locului, la vestirea păstorilor că doi oameni nenorociți fuseseră vindecați, dar că turma de porci, pe care o pășteau ei, se înecase în ape. Și priveau acum lucrurile întocmai cum li se spusese: de o parte cei izbăviți, care stăteau lîngă Iisus, iar de cealaltă poviinișul gol, căci turma lor se aruncase în mare.

În cumpănă se punea deci ceea ce pierduseră cu ceea ce se cîștigase.

Li va fi înduioșat pe unii bucuria și fericirea celor doi, dar ce însemna aceasta față de porcii pierduți? La gîndul că primindu-l pe Iisus i-ar putea pierde și pe cei pe care-i mai aveau acasă, în oraș, i-a prins groaza și l-au rugat pe Mîntuitorul „să treacă din hotarele lor”.

Dar însuși El a voit să le pună în față această cumpănă, cu prețul sufletului de-o parte și păcătoșenia, de alta.

Mîntuitorul n-a stat o clipă la îndoială să dea urma pentru doi oameni mîntuiți, ei însă, care erau cu totul orbiți de avere, au sacrificat valorile sufletești, pe Iisus cu toate darurile Sale, pentru cele pămîntești.

Tot o cumpănă pune în față și mineiul de azi, dar răsturnată, față de cea din Evanghelie: *Sfîntul Mucenic Just*. Era conducător de oaste și bogat. Pe cînd se întorcea dintr-o expediție, i s-a arătat pe cer crucea și a auzit din ea un glas care l-a învățat „*taina bunei cinstiri*”. Pentru noile valori, care i se descoperiseră în clipa aceea, a dat totul: averile și pînă la urmă viața, în chinuri cumplite (sinaxar).

S-ar putea face remarcă: Gadarenii erau păgîni, iar Sfîntul Just creștin. Dar noi ce sîntem și cu care ne asemănăm? Să spunem fiecare în inimă și în cele ascunse ale cugetului nostru: de cîte ori am sacrificat cele pămîntești pentru cele sufletești, și de cîte ori tocmai întors: cele sufletești pentru cele pămîntești?...

Duminica a VI-a după Rusalii.

Evangelhia: Matei 9, 1—8; Apostolul: Rom. 12, 6—14.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie*: 1. Credință și iertare (2); 2. Credință și tămăduire (6—7); 3. Mîntuirea — caracterul social (2). II. — *Din Apostol*: 1. Darurile — specificitatea lor (6—8); 2. Binele și răul (9); 3. Iubirea și roadele ei (10—13); 4. Binecuvîntare și blestem (14). III. — *Din Minei* (21. VII): 1. Nepătimirea (vec. sf. 1); 2. Fericirea îndumnezeirii (sinaxar); 3. Robia Babilonului — robia păcatului (ibid.).

Subiect tratat:

FERICIREA ÎNDUMNEZEIRII

„Fericit ești tu, nebune, că neavînd oameni să te slujească, ai luat puterile cerești de te slujesc cu laude“ (sinaxar-Simeon).

Sînt înmănușate în sînta Duminică de azi trei poziții istorice ale omenirii, însemnînd trei stări sufletești ale omului.

I. *Robia Babilonului*, prin pomenirea proorocului Ezechiel, însemnînd în sens spiritual: *robia păcatului*.

Robul? — Toată omenirea, împăratul? — Diavolul. Vedenia cîmpului de oase? — Învierea viitoare, eliberarea din robia păcatului.

II. *Evanghelia*, cu vindecarea slăbănogului din Capernaum, însemnînd intrarea Bisericii (Capernaum) în istorie.

Slăbănogul? — Întreaga omenire, care-și cere iertare, vindecare, slobozire. Este împlinirea nădejzii învierii cîmpului de oase.

III. *Îndumnezeirea* — cel mai înalt stadiu spiritual din istorie, trăit în Biserică, prin *alipirea de bine*, condiție arătată în Apostol (Rom. 12, 9). E ilustrat în Mîineul de azi prin viața *Sfîntului Simeon*, care, după o viață de 40 de ani în pustie, s-a arătat înaintea oamenilor nebun și a trăit ca atare. Umilit, nebagat în seamă, la moarte n-a avut parte de prohodire văzută, dar i s-a dat unui ochi credincios să-l vadă prohodirea nevăzută. Îngerii îi duceau sfintele moaște, cu cîntări. Dumirindu-se că era ceva de dincolo de cele ce se petreceau pe planul văzut, fericitul văzător al celor nevăzute a exclamat: „*Fericit ești tu, nebune, că neavînd oameni să te slujească, ai luat puterile cerești de te slujesc cu laude!*“.

Cum s-a spus mai sus, stadiile acestea istorice sînt trei stări sufletești ale omului și ale societății: robi diavolului; slăbănogi vindecați în Biserică; fericți în îndumnezeire, singura fericire care nu se sfîrșește și care e cu puțină tuturor, prin puterea și din darul Celui care a zis: „*Scoală-te ... și te du la casa ta!*“.

Duminica a VII-a după Rusalii.

Evanghelia Matei 9, 27—35; Apostolul: Rom 15, 1—7.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie*: 1. Rugăciunea lui Iisus (27); 2. Vederea spirituală (31); 3. Fraternitatea socială (35). II. — *Din Apostol*: 1. În slujba fratelui: om (1); 2. Sf. Scriptură — îndreptar (4); 3. Ospeția creștină (7). III. — *Din Minei*: (28. VII): 1. Slujirea poporului (vec. st. 1); 2. Slujitori, apostoli și mucenici (canon, p. 4, st. 3—4); 3. Învățătură și cunoștință (p. 8, st. 1).

Subiect tratat:

ÎN SLUJBA FRATELUI: O M

„Datori sîntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioși și să nu căutăm plăcerea noastră“ (Rom. 15, 1).

S-au spus multe despre învățătura Domnului Hristos și lucrarea ei în lume. Au zis unii că a însemnat cea mai mare răsturnare socială de pînă atunci; alții, că n-ar fi avut nici o înrîurire în această privință. Care este adevărul?

Este drept că în toată propovăduirea creștină nu se găsește nici un protest împotriva vreunei legiuiri sociale, nici un manifest, nici o critică și nici un strigăt al mulțimilor în

mizerie, cum se întâmplase de atâtea ori în istoria lumii. Înțelege răsturnarea, revoluția socială, prin aceste elemente, într-adevăr istoria creștinismului nu cunoaște așa ceva.

Și totuși, în urma pătrunderii învățăturii lui Hristos în sufletul lumii, s-a ajuns la trăiri între oameni atât de uimitoare, încât s-au auzit strigăte de mirare, din lagărul păgînătății, ca acela de: „*Priviți-i cum se iubesc!*”...

Se sublinia astfel reala și originala răsturnare socială, care se înfăptuise în lume.

T A I N A E I ? ...

Învățătura creștină a urmat drumul ploii, care pătrunde în sinurile pământului ca să dea putere de rodire la suprafață. Hristos a intrat înăuntrul sufletului omenesc, în minte, în inimă, în voință, ca să se reverse apoi în roadele unei vieți particulare și sociale noi. Lumina în adâncurile lui, omul a tras toate consecințele înafară, cum se poate pildui cu marea idee a *fraternității*, decurgînd — în aspectul ei creștin — din faptul că toți oamenii sînt fii ai aceluiași Dumnezeu.

Dar dacă toți oamenii sînt frați din naștere, după ființă, ontologic, se impune trăirea în fraternitatea socială, definită de Sfîntul Pavel în cuvintele apostolului de azi: „*Datori sîntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioși și să nu căutăm plăcerea noastră!*”.

Pe acest drum al metodei creștine de a sluji fratelui: *om*, oricine, de oriunde și oricum s-ar înfățișa, îl vedem pe Mîntuitorul, în Evanghelia de azi, vindecînd doi orbi; un mut, precum și „toată boala și toată neputința în popor”; și vedem cea dintîi comunitate creștină, cum se face pomenire azi în Minei, alegînd pe cei șapte diaconi, pentru „*a sluji la trebuințele sfinților*” (vec. st. 1).

Duminica a VIII-a după Rusalii.

Evanghelia: Matei 14, 14—22; Apostolul: I Cor. 1, 10—17.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie*: 1. Slobozirea, — din legăturile patimilor (15); 2. Dreptatea socială (18—20); 3. Săturarea (20—21). II. — *Din Apostol*: 1. Limbă, cuget și înțelegere (10); 2. Unitatea Bisericii (10—13); 3. Apostolii — poziția în Biserică (12—13). III. *Din Minei* (4. VIII): 1. Isprăvile credinții (tropar); 2. Sfeșnicul Legii și sfeșnicul Bisericii (canon, p. 1, 2); 3. Învierea — trup și suflet (p. 7, slava).

Subiect tratat:

I S P R A V I L E C R E D I N Ţ E I

„Mari sînt isprăvile credinței!”...

Sînt cuvinte de mirare din canonul sfinților de azi, cei șapte coconi din Efes, în fața minunii adormirii și învierii lor, după 372 de ani. Cu aceste cuvinte se poate însă prefăa întreaga atmosferă a Duminicii de azi, căci mari sînt isprăvile credinței, arătate și în Evanghelia zilei.

Sîntem obișnuși s-o vedem pe cea materială: *înmulțirea pîinilor*, prin care se exprimă puterea lui Hristos asupra firii. Egale acesteia, se pot desprinde însă următoarele: *alergarea mulțimilor*, după El, în pustie, deși nu le vrăjea cu nimic din ale pămîntescului; *mitarea grijiilor zilei* — pînă și a mîncării, că nu sesizează ei de lipsa alimentelor, ci Sfinții Apostoli; *săturarea mulțimilor* — după secole și secole de flămînzire; *ecumenicitatea* — unitatea totală de gînd, de simțire și de faptă, realizată.

Minunea din pustie și cea din preajma Efesului e *setea* de totdeauna a omului *după „isprăvile credinței”*, care nu suprimă mersul firesc al lucrurilor, ci îl împlinește și-l desăvârșește prin prezența și lucrarea harului lui Dumnezeu.

Firul acesta a ajuns și la noi și ne leagă de toți cei săvârșiți din veac, în veșnica și neostoita năzuință a sufletului omenesc după împlinire, săturare, desăvârșire. Și avem favoarea, față de multe mulțimi necăjite din trecut, că nu mai trebuie să alergăm în pustii neconturate și nedefinite, pentru a ne realiza în cea mai esențială nevoie spirituală a noastră, ca oameni, ci știm că El ne așteaptă în sînurile Sfintei Sale Biserici, cu aceeași milă, iubire și putere, cu care a răspuns credinței celor din pustia Galileii!

Duminica a IX-a după Rusalii.

Evangelhia: Matei 14, 22—34; Apostolul: I Cor. 9—17.

Subiecte: I. — *Din Evanghelie*: 1. Călătoria vieții (22, 24); 2. Valuri și vînturi — greutăți și adversități (24); 3. Iisus în corabie — harul în viața omenească (32). II. — *Din Apostol*: 1. Harul și firea — împreună lucrarea lor (9); 2. Lucrul omului — lămurirea lui (13—14); 3. Ereticul (17). III. *Din Minci* (11. VIII): 1. Adam întâiul și al doilea (vec. st. 1); 2. Sfințirea naturii (vec. slavă și acum); 3. Musturarea păgînității (canon, p. 3, slava).

Subiect tratat:

CĂLĂTORIA VIEȚII

„Vîntul era împotrivă!”.

Se încrucișează în icoana Sfintei Evanghelii de azi cele mai diferite stări sufletești: *frica*, în fața volburii din valuri, care amenința corabia cu scufundarea; *spaima*, în fața adversității vîntului, care „era împotrivă”; *admirația*, în fața figurii majestuoase, care venea spre Sfinții Apostoli, ce călătoreau în corabie; *încrederea*, în glasul și chemarea Lui; *liniștea*, la intrarea Lui în corabie, la potolirea vîntului și la îmblînzirea mării.

Întîmplarea aceea de noapte, de pe marea Galileei, este o realitate continuă pe marea vieții sufletești a creștinului. *Frica* de volbura valurilor, care se ridică încontinuu din străfundurile vechiului Adam din el, se împletește cu *spaima* în fața atacurilor din afară, a vînturilor ispitelor, care vin asupra lui din lume și de la diavol. Cum și cu ce le va putea stăpîni și învinge?

„Cel ce vrea să treacă marea spirituală rabdă îndelung, cugetă smerit, veghează și se înfrînează. De se va sili să treacă fără acestea patru, se va tulbura cu inima, dar de trecut nu va putea trece” (Filocalia, vol. 1, p. 254).

Dar ca să le poată avea pe acestea patru, trebuie întîi de toate să încerce aceeași admirație și încredere în fața figurii lui Iisus și în chemarea Lui, ca Sfinții Apostoli de pe marea Galileei. Spre deosebire de ei, pentru creștin Iisus nu mai este o realitate exterioară, care să se apropie de el prin beznele nopții, ci este o realitate interioară, permanent prezentă în el, *de la Botez*, care chiar dacă se pare uneori că nu-l mai ajută, așteaptă strigătul celui înfricoșat și înspăimîntat: „*Doamne, mîntuiește-mă!*”.

Duminica a X-a după Rusalii.

Evangelhia: Matei 17, 14—23; Apostolul: I Cor. 4, 9—16.

Subiecte: I. *Din Evanghelie*: 1. Un om — la Iisus (14); 2. Musturarea desăvîrșirii (17); 3. Slăbire și întărire morală. II. — *Din Apostol*: 1. Povățuirea (14); 2. Îndrăzneala virtuții (16); 3. Slab și tare (10). III. — *Din Minei* (18. VIII): 1. Sfinții — pietrele Bisericii (vec. st. 4); 2. Tăietorii răutății din suflet (canon, p. 5, slava); 3. De la templu, la Biserică (sinaxar).

Subiect tratat:

SLĂBIRE ȘI ÎNTĂRIRE MORALĂ

„Pentru ce noi n-am putut să-l scoatem pe el?” (Matei 17, 19).

Se spune în a III-a carte a Regilor (v. 18—23) despre regele Asa din Iudeia, că la bătrânețe s-a lăsat de linia înaltă pe care trăise, dînd mîna cu străinii, împotriva lui Israil. Faptul acesta l-a dus, după tălmăcirea Sf. Maxim Mărturisitorul, la boală, de picioare, „fiindcă slăbise în pășirea pe drumul lui Dumnezeu”. (Filocalia, vol. 2, p. 192).

Aceeași e situația din Evanghelia de azi, cînd Sfinții Apostoli n-au putut să-l tămăduiască pe copilul mut și surd, adus la ei de un părinte necăjit. Și ei slăbiseră în pășirea pe drumul lui Dumnezeu, cum le spune însuși Mîntuitorul, cînd l-au întreat de ce n-au putut să-l vindece și ei: „*Pentru necredința voastră!*”.

E starea de slăbire care se lasă adesea în viața creștinului, fie din cauza delăsării în cele religioase, fie din slăbire pe linia morală.

Dar dacă arată cauzele slăbirii, Sfînta Evanghelie de azi arată și mijloacele de întărire pe drumul lui Dumnezeu: „Că acest neam (de draci) nu iese fără numai *cu rugăciune și cu post!*”.

Apostolul de azi întregeste, prin arătarea efortului pe același drum (v. 12—13).

Iar Mineiul ilustrează, prin fapta de bărbăție a mucenicilor frați gemeni, *Flor și Laur*, care după ce au zidit din ordin o capiște idolească, au transformat-o în biserică, dărîmînd idolii, pentru adorarea cărora fusese făcută.

Ațiția idoli își fac loc și în sufletul nostru, căutînd să-l transforme în capiște păgînească și să-l slăbească pășirea pe drumul lui Dumnezeu. Ne stă însă permanent deschisă calea și dată puterea, să-l întărim și să-l ținem în rostul pentru care a fost zidit, de: *Biserică a lui Dumnezeu*.

Duminica a XI-a după Rusalii.

Evanghelia: Matei XI, 23—25; Apostolul: I. Cor. 9, 2—12.

Subiecte: I. — *Din Evanghelia*: 1. Scadența (23); 2. Faptă și răsplată (33); 3. Drept, datorie și iubire (12). II. — *Din Apostol*: 1. Drept și nevoie (4—5); 2. Datoria (19); 3. Drept, datorie și iubire (12). III. — *Din Minei* (25. VIII): 1. Rodire cerească (canon, p. 3, st. 4); 2. Lauda creștinului (p. 3, irmosul); 3. Dreptii vii (vec. slava).

Subiect tratat:

DREPT, DATORIE ȘI IUBIRE

„A slobozit-o și i-a iertat și datorია” (Matei 18, 27).

S-au întîlnit Duminică dimineța, într-un pridvor de biserică, și-și disputau legătura între ele, locul lor în existență și în viața omenească.

M-am născut odată cu nevoia, iar nevoia fiind o cerință a vieții, pot spune că m-am născut odată cu viața — a deschis vorba *dreptul*.

Și am rămas așa, a continuat el, în toată desfășurarea insului care e legat, prin nevoie și prin mine, de unitatea universală a existenței.

Sînt fiica ta, a luat cuvîntul *datoria*.

Căci prin tot ceea ce primește ființa dinafară, ca drept al existenței ei, înscrie o obligație de a da în schimb și ea, din ceea ce are, altora. Obligația aceasta, contractată prin ceea ce se primește, sînt eu, *datoria*.

Mă găsesc în felul acesta în întreaga existență. În viața omenească însă m-am ridicat mai sus. Am devenit un act de conștiință, prin care acționez eu, înainte de a primi ceva. Lucrând așa, contractez eu un drept, inversez rolurile, devin mama-ta, *dreptule*, cum se spune în Apostolul citit azi în biserică: „Cine paște turmă și din laptele ei nu mănâncă?” (v. 7).

La urmă, și-a ridicat glasul și *înbirea*. Eu vă cuprind, vă însuflețesc și vă întrec pe amîndouă.

Toate firele întinse de la o făptură la alta, în lucrarea de a da și de a primi, sînt din caietul meu. Fără de mine, *dreptul* ajunge o *monstruozitate*, cum se vede în chipul slugii din evanghelia de azi, care-și sugruma semenul, zicîndu-i: „*Plătește-mi ce-mi ești dator!*” Și fără de mine, *datoria* devine grea și silnică irudă, după pilda altei slugi, care a ascuns talantul Domnului său (Matei 25, 25).

Eu mă *dăruiesc* nesilită de nevoie și înafara oricărei obligații; netezesc asprimile dreptului, ușurez povara datoriei și le copleșesc cu daruri pe toate. Sînt arătată în chipul *Stăpînului* din Evanghelia de azi, care nu numai că a renunțat la dreptul său față de sluga datornică, ci i-a dat și mai mult: „*A slobozit-o pe ea și i-a iertat și datoria*”.

Au tăcut apoi, toate trei, și și-au continuat, mai departe, lucrarea lor în lume. În locul în care s-au întîlnit, a crescut un pom roditor, îmbiind trecătorilor *roade dătătoare de viață*.

Preot ZOSIM OANCEA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

No. 7—8/1968

Juillet—Août

R E S U M É

A la rubrique

L'Eglise et les problèmes du temps

un premier article rédactionnel traite le sujet „*Notre suprême aspiration: paix et liberté*“, occasioné par l'accomplissement des 24 années (23 Août 1944..... 23 Août 1968) depuis la libération de la Roumanie du joug fasciste. Par l'ampleur et la profondeur des transformations effectuées pendant ce temps, ainsi que par la richesse des résultats obtenus dans tous les domaines de la production et de la création collectives, les 24 années passées depuis le tournant historique du 23 Août 1944, représentent une période culminante dans l'histoire du peuple roumain.

Au cours de cette période — comme dans tout son passé — l'Eglise Orthodoxe Roumaine a été solidaire avec le peuple roumain, en soutenant ses aspirations vers la paix et la liberté, ainsi que la travail constructif qui se déploie dans tous les domaines d'activité publique, pour le progrès de notre cher pays.

L'article suivant — „*Paroles d'enseignement chrétien, de bon conseil et d'exhortation partenelle à l'occasion des Saintes Pâques*“ de l'an 1968 — extrait et commente des textes des Lettres Pastorales adressées par les Membres de l'Episcopat orthodoxe roumain, constituant un véritable guide chrétien et civique pour clergé et fidèles. On y souligne particulièrement l'unité du peuple roumain et sa volonté de paix.

La rubrique

ETUDES THÉOLOGIQUES

Théologie exégétique

Préoccupations herméneutiques d'intérêt panorthodoxe et oecuméniste actuel.
(Auteur: l'archiprêtre Dr. Grigorie Marcu, professeur à l'Institut Théologique Universitaire de Sibiu).

L'interprétation correcte et complète de la Sainte Ecriture nécessite des normes herménéutiques afin de guider en permanence et attentivement l'exégète.

L'Eglise Orthodoxe Orientale et l'Eglise Romaine-Catholique ont une herménéutique bien précisée.

Le Mouvement Oecuménique manifeste lui aussi d'intérêt aux problèmes herménéutiques et espère qu'on pourrait constituer une herménéutique commune pour les partenaires du dialogue oecuméniste.

Théologie historique

Sur l'ancien christianisme carpathique. (Auteur: l'archiprêtre Dr. Milan Šesan, professeur à l'Institut Théologique Universitaire de Sibiu).

L'étude traite sur la pénétration du christianisme en Dacie aux I—IIIe siècles, sur les régions daco-romaines christianisées au IVe siècle, sur la population daco-carpathique aux V—VIe siècles, sur les valaques carpathiques aux VII—IXe siècles et sur le christianisme des pré-roumains au IXe siècle.

La continuité de la population autochtone et la continuité de la foi chrétienne allaient de concert en Dacie, chez les roumains. Lorsqu'ils naquirent comme peuple, les roumains furent en même temps des chrétiens orthodoxes.

Théologie systématique

Saint Jean Chrysostome prédicateur social. (Auteur: le hiéromoine Veniamin Micle, candidat au doctorat en théologie).

Dans ses sermons, St. Jean Chrysostome combat les maux sociaux et souligne les facteurs qui soutiennent et édifient la société, en se guidant toujours par l'amour chrétien envers l'homme et par le zèle ardent pour l'accomplissement de l'unité des tous les hommes dans une société fondée sur amour, justice et égalité complète.

Théologie pratique

Principes homilétiques dans la prédication du Bienheureux Augustin. (Auteur: Sebastian Šebu, candidat au doctorat en théologie).

Prédicateur célèbre, le Bienheureux Augustin a été aussi un habile théoricien de la prédication chrétienne. Les principes homilétiques augustinien sont: le principe psychologique, le principe de la répétition, le principe de l'activité propre, le principe de la praticabilité, le principe ecclésiocentrique et le principe christocentrique.

VESTIGES DU PASSÉ

Une page du passé. (Auteur: l'archiprêtre Nichifor Todor), présente un document paroissial du début du XIXe siècle, concernant les devoirs du desservant ecclésiastique, nommé „sacristain“.

La rubrique

LA VIE ECCLÉSIASTIQUE

présente diverses chroniques relatives aux événements ecclésiastiques liés à la fête du 23 Août, aux sacres d'églises, la fête patronale de monastère, commémo-

ractions chrétiennes, rencontres collégiales aux institutions théologiques, la session de l'Alliance mondiale des Eglises réformées, l'Assemblée générale du Conseil Oecuménique des Eglises à Uppsala, le Premier Séminaire Européen pour Traductions bibliques, visites fraternelles etc.

DIVERSES NOTES

concernant les événements et les préoccupations d'actualité sont ajoutées aux rubriques ci dessus.

Le contenu de ce cahier de la revue s'achève avec des

INDICATIONS HOMILÉTIQUES

pour les dimanches et les fêtes du calendrier ecclésiastique des mois juillet-août.
(Auteur: le prêtre Z. Oancea).

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U

Biblioteca Mitropolitană Sibiu